

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YALANIN ERDEMİ

Joachim Zelter

Çeviren: Recep M. Kocaeli

Ücretsiz PDF Kitap Ars

Torun Witzleben'in sıkıcı bir biçimde konuşmayı öğrenmesiyle hayatındaki tek yakın akrabası olan büyükannesinin gerçeklerle mutsuz, yalanlarla mutlu olduğunu öğrenmesi aynı zamana rastlar. İhtişama, aşırıya, büyük zafarlara tutkun, heybetli evinden kentin geri kalanına tepeden bakan büyükanne, torunundan da asil soyadlarına layık olmasını istemektedir. Torun, çok geçmeden bu beklentilere cevap veremeyeceğini anlaşıp da umutsuzca çabalar. Küçük yaşta okuma yazma öğrendiğini iddia eder, okuma yazma bilmediği ortaya çıktığında ise kör olduğunu savunur; eğitim hayatı artık başarısızlıklarının başı gibi sunulmasından ibarettir. Büyükanne bu sıkıcı hayattan umudunu kesmek üzeredir ki torun bir çözüm bulur: Evin bodrumuna kurduğu stüdyoda kasetlere, büyükannesinin radyodan dinlediğini zannedeceği haberler, hava durumu raporları, spor karşılaşmaları kaydedecektir.

Çağdaş Alman edebiyatının özgün seslerinden Joachim Zelter, son âna dek yalan söylemek zorunda kalan torunun öyküsüyle gerçeği kumacaya, kumacayı gerçeğe katarken okunu da oyuna dahil eden zeki, ironik ve son sayfasına kadar yaratıcı bir romana imza atıyor.

"Toplumsal eleştiri barındıran, komik ve grotesk bir öykü." -NDR

Ücretsiz PDF Kitap Ars

Genel Yayın: 5684

JOACHIM ZELTER

1962'de Freiburg Breisgau'da doğdu. 1982-1989 yılları arasında, Tübingen Üniversitesi'nde siyaset bilimi ile İngiliz dili ve edebiyatı eğitimi aldı. 1993 yılında doktora derecesi alan yazar, 1995-1996 öğretim yılında Yale Üniversitesi'nde Almanca, 1996-1997 yıllarında Tübingen Üniversitesi'nde modern İngiliz edebiyatı dersleri verdi. Otuz dört yaşında yazar olmaya karar verdikten sonra ilk kitabı *Briefe aus Amerika*'yı (*Amerika Mektupları*) yazdı. Birçok yayınevi tarafından reddedilen *Amerika Mektupları* (1998) ve *Die Würde des Lügens* (2000)-*Yalanın Erdemi* küçük bir yayınevi olan Ithaka tarafından yayınlandı. 2002 yılından itibaren ünlenen yazarın, aralarında *Die Lieb-Haberin* (2002), *Schule der Arbeitslosen* (2006), *How are you, Mister Angst?* (2008), *Die Verabschiebung* (2021) gibi eserlerin olduğu on ikinin üzerinde romanı, çok sayıda tiyatro ve radyo oyunu bulunmaktadır. Zelter, 2010 tarihli romanı *Der Ministerpräsident* ile Alman Yazarlar Birliği Ödülü'ne aday gösterilmiştir.

REGAİP MİNARECİ

1955 yılında İstanbul'da doğdu. Münih'te tamamladığı ortaöğrenimin ardından Münih Teknik Üniversitesi'nde elektronik mühendisliği okudu. 1977 yılında Hürriyet grubunda çevirmen olarak çalışma hayatına atıldı. Çeşitli yayın kuruluşlarında editör, yazişleri müdürü, yayın yönetmeni ve yayın koordinatörü olarak uzun yıllar idari görevlerde bulundu. Dünya klasikleri başta olmak üzere seksenden fazla eseri Almancadan dilimize kazandırdı.

YALANIN ERDEMİ
JOACHIM ZELTER

ÖZGÜN ADI
DIE WÜRDE DES LÜGENS

Copyright © 2007, 4. Auflage by Klöpfer und Meyer, Tübingen
Orijinal adı *Die Würde des Lügens* olan bu eserin telif hakları Klöpfer und Meyer ve AnatoliaLit Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
BAŞAK GÜNTEKİN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MUSTAFA AYDIN

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM EKİM 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-265-1

BASKI
AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. 2622. Sok. No: 6/31
Bağcılar/İstanbul
Tel. (0212) 445 32 38
Sertifika No: 44871

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
E-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

YALANIN ERDEMİ

JOACHIM
ZELTER

Almanca aslından çeviren:

Regaip Minareci

Roman

“Örneğin, yaşlı vampirlerin gençliklerini korumak için gençlerin kanını emdiğini okumuştum.”

Arthur Conan Doyle,
Sussex Vampiri’nin Macerası

“Zavallı bebeğin kanını emen de –hiç kuşkusuz– o kadındı.”

Arthur Conan Doyle, *Sussex Vampiri’nin Macerası*

“Bedenimi yiyenin, kanımı içenin sonsuz yaşamı vardır ve ben onu son günde dirilteceğim. Çünkü bedenim gerçek yiyecek, kanım gerçek içecektir. Bedenimi yiyip kanımı içen bende yaşar, ben de onda.”

[60'lık kaset]

Öğretmenimiz, “Hakikat güzeldir” diyerek saatlerdir çözmeye çalıştığı çapraz bulmacasından başını kaldırdığında biz öğrenciler öğrenci yurdundaki sınıfta toplanmış oturuyor, ona bakıyor, birbirimizi dikizliyor ya da bakışlarımızla gecenin içine dalıp gidiyorduk... Gece boyunca burada tutulacaktık çünkü bir gün önce, içi envai çeşit sosis dolu, varil kadar devasa bir sosis kutusunun bulunduğu yurt kilerinin soyulduğu ortaya çıkmış ve sosislerden birkaçı yok olmuştu! Durumu öğretmene bildiren aşçı kadın sosislerin kaybolduğuna yemin billah ediyordu. Akşam yemeğinde hepimiz sorguya çekildik. Öğretmenimiz ısrarla şunu vurguluyordu: Mesele sosis falan değil, ilke! Ne ilkesi mi? Dürüstlük ilkesi, daha ziyade hakikat ilkesi. Öğretmenimizin diğer takıntısı samimiyetti: Hakikat ve samimiyet. Tek derdi ilkeydi, böyle diyordu. Suçlunun artık ayağa kalkıp hakikati söylemesini istiyordu. Sözkonusu tatsız bir hakikat bile olsa, malum kişinin yüzümüze gerçeği söyleyecek cesareti göstermesi için ısrar ediyordu. Gözlerini bize dikmiş, utangaç ya da şüpheli bir bakış yakalamaya çalışıyordu. Hepimiz halihazırda utangaç ve şüpheli görünüyorduk. Sonunda, “Bir açıklama bekliyorum,” diye bağırdı öğretmen. Malum kişi konuşursa ceza almayacağından emin olabilirdi. Ceza verilmeyecekti. Hakikatin ceza olduğunu söylüyordu, tıpkı tersine çevrildiğinde her cezanın hakikate giden yol olduğu gibi...

Ağızından hızla dökülen sözleri takip edemez olmuştuk. Hakikat; sözcükle nesnenin, dille insanın, insanla insanın örtüşmesiymiş... Ağzımız dolu onu izliyorduk... Birden, yemeğin bittiğini açıkladı ve masaları toplattı. Biz yemeğin tam ortasındaiken herkesin kendi tabağını mutfığa götürmesini emretti; mutfakta aşçı kadın bekliyor ve “iyi aşçı” şöhretine ters düşmeyecek bir edayla sosislerin kaybolduğuna yemin billah ediyordu.

Öğretmenimiz bizden sınıfta toplanmamızı istedi. “Oturun!” Gece boyunca burada alıkoyulacaktık. “Bir açıklama bekliyorum.” Bekliyordu... Biz de bekliyorduk... Hava kararınca kadar bekledik. “Ben hakikati duymadan yataklarınıza yatamayacaksınız!” Tanıklar önünde, bütün sınıfın önünde gerçeği duymak istiyordu. Yazılı bir açıklama yeterli değildi onun için. Hemen bugün gerçeği duymak istiyordu, herkesin önünde. Bir İngiliz şairden sözüm ona alıntı yaptı. *Hakikat güzeldir*. Bir aşağı, bir yukarı yürüyor, açıklama bekliyordu. Kimseden çıt çıkmıyordu. O bekliyordu. Biz de bekliyorduk. “Gerçek ortaya çıkmadan size yatak matak yok!” Gözü bizdeydi. Biz de birbirimizi gözetliyorduk. Ara ara kitap karıştırıyordu. Derken yine sesi yükseldi: Hakikat, her şeyin odağıymış; bilimde, eğitimde, insanın olduğu her türlü toplulukta, sanatta bile bu böyleymiş. Vazgeçilmezmiş, kaçınılmaz ve önlenemezmiş... Saat gece yarısını geçmiş, sandalye üzerinde oturacak dermanımız kalmamıştı; uykusuzluktan perişan haldeydik, gözlerimizi floresan ışığı altında dik kafalı yalancıların yüzlerine çevirmiştik... Öğretmenimiz, yalanla ve yalancıyla aynı çatı altında bulunmaya tahammül edemediğini söylüyordu. Malum kişiden artık cesaretini toplayıp elini kaldırmasını ve hakikati söylemesini istiyordu; kendisi için, diğerleri için, hakikat için... Sonra kırmızı kalemını bulmacasının satırları arasında gezdirmeye başladı yine...

Hakikat iyidir. Hakikat güzeldir. Hakikat, hakikaten hakikidir. O halde neden kimse hakikati söylemez ki? Nedir bu çekince ve tevazu? Neden şöyle arsızca kendimizi öne atmayız ki: Ben, hayır ben, hakikati biliyor ve söylemek istiyorum! Utanmadan ve ceza almadan hakikatin arkasında duruyorum! Hatta: Hakikat benim, çünkü sosisleri yiyen benim, gizlice, üstelik birini de değil, iki düzinesini, ciğer ezmesi sucuğu, Bockwurst sosisi, kan sucuğu, haşlanmış et, üstelik sadece bu kutudan değil, diğer kutulardan da yedim, dev gibi kutulardan, varillerden daha büyük kutulardan; aşçı kadın şahidimdir. Hakikat benim, size gelince, hepiniz yalancısınız çünkü sosisleri *ben* yedim, siz değil, *ben* yaptım, sizin için yaptım, hakikat için, bir an önce yataklarınıza kavuşabilmeniz için... Sosislerin hepsini sizin için yedim, oysa sosisten nefret ederim, çünkü vejetaryenim. İstemediğim halde yedim hepsini, sevmediğim halde, sadece hakikat adına... Evet, hakikat güzeldir ve ben bu güzelliği artık görmek, kendi bedenimde hissetmek istedim.

Gözlerim usulca öğretmenin gözlerini aradı.

Beni fark ettiğinde elimi kaldırdım.

Gülümsedi: “Evet?”

Kendi sesimi duydum: “Ben yaptım.”

Gülümsedi. Gün ağarıyordu. Gün ışıırken hakikatin zaferi, nihayet. Herkes bana baktı. Küçümsercesine bakıyorlardı. Bir taraftan da rahatlamış halde esniyorlardı. Öğretmen, yemeklerde bol bol önümüze konduğu halde sosisleri neden gizlice yediğimi sorduğunda önce ne cevap vereceğimi bilemedim. Beni sıkıştırıp tekrar tekrar nedenini sordu.

“Neden?”

Bilmiyordum.

“Neden?”

Sonunda şu yanıtı veren sesimi, duydum: “Hakikat adına yaptım.”

[Ara]

Hakikat güzeldir. Güzel ve iyi. Ancak burada ortaya bir sorun çıkıyor. Hakikat kendini yıkıma uğrattıyor. Çünkü her şeyin gerçek olduğunu iddia ederek karşısavın gerçekliğini de iddia etmiş oluyoruz, yani her şeyin yanlış olduğunu; böylece kendi savımızın da yanlış olduğunu iddia etmiş oluyoruz. Bunu kim mi savunmuş? Aristoteles. Ama ben bu problemi Aristoteles'ten *önce*, ötekiler henüz uyurken akıl etmiştim...

Hakikat güzeldir, güzel ve iyi. Örneğin öğretmenimizin karısını ele alalım: O da bir hakikatti, değişmez, gürültücü, heybetli bir hakikat; duyulmaması ve gözden kaçması olanaksız. Bu yüzden mi güzeldi yoksa? Benim notlarım tartışılmaz birer hakikatti; peki bu yüzden mi iyidiler? Evdekilere yine de iyi notlar aldığımı anlatabildiğime göre, onlar hakikat mi oluyordu şimdi? Baş ağrılarım, kesinleşmiş bir hakikat; peki benim kafam bana neden yalan uydurmaya kalkacaktı ki? Peki, bu kafamı oyan hakikatin ne yararı vardı şimdi? Ne? Ya da: Bir sabah yatağımın kenarında cansız yatan sevgili köpeğim. Bu da bir hakikat, unutulmaz bir hakikat. Köpeğim beni neden kandıracaktı ki? Hadi Tanrı hakikattir diyelim. Bundan ötürü mü iyidir Tanrı? Otuz Yıl Savaşları – yine bir hakikat, hem de hakikat adına verilmiş savaşlar... Okulda bana böyle öğretiler. Yani bu savaş şimdi güzel ve iyi miydi? Bugüne kadar yalan adına bir savaş ilan edilmemiştir. Yalan adına kimsenin peşine düşülmemiş, kimse yalan adına işkence görmemiş, eziyete uğramamış, öldürülmemiştir...

Peki, neden hep hakikat? Neden? Neden onun yerine yalancılık değil? Neden yalan tercih edilmez? *Yalan, aldatmanın bilinçli ve kasıtlı kışkırtılmasıdır*. Bunun neresi kötü? Bilmiyorum. Bazıları bildiğini sanıyor. Bir hayalin sahteliği benim gözümde hayal açısından engel oluşturmamıştır hiç-

bir zaman. Mesele, hayatı kolaylaştırıp kolaylaştırmadığı, yaşamı destekleyip desteklemediği, yaşamımızı geliştirip geliştirmedir. *Yaşamı iyileştiren*, budur kelimeler... Yalanlar sayesinde uzun yaşayan, çok uzun yaşayan, hatta belki ölümsüzleşen insanlar tanırım. Evet, benim yalanlarımla yaşadıkça yaşayan, tekrar tekrar yaşayan bir insan var... Tek bir hakikatten ötürü, bir doktorun ölümcül teşhisinden ötürü hayatını kaybetmiş insanları duymuşumdur hep. Hakikatin çevresi çoğu zaman ölümcül, sert, kırıncı ve insafsız bir şeyle sarılıdır. Hakikat bu yüzden büyük niyetlerle gelir, ancak kimseyi dikkate almaz. *Sana şimdi doğruyu söyleyeceğim, hemen şimdi, daima ve sonsuza kadar, bütünüyle, acımasızca ve saygısızca...* Böyle başlayan cümlelerin ardından pek hayırlı haberler gelmez. Yalancı ise çok daha dikkatli konuşur, ayrıca kendinin ve karşısındakinin yaşamına saygı gösterir. Dünyadaki hiçbir yalan, anne ve babası yaşayan birine, onların az önce öldüğü haberini vermeyi aklının ucundan bile geçirmez. Oysa hakikat her gün bu tür haberler yayar. Yaşamın hâlâ sürdüğü yerlerde bile ölümden öylesi bir hararetle söz eder ki... Neden söz ettiğimin bilincindeyim. İman, dağları yerinden oynatır derler – yalan da öyle. Hakikat, dağları yaratır ya da devirir. Komşular hakkımda, “Bizi kandırdığı için değil, ona artık inanamayacağımız için sarsıldık,” demişti. Neden söz ettiğimin bilincindeyim. Dünyayı *sahteleştirmemiş ve uydurduklarımla yoluna koymamış olsaydım*, sevdiğim ve yaşamayı seven insanlar çoktan ölüp gitmiş olacaktı. Yarattığım *yanılsama* ve *hayal dünyasıyla* sarılıp örtülmeleri sayesinde yüzlerine bir gülümseme yerleşebildi. Güzel hayaller ağı olmasaydı, onlarla onlar için ördüğüm hayal ağı olmasıydı, o sevgili insanlar çoktan sessiz sedasız bu dünyayı terk etmiş olacaktı. Onları hakikatten uzaklaştırdığım ölçüde mutlu, güzel ve iyi bir yaşam sürdüler. *Yalandan vazgeçmek, yaşamdan vazgeçmek* anlamına gelir, bu da yaşamın sonu olurdu. Yalanın

sorun yaratan tek tarafı, *fazlasıyla* anlam ifade etmesidir. Gerçeğin bir anlam ifade ettiği durumlar pek azdır, hakikatin de... Hakikat mi? Boş ver! Nedir ki hakikat? En işlevsel ve en çok inanılan yalan! *Hakikat, bir yalancının icadıdır*. Ben icat ettim. Hiçbir şey hakikatten iyi yalan söyleyemez. Hiç kimse bir realistten “daha rahat kandırılmaz”.

Bütün bunları kim mi savunuyor? Ben savunuyorum! Biliyorum. Baştan beri biliyordum; benden sonra da kendilerini zevkle dinlediğim ve alıntıladığım –burada da adlarını vermeden yalan adına alıntıladığım– 19. yüzyıla ait birkaç büyük düşünür de bildi bunu. Yalan söyleyerek onlardan alıntı yaptım ya da çaldım. Tıpkı Heidegger’den birkaç sayfa çaldığım gibi. Ancak ben bütün bunları onlardan önce biliyordum; daha Nietzsche’yi, Vaihinger’i ve bilimimin diğer müttefiklerini tanımadan, geceleri onlar bana henüz görünmeden, daha Martin Heidegger ile tanışmadan biliyordum... Onlar ben daha konuşmaya başlamadan önce var olan sessiz bilimimin onayları, gecikmiş megafonları oldu yalnızca. Benliğim ve düşünce gücüm var olduğu andan itibaren bu fikirler benim içimdeydi. Ete ve kana işlemleri gerekmiyordu. Çünkü onlar zaten ta en başından beri et ve kandı – yürek ve idrak sonradan geldi. Şöyle de söylenebilir: Anne sütüyle birlikte emilmiş fikirler denebilir ama eğer tersi olmasaydı, bu kanlanıp canlanmış fikirleri yaşamımın ilk gününden itibaren kusup çıkarmamış olsaydım ve başta annem, benim yüce annem olmak üzere diğerleri kustuklarımı iştahla emmemiş olsalardı...

[Stop]

[Start]

En eski anım, geri çekilen bir el. Bu el karanlıkta önce yanımda, sonra da üzerimde duruyordu. Birden ışık yandı, yüksek sesler duyuldu ve el geri çekildi. Bir daha da hiç görünmedi. Daha sonra ışıkla uyandım.

Her zaman tersi oluyordu. Karnım acıkıp ağzımı bağı-
rış çağırışla açtığımda yalnız kalıyordum. Oysa çok acıktı-
ğım halde gülümseyerek tok olduğum izlenimini verirsem
karnım hep doyuyordu. Ben de hep tersini yaptım. Uykum
geldiğinde uyanık kaldım. Huzursuzlandığımda sakince
yatmayı seçtim. Uyku tutmadığı zamanlar yine de uyudum.
Tersini yaptığımda pek çok şey yolunda gitti.

Birden üstümde muazzam bir yıldız gördüm, kaşları ça-
tık bir yıldız. Bu, ilk ve en büyük gezegendi, sararıp solmuş-
tu. Dik dik bana bakıyordu. Sonra yine gece oldu. Gezegen
yine geldi. Tepemde doğdu, bana tepeden baktı ve tekrar
kalkıp gitti. Yeniden gece oldu. Mırıltılar duydum, somurt-
kan mırıltılar. Uzaklardan geliyordu, karanlığın ardındaki
ışıktan. Gezegenim bağırان seslerden nefret ediyordu, ben
bağırdıkça o da sesini yükseltiyordu. Ona sakince bakar-
sam tepemde kalıyordu. Başımı çevirirsem sessizce kaybo-
luyordu. Bir şeylerin üzerinde etkim vardı. Ben ne kadar
sakinleşirsem, gezegen bana dokunduğunda ve daha sonra
beni okşadığında kösele gibi derisi de o kadar yumuşuyor-
du. Çevresinde bazen yeşilimsi ya da mavimsi küçük yıl-

dızlar dönüyordu. Ay'a benzeyen uydulardı bunlar ve geri planda duruyorlardı. En büyük gezegen onları gürleyerek silkeledi. Tıpkı sinekler gibi korkudan kaçıştılar. Ardından benim eski gezegenim sonsuzluk gibi yeniden üzerimde belirdi...

Bir keresinde gezegen yükseldi, ben de onunla... Ben de küçük bir gezegenmişim gibi onun kollarında odada uçmaya başladım. Uçuşun sonunda kendi gücümle hareket ettim, önce emekleyerek, sonra ayaklarımın üzerinde ilerledim. Ayaktaydım. Bir adım attım. Gökyüzünde bir sürü yıldız toplanmıştı, hepsi birden bana söylenip kızıyordu. Derken gezegenim üzerime atıldı. Bana sarıldı. Beni kucakladı. Beni bir masanın üzerine koyup konuşmaya başladı. Beni anlatıyordu. Diğerleri baş salladılar. Masanın üzerinde yürümemi istedi. Ben de yürümeye başladım. Aşağısı korkunç bir uçurumdu. Masa camdandı. Yürümeye devam ettim. Daireler çiziyordum. Masanın ortasında çiçek dolu bir vazoduruyordu. Tehlike anında bu vazoya tutunabilirdim. Bu vazoya tutunmak da istiyordum zaten... Tiz bir çılgılık duyunca tutunmaktan vazgeçtim. Hiçbir yere tutunmadan, yerden çok yüksekte, tıpkı bir cambaz gibi cam üzerinde yürüyordum. Durduğumda bir alkış koptu. Aldığım ilk alkıştı bu! Nice öğleden sonrayı cam masa üzerinde tur atarak geçirdim. Seyircilerim masanın çevresinde oturuyordu. Reveranslar yapıyordum. Bunu da alkışlıyorlardı. Bir seferinde bir peçeteye basıp kayarak yere düştüm. İçgüdüsel olarak bağırmamayı tercih ettim.

İlk sözüm şu oldu: *Bü...*, *büüü...*, evet, *büy...* devam, *büyüüüü*, *büyüüüük*... Öylesine sımsıkı kucakladılar ki beni bu sözcük yüzünden az kalsın boğuluyordum. Bir kez daha söyledim: *BÜYÜÜÜÜÜK*. İlk sözüm büyük olmuştu. Büyük, büyük bir sözcüktü ve diğer seslerin onayı da büyük olmuştu. Tepemdeki sözcükler çok büyüktü. Kafamın üzerindeki eller de büyüktü. Ağzımdan çıkan büyük söz-

cük, gülümseyen ağızları da büyütmişti. *BÜYÜÜÜÜK*. Tekrar. *BÜYÜÜÜÜK*. Tekrar. Oysa daha sözcüğü tamam-lamamıştım. Devamı vardı: *BÜYÜÜÜÜKAN*.. Devam et! *BÜYÜÜÜÜKANNE*. Ağzımda birden çikolatalı bir top yu-varlanmaya başladı. Bu top nasıl olup da ağzıma girmişti? Bir öpücükle mi yoksa? Sık sık öpülü-yordum... Telaffuz edebildiğim her yeni sözcük karşılığında bir öpücük alı-yordum ve her öpücüğü bir çikolata topu izliyordu. Tepem-deki koca ağızların içindeki koca sözcükleri kocaman ağız hareketleriyle, ağızlarını şapırdatıp dillerini yalayarak, ta ki sözcükler ağzımın içinde dolanıncaya kadar ağzımın içine tıkıyorlardı. Tek bir kelime dahi anlamıyordum, onun yeri-ne beni bulan ve anlayan kelimeler oluyordu. Lezzetliy-diler, gitgide büyüyen ağzımdan yüksek sesle ve giderek daha an-laşılır çıkıyorlardı. Ağzımdan çıkan her yeni sözcük karışı-lığında ağzıma bir top yuvarlanı-yordu. Sözcükleri fazlaca gevelersem toplar geri alını-yordu. Sözcükleri gevelememem gereki-yordu. Bunun üzerine ben de sözcükleri bir kez daha, bir kez daha ve bir kez daha söylüyordum ve ağzıma yine toplar düşüyordu. Önce bütün sözcüklerin çikolata anlamı-na geldiğini sanmıştım; özellikle de ilk en büyük çikolata to-punu almama sebep olan *büyükannenin*. Karnım acıkınca *büyükanne* diye bağı-rıyordum. Bu sözcük karşılığında artık kimse çikolata vermeyince başka başka sözcüklere kulak kabartmaya başladım.

Beni bir kaidenin üzerine diktiler (bunun devasa bir rad-yo olduğunu sonradan fark edecektim) ve buradan kala-balığa seslenmemi istediler. Her sözden sonra bir reverans yaptım ve alkışlandım fakat bir seferinde yüksek sesle ve anlaşılır şeyler söylediğim ve birkaç kez reveransımı tekrar-ladığım halde alkışlanmadım. Sessizlik. Benzer durumlar sıklaşmaya başlamıştı. Bir sözcük için alkışlanırken bir son-rakinde ansızın sessizlik çökebiliyordu. Hatta bazı gösterile-rim aniden yarıda kesiliyordu. Bir sözcük söyledim. Tekrar

ve tekrar söyledim. Hepsi kaideye hücum edip sesimi kısmak istercesine bir düğmeyi çevirdi. Apansız derinden sesler duydum. Üzerinde durduğum kaideden geliyordu. Kaide titriyor, uğulduyordu. Sesimi bastırmak için biri radyoyu açmıştı. Bense daha yüksek sesle konuşmaya çalışıyordum. Ama ağzımdan sadece çığlıklar çıkıyordu. Beni yerimden indirip yatağıma yatırdılar. Ne işim vardı yatakta? Daha konuşmam bitmemişti ki! Radyodaki seslerin işi kolaydı tabii! Güvenli bir yere saklanmış, konuşuyorlardı. Bense halkın önüne çıkmak, canlı canlı konuşmak ve de dengemi sağlamak zorundaydım. Ancak başarılı olduğum zamanlar da vardı. Sözcüklerin anlamını keşfettikçe başarımla artıyordu. Eğer öğrendiğim bir şey varsa, o da konuşmaktır...

[Ara]

Akıcı sayılabilecek şekilde konuşmayı öğrendiğimde büyükanne beni alışverişe yollamaya başladı. Bakkala giden yolu benimle defalarca yürüdü. Sonunda bana bir çanta, bir liste, bir de şişkin bir cüzdan verdi. Sıkı nasihatlerde bulunmayı da ihmal etmedi: Oyalanma; kimseyle konuşma; kimsenin peşine takılıp yolundan şaşma; çok gerekliyse kibarca selam ver ama herkese değil. Cüzdanı görünecek şekilde taşımam ve paramız hakkında birileriyle konuşmam kesinlikle yasaktı. Cüzdandaki paralar birbirine çarpıp ses çıkarmasın diye, koşmam ve zıplamam da yasaktı. Biri peşime takılacak olsa ona dönüp şunu söylemem gerekiyordu: *Param yok!* Bakkala gelince cesur davranmalı, önce kendimi tanıtmalıydım; yok, adımla değil, soyadımla.

O zamanlar soyadımızdan pek haberim yoktu. Birçok sözcükten oluşuyor ve bana göre isimden çok cümleye benziyordu. Soyadım *von* sözcüğü ile başlıyordu. Büyükanne min ne demek istediğini bile bilmiyordum.

Bir *von*'dan söz ediyordu.

“Anlamadım?”

“Bir *von*'dan!”

Çaresizdim.

“*Von!*”

“Haa.”

Yetmemiş, *von*'un ardından birden bir *und* çıkıvermişti.

“*Von und...*”

Von und mu?

“*Von und zu...*”

Von und zu mu? Ben von und zu muyum? Bir anlam çıkmıyordu. Yoksa *ab und zu*¹ mu demek istiyordu. Bazen yağmur yağar.

Derken bir şakadan söz etti: “*Von Witz...*”

Ne şakası?

“*Witz*²... *leben!*³”

“Bir yaşam şakası mı? Hangi yaşam şakası?”

“*Von und zu Witzleben!*”

Artık hiçbir şey anlamıyordum. Soyadımı söyler söylemez unutmuştum bile. Bana göre pek bir uzundu. *Von und zu* idi, *ab und zu* değil, *von und zu...* *Witzleben*, şaka değil, *Witzleben*, Ben Bay *von und zu Witzleben*'im.

Yine de ilk alışverişim gayet başarılı geçti. Yolda hiç oylanmadım. Her önüme çıkana olmasa da insanlara kibarca selam verdim. Cüzdanı göstere göstere taşımadım, kimseyle paramız hakkında konuşmadım, koşup zıplamadım. Bakkalda cesur davranmaya çalıştım. Kendimi tanıtmak istedim ama sözcükleri birbirine karıştırdım: “Ben zu und von...Witz, yok hayır, şaka değil, yaşam...”

Herkes yukarıdan aşağıya süzüp şaşkınlıkla bana baktı.

1 (Alm.) Bazen. (ç. n.)

2 (Alm.) Şaka. (ç. n.)

3 (Alm.) Yaşam. (ç. n.)

O zaman ben de, “Ben şeyden... Evden geliyorum,” dedim.

Bunun aksini kim iddia edecekti ki!

Ardından adımı da söyledim.

Alışveriş listemi tezgâhın üzerine bıraktım. Elimden çantamı alıp listede yazılı ürünleri içine doldurdular. Bu arada ben de bir rafın arkasına saklanıp külotumun içinden cüzdanı çıkardım. Sonra cüzdanı onlara verdim. Cüzdanı açtılar, içinden para alıp sonra içine yenisini koydular. Her şey plana göre gitmişti. Sonra cüzdanı alıp yeniden rafın arkasına geçtim. Eve dönerken peşime biri takıldı. Oysa hoplayıp zıplamamıştım. Külotumun içindeki paralar da sakın sakın yerinde duruyordu. Arkamdaki adımlar gitgide yaklaşıyordu. Ani bir hareketle arkama dönüp bağırdım: “Param yok!” Yetişip yanıma gelen kadın bana acıyarak gülümseyip, “Vah zavallı!” dedi. Elime biraz para tutuşturdu ve yürüyüp gitti.

Eve ulaştığımda büyükannem önce çok memnun oldu: Her şey mükemmeldi. Hiç eksik yoktu. Cüzdan bile yerinde duruyordu. Harika, aferin, tek başına hepsini becermişsin. Sonra bakkalda onu sorup sormadıklarını öğrenmek istedi. Sormadıklarını söyledim. Bunun üzerine uzun süre konuşmadı. Sonra yemeğimizi yerken birdenbire bakkalın onu niye sormadığını öğrenmek istedi. Bu işte bir terslik vardı! Yoksa kendimi doğru dürüst tanıtamamış mıydım? Tabii ki tanıttığımı söyledim ama soyadıyla değil, adıyla. İşte o andan itibaren yaptığım alışveriş başarısızlığa dönüştü. Getirdiğim et sertti, ekmekler bayat, süt ekşi, hardal fazla tatlıydı; alışverişim baştan sona hataydı, paralar sokağa atılmıştı. Büyükannem ellerimle buraya kadar taşıdığım yiyecekleri gübrelige atsa yeriye. Beni şöyle falakaya yatırmak gerekiyordu. Noel ördeği gibi içimin dışıma çıkarılması gerekiyordu. Eve bir yığın çöp taşımıştım. Timsah derisinden alışveriş çantası bir çöp torbasıydı artık. Hatta çantayı alıp ıslak bezle silip temizledi. Bütün bunlar sırf soyadımı söy-

lemediğim için olmuştu. Söyleseydim ne fark edecekti ki? “Hem de dünyalar kadar fark edecekti,” diye söylendi büyükannem. Onu sakinleştirmek için sokaktaki kadının verdiği parayı gururla gösterdim. Bu, onu daha da yaraladı. “Bir de dilencilik ha!” diye söylenmeye devam etti. Parayı derhal çöpe atmamı ve ellerimi yıkamamı emretti. Döndüğümde başı ağrıyordu.

Büyükannemden, daha aynı gün bir alışveriş denemesi daha yapmam için izin çıktı. Paraşütü açılmadığı halde hayatı kurtulan bir paraşütçüden söz etti. Adam hemen aynı gün paraşütle yeniden atlamaya cesaret edemezse, hep geri kalırdı. Evden çıkmadan önce soyadı çalışması yaptık:

“*Von und zu... Witzleben.*”

“Tekrarla bakayım!”

“*Von und zu Witzleben.*”

“Bir kez daha!”

Alıştırma saatlerce sürdü. Büyükanneme, bakkaldakilerin okuyabilmesi için soyadımızı neden alışveriş listesine yazmadığını sordum.

Yanıtı, “*Don’t be absurd!*⁴” oldu.

Soyadımızı sonunda öğrendiğimde beni tekrar yolladı. Bakkal kalabalıktı. Kapıyı açıp hemen yüksek sesle, “İyi günler, ben Bay von und zu Witzleben” dedim. Alkış kopmadı. Ama kadının birinin kıkır kıkır güldüğünü duydum. Bir an bütün gözler üzerime çevrildi. Büyükler sonra yine önlerine döndüler. Sıra bana geldiğinde ne olur ne olmaz diye kendimi yine tanıttım: “Ben Bay von und zu Witzleben.” Alışveriş listesini uzattığım kadın yine kıkır kıkır güldü. Sonra sümkürdü. Kravatım hakkında bir şeyler söylediğini de duydum. Sonra dışarı çıktım. Eve gelir gelmez büyükannem beni soru yağmuruna tuttu:

Kendimi bu defa doğru dürüst tanıtabilmiş miydim acaba?

4 (İng.) Saçmalama. (ç. n.)

“Evet. Hem de iki kez.”

Ona nasıl yaptığımı gösterdim.

“Çok güzel!” Büyükannem gülümsüyordu.

Sustum.

Peki, onu sormuşlar mıydı bu defa?

Düşündüm ve başımı salladım.

Tam olarak nasıl sormuşlardı.

Cevapladım: “Nasıl olduğunu sordular.”

“Benim mi?”

Başımı salladım: “Evet, senin.”

Alışverişim bu kez tam bir başarıydı. O akşam yediğimiz et leziz ve yumuşaktı. Patatesler de bir önceki sefer çantama doldurdukları küflü çerçöpün aksine mükemmel bir kalite ve türdendi. Peynir harikuladeydi, üstelik Fransa’dan gelmişti. Şimdi her şey iyiydi. Sandviçler birkaç gün sonra bile fırından yeni çıkmışçasına hâlâ tazeydi, *delicious, appetizing, tasty*’ydi.⁵ Ve bütün bunların sorumlusu bir soyadıydı.

Bakkala bir sonraki gidişimde kendimi büyükanneimin adıyla tanıttım. Pek fark edilmedim. Bana karşı kayıtsız davranıldı. İlk gün kıkır kıkır gülen kadın bana neredeyse ters ters bakıyordu. Oysa ellerinde çantayla içeri giren başka çocuklar güler yüzle karşılandı. Selam verdiğim, cesur davrandığım ve kendimi tanıttığım halde bana hoş geldin diyen olmadı. Sanki diğer çocuklar alışverişi benden iyi biliyordu! Öbür çocukların ellerine çıkarken birer sosis tutuşturuldu. Bana bir şey verilmedi. Öbürleriyle uzun uzun konuştular. Benimle konuşan olmadı. Sanki ben konuşmayı bilmiyordum! Oysa İngilizce de biliyordum: *One, two, three. A tree. Good day. Bad day. Bye Bye.*⁶ Şişkin cüzdanı tezgâhın üzerine koyduğumda, alışveriş çantamı sadece para hatırına doldurdukları hissine kapıldım. Bu cüzdan olmasa bana bir şey vermeyeceklerdi. Bizi açlığa terk edeceklerdi.

⁵ (İng.) Lezzetli, iştah açıcı ve tadı tuzu yerinde. (ç. n.)

⁶ (İng.) Bir, iki, üç. Bir ağaç. İyi günler. Kötü gün. Hoşça kal. (ç. n.)

Büyükannem her seferinde sabırsızlıkla dönüşümü bekliyordu. Kendimi doğru dürüst tanıtip tanıtmadığım konusunda benden etraflıca bilgi istiyordu.

“Evet, tanıttım.”

Peki, et alırken üstüne basa basa soyadımızı söylemiş miydim?

“Evet, söyledim.”

Bunun üzerine ne demişlerdi peki bana?

“Hiçbir şey.”

“Hiçbir şey mi?”

“Gülümseyerek başlarını salladılar.”

“E, sonra?”

“Sonra etin en güzel yerinden verdiler. *Bu et Bay von und zu Witzleben için* dediler.”

O zaman et üstün bir lezzette oluyordu. Anlattıklarımın mükemmelliği ölçüsünde yemeğin tadı da mükemmelleşiyordu, en azından büyükannem için. Ona daha sonra şunları anlattım:

“Kendimi tanıttım. Bana kapıyı tuttular. Sonra oturmam için bir sandalye verdiler...”

“Ay çok duygulandım!” diye haykırdı büyükannem.

“Elime bir sosis verdiler. Ardından tezgâhta iyi bir et aramaya koyuldular. Kasabanın en iyi etini bana vereceklerini söylediler. Bütün dükkânın altını üstüne getirdiler. Kadın bana eti gösterdi. Ama kocası, ‘Yok yok, olmaz,’ dedi. Adam etin bizim için yeterince iyi olmadığından endişe duyuyordu. Kadının birine, ‘Elinizdeki eti bu genç beye verebilir misiniz? Kendisi Bay von und zu Witzleben olur da...’ dedi. Bunun üzerine kadın etini hemen bana uzattı...”

“Ay çok duygulandım,” diye haykırdı büyükannem. Büyük adının şerefine birileri ona ne zaman bir şey sunsa, büyükannemin ağzından hep aynı sözler dökülürdü: *Ay çok duygulandım! Nasıl da duygulandım!*

Bir defasında ona şunları anlattım: “Kendimi her zamanki gibi tanıttım. Kapıyı bana o kadar uzun süre açık tuttular ki dışarıdaki dökülmüş bütün yapraklar dükkânın içine doldu...”

“Ay çok duygulandım...”

“Bana bir sandalye, bir kâse de salamlı salata getirdiler. Genç bir kız ayakkabılarımı parlattı. Diğerleri en lezzetli eti bulabilmek için sağa sola koşuşturup durdu. Ama etin iyi yeri satılmıştı. Bunun üzerine bakkalın karısı kendi mutfakına gidip, tavadaki etini getirdi. Ardından da beni arabalarıyla eve bıraktılar.”

Büyükannem, “Araba nerede?” diye sordu.

Camdan dışarıyı gösterdim: “Şurada, aşağıda.”

“Nerede?”

Ama ne yazık ki araba gitmişti.

Birkaç hafta sonra büyükanneme anlattıklarım şöyleydi: “Salonlarından en beğendikleri koltuklarını dükkâna getirip oturmamı istediler. Genç kız, ayakkabılarımı ayağımdan çıkarıp üzerimi bir örtüyle örttü...”

“Kız sana âşık herhalde,” diye bir saptamada bulundu büyükannem.

“Sütleri bitmişti. Bahçeye çıkıp inekleri sağdılar ve sütü bu torbanın içine döktüler. Etleri de bitmişti. Arka tarafa gidip bir koyun kestiler, bana etinden verdiler...”

Büyükannem, “Yeter artık ama,” derken biraz öfkeliydi. Ama yediğimiz biftek, dünyanın en lezzetli etiydi...

[Ara]

Büyükannem hava şartları yüzünden çok sıkıntı çekerdi. Ona göre yazlar yeterince sıcak, kışlar yeterince soğuk değildi. En sevmediği mevsim ilkbahardı. Ne soğuk ne sıcak, ne yarım ne bütün, ona göre ilkbahar diğer mevsimlerin acınası bir karışımıydı: Hem sulandırılmış, pis bir kış hem de

ertelenip duran, gelmek bilmeyen bir yazdı, derken sonunda sonbahar geliyordu. Büyükanmem ilkbahardan nefret ederdi. Ilık çamur diye lanetlerdi onu; sıg bir karışım, boş vaatlerden ve sonu belirsiz oyalamacalardan ibaret. Arkasından yaz. O da gelirse tabii, gelse de geç gelirdi. Üç dört sıcak günün ardından iskemle ya da sakat biri gibi devrilip giderdi. Büyükanmem, “Hepsi bu muydu?” diye söylenir, radyodaki hava durumu da cevabı yapıştırırdı: *Evet!* Büyükanmem sonbahara sessizce katlanırdı. Kış başlangıcı, senenin en kısa günü onun doğum günüydü. Bizler de masada oturur, sessiz sedasız kahve içip pasta yerdik. Büyükanmemi daha da sinirlendirmemek için hiçbirimiz ağzımızı açıp da bir şey söylemezdik. Haplarını yutar, ölmüş birilerinden, nihayet sıralarını savmış şanslı kişilerden söz ederdi. Doğum günleri hiç değilse kısa ve karanlıktı, dolayısıyla havayı pek fark edemez ve hepimiz erkenden yatıp uyurduk. Büyükanmem bir seferinde içini çekerek, “Hava bana şimdiye kadar hiçbir şey armağan etmedi, hiçbir şey!” demişti.

Büyükanmem havanın nesini mi beğenmezdi? Pek bir mutedil bulurdu. Bizim “mutedil enlem”lerimizden küçümseyen bir dille söz ederdi. Mutedil, sıradan ya da ortalama olan şeylerden nefret ederdi. Sevmediği insanlar evinin kapısından çıkar çıkmaz arkalarından, “Sıradanlık her şeyin ölçüsüdür,” derdi. Mutedil enlemler. Aşırı yüksekleri, hiç değilse derinleri severdi. O daima halis olanı, aşırı olanı, yüksekleri, yüksek düzeyi, en yükseği isterdi. Gölgede elli derecede çölde deve sırtında gezinmeyi bizim enlemlerimizdeki ılık yazlara tercih ederdi; California’nın çamlarını Orta Avrupa’nın karışık bitki örtüsüne, tropikal yağmur ormanlarını kısa ömürlü gökkuşaklarına, kutuplardaki gibi ani ısı düşüşlerini, dramatik sonuçlar doğuran sıcak dalgalarını, dehşetli kuraklıkları meteorolojinin durup dinlenmeden tekrarladığı “Sıcaklıklar mevsim normallerinde seyredecek” cümlesine yeğlerdi.

Yazın havalar çok ısınacak olsa sevinçten haykırırdı: “Ne sıcak böyle! Aman ne sıcak!” Hemen jaluzileri indirir, sömürgelerde görev yaptıkları dönemden kalma bir sandıktan yelpazesini çıkarırdı. İyi günleri temsil eden bu eşyayla kanepeye uzanır, elindeki sallaya sallaya yüzünü serinletirdi. Yelpaze, soylu bir aileye mensup bir İngiliz hanımefendinin, çok uzun yıllar önce Bad Homburg’daki bir fayton sefası sırasında tanıştığı Lady Windermere’in armağanıydı. Büyükanнем durup durup, “Ne korkunç bir sıcak!” derdi. Bir defasında saatine baktı. Saat henüz sabahın dokuzuydu ve ortalık böylesine sıcaktı! Beni bahçeye yolladı. Havanın sıcaklığını titizlikle araştırarak ve onu bilgilendirecektim. Hatta caddeye de çıkmalı, dışarıdaki insanların sıcaklar hakkında ne konuştuğunu da öğrenmeliydim. Döndüğümde kendini kanepede oradan oraya atıp beni soru yağmuruna tuttu: “Hava ne durumda?”

Çok sıcaktı.

Bulut görmüş müydüm?

Gökyüzünde tek bir bulut bile yoktu.

Hafifçe iç çekti.

Peki, başka ne görmüştüm?

“Solmuş iki çiçek.”

“Duyduk duymadık demeyin, bu kuraklığın ta kendisi!”

Peki, halk sokaklarda ne konuşuyordu?

Okulların sıcaklardan dolayı tatil edildiğini söyledim.

“Sıcak tatili ha?” Bu habere öğrenciler bile onun kadar sevinemezdi. Gidip dolabı açtı, güneş kremi arayıp buldu. Kollarına sürdü. Sonra o tiril tiril elbisesinin eteklerini kaldırıp kremi bacaklarına da yaydı. Yüzünü, neredeyse yüzünü unutacaktı! Aceleyle yüzünü de kremledi. Ben de kremin kalanını sırtına sürdüm. Sonra yine kanepeye uzandı. Buzdolabının soğutma ayarını en yüksek seviyeye çıkarmamı, kendisine de buz küpleri getirmemi istedi. Buz küplerini banyo kesesinin içine doldurdum, o da keseyi

yüzüne koydu. Kurumuş, şişmiş dili ağzının içine öyle bir yapışmıştı ki zar zor konuşuyordu. Bir taraftan yellenirken, “Zavallı dilim fırının içinde şişip yapış yapış olmuş iç lastik gibi ısırap çekiyor,” diye söyleniyordu. Gidip buz gibi limonatayla dolu cam sürahiyi getirdim. Buzların şıkırtısı pek hoşuna gitmişti. Benden bir kitap getirmemi istedi. Kitap Arabistanlı Lawrence’ı anlatıyordu. “Ah bu sıcaklar,” diye mızızlandı, “Arabistan’dan da beter!” Sonra kitabı kapattı. Rüzgâr, birbirine yapışmış saçlarının arasından esti. Ben de keyfimce yerde yuvarlanıp duruyordum. “Öyle sert hareketler yapma!” diye kızdı bana, “sıcak çarpacak!” Öğleye kadar gözünü çalışma masasının üzerindeki pirinç termometreden ayırmadı: 22 derece, 23 derece, 24 derece... “Millet, bu ne bitmez sıcak böyle!” Derken termometredeki tırmanış durdu. Büyükanneimin bakışlarında şimdi şaşkınlık vardı. Beklemeye koyulduk. Termometreyi parmağımla hafifçe tıkladım dedi. Olmuyordu. Kanepede huzursuzca kıpırdanmaya başladı. “Jaluzileri arala,” dedi, biraz daha, biraz daha. Sonunda jaluziler tamamen kaldırılmıştı. Bunun üzerine sıcaklık yeniden tırmanışa geçti: 25 derece, 26 derece, 27 derece. “Ah bu sıcaklar!” Böyle bir sıcaklık yaşlıların hayatını tehlikeye sokarmış. Yelpazesini sallayıp duruyordu. “Otuz derece! Korkunç!” diye inlerken yelpazesi yere düştü.

Ertesi sabah yine güneş vardı ama rüzgâr ılık ılık esiyordu. Büyükanneime bundan söz etmedim, sıcaklara adapte olmuştu, bir zamanlar sömürgelerde idarecilik yapmış ve bütün Afrika’yı dolaşmış büyük amcamızın tropikal bölge üniformasını giymişti. Binici çizmelerini çekmiş, beyaz pantolon, üzerinde garip bir amblemi olan beyaz bluz giymiş, başına da bir kolonyal şapka takmıştı. Şapka, sivrisineklere karşı cibinlikle çevriliydi. Büyükanneim bana, tropikal iklimlerde böcekleri daha çabuk fark edip öldürebilmek için insanların hep beyaz giydiğini anlattı. Çok rahatlamış ve

kararlı görünüyordu. Kahvaltıdan sonra evin içini keşfe çıktı, erzakımızı kontrol etti, suyun kesilme ihtimaline karşı küvete su doldurdu. Sonra beni yine dışarıya teftişe yolladı. Yakınlarımızdaki bir sokağın adının Kamerun Sokağı oluşu hoşuna gidiyordu. Oraya gitmemi istedi. Hoşuna giden bir başka şey de kentimizde bir tropikal klinik, Almanya'nın tek tropikal kliniğinin olmasıydı. Bu kliniğin bahçesinde sık sık gezintiye çıkardık. Sıcaklarımıza pek çok şey ayak uydu-ruyordu. Yolda giderken bir de Togo Sokağı diye bir sokak keşfettim. Döndüğümde bunu ona anlatmak üzereydim ki bir iskemleye keyifsizce oturup gözünü termometreye diktiğini gördüm. Termometrenin göstergesi yirmi dereceye bile ulaşmamıştı. Bana, bunun hiçbir şey ifade etmediğini Kilimanjaro Dağı'nın çok daha soğuk olabileceğini açıkladı. Yine de hayal kırıklığına uğramıştı. Bir dergi karıştırmaya başladı. Termometreyi incelemeye koyuldum, parmağımla tıklattım, avuçlarımın içine alıp bastırdım; ısı böylelikle yirmi dereceye ulaşabildi. Durumu büyükanneme bildirdim. Sıkılmıştı, eliyle “boş ver” işareti yaptı. Yirmi derece... Afrika ile kıyaslandığında hiçbir şey değilmiş. Hele gençliğinin havalarıyla hiç mi hiç kıyaslanamazmış. “Bad Homburg'da otuz dereceyi geçirdi. Kaplıca parkında palmiyeler yetişirdi. Hanımefendiler yelpazelerini almadan sokağa çıkmaya cesaret edemezdi.” Sonra yine Lady Windermere'i, Bad Homburg'daki sıcaktan nasıl etkilendiğini ve ona yelpazesini hediye edişini anlatmaya koyuldu. Büyükannem konuşurken termometreyi gömleğimin altına soktum, karnımın üzerine bastırdım; böylece yirmi beş dereceye yükselmişti bile. Bunu görür görmez başına hemen kolonyal şapkasını geçirdi, çoktandır beklediği savaşın artık başlayacağı umuduna yeniden kapılan general edasıyla volta atmaya başladı. Kavurucu sıcakla savaştı bu. Ayağında binicilik çizmeleri, bacaklarını ayırıp pencerenin önünde durup dışarıya bakmaya başladı. Sıcağı kendi gözleriyle görmek istiyordu.

Ben de bu arada ateşimi ölçer gibi termometreyi sol koltuğumun altına sokmuştum. Vücut ısım sadece otuz derecedi ama büyükannem çok sevindi. Sanki kendi ateşlenmişti! Saate baktı: “Saat henüz 11 ve sıcaklık otuz dereceye ulaştı!” İyice heyecanlanmıştı. “Hemen bir Berliner Weiße,” diyip mutfağa koştu, ikimize de Berliner Weiße birası getirdi. Bu arada termometre bir derece düşmüştü, hemen hohladım ve otuz bir dereceye yükseldi. “Bu ne sıcak böyle” derken termometrede nefesimin buharını gördü. “Boğucu bir hava. Tropiklerdeki gibi.” Bir koltuğa çöktü, Afrika’yı ve orada yaşayan amcasını anlatmaya başladı; kendisinin giyip de terler döktüğü tropikal üniformayla amcasının neler yaptığını, Afrika’nın sıcaklığını, korkunç, katıksız ve sonsuz sıcaklığını ve bu sıcaklığın şapkada açtığı delikleri, bir resmi geçit sırasında amcasının, çizmenin lastik tabanları sıcaktan asfalta yapıştığı için yerinden kımıldayamadığını anlatıyor, anlatıyor ve tekrar anlatıyordu... Ve yine amcasını anlatmaya koyuldu: “Orada hayatta kalabilenler, sadece en seçkin ailelerin en seçkin insanlarıydı.” Ardından amcasının su bidonuna geçti: “Güneşte bırakılan su fokur fokur kaynıyor, amcam sudan her içtiğinde haşlanıyordu.” Birasına uzanıp bir dikişte içti. “Afrika, Noel zamanı bile sıcaktan kavrulur. Öyle sıcaktır ki amcam Noel’i bir soğuk hava deposunda kuttardı. Hatta doğum günlerimde bile yanar orası...”

Öğleden sonra sıcaklık öyle artmıştı ki büyükannem uyuşmuş ama halinden memnun kanepeye uzanmış, uyukluyordu. Fırında ısıttığım termometreyi eline tutuşturdum. “40 derece!” Çığlık attı. Evde bütün radyatörleri sonuna kadar açmıştım. “40 derece! Hayret!” Kollarını serinletmek için benden buz küpleri getirmemi istedi. Sonra gömleğinin düğmelerini açtı. Galiba ateşi vardı. Önce yelpaze sonra da bir gazeteyle yarattığım rüzgâr, elbisesinin açık düğmelerinden içine doğru esiyordu. Serinliyordu böylece. Rüzgârımla kendini sağdan sola atarken, “Biraz daha, biraz daha,

daha,” diyordu. Artık benim büyükanneme benzemiyor, daha genç görünüyordu. Ayrıca hiç anlamadığım garip şeyler de söylüyordu. Bir dikişte bir şişe birayı bitirdi. Boş şişeyi alnının üzerinde yuvarlamaya başladı. Belirgin bir şekilde düşen termometreyi izliyor, optik bir yanılsamadan söz ediyordu: “Bir *Fata Morgana* bu! Yanlış alarm!” Haklı olduğunu söyledim. Sonra, üzerindeki tropikal üniformaya rağmen, “Güneşten yandım,” diye yakınmaya başladı. “Güneş çarpmıştır,” dedim. Haklı olduğumu kabul etti. Arabistanlı Lawrence’la ilgili kitabı bir süre daha karıştırdı. Eliyle termometreyi aradı. Termometre yok olmuştu. Derhal görmek istediğini söyledi. Ben de termometreyi fırından çıkarıp bir tepsinin üzerine koydum, salona getirdim. “50 derece!” Termometreye dokunmak isteyince eli yandı. “Çılgınlık bu!” Termometrenin pirinci kararmıştı. Elimdeki buz küpüyle soğutmayı denedim ama büyükannem, “Yapma! Lütfen yapma!” diye bağırdı. Akşama kadar bu nefes kesen bunaltıcı sıcaklığın içinde boğulduk; büyükannem hayatının en sıcak gününü yaşamıştı. Ayaklarını su dolu kovanın içinde serinletti. Onu yellememi istedi. Buz küpleri emdi. Soylu eski bir arkadaşından söz edermişçesine sıtmayı anlatmaya başladı, “Güzelim sıtma” diyordu; büyükannemin tedavisi için elinde ilaç olmayan tek hastalıktı, zayıflık değildi, özel bir hastalıktı, sömürgelerde çalışmış kişilerde görülen meslek hastalığıydı. Bacağını kaşdı. Böcek sokmuştu. Kolonyal şapkada işte bu yüzden cibinlik takılıydı. Sıtma salgınının başladığı hızla bitmesi hoşuna gidiyordu. Tropikal kliniklerin asaleti de hoşuna gidiyordu. Yine Afrika’yı anlatmaya başladı. Bana, onu oralara götüren amcasının adıyla selendi; amcası kolonyal cemiyetinin dışişleri görevlerinden birine atanmıştı ve Afrika’nın bir yerinde verandalı, sallanan koltuklu ve sivrisineklere karşı cibinlikli, görkemli bir villada yaşıyordu; yanında sürekli reveranslar yapan, ona kininli limonata sunan ve gramofonu çalıştıran beyazlar

içinde bir de hizmetli yaşıyordu. O hizmetli bendim. Canlı renklerle hayal ettiğim görkemli bir günbatımını birlikte izledik. Hava karardığında balta girmemiş ormandan gelen sesleri dinledik. Sonra onu yatağına yatırdım.

[Ara]

Sıtma salgınına rağmen hastalık denen şey büyükan-nemin doğasına aykırıydı. Hastalıktan da hastalardan da nefret ederdi. Ayağı aksayan bir komşusundan bahseder-ken, “Sakatlarla görüşmem!” derdi. Ona göre hasta ol-mak acınası bir zayıflıktı, bir karakter zayıflığıydı. Benim bile hastalanmama pek nadir izin verirdi. Soğuk algınlığı ve gribal enfeksiyonlar bana yasaktı. Çocuk hastalıklarına yakalanmama da izin yoktu. Bir çocuk hastalığının en ufak belirtisini gösterdiğimde bile, “Çocuklaşma!” derdi. İzin verdiği tek hastalık, gözlerimle ilgili yaşadığım sorunlardı. Gözlerle ilgili hikâyelere zaafı vardı, bunun sebebi belki de benimle yaşaması ya da dağların tepesine kurulmuş muhte-şem sanatoryumlarda göz hastalıklarıyla ilgili tedavi gören birçok ünlü yazar olmasındandı. Ayrıca kendisi de gözlük kullanıyordu.

Sağlıklı olmak büyükanmem için bir görevdi. Bu görev uğruna benimle her pazartesi dağa tırmanırdı; böylece yük-sek tansiyondan korunur, kaslarını ve iradesini güçlendi-rirdi. Tırmandığımız dağ çok dik ve çok yüksekti. Yolun başında üzerine figürler kazınmış, içi oyuk bir taş vardı. Büyükanmem sık sık bu taşın gölgesinde otururdu; her se-ferinde bunun küçük bir mola olduğunu üstüne basa basa söylerdi. Taşın kendisineyse dönüp bakmazdı bile. “Taştan uzak dur!” diye uyarırdı beni. Bu taşı hiç sevmezdi. Bir son-raki taşla da arası iyi değildi: “Devam et, devam et!” diye bağıırdı, ama sonra soluk soluğa, olduğu yere çökünce, kısaca, “Bu pek gülünç yahu!” derdi. Taşı kastederek. Seri

hareketlerle yürüyüp dağın zirvesine ulaşmak için kendine eziyet ederdi. Ben önden koşardım, o da arkamdan, “Taşların oraya gitme!” diye bağıırdı. Taşların oraya gitmezdim ama büyük taşlara atmak için yoldan küçük taşlar toplardım. Büyükanne bu söyledimde cevap vermemiştı. Müthiş susamıştı. Ne kadar yolumuz kaldığına bakmam için beni önden yolladı.

Henüz uzaktaydık.

“Ne kadar uzakta?” diye sordu.

“Çok uzakta değil,” diye yanıtlayıp bir sonraki dönemece doğru koştum.

Birkaç dakika sonra geriye baktığımda büyükanne hayal kırıklığından kıpkırmızı kesilmiş yüzüyle köşeyi dönmüş bana doğru gelirken gördüm. Tepeye ulaşmamıza daha çok vardı. Daha doğrusu daha dağın eteklerindeydik. Dağın zirvesindeki küçük beyaz kilise, ulaşılması imkânsız bir serap gibi parıldıyordu...

Su bulmuştum. Büyükanne, “Nereden buldun?” diye sordu. Taşlardan birinin içinde duran içi su dolu çanağı gösterdim. Öfkelenmişti. Yüzlerce Katoliğın elini soktuğı bir suyu asla içmezmiş! Taşlar, yol, o dağ, bunların hepsi ve daha birçoğı Katolik dininin başımıza açtığı dertlermiş. Birkaç yüz metre boyunca yolu küfrederek tırmandı. Sağlığına, beceriksiz doktorlara, demir gibi iradesine, Katolik dağına, yol boyu dizili gülünçlüklere, putlara, figürlere, resimlere ve yazıtlara lanet okudu: *Ave Maria, Mater Ter Admirabilis*.⁷ Bu kadının neyinin insanlara mucizevi geldiğini anlamadığını söyleyip durdu. *İsa ilk kez düştü*. Sanki kendisi hiç düşmemiştı! *Kireneli Simon çarmıhı taşımaya yardım etti*. Ama bir şeyleri taşınması için ona kimseler yardım etmiyordu! Büyükanne arkamızda dua eden kişilere, onu takip edenlere, siyah giysiler içinde hac yolunu onun arkasından yürüyenlere, gittikçe yaklaşan ve selam vermeden

7 Kutsal Meryem’e adanmış geleneksel bir Katolik duası. (ç. n.)

geçip gidenlere lanet yağdırdı. “Gülünç!” Durup arkalarından baktık. Tamamen gözden kaybolduklarında yolumuza devam ettik.

Aceleyle koşup yalpalayarak yürüyen büyükannemin önüne geçtim. Bir sonraki dönemde bir dondurmacı duruyordu. El arabasının üstüne renkli bir şemsiye açmıştı. Şemsiyenin serin gölgesi altında çeşit çeşit dondurmalar sıralanmıştı. Bunu bir ağaca yaslanıp dinlenen büyükanne me anlattığımda beni hemen soda almaya gönderdi. “Aksi halde tek bir adım bile atmam!” Ben de hemen ileri atıldım, bir şişe soda söyledim. Hayalimde yarattığım dondurmacı para görmek istiyordu. Ben de aynı yolu geri koşup büyükannemden para istedim.

“Ne kadar?”

Pek bilemediğim için herhangi bir meblağ söyledim.

“Amma da pahalıymış!”

Ama aldığımız su buz gibiydi. Üstelik yanında bir dilim limon ve bir pipet vardı.

Büyükannem bir sonraki dönemeci güçbela döndü: “Dondurmacı nerede?”

Dondurmacı biraz yukarıdaydı, öyle pek uzakta değil, elli metre ilerideydi. Elli metre sonra otuz metre daha kalmıştı, sonra kırk metre ve nihayet şemsiyesinin püsküllünün uçuşurken çıkardığı ses duyuluyordu artık, sonra yirmi metre daha, dondurma arabasının serin gölgesini uzansak tutabilirdik, sonra on metre, sonra beş... Derken dondurmacı aniden kaybolmuştu...

Büyükannem onu çağırmamı istedi.

Ben de çağırdım.

“Daha yüksek sesle!”

Ben de daha yüksek sesle bağırdım: “Dondurmacı bey!” Sesim dağın dört bir yanında yankılandı. Büyükannem adamın arkasından koşturmasını söyledi. Yukarıda daha fazla müşteri olduğu için –hacılar ve papaz oradaydı– dondur-

macı tepeye çıkmıştı. Çene çalıp soğuk biralarını yudumluyor, bir aziz heykeline kadeh kaldırıp “şerefe” diyorlardı. Büyükanne, dondurmacının ayyaşın biri olduğunu, üç kez geçirdiğini, şimdi de ona özel spagetti pişirdiğini anlattım. Büyükanne, “Spagetti değil su istiyorum sadece,” diye çıktı. Ona capcanlı rengiyle kan kırmızı sosun içinde yüzen, bir hippinin saçları kadar uzun, leziz bir spagetti hayal etmesini söyledim. Üstelik spagetti sadece 20 marktı... Büyükanne, derhal dondurmacıya koşup ne yapıyorsa durmasını söylememi emretti. Ben de durmasını sağladım ve kendisine dondurmacıdan selam getirdim: “Dondurmacının sana selamları var.” Dondurmacının kendisiyle tanışmaktan mutlu olacağını söylediğini ancak fazla zamanı olmadığını, en fazla beş dakika bekleyebileceğini anlattım. Büyükanne, sürekli bir dönemeç arkamda kalarak koşar adım dağa tırmanmaya başladı; sonunda arkama dönüp “Geç kaldık!” dedim. Dondurmacı başka yere gitmişti. Köpeğini besliyordu şimdi.

“Köpeğini mi?” diye şaşkınlıkla sordu büyükanne. “Beni susuzluktan öldürüp köpeğini doyuruyor ha!”

Yine bir parça ileri koşup köpek gibi havladım.

“Neydi bu?”

Köpek. Büyükannenin istemediği spagettiye kuyruk sallayarak seviniyordu. Büyükanne elime para tutuşturdu; dondurmacının bahşisiydi bu, ona götürmem gerekiyordu. “Söyle, beni beklesin!” Koşarak gidip dondurmacıya bahşisini verdim. Dönüşte tekrar havladım; beni ısırarak istese de köpeği okşamıştım. Köpek şimdi uslu uslu sızlanıyordu ama bu büyükanne hiç ilgilendirmedi. O su istiyordu. Ben de ona hemen sudan söz etmeye başladım: “Dondurmacı şişeyi açtı bile. Su, fıskiye gibi köpürerek şişeden taşıyor. Üstünde bir limon dilimi yüzüyor.” Büyükanne adımlarını giderek sıklaştırırken, ben de ona dondurmacıyı anlatmayı sürdürüyordum. Bahşişe çok sevindiğini,

sevincinden onun sağığına içmeye başladığını, koca bir şişe şarap içtiğini, İtalyan olduğunu, şemsiyesinin üzerinde bir papağan oturduğu için adının Papagallo olduğunu, aynı zamanda balık da sattığını, İtalya'da kocaman bir balıkçı teknesi olduğunu anlatıp durdum.

Adamın balıkçı teknesi büyükannemin umurunda değildi. O, bir an önce suyuna kavuşmak istiyordu. Dondurmacıya seslenmemi istedi. Ben de seslendim. Adam cevap vermedi. O zaman, ağaç altında sızıp kaldığı için bizi duymasının imkânsız olduğunu hatırladım. Horluyordu. Büyükannem de duymuştu horlamasını. Çok öfkелendi. “Şu tembel herifi derhal uyandır!”

Ben de yüksek sesle adamın adını söyledim: “Papagallo!”

“Bağır!”

“Papagallo!”

Yanıt yoktu. Adam gerçekten uyuyordu. Büyükannem, hemen yanına koşup onu uyandırmamı istedi. Ben de yokuşu koşarak tırmandım. Adam bir ağacın altında yatıyordu, sarsmaya başladım: “Uyan, tembel herif, uyan!” Dondurmacı esniyor ve sırtıyordu. Bana hediye etmek istediğı köpeğini sevdim. Sonra büyükanneme koşup bunları anlattım. Elini sert bir şekilde sallayıp “Köpeklerle tahammülüm yok!” dedi. Sonrasında çalıların arkasına gizlenip büyükanneme doğru havladım. Büyükannem yardım istedi, ben de yardımına koştum. Artık mantıklı düşünecek hali kalmamıştı. Şu İtalyan ortaya hemen çıkmazsa, gününü görürdü! Tekrar ileri atılıp seslendim: “Ortaya çık yoksa gününü göreceksin!” Geri döndüğümde büyükanneme ağaçların arasındaki gölgeleri gösterdim: “Bak işte orada, gidiyor!” Adam bahşisi içkiye yatırdığı için tüymek istiyordu. Büyükannem, adamı tatlı dille oyalamamı istedi. Ben de hemen yalvar yakar peşinden koştum, özür diledim, bizi beklemesi için, korkunç susamış yaşlı anama acıması için büyükannem adına dua edip yakardım. Adam sonunda du-

rup bekledi. Sonra adamla birlikte büyükanneme seslendik: “Witzleben! Witzleben!”

Büyükannem bizi duydu ve yenilenmiş bir güçle son dönemece doğru koştu: “Adam nerede?”

Fazla yol kalmamıştı, bir parça daha, şu ağaçların arkasında, sonra adamı görecekti. Yine koşup büyükannemin önüne geçtim, sırayla bir büyükannemin adını söylüyor bir de “su” diyordum, *su* ve *Witzleben*, *Witzleben’e su*, sonra yine gerisingeri koşup *Papagallo* diye seslendim, *lütfe* *beklesene*, sonra yine ileri koştum, tıslayıp homurdandım, tekrar büyükanneme koşup bu sesleri duyup duymadığını sordum, bir sonraki dönemde köpürerek onu bekleyen sodanın sesinden bahsettim, tekrar koşup aşağıdaki vadiye doğru seslendim: *Su* ve *Witzleben*, *Witzleben’e su*, büyükannemi elinden tutup çekiştirdim. Nefes nefese soruyordu: “Adam nerede? Nerede bu adam?” Adam daima bir parça önümüzdeydi. Ama biz dağın zirvesine ulaştığımızda kaybolup gitmişti...

[Ara]

Şu dağın tepesindeydi adam, girmemin yasak olduğu beyaz şapeldeydi... Günün birinde kapıyı açıp içeri girdim. Büyükannem beni tutup dışarı sürüklemek istedi. Ben ondan güçlüydüm, onu yavaş yavaş içeri çektim. Şapelin içinde birileri diz çökmüştü. Başlarını kaldırıp baktılar. Yüksek ve anlaşılır bir sesle, “Sevgili Tanrı bugün burada değil, yarın gelecek,” dedim. Dua edenler ayağa kalkıp gitti. Büyükannem yıllar sonra bile bu gösterimi anlatıp durdu...

[Ara]

Bir gün eve kırık bir kolla döndüm. Kolumu saklamak için onca uğraşmama karşın durumu gizleyememiştim.

Uzun süre inkâr etmeye çalıştım ama doktor ve çektiği röntgenler beni ele verdi. Talihsizliğim o andan itibaren ağır bir alçıyla gözle görülür oldu. Alçım, yemek yerken kötü bir okul karnesi gibi tabağımın yanında duruyordu. Kolumdaki kırık görmezden gelinemeyecek, geçiştirilemeyecek bir gerçektir artık. Durum tıpkı kırılmış bir vazodan gibi apaçık ortadaydı. Sessizce yemeğimizi yiyorduk. Alçı masaya çarptıkça garip sesler çıkarıyordu. Bu yüzden masayı çizmesin diye altına bir peçete koymam gerekiyordu. Büyükanneme kolumun nasıl kırıldığını açıklamak istedim. Ama onun dinlemeye niyeti yoktu. Komşu evlerden birinin ikinci katından olaylı bir şekilde atlayışından söz ettim; oradan atlamak isteyen ama sonra atlamaktan vazgeçen bir kız kurtarmak için yapmıştım bunu... Büyükannem susuyordu. Benim yerime başkası olsa birinci kattan düştüğünde bile kolu kırılırdı. Büyükannem tepki vermiyordu. Parmağımı oynatabiliyordum. Büyükannem bununla da ilgilenmiyordu. Kemiklerim zayıftı herhalde.

Daha sonraki günlerde sokaklarda, bir yerleri alçıya alınmış çocuklar aradım. Bulamadım. Onları oynarken izleyip belki biri kolunu kırar diye bekledim. Ama kimsenin kolu kırılmıyordu. Sonra çocuğun birini kandırıp ağaca çıkmaya ikna ettim ve ödleğe atlaması için baskı yaptım. Atladı ama bir yeri kırılmadı. Ama büyükanne çocuğun aptal ördek gibi ağacın çevresinde dönüp durduğunu, ayağı köklerden birine takılınca düşüp kolunu kıldığını anlattım. Benim kemiklerim biraz zayıf olabilirdi, ne de olsa ikinci kattan düşmüştüm; bu çocuğun ise sadece sendeleyip pat diye düşmesiyle kolunun iki parçaya ayrılması bir olmuştu. Büyükannem başından savar gibi elini salladı ama yavaş yavaş ilgisini çekmeyi başarmıştım. Çocuğun nerede oturduğunu sordu. Evlerden birini gösterdim. Eve bir süre dikkatle baktı, orada neler olup bittiğini anlamaya çalışıyordu. Hiçbir şey olmuyordu. Beni yine sokağa yolladı.

Dışarı çıkınca önce sessizce sonra giderek yükselen bir sesle ağlamaya başladım. Boş bir garaja girdim, ağlama sesim buradan çevreye daha bir acıklı yayılıyordu. Mutfak penceremiz hızla açıldı ve büyükannem, “Bu ne korkunç gürültü böyle!” diye öfkeyle sokağa doğru bağırdı.

Ağlayan o çocuktuk, komşu çocuğuydu.

“Hangi komşu çocuğu?”

“Şu kolu kırılan.”

“Doktora gitsin!”

“Gitmiş. Kolunu kocaman bir alçıya almışlar. Ağrıları var. Ağrıları olduğu için ağlıyor, hem de doktoru ağlamayı yasaklamasına rağmen.”

“Artık sussun, yeter!”

Bunun üzerine çocuk bir süre sustu.

Sonra tekrar ağlamaya başladı. Ayağını yere vura vura ağlıyordu.

Dalların arasından yine büyükannemin kafasını gördüm: “Kes sesini!”

Çocuk bunun üzerine sesini alçaltarak ağlamayı sürdürdü. Sonra sızlandı ama ağrıları dayanılmaz bir hal alınca çığlıklarını bütün komşular duydu. Elini ne kadar tutarsam tutayım sırayla bir sızlanıyor, bir çığlık atıyordu. Boynum çocuğun gözyaşlarından yapış yapış oldu. Bir otomobil lastiği üzerine uzanmış titriyordu. Boş bir çuvalla üstünü örttüm. Dikkatini dağıtmaya çalıştım. Hikâyeler anlattım. Kendi alçımı gösterdim. Kendi ağrılarımdan söz ettim. Yüzünü okşadım ama çocuk kendini tutamıyordu. Bütün ikindi boyunca ıstırabının sesi garajdan bütün sokağa yayıldı, hava kararıncaya kadar bu böyle sürdü ve ben akşam (sesim kısılmış olarak) büyükannemle sofraya oturduğumda o bu utanmaz çocuğa kızıp duruyordu: Dergisinden tek bir satır bile okuyamamıştı. Kulaklarını tıkaçlarla tıkayıp çayını içmeyi denemiş ama sonunda başaramayıp lavaboya dökmek zorunda kalmıştı. Bütün bunlar acıya dayanıksız

ağlak, sulugöz, mızımız, kemikleri zayıf bir âciz, bir ana kuzusu, karakteri bozuk biri yüzünden başına gelmişti.

Ertesi gün çocuğun ağabeyinin bacağı kırılmıştı. Sadece bir kez sertçe yere basmıştı ki kemik “çat” etmişti, bu ailenin kemikleri böylesine zayıftı işte. Hayır, çocuk ortalarda görünmüyordu. O kadar çok ağlamıştı ki hastaneye kaldırmışlardı. Büyükkannem için ağlayıp zırlamak istemiyordu artık canım. Huzura erebilmemiz için çocuğu hastaneye tıktım. Hastanede ziyaretine gittim ve büyükkanneme kanlı bir yastık üzerinde duran kocaman bir alçıdan söz ettim. Çocuğun korkunç ağrıları vardı ve kardeşinden daha beter ağlıyordu. Doktorlar, “Kemiklerin ne kadar da zayıf!” demişti. Onunla tokalaşmam bile yasaktı, aksi halde eli de kırılabilirdi... Derken bir çocuk daha hastalandı, apandisitti. “Bu korkunç!” Böylece sürüp gitti: Şu çocuk kızamık oldu, diğeri cilt kanserine yakalandı, ötekinin dişleri dökülüyordu, bir diğerrinin parmakları kopmuştu, bir başkası kör olmuştu...

Bir ilkyardım çantası bulup doğru çocuk parkına koştum. İlkyardım çantası bayağı bir ilgi gördü. İçindeki bandajlar parıldıyor ve tıpkı doktor muayenehanesindekiler gibi kokuyordu. İçinde kocaman yara bantları da vardı. Bu yara bantlarından birini çocuklardan birinin kulağına yapıştırdım: “Ayy!” Ama yarasını çok geçmeden sevdi, gururla aksayarak sağa sola koşturdu. Çok geçmeden ikinci bandımı kızın birinin alnına yapıştırdım. Bir başkası sargılardan birini koluna doladı ve içini çeke çeke ağlayarak kum havuzunun içinde yuvarlanmaya başladı. Derken diğer çocuklar da korkunç yaraların işareti olan bandaj ve bantlardan istemeye başladı. Oyun parkının kenarında duran bir kadın, “Aman Tanrım!” diye bağırdı. Kadının önünde sargılar içinde bir yüz soluyup duruyordu. Kum havuzu adeta askeri hastaneye dönmüştü. Her yer sargılı kol

ve bacaklarla doluydu; park, sarık gibi yüksek sargılardan geçilmiyordu; aksayan iki çocuk bir kol sargısı yüzünden tartışıyordu. Sonra çocuğun biri bir baston, diğeri de iki koltuk değneği getirdi...

Hemen önden koşup haberi büyükanneme yetiştirdim:

“Geliyorlar!”

“Kim geliyor?”

“Hasta çocuklar!”

Birkaç dakika daha sabrederse kendi gözleriyle görecekti. Ona günlerdir bu çocukları anlatıyordum. Nihayet geliyorlardı: Kentin hasta, hepsi de birbirinden hasta çocukları... Her şey ayarlanmıştı. Birazdan bizim evin önünden geçeceklerdi. Sadece bir dakika kalmıştı. Büyükannem yanıma, pencerenin önüne gelip beklemeye koyuldu. Derken geldiler: Bastonla, koltuk değnekleriyle sekerek, sarılı kollar, bacaklar ve gözlerle, acıdan iki büklüm, mızımızlanarak, kıkır kıkır gülererek, birbirlerine yaslanmış, yara bandından geçilmeyen yüzleriyle geldiler. Onlarla kıyaslandığında benim kırık kolum önemsizdi, bir sivrisinek sokmasından ibaretti. Büyükannem, “Çocuklar, çocuklar...” diye seslendi. Gerçekten gelmişlerdi, üstelik hepsi benden daha hastaydı. Hatta oğlanlardan biri elinde Kızılhaç bayrağı taşıyordu. Büyükannem, “Bu çılgınlık!” diye söylenirken, topallayan renk renk yara bereliden oluşan alay, eve dönen askerler gibi önümüzden geçiyordu. Büyükanneme el salladılar, büyükannem de onlara. Büyükannem tıpkı bir general gibi pencerede durmuş anlattığım sürüyle hasta hikâyesinin gözlerinin önünden geçişini izliyordu. Gıcırdayan bir el arabasının içinde bir kız yatıyordu. “Yok, yok, korkma,” diye rahatlattım büyükannemi; kız ölmemişti, sadece baygındı. “Ah, korkunç!” Son çocuk da topallayarak köşeyi döndükten sonra, “Bu dünya ne kadar hasta!” diye sızlandı büyükannem.

[Ara]

Büyükannem beni daha sonra elimde bahçesinden kopardığım çiçeklerle yakaladı. Mezarlıkta yatan bir çocuğu ziyarete gideceğimi söyleyene kadar bana kızıp durdu. “Hangi çocuk bu?” Kentin hasta çocuklarından biri. Ölmüştü. Daha önce de mezarına sık sık gitmiştim. Bir ağacın altındaki çimenliğe uzanıp, hayaller kurmuştum birkaç kez. Mezarıcı hiç kızmıyordu. Bu sabah yattığım yere derin bir çukur açıldığını gördüm. Bu çukurun içine yatıp gökyüzünü seyrettim. Çukur ertesi gün taze toprakla doldurulmuştu. Toprağın üzerinde çiçekler vardı. Bir de üzerinde küçük bir kızın resmi olan tahtadan küçük bir haç. Bu kız ölmüş, şimdi benim yerimde yatıyordu. Bana şirin şirin bakıyordu. Kıza hikâyeler anlattım, dikkatle dinledi ama bana inanmadı. Söylediğim tek bir kelimeye inanmıyor ama yine de gülümsüyordu. Şöyle diyordu: *Kendini yorma. Ben artık ölüyüm. Beni öpmek istiyorsan, hadi gelöp.*

Ben de öptüm.

O da beni öptü.

Eve gitmeden önce kıza acele etmezsem yolumu kesecek tehlikeli adamdan söz ettim. Kız dedi ki: *Kendini yorma. Gitmek istiyorsan, kalk ve git.* Ben de kalkıp gittim, kıza çiçek getireceğime söz verdim. Ona o çiçekleri gerçekten götürmek istiyordum ama büyükannem beni yakalayıp, uzun uzun lafa tuttu...

[Ara]

Büyükannemin tahammül edemediği bir şey varsa, o da yalanlar ve yalan söylenmesiydi. İğrenç bir kötülük ve karakter zayıflığı olarak gördüğü yalandan nefret ederdi; yalan, insanoğlunun başındaki büyük bir belaydı çünkü hayvanlar doğaları gereği yalan söylemeyi beceremezdi (yine de

evinde hayvanlara tahammülü yoktu). Yalandan tiksiniirdi. “Hastalık derecesinde bir karakter kusuru!” Yalancıları ödlelek âcizler diye tanımlardı. Bu açıdan dünyanın geri kalanıyla hemfikirdi. Dergilerde ünlü biri tanıtıldığında, hemen o şahsın nelere tahammül edemediğiyle ilgili bölümü bulur, okurdu. Cevap genelde aynıydı: *İkiyüzlülük, samimiyetsizlik ve yalan*; büyükannem bu görüşleri şiddetle onaylardı. Yüzü derginin arkasında saklı, “Ne güzel,” diye memnun memnun söylendiğini duyardım, “yalandan o da nefret ediyor.” Dağcı, futbolcu, şarkıcı, kadın ya da erkek, genç ya da yaşlı, uzun ya da kısa, şişman ya da zayıf, politikacı ya da seyyah, kim olursa olsun, büyükanneme göre herkes sağlığına önem verir ve yalandan nefret ederdi.

Pek dindar sayılmazdı ama bu konuda İncil’den alıntı yapardı: *Yalan söylemeyeceksin*. Kastettiği genelde ben değil, dik kafalı bir amcası, genel olarak akrabaları ve dünya olurdu. Bana bir dergiden Augustinus’un sözlerini okudu: *Şeytan, günahın babasıdır. İlk yalanı söyleyen odur ve günah, yalanı başlatan kişiyle başladı*. Eğer Montaigne’i tanımış ve filozoflarla ilgilenmiş olsaydı, Montaigne’den de alıntılar yapardı: *Yalan gerçekten lanetli bir ayıptır; sadece sözle insan oluruz, sadece sözle birbirimizle bağlantı kurarız. Bence yalana yatkınlık, bütün gücümüzle savaşmamız gereken tek eğilimdir, hele önce görünüp sonra bize egemen oluyorsa*. Büyükannem bu felsefeyi daha basit sözlerle dile getirir, sonra cehennemle tehdit ederdi: “Yalan söyleyen cehenneme gider.” Ben de şöyle düşünürdüm: Eğer bu doğruysa, o zaman bütün dünya cehenneme gidecekti, o zaman bütün dünya cehennemdi zaten; çünkü dünya büyükannenmin her fırsatta tekrarladığı gibi, “İçi dışı yalana bulanmış” bir yerdi. Neredeyse her gün Almanların, Amerikalıların, postacının, akşam haberlerinin, çalışanların, buğday tüccarının, havanın, hava durumunun, borsanın, oyuncuların, tren tarifelerinin, doktorların, filozofların, çocukların,

komşuların, petrol fiyatlarının, Nobel ödüllerinin, politikacıların, papazın, öğretmenin, bütünüyle yalancı dünyanın yalancılığından yakınır dururdu. Temizlikçi kadınıımız da yalancıydı; üstelik de hırsız. Büyükanmem onu yatak odasından bir altın kolye yürütmekle suçluyordu: “Tabii ki o yaptı, başka kim olacak!” Böyle olduğundan çok emindi. Kadının bütün akrabaları karanlık kişilerdi zaten. Erkek kardeşleri sabıkalı hırsızdı. Fakat bu imkânsızdı çünkü bütün kardeşleri savaşta ölmüştü. Bunu büyükanmeme söyledim. O da biliyordu. Büyük bir doğallık içinde, “Bizim temizlikçi kadın bahane bulmakta hiçbir zaman zorlanmadı,” diye yanıt verdi.

Büyükanmemin bende en çok takdir ettiği özellikler dürüstlüğü ve samimiyetimdi. Onun sık sık, “Bunlar, gözlelerinden okunuyor,” dediğini duyardım. Hatta yürüyüşümden ve ellerimden de belliydi. Söylediğim ve yaptığım her şey iyi ve doğruydı; önceden düşünölmüştü, herkesin iyiliği içindi, mantıklı ve teşvik ediciydi. Ama elbette hayal gücü geniş bir çocuktum ve biraz da abartmaya yatkındım, büyükanmem de abartılara ilgi duyan biriydi. Dünyadaki en güzel ve en büyük şeylerin neticede abartılı olduğunu savunurdu: Eyfel Kulesi, aşk, Everest Dağı, eğri Pisa Kulesi, Richard Wagner’in operaları, Amerika ve daha bir sürü şey. Benim gerçekçiliğimi de takdir ediyordu. Bana ne zaman bir masal okusa, tek kelimesine bile inanmaz, sonra ben ona bir masal anlatırdım. Bana, Sandman’ın gece gelip güzelce katlanmış giysilerimin üzerine çikolata bırakacağını söylediğinde, yorganımın altında gözümü kırptıştırır, büyükanmemin sırtına bakıp odadan çıkmasını bekler, sonra da yatağımdan kalkıp uyuyamadığım için (zaten genelde uykusuzdum) çikolatayı yedim. Ne zaman kukla tiyatrosuna gitsek kuklaların iplerini sayar, gözlerimi kuklacıların parmaklarına dikerdim. Büyük tiyatro salonunda otururken, kulisteki

oyuncuların ayaklarına bakardım. Aziz Martin, kılıcıyla pelerinini ortadan ikiye ayırdığında, aslında sadece fermuarını açtığını fark ederdim. Paskalyada başka çocukların anne ve babalarının komşu bahçelere yumurtaları nasıl ve nereye sakladığını görür, sonra gizlice gider yumurtaları alırdım. Evimize kıskançlıkla ya da hayranlıkla bakanların bahçemizin önünden geçerken gülüştüklerini duyardım. Büyükannemin keyfi yerinde olduğu zamanlarda gözüme boş ilaç kutusu ilişirdi.

Yalan söylemeyeceksin. Yıllar sonra bir arkadaşımın İncil'deki bu emri aramasını istemiştim. Hiçbir yerde bulamamıştı. Sadece şu cümleye rastladı: *Komşuna karşı yalan yere tanıklık etmeyeceksin.* Rahatlamıştım. *Komşun için yalancı tanıklık etmeyeceksin* demiyordu. *Kendin için yalancı tanıklık etmeyeceksin* de demiyordu

[Ara]

Evimiz bir zamanlar kentin en güzel ve en büyük eviydi. Camdan bakınca dışarıda gezindiğini gördüğümüz insanlar dolaşmaya çıkmış sıradan kişiler değildi; büyükannemin evini görmek için uzaklardan kalkıp buraya gelmiş meraklılardı. Büyükannem onlara kapalı camların ardından, “Hadi devam, devam” diye seslenirdi. Evimiz yalnızca kentin en güzel semtinde değil gazetelerde de boy gösterirdi. Ünü bütün kente yayılmış, görülmeye değer bir yerdi. Büyükannemin dediği gibi, bir karakteri vardı. Evin planını ünlü bir mimarın tavsiyeleri doğrultusunda kendisi çizmişti. Mimarın tasarımlarına ise müsvedde kâğıdı muamelesi yapmıştı. Onun hazırladığı plan üzerine çok net çizgilerle kendi planını çizmişti. Her şeyin daha büyüğünü istemiş, mimarın çizdiği odaları karalamış, bu odalardan geniş mekânlar yaratmıştı. Salon büyük olmalıydı, iki yanında kanatlar ha-

linde üst kata çıkan merdivenler olmalı, içinde cumba benzeri girintiler çıkıntılar bulunmalıydı; salonda yürürken kişi yorgun düşmeliydi, bir uçta konuşulanlar diğerinde anlaşılmalı, hatta hiç duyulmamalıydı. Buna karşılık konukların ayak sesleri tıpkı kilisede olduğu gibi yankılanmalıydı. Sonunda salon o kadar büyük tasarlanmıştı ki diğer odalara pek yer kalmamıştı. Bu durumda, büyükannemin yatak odasına ve banyosuna alan yaratabilmek için evin planı birkaç kez mecburen genişletilmişti. Büyükannem diğer odaları bodruma ve garaja kaydırmıştı. Nasılsa garaja ihtiyacı yoktu. Otomobil sevmezdi. Trenle ya da gemiyle yolculuk ederdi. Bu yüzden garaj kapısı kocaman bir ev kapısına, büyükannemin deyimiyle bir kale kapısına, garaj ise vestiyer holüne dönüşmüştü. Büyükannem isteseydi buraya yüzlerce konuğun paltosunu ve yine isteseydi ayakkabısını (çünkü bütün konuklar ayakkabılarını çıkarmak zorundaydı) sığdırabilirdi. Hol, büyükannemin keçe pantufları ile inip çıktığı mermerden döner bir merdivene çıkıyordu. Bugünlerde, tavandan hâlâ kocaman, şıkır şıkır bir avize sarkmasına rağmen bu hol karanlık sayılır. Zira elektrik tasarrufu nedeniyle ışıklarını yakmanın yasak olduğu avize ancak çok önemli misafirler geldiğinde kullanılır ki bu da çok ender yaşanan bir durumdur. Holün sonunda bir kapı bulunur. Açıldığında ışık her yandan gözü öyle bir alır ki insan soğa çıktığı hissine kapılır. Bunun sebebi salonun neredeyse tamamının camla kaplı olmasıdır: Ardı arkası kesilmeyen camlar, sayısız aynalar ve ayna efektleri. Üzerinde kolayca kayıp düşebileceğiniz cilalı taş zemin de cam gibi görünür, yanlış bir adım atsanız çatlayacakmış hissi verir. Masalar bile camdır. Bu masaların üzerinde kimsenin kullanmasına izin verilmeyen camdan küllükler durur. Sigara içmek büyükannemin evinde her zaman katiyetle yasak olmuştur!

Büyük cam masada öğleden sonraları cam fincanlardan çay içer, cam kâselerden çörek yerdik. Diğer aile bireyleri de

bize katıldığı zaman Baumkuchen⁸ ikram edilirdi. Hepsi de asık suratla pastayı çiğnemeye çalışırdı. Herkes kendi adına utanırdı. Herkesin gözü diğerlerinin büzülmüş dudaklarında olurdu. Ses çıkarmadan pastalarını yerlerdi. Pahalı Baumkuchen, ağırca süzülüp ağızlarına girer, bir denizaltının gizli seferini andırırdı. Bu gizli seferde zaman zaman tehlikeli bir savağa gelinirdi. Bu, yutma kasıydı. *Gluk!* Bu kas, masadaki sessiz topluluğa her lokmada meydan okurdu. O zaman herkes gözlerini indirir, küçük darbelerle peçeteye ağızlarını silerdi. Ne büyük bir hakaretti şu ağız! Bana kalırsa masadaki büyüklerin, şu ağız denen, yiyen ve konuşan yaranın bize, başkasına değil de bize açılması ne büyük hakaret, dercesine bakan bir halleri vardı. Yine de hepsi susuyordu. Ağız, yaradır. Yara, ağızdır. Büyükannem, Tanrının cezalandırıcı cerrahisinin yüzümüze bir neşterle enlemesine açtığı bu yarık Almanya'nın bölünmesinden daha beter, diyebilirdi ama demedi. Herkes susuyor ve dudaklarını öylesine sıkıca birbirine bastırıyordu ki sanki böyle yapınca yarık kapanacaktı. Cam masadaki tek istisna bendim. Gönlümce yiyebiliyordum –bir parça, bir parça daha– ve yine gönlümce konuşup anlatıyordum. Zaten yapmam gereken de buydu. Büyükannem konuşup anlatmamı ısrarla istemişti, şimdi bana doğru eğilmiş, güçlü mimiklerle ve hayranlıkla beni onaylıyor, bana bakıyor, beni dinliyordu. “Doğru!” derken şiddetle başını sallıyordu. “Evet, aynen böyle! Haklı değil mi?” Tabii ki haklıydım! Büyükannem ağzımın içine düşerken büyükler sessizce çiğnemeye devam ediyor, çocukları da bahçede onları bekliyordu... Masaya kırıntı dökülecek olsa, büyükanne kızgın kızgın o noktaya bakardı. Tüm izleri ortadan kaldırabilmek için son konuşun da gitmesini zor beklerdi. Kırıntılar onun sırça

⁸ Ağaç ya da Kütük Kek olarak çevrilebilecek ismini hamurunun kat kat pişirilmesi ile oluşan dokusundan ve kesildiğinde ağaç halkalarına benzer görünümünden alan kek. (y. n.)

köşkünün öteki yüzüydü. Evinde hiçbir kırıntı, tüy, ayak izi gözden kaçmazdı. Bu yüzden büyükannemle ikimiz sık sık geniş çaplı temizlik işine girişirdik. Davetin ertesi günü salon sonsuz temizliğin uçsuz bucaksız yansıması ve ışıltısıyla parlardı. Bir keresinde bir konuk büyükannemin evini müzeye benzetmişti. Büyükannem buna karşı çıkmadı. Bir başkası ise hastaneye benzetti. Buna da karşı çıkmadı.

Bir konuk tuvalete gittiğinde er ya da geç Acem halılarıyla karşılaşırdı. Bu halılar tabuydu. Onlara bakmak serbest ama dokunmak, hele hele basmak yasaktı. Mayın tarlalarında olduğu gibi belirli bir mesafeyi koruyarak çevrelerinde dikkatle yürümek gerekiyordu; hatalı bir adım ve... Evin bir yerinde serilmiş halılar birbirinin üzerine taşıyor, üzerlerinden geçerken dengenizi korumanız gerekiyordu; deneyimsiz konuklar için bu durum sinirleri geren bir ip cambazlığından farksızdı. Bir defasında teyzelerden biri dengesini kaybedip elindeki koca pastayla halıya kapaklanmıştı; sonrasında onu bir daha gören olmadı. Tuvalete ulaşan kişinin sureti dünyanın en temiz tuvaletinin aynalarına yansırı. Büyükannem, “Benim tuvaletim içinden yemek yenecek kadar temizdir,” derdi. Haklıydı. Bunu ben de şahsen denemiş, tuvaletin içine salata koyup yemiştım. Ama kendisine bunu anlattığımda çok sinirlenmişti.

Evinden dışarı bakınca bütün kenti ve daha pek çok şeyi görebilmek istiyordu. Bu yüzden evinin diğer evlerden çok daha yüksekte olması gerekiyordu. Diğer taraftan, evine başka katlar çıkılmasına tahammülü yoktu. Yüksek değil, yüksekte bir ev istiyordu. Evin inşaatı tamamlanıp büyükannem ilk kez salona girdiğinde, evin yeterince yüksekte olmadığını fark etmişti. Manzara korkunçtu. Nerede durursa dursun, nereye dönerse dönsün önü manzaraya kapalıydı. Manzara, komşu evlerin çatıları ve bacalarıyla sınırlıydı. Onun gibi vizyoner bir kadının doğru dürüst bir manzarası nasıl olmazdı! O da çatısını söktürüp düz bir

dam yaptırdı. Damın üzerine camdan bir manzara çardağı kondurdu. Dışarıdan bakıldığında çardak bir hava istasyonunun kubbesini andırıyordu. Manzara çardağına, salondan çıkılan döner merdivenle ulaşıyordu. Büyükanne göre evin karakterini, özgün karakterini bu cam çardak belirliyordu. Kubbe, çok uzaktan bile görölüyordu; büyükanne, konserve kavanozunun içine girmiş gibi, bütün dünyanın görebileceği şekilde cam masanın başına geçer, çayını yudumlar, günlerini gözden geçirir, uzaklara daldı. Cam, geceleri dev bir ampul gibi parıldar, ortasında da geceyi dikizleyen böcek gibi her yerden görülebilen büyükanne otururdu. Komşularımız ta başından beri bu durumdan rahatsızdı. Büyükanne muhteşem manzarası onlar için hem komik hem de can sıkıcı bir görüntüydü. Büyükanne gözlerini tepeden onların bahçelerine diktiğinde sadece gözetlendikleri değil, aynı zamanda yukarıdan aşağıya küçümseyerek izlendikleri hissine de kapılıyorlardı. Büyükanne gözetleme noktasını anlatırken başlarını önlerine eğiyor, adeta her yeri dikizleyen dev bir gözden söz ediyorlardı. Bu göz meraklıdan ziyade sıkkın ve küçümseyiciydi, daha sonra bakışlarını dünyanın alçak yerlerinden çekip uzaklara yöneltiyordu. Haklıydılar. Hepimiz büyükanne bakışlarını sırtımızda hissederdik. Bisiklete binerken arkama ya da oyun oynarken yukarıya bakacak olsam, neredeyse mahallenin her yerinden büyükanne görür ve onun da beni gördüğünü fark ederdim...

Büyükanne aşağılara her zaman sevimsiz bir ifadeyle bakmazdı... Özellikle yıllar ilerledikçe bir gevşeme, rahatlama, genel bir iyileşme ve düzelme sezdim. Evet, iyiye gidiyor, çevresindeki birçok şeyde de –evi, adı, yaşı, dostları, yapıp ettikleri, geleceği, şimdiki zamanı, geçmiş, hatta havalalar bile– onunla birlikte bir iyiye gidiş seziliyor en azından öyle görünüyordu. Hâlâ birçok şeyi yadırgasa da zamanla kendinden, benden, benim hakkımda söylenenlerden ve

dünyadan bir tür keyif almaya başlamıştı. Birçok şeyin üstesinden daha bir kolaylıkla gelir ve pek çok şeyi beğenir olmuştu.

Çünkü benim doğumuma (ya da keşfime) kadar büyükannem için hayat hayal kırıklıklarından ibaretti. Azmi ve hayal gücü olağanüstü gelişmişti ama yaşam bunlara pek ayak uyduramıyordu. Büyükannemin babası sonunda bir hayal kırıklığı olmuştu. Annesi ise baştan beri hayal kırıklığıydı. Büyükannemin kardeşleri hepsi birer başarısızlık örneğiydi. Amcalar, dayılar, teyzeler ve halalar hepsi boş vaatten ibaretti. Noel Baba amatörün tekiydi. (Fındık fıstık camdan içeri uçup büyükannemin kafasına isabet ederdi, o da cama koşup dışarı baktığında ayaklarını yere vura vura kaçan babasını görürdü) Büyükannemin ilk ve tek bisikleti aslında bisiklet değil, daha çok mobiletti. Doğum günleri kısa sürerdi; 21 Aralık senenin en kısa günü, yani kötü bir şaka gibiydi. Babasının atı inatçı bir katırdı. Kışlar kurşuni ve çamurluydu. Yazlar ılık ve yağmurluydu. Okul arkadaşları adlarını anmaya değmeyecek kişilerdi. Okula gelince o okulda ne işi vardı ki? O liseye gitmek istiyordu. Birinci Dünya Savaşı bir yenilgiydi. Aynadaki hayali, belli olasılıkları fark etmesi koşuluyla bir umut ışığıydı... Onu dansa kaldıran kişi, derhal evlendiği bir mucizeydi. Evlilikten ona kalan tek şey, adıydı. Bu ad, varı yoğu üzerine büyük, biçimli harflerle kaydedilmişti. Bu ad, gümüş çatal-kaşık takımına kazınmıştı. Bütün havlulara işlenmişti. Yastıklar boydan boya bu büyük adla kaplıydı. Çok sevdiği bu adı iç çamaşırlarının içine dikmişti. Çocukları bu adı daima yüksek sesle söylemek zorunda kalmıştı. Çocuklarından bazılarında bir cevher görür gibi olsa da sonuç itibarıyla onlar da birer hayal kırıklığıydı. Sonra bu çocukların eşleri; onlar da kesintisiz bir hayal kırıklığı zinciriydi. Son olarak büyükannemin torunları: Hayal kırıklığı, hayal kırıklığı, hayal kırıklığı...

[Ara]

Bizden sadece birkaç bina ötedeki evde Martin Heidegger diye biri otururdu. Büyükanнем uzamış çalı çitlerin arkasındaki koyu renkli eve işaret ederek, “Bay filozof burada oturuyor,” derdi. Bazen adamın daktilo tuşlarının sesini duyardık. Bakımsız evin kendisi bile büyükanنeme daktiloyu çağrıştırırdı. Bunun gibi benzetmeler yaparak başka evler hakkında söylenip dururdu. Şu ev ayakkabı kutusuna, öteki kötü bir kitaba benziyordu fakat Heidegger’in evi aralarında en kötüsüydu, bir profesör için yüz karasıydı: Balkon bir zevksizlik örneğiydi, pencereleri çok küçüktü, “kim bilir belki de hepsi tuvalet penceresi”ydi, perdeler demode, bahçe parmaklıkları fazla sivriydi. “Böyle biri kalkıp ‘Ben filozofum’ diyebiliyor ha!” Filozofun ne olduğunu ve ne yaptığını sordum ona. Cevap hazırdu: “Hiçbir şey yapmaz! Boş gezenin boş kalfasıdır!” Başka insanlar isteyken, Heidegger bizim sokakta dolaşır, selam bile vermezdi, büyükanنem buna çok alınırdu. Peki, bu adam büyükanنemin kim olduğunu bilmiyor muydu? Profesör Husserl –ki maalesef ölmüştü– çok başkaydu. Büyükanنeme sık sık selam verirdi, şapkasını kaldırır ve büyükanنeme adıyla hitap ederdi. Gerçek bir centilmendi, çok etkileyici bir kişilik, bir fenomen, bir dünya insanıydı, sık seyahat eder, kusursuz giyinirdi, çok kültürlüydu ve kentin en pahalı, en güzel otomobillerine binerdi. Bazen önümüzden üstü açık bir Mercedes hızla geçerdi. Husserl’in dul eşiydi bu; makyajlı yüzünü uçuşan bir başörtüsü çevrelerdi; arkasından uzun uzun el sallardık.

Oysa Bay Heidegger daima yayan dolaşırdı. Bizi görünce karşı kaldırıma geçerdi. Büyükanنem, “Herhalde ehliyeti bile yok,” der, sonra adam hakkında saatlerce söylenirdi: Bu adam bir filozof için fazla kısa ve tıknazdu, varla yok arası bir adamcıktı, üstelik giyinmeyi de bilmiyordu. Günlünç bir elbise giyyordu, şehirdeki cenaze törenine giden bir

köylü gibiydi. Selam vermezdi. Çalışmazdı. Başkaları çalışırken, Heidegger bahçesindeki şezlonga uzanır, günü uyuklayarak geçirirdi; ya da ormanda boş boş dolanıp durur, ne idüğü belirsiz çiftliklere gider, oralarda köylülerle ve kendi gibi insanlarla kafayı çeker, karanlık işler peşinde koşardı. Büyükannem, başını sallayarak, “Bu adam nasıl oluyor da çalışmadan geçiniyor,” diye kızıp dururdu. “Zaten üniversiteye de neredeyse hiç gitmiyor,” derdi. Heidegger derslerini bile meyhanelerde verirdi. En sık gittiği yer Feldberger Hof’tu, burayı seçmesinin nedeni elbette içkiydi. Bu adamın gırtlaktan gelen kalın sesi hakkında bile çok şey anlatırdı. İn cin top oynayan kırılık yerlerde gezinip dururdu; hayır, gün ışığından yararlanmak, bir şeyler okumak için değil, çayırlara uzanıp uyumak için seçerdi buraları... Kılık kıyafeti ise şöyleydi: Başında kukuletası Wurzelsepp⁹ gibi dolanır, ormanda gezintiye çıkmış olaydan habersiz yabancıları korkuturdu. Yazları da bir orman kulübesinde yaşar, bir bankın üzerine uzanarak vakit öldürürdü. Büyükanneme, “Belki düşünmek için oraya gidiyordur,” desem de, “Hayır, adam düpedüz tembel,” diye karşı çıkardı.

Kitabın birinde Heidegger hakkında şu yazılı: *Öğrenciler onun düşünce tarzının gayreti ile tanışıyor*. Büyükannem ise, “Vay vay vay, adam gayret falan tanımaz ki. Adam düpedüz tembel!” derdi. Kitapta şu da yazılı: *Heidegger yoğun bir şekilde öğrencileriyle ilgilenir*. Büyükannem, “Doğrudur, o yoğun bir şekilde kız öğrencilerle ilgileniyordur,” diye kızmıştı. Kitaptaki, *Heidegger’in evinde verilen partiler, bahçedeki fener alayları, birlikte söylenen halk şarkıları ve derin fikir alışverişleri unutulmaz özelliktedir* cümleleri büyükannemi daha da hiddetlendirmişti: “Fener alayımıştı! Halk şarkılarıymış! Derin fikir alışverişleriymiş!” Bu derin-

⁹ Sivri uçlu şapkası, uzamış sakalı, bir elinde sepeti bir elinde yürüme değneği ile ormanın koruyucu ruhlarından biri olarak resmedilen erkek figür. (ç. n.)

lemesine fikir alışverişlerini kulaklarıyla duymuştu: Saçma sapan lakırdıdan, gece yarısına kadar kopan boş gürültü patırtıdan, çalılıklara çişini yapan sarhoşların narasından ibarettiler. Büyükanne sabaha kadar gözünü bile kırpmamıştı. Hiç değilse onu da davet etselerdi!

Ara sıra Heidegger'in bir kitabını karıştırırdı. Kitabı dünyanın parasını verip satın almıştı: *Varlık ve Zaman*. Kitaptan bana pasajlar okudu:

Varlığın anlamı nedir?

Büyükanne, “Doğrusu şimdi pek merak ettim!” deyip cevabı okudu ama ben tek kelime bile anlamadım: *Dasein'in şu veya bu tutum içinde olduğu, öyle ya da böyle her daim belirli bir tutum gösterdiği varlığına varoluş diyoruz.*¹⁰

“Ne kadar ilginç,” diye mırıldandı büyükanne.

Varoluşun temel taşı, dünyada olmaktır.

“Bak hele! Başka nerede olacakmışız ki?”

Sonra okumaya devam etti:

...olan kişinin varlığın ışığında, olan kişi olarak olduğu gibi yansıyabilmesi için...

“Çok şükür, sonunda söyleyen biri çıktı!”

Sayfayı çevirdi:

Peki varoluş – nedir bu varoluş?

Büyükanne, “Ama şimdi çok merak ettim,” deyip Heidegger'in cevabını okudu:

O'nun kendisidir.

“O'nun kendisi midir? Hepsi bu mu?”

Kitabı kapattı.

Sonra tekrar açtı.

Varlık ve olan arasındaki farkı dikkate almalıyız.

“Duydun mu: Varlık ve olan arasındaki farkı dikkate almalıymışız! Baş üstüne Bay Heidegger, dikkate alacağız.” Okumaya devam etti:

¹⁰ Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, çev. Kaan H. Ökten, İstanbul: Alfa Yayınları, 2018, s. 34.

... var olanın – bir hiç değil, olan olduğuna dair temel-deki aşikârlığı...

“Bir hiç değil. Var olan bir hiç değil! Sonunda söyleyen biri çıktı!”

Ve okumaya devam etti:

Hiçlik yok eder!

“Bu çok korkunç!”

Sonra kitabı tekrar kapattı.

Sonra tekrar açtı.

Bay Heidegger’i bütün akşam boyunca cümle cümle ele aldı ve bu cümlelere kendi hiddetli soru ve yanıtlarıyla karşılık verdi. Çok kızmıştı. “Felsefe yapmak buysa, o zaman ben penguenim.” İnsanların, neler yaptığını, ne konuştuğunu ya da ne bildiğini sorup soruşturmadan böyle boktan birinin ayaklarına kapanmasına, kaderlerini hayatın bir cilvesiyle böyle bir herifin belirlemesine, hatta bu adam iyi osuran biriye, dünya kararını bir kere verdi diye, bunun bile onun artısı haline dönüşmesine kızıp durdu. Bir boğaz pastili aldıktan sonra gidip yattı.

Bir defasında gizlice Heidegger’in bahçesine girdim. Şu tembel herifi etraflica izlemek istiyordum. Ağaç altında duran bir masaya oturmuştu. Önünde kocaman bir daktilo vardı. Ağır ağır tuşlara vuruyordu. Arada sırada havaya bakıyordu. Bir elini daktilonun yanına yayılmış kâğıtların üzerine koyarak önlem almıştı. Bu kâğıtlara sürekli yenileri ekleniyordu. Daktilodan bir kâğıt çıkarıyor, okuyor, ara sıra gülümsüyor, sonra bu kâğıdı da diğerlerinin yanına koyuyordu. Bütün bir ikindi böyle geçti. Canım sıkılmıştı, adamın başında kukuletası bile yoktu. Ben de gizlendiğim yerde edepsiz sesler çıkarmaya başladım. Hiç tepki vermedi. Sonra üzerine kiraz çekirdekleri attım. Fark etmedi. Çekirdeklerden biri kulağına isabet etti. Biraz kulağını kaşıdı, sonra yine yazmaya devam etti. Havlamaya başladım. Orallı olmadı. Harıl harıl yazıyordu. Derken telefonun çaldığını

duydum. Yerinden kalkıp eve girdi. Sürünerek masasına kadar gidip kâğıtlardan bir deste kaptım. Sonra koşarak uzaklaştım. Kâğıtlar garip işaretlerle doluydu. Hepsini bir ayakkabı kutusuna doldurdum. Büyükanнем için yapmıştım. Amacım bu kâğıtları ona doğum gününde armağan etmekti...

[Ara]

Birkaç gün sonra kapımız çalındı. Büyükanнем homurdanarak camdan dışarı baktı. Sonra birden heyecanla merdivenlerden aşağı koştu, büyük avizeyi yaktı. Ağzını kocaman aça aça kulağıma fısıldadı: “Bay Heidegger gelmiş!” Beni, ellerimi yıkamam için, “Çabuk çabuk,” diyerek banyoya yolladı. Heidegger salona girecek olursa, ona kapıyı tutmamı ve karşısında reverans yapmamı istedi.

Dış kapıyı açtı: “Bay Heidegger, bu ne sürpriz böyle!”

Heidegger’in, “Evet, evet, sürpriz sayılır” diye mırıldandığını duydum.

“Üzerinizi çıkarsanıza!” Büyükanнемin sesi evin her köşesinde çınıyordu.

Oysa adamın üzerinde çıkarabileceği bir şey yoktu.

“Girsenize!”

Adam girmişti bile.

Abartılı hareketlerle Heidegger’i garajdan geçirip merdivenlere yöneltti.

Evet, avize ısıllı ısıllı yanıyordu.

Adımızın söylendiğini duydum...

“Memnun oldum, memnun oldum,” diye mırıldandı Bay Heidegger.

Merdivenin başına geldiler.

Evet, mermerlerde insanı memnun eden bir serinlik vardı.

Ağır ağır merdiveni çıkmaya başladılar. Heidegger, eve girerken ayağına keçe pantuflar giymemiş ilk kişiydi.

Onlara salonun kapısını tuttum. Reverans yaptım. Adam Acem halılarından birinin üzerinde durup bana baktı. Başımı çevirdim. Büyükanнем misafirini alelacele salona doğru itti.

Heidegger, büyükanнемin kendisini aralarından sürükleyerek geçirdiği cam mobilyalarla değil, daha ziyade karanlık bir köşede duran kitaplıkla ilgilendi. Gelip önünde durdu. Bu durum büyükanнемi gerdi. Akademi kökenli bir misafir geleceği zaman kitaplığı büyük bir örtüyle kapatır, gelenlere de paha biçilmez ciltleri tehdit eden tehlikeli bir tür tozdan söz ederdi. Kültürlü insanların kitaplığını görmesini istemezdi. Onu utandıran sahip olduğu kitaplar değildi, çünkü hepsi iyi ve değerliydi, büyükanнем sahip olmadığı kitaplar yüzünden utanırdı. Mesela James Joyce neredeydi? Ya da Jacob Burckhardt? Shakespeare? Elbette *başka bir yere konmuştur* ya da *ödünc verdik* diyebilirdi. Ancak sorular giderek aşırıya kaçıyor, baskıcı bir hal alabiliyordu:

“Leopold von Ranke var mı? Ya da Montaigne’den *Denemeler*? Ya da Napoleon’un Rusya seferiyle ilgili herhangi bir eser?”

“Yatak odasındadır ya da aşağıdadır,” denebilirdi ama soruların sürüp gitme olasılığı da vardı: “*Tragedyanın Doğuşu* peki?”

“Hangi doğuş? Hangi tragedya?”

“Ya da Ruslar?”

“Hangi Ruslar?”

“Tolstoy? Gorki? Ya da Thomas Mann, o yoksa Golo Mann var mı? Ya da Meister Eckhart?”

Bu ve benzer birçok soru gelebilirdi. Büyükanнем, “Kitaplığını kültürlü birine gösterirsen, neleri bilmediğini anlar ve sana saatlerce işkence eder,” derdi. Ona göre bunun sokağa çıplak çıkmaktan ya da bankaya olan borçlarını uluorta açıklamaktan farkı yoktu. Şimdi filozof Martin Heidegger’in ta kendisi kitaplığın önünde durmuş alnını

buruşturarak büyükannemin kültür boşluklarını bir bir görüyordu. Büyükannem onun dikkatini dağıtmaya çalıştı. Heidegger’e terastaki manzara ardağını anlattı. Heidegger oralı olmadı. Anneannem adama savaşta yakılan ya da yatak odasında yığılı duran binlerce ciltten söz etti. Onaylamak için başımı salladım. Büyükannemin yatak odasında tek bir kitap bile yoktu. Yatağında her gece başka bir kitap okuduğunu anlatıp ona destek verdim. Heidegger bununla da ilgilenmedi. Onun ilgisi kitaplara değil, kitaplığaydı. Ahşaba vurup “Ceviz ağacı,” dedi. Gerçekten de daha sonra dikkatimi çektiği üzere kitaplık, büyükannemin salonundaki oturaklı tek eşyaydı.

Heidegger biraz sonra dönüp “Sigara içebilir miyim?” diye sordu. Büyükannem, “Elbette!” diyerek, ortalıkta duran bir sürü cam kl tablasını gösterdi. Heidegger bunlardan birinin yanına oturup bir puro yaktı ve çok geçmeden büyükanneme doğru ağır ağır yayılan büyük bir duman bulutunun içinde kayboldu. Büyükannem dikkatini dağıtmak için, “Felsefe nasıl gidiyor?” diye sordu. Heidegger, ağır ağır, felsefenin gayet iyi gittiğini, koşullara uygun şekilde büyük sıçramalar, ama hatalar da yapmadan, buna karşın süreklilik içinde ve ilerleme kaydederek, ilginç dönemeçlerden geçilerek, gezintilere çıkılarak, sonra dönülüp bahçede çimler biçilerek, ardından yeni daktilonun ve yeni kitabın başına oturularak iyi gittiğini söyledi, “Evet yeni bir kitap yazıyorum”, diye ekledi ve cümle cümle, sayfa sayfa ilerlediğini belirtti.

Yanlarından ayrılmak istedim, büyükannem engelledi: “Torunum!”

Heidegger, “Evet, evet, torununuz,” dedikten sonra ağzından purosunu çıkarıp bana baktı, ardından hafifçe öksürdü; kibarlıklar birazdan son bulacaktı çünkü buraya gelmesinin asıl sebebi yürüttüğüm sayfaları geri almaktı. Ben de aldığımı inkâr edecektim. Rzgardan uçup gitmişlerdi!

Bahçesine hiç girmemiştim! O bu sayfaları hiç yazmamıştı! Ama Heidegger bu kâğıtların sözünü bile etmedi. Onların eksikliğini fark etmemiş gibiydi – zaten kitap tamamlanıp yayınlandıktan yıllar sonra bile, bugün hâlâ ayakkabı kutumun içinde duran bu sayfaları kimse arayıp sormadı.

Heidegger, büyükannemle bir arazi meselesini görüşmek için gelmişti. Arazi meselesi mi? Büyükannemin yaşadığı hayal kırıklığını hissetmiştim. Belki de fener alaylarından birine davet edileceğini düşünmüştü? Ya da felsefi bir soruna dair kendisine samimi sorular sorulacağını? Ama bunların hiçbiri değildi. Sadece bir arazi meselesiydi. Ancak sohbet ilerledikçe bu arazi meselesinin büyükannemin lehine olduğu anlaşıldı. Büyükannem çok geçmeden iyice rahatlamıştı: “Kendinizi kayba uğramış hissetmiyor musunuz, sayın profesör?” Hayır, kayba uğradığını düşünmüyormuş. “Pek sayılmaz.” Heidegger ağır ağır ve düşünerek, büyükannem ise hızlı hızlı, ama dolambaçsız konuşuyordu ve çok geçmeden Heidegger bahçesinin bir köşesinin bahçemizin uç kısmına dahil edileceğine söz vermişti. “Ay, çok duygulandım!” Büyükannem vişne likörü teklif etti, ama Heidegger istemedi. Onun yerine büyükannem uyumlu komşuluğun, Bay Heidegger’in, yeni kitabının, dostluğun, daha sonra benim, benim sevimli kişiliğimin, zekâmın ve büyük yeteneğimin şerefine birkaç kadeh içti. Benim henüz bir yaşında yürümeye başladığımı anlattı. Heidegger, “Ne kadar ilginç,” diye mırıldandı. Tabii konuşmaya da bir yaşında başlamıştım. “Basıma hazır kitap gibi konuşur!” Büyükannem kadehini kaldırdı; bir şeyler söylememi istiyordu. Ben de bir şeyler söyledim...

Büyükannem gülümsedi: “Annesi sayılırım.”

“Ne kadar ilginç,” diye mırıldandı Heidegger.

Büyükannem sonra İngilizce bir şeyler söylememi istedi, ben de söyledim:

“One, two, three, a tree.”

“İki dille büyüdü sayılır.”

Henüz üç yaşında uzun öyküler anlatmayı biliyordum. Hayal gücüm çok genişti. Kibardım. Sayı saymayı biliyordum, hem Almanca hem de İngilizce. Çok hassastım. Bilgiye açtım. Bu kanımda vardı. Shakespeare’i biliyordum. Shakespeare bira değil, Shakespeare’di. Büyükannem annem sayılırdı. Onun etinden kanındandım. Onun için alışveriş yapıyordum. Mutfak işlerine yardım ediyordum. Bakışlarım samimi, tenim yumuşacıktı. İlham vericiydim. Cesurdum ve sevimli bir ataklığa sahiptim. Bay Heidegger bana ders vermeyi kabul eder miydi acaba?

“Ben mi?”

Heidegger’in sesi biraz tizleşmişti.

“Ona mı ders vereceğim? Hangi konuda?”

Sıradan bir filozof olduğunu söylediye de, büyükanmem boş bir zamanında bana felsefe yapmayı öğretebileceği konusunda ısrar etti. Tabii o ilkokul öğretmeni değil üniversite hocasıymış ama ben de sıradan bir çocuk değilmişim. Heidegger beni süzdü. Teklife prensipte tamamen karşı değildi, biraz tereddüt etti... Uzun süre bir şey söylemedi, sonra vişne liköründen içti: Hayır, tamamen karşı değildi. İşleri çoktu; kitabı; bir sürü görevi; ama yine de denenebilirdi; belki de birkaç üniversite öğrencisiyle birlikte; evinin salonunda; gelecek kışa; çok uslu durmam koşuluyla. Peki okuma yazma biliyor muydum? Okuma yazmanın ne olduğunu bile tam anlamıyla bilmiyordum ama o andan itibaren biliyordum ve büyükanmemin bütün iddialarını hareketle onayladım...

[Ara]

Okumayı öğrenmek, konuşmayı öğrenmekten çok daha zor, çok fazla zaman alan sıkıcı bir işti. Konuşurken canımın istediğini söylüyordum. Oysa okurken başkalarının is-

tediğini okuyordum. O günlerde benden ne istendiğini bile anlamıyordum. Büyükanнем, oku, diyerek bana bir kitap uzatıyor, ben de susuyordum. Büyükanнемin sabrı tükenince ben de konuşmaya başlıyor ve ona bir hikâye anlatıyordum. Memnun bir ifadeyle başını sallayıp, “İşte bu!” diyordu. Sonra birden sinirleniyor, okumadığımı, uydurduğumu söylüyordu. Havaya değil, sayfalara bakmalıydım. O zaman ben de sayfalara bakıp anlatmayı sürdürüyordum. “İşte bu!” Okumayı öğrenmişim; yani öyle sanıyordum. Pek kolaydı okumak. Konuşurken yaptığım gibi havaya bakmak yerine, bir kitabın üzerine eğilerek konuşuyor, sayfalara bakıyordum. Büyükanнем, sayfayı çevirmem gerekip gerekmediğini sorardı. Sayfayı çevirmek mi? Ben de çevirir, konuşmaya öyle devam ederdim. Okumak böyle kolaymış meğer, diye düşünürdüm: Konuşuyor, kitaba bakıyor ve sayfaları çeviriyordum. Okumamı ilerletmeye çalışıyordum; sayfaları daha sık çevirerek, öne ve arkaya, önce tek tek, sonra birkaçını birden, daha sonra bir seferde kitabın bir bölümünü olduğu gibi, üstelik bütün bu işlerin hepsini konuşarak ve havaya bakmadan yaparak... Büyükanнем ansızın, “Burada bir dolap dönüyor!” diye bağırdı. Ben gerçekte okumuyormuşum. Masal anlatıyormuşum.

Kitabı elimden aldı. “Eh, hiç şaşırmadım!” diye bağırdı. Kitabı ters tutuyormuşum. Bir kitabın ters tutulabildiğini bile bilmiyordum. Ama artık biliyordum. Yine de her seferinde ters tutuyordum. Bir kitabı doğru tutmayı nereden bilebilirdim ki! Tamamen tesadüf işiydi. Büyükanнем kimi sefer memnun memnun başını sallıyor, kimi sefer de kızırıyordu. Kitap resimliyse işim kolaydı, o zaman kendiliğinden doğru tutuyordum ama kitapların çoğunun kapağı resimsizdi, onun yerine garip kancalar, sivri işaretler, çizgiler ve noktalar vardı. Benden bir çayırı ya da bir çilek tarlasını okumamı isteseler bundan farksız olurdu. Büyükanнемin kitaplarındaki tuhaf çizgiler çalılıktan, bahçesindeki di-

kenlerden farksızdı. Ekili alanlar bitmek bilmiyor, önümde sonsuz tarlalar uzanıyordu... Okumak buydu demek. Nereye bakacağımı, nereden başlayacağımı bile bilmiyordum; sanki benden odamı değil de koskoca bir tarlayı derleyip toplamamı istiyorlardı. Büyükanнемin kitaplarının içinin böyle karmakarışık olacağını, düzen tutkunu biri olarak onun böylesi bir dağınıklığa göz yumacağını hayal bile edemezdim. Benim odam bu kadar karışık olsa, büyükanнем beni suçlar dururdu. Okumak buydu demek.

Yazmak bunun kaç katı daha berbattı kim bilir? Belki de sandığım kadar zor değildir diye düşündüm; geride bir karışıklık bırakmak, bir karışıklığı toplamaktan daha basit olmalıydı. Büyükanнем, huysuz bir ifadeyle, kocaman bir tarlanın ucundaki bir yere işaret etti: “Nedir bu?” Hiçbir fikrim yoktu. Bir sayfanın sonu muydu? Hayır, bir inekti. “Burada *inek* yazıyor.” Ama ben inek göremiyordum. Peki, oradaki inekse, neden inek resmi çizmemişlerdi? Okumak buydu demek!

Büyükanнем derhal bir gözlüğe ihtiyacım olduğuna inanmıştı; durumuma bir açıklama getirebildiği için şimdi morali biraz düzelmışti, salak olmadığım kesindi, tek ihtiyacım bir gözlüktü, üstelik yüzüme de çok yakışacaktı. Beni götürdüğü gözlükçü gözlerimin içine bakıp aslında gözlüğe ihtiyacım olmadığını söyledi. Ama büyükanнем ısrarından vazgeçmedi, benim için kocaman bir gözlük seçip yüzüme oturttu. Gözlükçüye, “Nasıl, zeki görünüyor değil mi?” diye sordu. Gözlükçü gülümseyip başını salladı. Sonra adama, Profesör Heidegger’in öğrencisi olarak gözlüğe acilen ihtiyacım olduğunu anlattı. Gözlükçü arkasını döndü. Aynadan gülen yüzünü gördüm.

Büyükanнем beni sokağa yolladı. Hiç umut yoktu, gözlüğe rağmen... Gözlükle bakınca kitaplardaki kaos daha parlak, daha sivri, daha keskindi – sonra birbirine girmiş dalların meydana getirdiği çalılıkta yağmur yağarmış gibi

her şey yavaş yavaş flulaştı. “Dik otur!” Dik oturdum. Bu da fark yaratmadı. Büyükanneimin sabrı giderek taşıyordu. Dikkatimi toplamalıydım. Ben de dikkatimi topladım. Bir çırpıda her şey aydınlanacaktı, büyükanneim böyle diyordu, bir resmin içinde bir yüzün gizlendiğinin önce görülmemesi ama sonra bir çılgılla aniden keşfedilmesi gibiydi. Gözümü sayfaya diktim, bir çadır keşfeder gibi oldum ve “Çadır!” diye bağırdım. Büyükanneim, “Nerede?” diye sordu, ben de belli bir yeri işaret ettim. Çadır yoktu. Kitabı kapatıp beni sokağa yolladı.

[Ara]

Okumayı öğrenmeden eve dönmek istemiyordum. Boş bir garaja girip oturdum. Duvarında sarı bir tabela asılıydı. Tabeladaki çizgi ve kancalar (sonradan duyduğuma göre harfler) bana büyükanneimin kitaplarındaki karmaşaya göre daha bir düzenli ve anlaşılır göründü. Tabelaya uzun uzun baktım. Dikkatimi topladım. Yok! Dik oturdum. Yok! Gözlüğümü taktım. Yok! Tabelaya bağırdım. Tabela sustu. Gidip garajın yanındaki evin kapısını çaldım, kapıyı açan kadını garaja götürdüm ve duvarda asılı sarı tabelayı bana okumasını rica ettim...

Şaşkın bir gülümsemeyle okudu kadın: “Sigara içmek polisçe yasaklanmıştır.”

Ağır ağır tekrarlardım: “Sigara içilmesi poliçe yasaklanmıştır.”

Kadın, “Hayır, hayır,” dedi, “Sigara içilmesi polisçe yasaklanmıştır.”

Kadına teşekkür ettim, cümleyi kafama iyice yerleştirdim, sonra bir başka kapının zilini çalıp, bana garajı açmalarını rica ettim. Orada okumak istediğim sarı bir tabela olduğundan söz ettim. “Evde kitabın yok mu?” diye sordular. “Var ama, hepsini çoktan okudum,” dedim.

Bunun üzerine adam garajı açtı, sarı tabelayı aramaya koyuldum. Sonra bir lastik yığınının arkasında keşfedip okudum: “Sigara içilmesi polisiye yasaklamıştır.” Dönüp doğru okuyup okumadığımı sordum.

Adam başını salladı: “Evet, neredeyse doğrudu: Sigara içilmesi polisçe yasaklanmıştır.”

Sonra başka garajlara girdim ve her seferinde biraz daha iyi becerdim. Yine de bazen düzeltme gerekiyordu: *Sigara içilmesi yasaklanmıştır* çok doğrudu ama en doğrusu: *Sigara içilmesi polisçe yasaklanmıştır*’dı; polisiye değil, sigara içilmesi yasaklanmıştır değil, *Sigara içilmesi polisçe yasaklanmıştır*, yani polis tarafından: Polis yasaklamış! Artık okuduğumu sanıyordum. Çok da kolaydı. *Sigara içilmesi polisçe yasaklanmıştır*. Sadece büyükannemin evinde de değil, sigara içilmesi bütün kentte polisçe yasaklanmıştı. İşte bir bahçe çiti ve üzerinde o sarı tabela var: *Sigara içilmesi polisçe yasaklanmıştır*. Ağzında sigarayla bir postacı gördüm ve hemen tabelayı gösterip, “Sigara içilmesi polisçe yasaklanmıştır!” diye seslendim. Postacı bana kızdı. Kimse ona sigarayı yasaklayamazmış, hele benim gibi dörtgözün biri asla! *Sigara içilmesi polisçe yasaklanmıştır* da nereden çıkmış, orada *Garaj girişi, park etmeyiniz* yazılıymış.

Demek ki bütün tabelalar aynı değildi. Farklıydılar. Garajlardaki *Sigara içilmesi polisçe yasaklanmıştır*, bahçe çitlerinde *Garaj girişi, park etmeyiniz* oluyordu. Sonra fark ettim ki her bahçe çitine tabela konmamıştı. Başka şeylerin yazılı olduğu tabelalar da vardı: *Park etmek yasaktır* ya da *Dikkat köpek var*. Emin olabilmek için her tabelanın önünde havlıyordum. Bir köpek cevaben havlarsa, o zaman tabelada köpek ile ilgili bir uyarı olduğu ihtimali kuvvetleniyordu. Yürüdükçe ve daha fazla insanla görüştükçe, tabelalar çeşitleniyor ve karmaşılaşıyordu.

Bazı tabelalarda *Garaj girişi, park etmeyiniz*, bazılarında ise *Garaj çıkışı, park etmeyiniz* yazılıydı. Bu küçük fark-

ları aklımda tutmam gerekiyordu. Kendime hatırlatıcılar arıyordum: Köşedeki kahverengi bina *Park edilmez* ama yanındaki beyaz ev *Özel park yeridir* anlamına geliyordu; köpek havlaması *Dikkat köpek var* demekti; lamba direği *Linsenberg Caddesi*; sarı telefon kulübesi *Durmak yasaktır*; yanındaki bina *Diş Hekimi Dr. Hornef...* Bazı tabelalar pek karmaşıktı: *İtfaiye arabası girişi. Durmak karayolları trafik yönetmeliğince yasaktır.* Ya da: *Özel park yeridir. İzinsiz park eden kişiler hakkında işlem yapılacaktır.* Yoldan geçenleri bana bu tabelaları okumaları için sürekli zorluyor, sonra bunları ya onlara ya da kendi kendime tekrarlıyordum.

Tabelaların çoğunu neredeyse tek başına okuyabiliyordum çünkü ya yasak ya da özel bir şeyden bahsediyorlardı. Ben de gönül rahatlığıyla, “Bu özel değil mi? Bu yasak değil mi?” diye sorabiliyor ve genelde onaylanıyordum. Başka tabelalar özgürlükleri anlatıyordu; serbest yol, giriş serbest, bina sakinlerine serbest, pazar günleri serbest. Bazı tabelaları anlamak benim için olanaksızdı: *Tüm yönler.* Bu ne demekti şimdi? Cadde tek yöndü. Ya da: *Pazar ve tatil günleri serbesttir.* Belki de okul tatillerini kastediyorlardı ya da tutukluların pazar ve tatil günleri serbest bırakıldığını...

Akşam geç vakit okumayı öğrenmiş halde eve döndüm, hiç değilse çevre sokakların tabelalarını okuyordum. Ağzını bıçak açmayan büyükanneme önce bir şey söylemedim. Ertesi gün onu birlikte dolaşmaya çıkmaya ikna ettim. Nihayet, birkaç yüz metre yürüdükten sonra bastonuyla bir tabelayı gösterip, “Oku!” dedi. Dönüp yürümek üzereydi ki arkasından konuşmaya başladım: “*Otobüs. Bisiklet sürücüleri. Botanik Bahçesi ücretsizdir.*” Büyükannem durdu. Döndü. Tabelayı inceledi. Tekrar okumamı istedi. Ben de abartılı hareketlerle tabelanın önüne geçtim, bir oyuncu gibi rolüme girip konuşmaya başladım: “*Otobüs. Bisiklet sürücüleri. Botanik Bahçesi ücretsizdir.*” Ne söylediğimi

pek anlamıyordum ama her sözcüğün, her hecenin tadını çıkarıyor, lastik gibi uzatıyordum: “O-to-büs. Bi-sik-let sürücülere. Bo-ta-nik Bah-çe-si, ücretsizdirrr!”

Büyükannem sendeledi.

Adımı fısıldadı.

Adımı, hastanede can çekişiyormuşum gibi fısıldadı.

Elinden tutup onu okumamı istediği başka tabelaların önüne götürdüm: *Park yeri 15a No’lu binaya aittir.* Doğru okumuştum. Büyükannem bütün ağırlığını bastonuna verdi. Onu ilerlemeye zorladım. Çitin üzerinde uzaktan, hem de gözlüksüz okuyabildiğim bir tabela asılıydı yine: *Bina sakinlerine ait park yeri.* Tamamen doğru okumuştum; büyükannem cüzdanını açıp bana bir mark verdi. Bir sonraki tabela da çok basitti: *Garaj çıkışıdır, park etmeyiniz.* Okumayı öğrenmiştim, öyle sanıyorduk. İş tesadüf olmaktan çıkmıştı artık. Ardındaki sır, sistemdi. Artık okuduklarımı takip edemeyen büyükannemin durup durup söylediği gibi, bir mucizeydi bu. Daha sonra mucize olmaktan çıktı; yetenek, zekâ, çalışkanlık ve eğitim işiydi. *Dikkat, kapı otomatik olarak açılır!* “Hangi kapı?” diye korkarak sordu büyükannem. Kapı değil tabelaydı ve ben okumuştum, üstelik doğru okumuştum. Büyükannem yine cüzdanını karıştırmaya başladı. Posta kutularının üzerindeki tabelayı önünden geçerken, başımı kaldırmadan, sözünü etmeye bile değmezmiş gibi okudum: *Park etmeyiniz.* Adeta çocuk oynucağıydı. İşte şurada –“Nerede?”– çalılıkların arkasında –“Aaa, oradaymış!”– bir tabela: *Dikkat köpek var.* Okumuştum, üstelik havlamama gerek kalmadan okumuştum; bunun üzerine büyükannem bana iki mark verdi. Cebimde gitgide daha çok ve daha büyük paralar şıkırdamaya başladı. Kendimi bozuk para makinesi gibi hissediyordum, okuyan para makinesi; büyükanneme gidişte ve dönüşte yol boyunca gördüklerimi okudum, o da beni, dudaklarımdan Tanrı kelimini dökülüyormuşçasına huşu içinde dinledi: *Lin-*

senberg Caddesi, Denzenberg Caddesi, Seyyar satıcı giremez, sonra da budanmış bahçe çitlerinin ardından şaşkınlık içinde bizi gösteren komşulara, büyükannem de beni göstererek, “Artık okuyor!” diye seslendi.

O akşam akrabalarımızı ve ahabplarını telefonla aradı: “Artık okuyor!” Gözüyle görüp kulağıyla duymuştu. Beş altı yaşında bile değildim henüz. “Çok büyük adam olacak!” Sözlerinin tadını çıkarıyor, en sevdiği atasözlerine has bilgelikleri satmanın keyfine varıyordu: “Büyük adamlar bir zamanlar büyük emekçiydi!” Bu olup bitenle ilgim yokmuş gibi uzak bir köşede tek başına duruyordum. “Kültür, ita-atle başlar!” “Öğrenmek iyimserliktir!” “Çalışılan yerden ses gelir!” Geniş koltuklardan birine gömüldüm, üşüyüp hasta olmamam için büyükannem üzerime kalın bir battaniye örttü. “Düşünen beyin değildir, beyni düşünen biziz!” “Hayat, yüz metrelik koşudur!” “Bilgi güçtür!” Ben kucağımdaki kocaman kitabın sayfalarını sıkıntıyla çevirirken, büyükannem bıkıp usanmadan telefonla konuşuyordu: “Şimdi okuyor. Shakespeare okuyor.” Kucağımdaki kitabın adının Shakespeare olduğunu öğrendiğim iyi olmuştu.

Birden kitabın üzerinde büyükannemin gölgesini gördüm. Arkamda duruyordu. Omzumun üzerinden benimle okumak istercesine eğildi. Birden korktum, ya... ama çenesini omzuma koymakla yetindi. Çenesini yana doğru kaydırıldı ve beni boynumdan öptü. Bana dudaklarını emiymiş gibi geldi...

[Ara]

“Okula başlamalı, derhal!” Zaman boşuna geçirilmiş, kaybedilmiş, israf edilmişti. “Yoksa çocuğun canı sıkılacak,” diyordu. Komşu çocuklarla oynamam artık yasaktı. Okuma yazma bilmeyenlerle haşır neşir olmama tahammülü yoktu. Onun yerine gün boyu elimde ağır kitaplarla

koltuğa uzanıyordum, büyükannem de telefonlarına devam ediyordu. Salonda en sık ve en yüksek perdeden yankılanan sözcük *yetenekti*. *Yeteneğim* yüksek perdeden çınlıyordu: *Yetenek, yetenek, yetenek*. Kulaklarımda yankılanıyor, çınlıyordu. Gururdan kabarmış halde evin içinde dolanıyordu. Kelebek gibi kanat çırpıp pencereden dışarı süzülüyordu. Keyifle bahçeye doğru sendeliyordu. Telefonda daha tiz sesler çıkarıyordu. Yankıları bütün sokağa yayılıyordu. Çok geçmeden yeteneğimi bütün kasaba öğrendi. Büyü-kannem, yeteneğimden örnekler verip durduğu okul müdürünün bize gelip durumu gözleriyle görmesini istiyordu. Bayan Strom diye biri gelecekti. Ona iyi bir ders verecektim. Başka hanımlar ve beyler de davet edilmişti, kahve içip pasta yerken gerçeğe bütün çıplaklığıyla tanık olacaklardı.

Bir akşamüstü hepsi koltuğumun etrafını çevirdi; okul müdürü ve birkaç hanımefendi toplanmış, tepeden bana ve kitaplarıma bakıyordu. Beni rahatsız etmek istemediklerini, okumaya devam etmemi söylediler. Ben de sükûnetimi bozmadan önümde açık duran kitaba olabildiğince dikkatle gözümü diktim ve okumayı sürdürdüm. Alçak sesle ona kadar sayıp sayfayı çeviriyordum. Okuyordum, tepemde dikilen kalın bir sesin söylediğine göre okuduğum kitap, Spengler'in yazdığı *Bati'nın Çöküşü*'ydü, heyecanlı bir öyküydü; daha sonra büyükannem hepimizi Baumkuchen yemek için yuvarlak cam masanın etrafına davet ettiğinde okul müdürünün isteği üzerine öyküyü etraflıca anlatacaktım. Okul müdürü tarihle ilgilenip ilgilenmediğimi sordu, ilgilendiğimi söyledim ve sonra bir hikâye daha anlattım. Sesini çıkarmadan oturdu ve pastasından yedi.

Sonra bana birden bir kuşun ismini sordu.

“Hangi kuş?”

Dışarıdaki ağaçlardan birine konmuş kuşu kastediyordu.

O tarafa baktığımızda neyse ki kuş uçup gitmişti. Ben de ona onun yerine birkaç otomobil ismi söyledim.

Benden bir matematik problemini parmaklarımı kullanmadan, hatta hiç hareket ettirmeden çözmemi istedi.

Ben de hiç hareket etmeden, hesap yaparken parmaklarımı değil kafamı kullandığımı söyledim, müdür beni başıyla onayladı, ben de parmaklarımı kullanmadan İngilizce ona kadar saydım: “One, two, three, four, five, six, seven, eight, ten...”

“İki dil öğrenerek büyüdü,” dedi büyükannem. Okul müdürü İngiltere’nin başkentinin neresi olduğunu sordu, ben de ona içinde koskoca binaları, muhteşem bir sarayı olan müthiş bir şehri, sarayda bir kraliçenin yaşadığını, onunla bir gün evleneceğimi anlatmaya başladım, büyükannem de hemen İngilizcenin en uzun kelimesini bildiğimi ve bunu tek solukta söyleyebildiğimi araya sıkıştırdı.

Kelimeyi hızlıca söyledim: “Floccinaucinihilipilification.”

“Anlamadım?”

“Floccinaucinihilipilification.”

Okul müdürü istediği zaman bir sözlüğü açıp bakabilirdi. Bana hiç bilmediğim birkaç nehir sordu. Onun yerine evimizin arkasındaki dereyi biliyordum, büyükannem müdüre hemen bir parça pasta ikram etti, müdür bana yeni sorular yöneltti: “İsim nedir?”

İsim? Korkunç önemli bir sözcük olsa gerek, diye düşündüm. Herhalde çok da uzun...

Okul müdürü konuşmadan pastasını yiyordu.

Sonra bana sordu: “Fiil nedir?”

Gür ve anlaşılır bir sesle konuştuğum halde okul müdürü sorusunu tekrarlardı. Büyükannem ona vişne likörü ikram etmeyi denedi. Müdür istemedi. Büyükannem şişeyi yanına alıp kendi kadehini doldurdu.

“Soru işareti nedir?”

Gür ve anlaşılır sesle konuştuğum halde okul müdürü sorusunu tekrarladı. Büyükanнем ikinci kadehi içti. Sonra da üçüncüyü. Müdür bey bana Amerika'nın nerede olduğunu sorup ben de “yerde” deyince dördüncüyü de içti. Müdür masanın üzerine kâğıt kalem koyup benden adımı yazmamı istedi...

Büyükanнем, “Lütfen yapmayın!” diye atıldı: Sivri kalemle yazılacak uzun isim değerli camı çizirdi; büyükanнем müdüre bir dilim pasta daha ikram etti, müdür de bunun üzerine bana okumam için bir kitap uzattı... Kitabı aldım, hafifçe öksürdüm, sonra sokaktaki tabelaları okumayı daha çok sevdiğimi söyledim, büyükanнем beni gönülden onayladı: Yeterince uzun süredir oturuyor, yemek yiyorduk. Dışarıda biraz dolaşmak hepimize iyi gelecekti; büyükanнем seri hareketlerle herkesi ayaklandırdı, konuklar rahatlamış bir halde gerinerek salondan çıkıp doğruca portmantonun yolunu tuttuğunda ben iki paltonun arasına gizlenmiştim; tamamı benimle ilgili olan konuşmalar etrafımda uçuşuyordu. Fısıldayarak konuşan, eteği bana hafifçe değen bir ses, benden “o” diye söz ediyordu: “Onun bildiklerini benim torunum da biliyor.” Sonra bir ses daha ve şu sözler: *Göz boyamacılar, blöfçüler, gevezeler*; ardından okul müdürünün kalın sesi: “Bekleyip görmek gerekir. İlginç olabilir”; sonra büyükanнемin parfümünün kokusu burnuma yaklaştıkça zekâmı, kıvraklığımı ve espri yeteneğimi öven ve büyükanنemi kutlayan yüksek, şen şakrak sesler... En çok da renkli bir elbise övüyordu beni: “Akıllı bir çocuk. Tanrının özene bezene yarattığı bir çocuk. Üstelik çok da tatlı bir çocuk.” Bir başka elbise keyiften titriyordu. Bu elbisenin içinde büyükanнем vardı. Bacaklarının şişmediğini ilk kez görüyordum. Bir sirk müdürü gibi, benim halka açık ilk okuma programımı duyuruyordu. Merdiven başında şöyle dediğini duydum: “Geceleri uykum kaçarsa sadece onu düşünüyorum!” Sonra bir genç kız edasıyla merdiveni sekerek

indi. Daha öncekilere benzemeyen bir coşku seli, kahkahalar ve konuşmalar arasında bütün eve yayıldı. Sonra adımın seslenildiğini duydum: “Nerede o? Nerede kaldı?” Yavaşça paltoların arasından sıyrıldım, merdiveni indim; avize ışıltı ışıldı, salondakiler gelişimi “Aaaa, ooo” nidalarıyla karşıladılar. Sonra da nihayet sahneye çıkan bir oyuncuymuşum gibi beni alkışlamaya başladılar, ben de hafifçe eğildim. Şimdi herkesin önünde yapacağım sunum için içimden sözcüklerimi ve cümlelerimi bir kez daha çalışıyor, tabelaların renk, şekil, konum ve koşullarını kafamın içinde yerli yerine oturtuyordum.

Ağır adımlarla sokağa çıktım. Herkes huşu içinde beni izliyordu. Komşu evlerin pencerelerinde perdelerin oynayışını, arkada uzanan pusuya yatmış kafaların bizleri, yeteneğimin tanıklarının resmi geçidini ve ilk tabelaya doğru beni izleyişini gördüm. Garajında tamiratla uğraşan bir adam, garaj kapısında birdenbire biriken insanlara hayretle baka-kaldı ama bu insanlar ondan bir şey istemiyordu, tek arzuları, tabelasını okuduğumu duymaktı: *Garaj girişi, park etmeyiniz*. Beni fısıltılarla övdüler. Okul müdürü bir sonraki tabelayı gösterdi, gülümsedim, okudum ve doğru okuduğumu söyledi. Tabelalar ister büyük ister küçük, uzun ya da kısa, garajda, telefon kabininde ya da açık havada olsun hepsini hatasız ve yetişkinlerden daha hızlı bir şekilde, mermi hızıyla okuyor, sağa sola ateş ediyordum, uzaklardaki avlulara, en sık çitlerin arasına, keskin nişancılar gibi, silahşorlar gibi, sağa sola, gözucuyla ateş ediyordum. Her şeyi okuyabiliyordum, çok uzaklarda duran kırmızı yanan trafik lambalarını bile: “Orada kırmızı yazmıyor mu?” Onlar daha da çok gülerken ben okul müdürüne dönüp iki çöp bidonunun üzerindeki yazıları okudum. Özellikle kadınlar çok etkilenmişti: “Ne keskin gözleri var! Çevresini öyle çabuk algılıyor ki!” Bana çocuk oyuncağı gibi gelmişti, hoplayıp zıplayarak gösterimi yapıyor, bir taraftan da okuyacak

başka şeyler arıyordum. Sokak sokak, tabeladan tabelaya yönelen bir zafer turuydu bu: *Bina sakinlerine aittir... Park belgesi olmayan park edemez... Dikkat... Hasta bakım okulu... Dikkat... Nükleer Manyetik Rezonans Tomografi...*

Sonra birden hatamı düzelttiler. Kendimi coşkuya kap-tırmış, en son okuduğum tabelaları tanımadığımı, daha önce hiç görmediğimi fark etmemiştim. Sapa bir yere gel-miştik. Dönmek istedim ama müdür devam etmekte ısrar-lıydı. Tamamen yabancı olduğu tabelalar göstermeye başladı. Kalakaldım. Düşündüm. Tabelaların çevresindeki dış şartları inceledim. Çiftlik girişindeki bir tabelada *Giriş kapısıdır, park etmeyiniz* yazması gerekir diye düşündüm ama yanlıştı. Tabelanın üzerinde sözde *Dikkat, çatıdan buz düşebilir* yazıyormuş. Nereden bilebilirdim ki? Üstelik yo-rulmuştum da. Bir sonraki tabelaya geldiğimizde dönmek istedim ancak müdür yürümeye devam etti. Köpek havla-ması duydum, “Dikkat köpek var!” dedim. Tabelada başka bir şey yazıyordu. Bu semt tek kelimeyle hileliydi, optik bir aldatmacaydı. Hiçbir şey tabelalarla örtüşmüyordu. Okul müdürü çok karmaşık bir tabela gösterdi. Gözlüğümü ist-edim. Taktım. Sonra çıkardım. Gözlük camını kravatımla sildim. Çevremde yarım daire oluşturmuşlardı. Susuyorlar-dı. Söyleyecek bir şey bulmaya çalıştım. Bir reverans yapıp “Gösteri bitmiştir” dedim. Kimse alkışlamadı. Yürümeye devam ettik. Ayağım takıldı, düştüm. Kalkmak zorunday-dım. Tabelalar büyükannemin kitapları üzerlerine çivilen-miş gibi giderek garipleşiyordu. Üzerinde açık seçik işaret ve resimler olanlar bile hileliydi. Kalın bir ok gördüm ve “ok” dedim. Bu da yanlıştı. Otomobiller, oyun oynayan çocuklar ve evler gördüm ama hepsini reddettiler. Yorgun-luğum mazeret olamazdı. Bir posta kutusunu gösterip sarı olduğunu söyledim. Bunu da aleyhimde kullandılar. Tekrar düştüm. Ayağa kalkmam, mecburen yürümeye devam et-mem gerekiyordu. Adımlarım gitgide hızlandı. Arkama dö-

nüp baktığımda tek başıyaydım. Yürümeye devam ettim, kanayan bacaklarımla gece yarısına kadar bir ileri bir geri yürüdüm.

[Ara]

Okuldaki ilk günlerimde çok başarılıyaydım. Sınıfta kendimi tanıtırken sesim gür ve net çıkıyordu. Kendimi de etraflıca tanıtıyaytım hani: Tüm sınıflar arasında en uzun soyadı benimkiydi, okulun yaşı en küçük öğrencisi bendim ve İngilizce biliyordum: *One, two, three...* Kentin en güzel evinde oturuyordum, Spengler'in *Batı'nın Çöküşü*'nü biliyordum. Ayrıca Bay Heidegger'i tanıyordum. Dünyanın en uzun sözcüğünü de biliyordum: *Floccinaucinihilipilification*. Büyükannemin sıtma geçirmişliği vardı. Büyükannem annem sayılırdı. Takım elbise giymiştim. Kurallara aykırı olmasa aslında doğrudan üçüncü sınıftan başlayabilirdim. İstesem ikinci sınıfı elimin tersiyle iterdim. İngiltere'nin başkentini biliyordum: Londra. Meslek hedefim profesörlüktü. Tezimi bir ayakkabı kutusunda saklıyordum.

Öğretmenimiz, "Tamam yeter," dedi ve yerime oturmamı istedi. Başka öğrencileri de tahtaya kaldırdı ama ne söyleyeceklerini bilmediklerinden onların yerine de ben konuştum.

Öğretmenimiz genel konularda sorularla başladı. Bize, okuma yazma öğrenmenin neden önemli olduğunu sordu. Aslında bunu ben de kendime soruyordum ama ona makul yanıtlar verdim, o da beni onayladı. İlk ve en iyi notum, derse olağanüstü katılımım sebebiyle, *Pekiye* oldu. Konuşuyor da konuşuyordum... Telaffuz için bir not verseler, bunun için de *Pekiye* alırdım (almalıyaydım). Ama sonra öğretmenimiz ağızımdan çıkan her sözcüğü tahtaya yazmaya başladı. Sonra bunları sözüm ona harflere ayırdı ve harfleri öğrenmek üzere bizi evlerimize yolladı. Ertesi gün öğrenip

öğrenmediğimizi kontrol etti. Ben de ona harf değil, kitap okumayı tercih ettiğimi söyledim. O da önüme bir kitap, bir ders kitabı koyup sınıfa okumamı istedi, eğer yapabilsem coşkuyla ve tutkuyla yapardım elbette. Başka çocuklar yapabiliyordu. Ben tuvalete çekilip bir köşede otururken, onlar bahçede gülüp oynuyordu. Okul gezilerinden birinde kentin katedraline gittik, bütün çocuklar biri kız biri oğlan olmak üzere el ele tutuşup ikili sıra halinde yürürken, ben onları etkilemek için tek başıma önden ilerleyip öğretmenimize ve diğer çocuklara yoldaki tabelaları okumaya başladım. Herkesin dinlediği söylenemezdi. Dikkatler başka şeylere kayıyordu. Otomobiller kornalarını çalarak sesimi bastırmaya çalışıyordu. Ama okuduklarım beni dinleyenleri düşündürüyordu. *Giriş kapısıdır, park etmeyiniz.* Öğretmenimiz asık sayılacak bir suratla ve herkesin duyacağı şekilde, “Tamam, tamam” dedi, çünkü doğru okuyordum. Öğretmenimiz “Yeter! Sokak tabelası yerine okuldaki kitapları oku,” diyene kadar hatasız bir şekilde okumayı sürdürdüm. Ertesi sabah sınıfta bana “Oku!” dediğindeyse susmak zorunda kaldım.

Öğretmenimiz bir şey okumamı istediğinde ders kitabımızı eline alıp sayfaları hızlıca geriye, giderek küçülen harflerin ürkütücü çıkmazına doğru çeviriyordu; yazının giderek yükselen semalarına doğru ilerleyen, resimsiz taarruzlardı bunlar... Sınıf bu harf ormanında taklalar atarken, memnun yüz ifadeleriyle arada sırada çayırlara yayılırken, ben diğerlerinin ilerlemesini güvence altına almak için geride kalandım; ikmal sağlıyordum, arkalarını topluyordum, manevra ihtimallerini araştırıyordum. Başka bir keşif gezisinde bu zor görevim için insanlar bana müteşekkir olurdu. Ama bu sınıfta asla! Kendimi başkaları için, sınıfın ilerlemesi için ıssız ve sapa yollarda harcarken, onlar başarıda zirveye çıkmanın tadını çıkarıyor ve sırtarak tepeden aşağıya

bakıyorlardı. Üstlerinde ciyaklayan maymunlar gibi oturdukları tepeler, kahkahalarıyla sarsılıyordu.

Oysa her zamanki gibi gözlüğümü unutmuştum. Gözlüksüz kör sayılırdım. Çizgi ve işaretlerle çok açık belirtilmişlerse çok kısa sözcükleri zar zor çıkarabiliyordum ancak kâğıda dökülmüş konuşma, benim için bugün bile hâlâ sesiz ve soğuk bir bilmecedir. Konuyu önceden anlatırlarsa gerçekten okuyabiliyordum, birisinin bana okuduğunu aynen tekrar edebiliyordum. Eski öğrencilik yıllarımda bunu benim için birlikte mezar kazdığımız mezarlığın bahçivani yapıyordu. Akşam ayininde bana ders kitabımdan bölümler okuyor, ben de renkli kalemle okuduklarının resmini çiziyordum. Mesela *güneş doğuyor* dendiğinde ben bu olayı resmediyordum: Bir güneş bir de yukarıyı gösteren ok. Ders kitabımda güneşin battığından söz ediliyorsa, o zaman satırlara bir güneş bir de aşağıyı gösteren ok çiziyordum. *Telefon çalıyor* cümlesini şöyle yazıyordum: Bir telefon, bir de zil resmi. *Telefon üç kez çaldı* cümlesi buna göre bir telefon resmi ve üç zilden oluşuyordu. (Bu resimlerin renkli hayal edilmesi gerekiyor.) Ya da şöyle bir resimli hikâye: Saat, üzgün surat, yonca, ev, ortası delikli bir kare. Ne anlamamı geliyordu? *Saat 10 ve evdeki üzgün kızın kafasına delik açılmış*. Eğer resimlerin altı çiziliyse bu resimler geçmişteki olayları simgeliyordu. Resimlerin üstleri çiziliyse, geleceği anlatıyorlardı. Kesik çizgiler dilek kipine işaret ediyordu.

Bu teknikle ders kitabımın birçok sayfasının konusunu ve buralarda bahsi geçen şeyleri çiziyordum, böylece derste konuşma sırasının bana gelmesi halinde hazır oluyordum. Sıra bana gelince, resimli hikâyelerimi bütün sınıfın önünde bir an bile duraksamadan ve öğretmenin bile beni takip edemediği bir hızla okuyordum. Diğer öğrenciler susup kalıyordu. Onlar okurken yalnızca siyah harflerden kekeleme sesleri çıkarıyorlardı. Bense renkli resimleri naklediyordum. Okuduğum şeyi göz açıp kapayıncaya kadar kanlı canlı ha-

yal edebiliyordum. Bunu kendi gözlerimle görebiliyordum... Bir kızın kafası delindiği için üzüldüğünü kendi gözlerimle görebiliyordum. Alt sıralarda ellerini kavuşturmuş, yalvararak doktor çağıran annenin resminin çıkacağını da önceden görebiliyordum. Büyükannemin radyosundaki sestten daha akıcı okumuştum. Öğretmen söyleyecek söz bulamadı. O gün için yeteri kadar okuduğumdan olacak öğretmen bana *geçer* notu verdi. Resim çizmeye devam ettim. Çizdiklerimi okumam için yeni imkânlar doğuyordu. Yüzlerce resim çizdim. Resimlerimi gittikçe daha çok süsledim. Kızın yarasını dikmek için yalnızca doktor gelmemişti, beyaz önlüklü bir doktor gelmiş ve daha da beyaz önlüklü bir başka doktoru da yardıma çağırmıştı. Kızın kafasında bir değil iki delik açılmıştı, biri büyük biri küçüktü. Hemen hastaneye kaldırılması gerekiyordu. Juliane hastanede ameliyat edildi. Uyandığında öğretmen başucunda oturuyor ve elini okşuyordu. Yanında biri varsa o mutlaka öğretmeni idi. Her gün geliyor ve saatlerce kalıyordu. Anne gibiydi. Anneydi. Günün birinde yatakta bir başka kız yatıyordu...

Okuyabiliyordum, kendimce, üstelik birçok yetiştikenden daha hızlı, kendime daha çok güvenerek, daha kararlı ve özellikle daha ilginç bir şekilde. Hatta okunan şeyi gerçekte olduğundan daha iyi okuyordum. Öğretmen ileride ne olmak istediğimi sorduğunda, “Ressam!” diyordum.

[Ara]

O zamanlar geleceği görebilseydim keşke... Bugün hâlâ okuma yazma bilmiyorum. Ancak bugün her şey daha kolay. Okuryazar olmayan bir yetişkin pek dikkat çekmez. Kimse ondan bir şeyi yüksek sesle okumasını istemez. Okuryazar olmadığımı kimse inanmıyor. Bununla hava bile atabiliyorum. Mesela Alman edebiyatı profesörü olduğumu iddia etsem... Hiç de absürd bir fikir değil. Derslerimi

rad yodan dinleyebilirsiniz. Alman edebiyatı profesörü olarak illa okuma yazma bilmek gerekmez. Almanca konuşabilmek tamamen yeterlidir ki bunu mükemmel yapabiliyorum. Meraklı olmak yeterlidir ve ben de çok meraklıyım. Derslerimde anlattığım kitapları öğrencilerin okuması yeterlidir. Benim derslerim alışılmış türden değil, okuyacağım bir şey yok, daha ziyade öğrencilerin sonradan okuyacağı şeyler var. Öğrenciler de bir zahmet kütüphaneye gidip benim onlara okuyamadıklarımı okusunlar... Bu konuya sonra değineceğim.

[Ara]

Resimli hikâyelerim giderek kasvetli bir hale bürünmüştü. Öğretmen bir gün bu hikâyeleri dinlemeye dayanamayıp resimli kitabımı elimden zorla çekip aldı... Artık okuyamıyordum. Çizdiğim bütün resimleri yitirmiştim. Öğretmen resimli kitabımı geri vermedi. Kitabımı atmıştı. Bana yeni bir kitap verdi, resimsiz ve çıplak. O andan itibaren sesim kesildi. Öğretmen “Oku!” diye bağıyor, ben susuyordum.

Gözlüğümü unutmuştum. Gözlüksüz kör sayılırdım. Diğer öğrenciler gözlüğümle ne kadar alay ederse etsin, öğretmenimiz gözlüğümü okula getirmemi istiyordu. Ben de gözlüğümü getirdim ama camların numarası değişmişti anlaşılan. Gözlükçü camları değiştirmemekte ısrarlıydı. Ona büyükannemin selamını götürmeme rağmen başka müşterilerle ilgilendi, beni eve yolladı. Çekmecenin birinde rahmetli bir amcamızın gözlüğünü buldum, savaş zamanından kalma gözlüklerdi bunlar, camları adeta bir mercek gibi kocaman ve kalındı, yaşaran gözlerimi inanılmaz büyütüyordu, böylece bununla neredeyse hiçbir şey göremediğimi herkes görüyordu. Bu durumda okumanın sözü bile edilemezdi. Büyükannem benimle hemfikirdi. Okulun yolunu bulmakta bile zorlanmaya başlamıştım. Yolda geçen süre her gün

biraz daha uzuyordu. Okula her seferinde biraz daha geç kalıyordum. Yol, yanan gözlerimin önünde bulanık çizgilere dönüşerek kayboluyordu. Çok geçmeden bu bulanık çizgiler takılıp düştüğüm tümseklere döndü. Sadece sezebildiğim bu yollar gitgide bir anıdan ibaret kaldı. Anıların önünden ya da içinden geçerken sendeliyordum, çoğunlukla çok acı anılardı. Büyükanneimin bastonuyla yürüyor, el yordamıyla yolumu bulmaya çalışıyordum. Koluma, bir vitrinde keşfettiğim, körlerin kullandığı sarı bantlardan takmıştım. Körlükte her şeyin karardığı düşünülür. Benim körlüğüm farklıydı. Dünya kararmamıştı. Tersine, hâlâ aydınlıktı. Keskin ışıyla gözlerimi kamaştırıyordu. Fakat ben dünyayı göremiyordum ya da gitgide daha seyrek görüyordum.

(Bütün bunlar pek *gerçekdışı gelebilir*, ancak hepsi kesinlikle kaçınılmaz ve gerekliydi.)

Öğretmenimiz sınıfa girdiğinde görmezden geliniyordum. Artık kördüm ya da kör sayılırdım. Rapor yoldaydı. Sinsi bir hastalıktı. Önceleri kimse bana inanmıyor, hasta numarası yaptığımı düşünüyordu. Katıla katıla gülüyorlardı. Bense inadımdan vazgeçmiyor, bile isteye sandalyelere takılıp düşüyor, sinsice ilerleyen hastalığıma sımsıkı sarılıyordum; telefonla arayıp soru yağmuruna tuttukları büyükanne de hastalığıma büyük ölçüde onaylıyordu: Evet, biraz kör olmuştum ama geçiciydi elbette. Aslında ciddi bir şey değildi. Müzmin de değildi. Bulaşıcı da. Gözbebeğinin irsi olmayan geçici bir iltihabıydı sadece... Bir sanatoryuma yatırılacaktım ve gözlerim tatilden sonra açılacaktı... Doktorun tavsiyesi böyleydi... Doktor tedavisindeydim... Evdeyken biraz görmeye başlamıştım bile.

Artık tahtaya kaldırılmıyordum. Artık benden okumam istenmiyordu, iyi tarafı buydu ama konuşmam da yasaklanmıştı. En sevdiğim ders olan aritmetikte bile sesimi çıkaramıyordum. Sınıfta yüksek sesle hesap yapmama izin yoktu, çünkü kördüm. Oysa ben gözlerimle değil kafamla

hesap yapardım. Kafadan hesaplayan biriydim. Öğretmenimiz kafa hesabını “tek gerçek” diye tanımlamıştı, ben de bize verdiği bütün problemleri kafadan hesaplıyordum, elimi ve gözümü kullanmıyordum. Sonuçları söyleyebilmek için sadece ağzımın yardımına ihtiyacım vardı. Bu araç bile bana yasaklanmıştı.

Hesap yapmada gerçekten mükemmeldim ve bu yatağımın altındaki kutuda miktarı gittikçe artan bir sürü parayı durup durup saymaktan büyük zevk almamdan kaynaklıydı. Para büyükannemden geliyordu: Gezintilerimizde ona okuduğum tabelaların, ona yaşattığım mutlulukların, iyi İngilizcemin, en iyi gösterilerimin, alışveriş hikâyelerimin, onu zorlayan konuklar geldiğinde kafamı çalıştırmamın ve genel olarak sevimliliğimin mükâfatıydı. Hatta şimdilerde okulda zorlanmama, kör olmama rağmen büyükanneme öğretmenimden selam ve sevgiler getirdiğim için bile kutuya yeni paralar ekleniyordu. Parayı harcamam yasaktı. Sadece benim olmasına ve çoğaltmama izin vardı. Paramı okulda çoğaltıyordum. Benden borç isteyen öğrencilerin sayısı gitgide artıyordu. Onlardan bir mark karşılığında on fenik, on mark için iki mark, yirmi mark için beş mark faiz istiyordum. Öyle bir zaman geldi ki okulun yanındaki pastane benim paramla *krembo*¹¹ alan ve bunları bir iki lokmada mideye indiren çocuklarla dolup taşıtı. Öğrenciler önceleri bana çok iyi davranıyordu. Ağızlarındakini çiğnerken bana el sallıyorlardı. Okuldaki bir bankın üzerine oturup ilk bankamı, *Witzleben Okul Bankası*’nı açmıştım, onlar da sıbırla sıraya giriyordu. Bana bir de ad takmışlardı: *Yahudi*. Bu adın anlamını pek bilmiyordum ama yine de *von und zu Witzleben*’den iyiydi. “Hey, Yahudi, bana para lazım,” diyor ve alıyorlardı. Defter tutmuyordum. Bütün para işlerim –müşterilerimin aksine– kafamda kayıtlıydı. Yoğun bir para ticaretine girmişlerdi ama tek bir kuruşu bile kafaları-

¹¹ Üzeri çikolata kaplı, tabanı bisküvili, içi kremalı atıştırmalık. (ç. n.)

na yazmıyorlardı. Onların aksine kafa hesabım mükemmeldi. Ama yine de benim kafam en sevdiğim ders olan aritmetikte bile sessizce görmezden geliniyordu, çünkü kördüm.

Okul bahçesindeyse görmezden gelinmiyordum, çevrem sürekli sarılıydı. Gülümsüyordum, çünkü devasa gözlüğüm, bastonum ve sarı kol bandımla okulun en çok göze batan öğrencisiydim. Dört bir yandan cıyaklıyor, gözlüğüme şarkılar besteliyorlardı. Kravatımı çekiştiriyorlardı. Kafama ekmek koyuyorlardı. Arı sürüsü gibi çevremde dönüyorlardı. Vızıldayarak kollarımın üzerine oturuyorlardı. Kafama elmalar atıyorlardı. Karşıma geçip açıkça yüzüme söylüyorlardı:

Ben kördüm.

Arızaydım.

Ellerini ceplerime sokuyorlardı.

Gözlüklü bir canavardım!

Kulaklarım çok büyüktü!

Ağzım kocamandı!

Ellerini ceplerimde yumruk yapıyorlardı.

Yalancının tekiydim!

Okumayı bile bilmiyordum!

Pantolonumun üstünden yumruklar atıyorlardı.

Suç bendeydi!

Bana ve büyükanneme kendini beğenmiş takımı diye hakaretler ediyorlardı.

Çenemi tutmalıydım!

Külotum leş gibi kokuyordu.

Gözlerim sağlamdı.

Kör falan değildim.

Aklım yerinde değildi. Anne babaları da böyle düşünüyordu.

Pantolonsuz ortada kalmıştım.

Yahudi osuruğuydum.

İneğin tekiydim!

Gevezenin tekiydim!

Hastalık derecesinde yalancıydım!

Suç bendeydi!

Yalnız kalmıştım.

Beni kravatımdan tutup çevirdiler.

Dörtayak üzerinde ilerlemeye çalıştım.

Topal bir köstebektim.

Tabii ki görüyordum.

Bir deliktim, göt deliğiydim.

Gözlüksüz kalmıştım.

Öfke kusan yüzlerini yüzüme yakınlaştırdılar, ama bütün bunları görmezden gelmek zorundaydım çünkü kördüm. Beni kızlar tuvaletine götürdüler. Soydular. Kızlara içeri girmemelerini söylediler. Beni görmek isteyenlerden giriş ücreti istediler, hepsi beni görmek istiyordu zaten. Beni görenleri ben de gördüm. Külotumu kimin tuvalete atıp sifonu çektiğini de gördüm. Penisimi kimin çekeştirdiğini gördüm. Kimin dönüp gittiğini gördüm. Kimin iki kez geldiğini gördüm. Kimin hiç gelmediğini gördüm. Giriş ücretlerini kimin topladığını gördüm. İlk kimin hevesinin kaçtığını gördüm...

Yanımda sessizce duran bir kız gördüm, sanki onlardan değil de benden yanaydı, sanki ne görmek ne görülmek istiyordu. Elime dokunduğunu gördüm. Sonuncusu da gittikten sonra adımı fısıldayan morarmış dudaklarını gördüm. Kapıyı kilitlemesini gördüm. Beni kucaklayan beyaz kollarını gördüm. Üşüyerek bastığım soğuk taşı benimle paylaşmak istercesine ayakkabılarını çıkarıp karşımda yalınayak duruşunu gördüm. Bana bakan nemli gözlerini gördüm. Soru soran ağzını gördüm, ancak bütün bunları sabit bakışlarla görmezden gelmek zorundaydım, çünkü kördüm...

[Ara]

Bir cumartesi günü Profesör Heidegger'den ilk dersimi alacaktım. Kararlaştırdığımızdan çok daha erken bir saatte

kapısının önüne dikildiğim halde bana kötü davranmadı. Daha en başından, iyi bir izlenim bırakmak ve oraya ilk giden kişi olmak istemiştim. *İlk gidendim.* Diğer öğrenciler benden yarım saat sonra geldi. Heidegger konuşmadan karşımda durdu. Benim gelişimle bitirdiği uzun bir kahvaltının son lokmalarının kokusunu alıyordum. Beni uzaklarda kalmış bir anı ya da yanılgı gibi biraz da şaşkınlıkla süzüyordu. Bu anıyı canlandırmak amacıyla bir reverans yaptım. Bu jestimi önce yanlış anlayıp beni dilenci sandı. Avcumda ansızın bir para duruyordu. Görünüşümü yanlış değerlendirmişti: Bastonum, pazıbendim, devasa gözlüğüm, büyüteç altında büyümüş gibi donuk ve kocaman gözlerim... Beni ancak adımı söyledikten sonra içeri aldı.

Uzun bir kanepeye oturdum. Kâğıt hışırtıları duydum. Şuradan buradan, güzel havadan, yeni çim makinesinden, gelecek mantar sezonundan keyifle bahsediyordu. Benimle mi yoksa karısıyla mı konuştuğunu çözememiştim. İş garantie alıp, “İlginçmiş,” dedim. Karısı bana çok yakın davranmıştı. Körlüğümün açıkça söz etti, ben konuştukça sık sık, “Vah zavallım!”, “Ne büyük bir şanssızlık”, “Ne korkunç!” dedi. Çok geçmeden göz hikâyemden etkilenmişti, bana bir dilim karaorman meyveli pasta ikram etti. “Bir vişnenin kırmızısını bir daha hiç göremeyeceğim,” dediğimi duyunca içini çekip bir dilim daha pasta verdi. Bay Heidegger ise mesafeli duruyordu. Ona göre körlüğüm gayet uygun bir durumdu herhalde. Bana felsefe öğretmek zorunda kaldığına göre onu görmemem gerektiğini düşünüyordu herhalde. Ben, körlüğün bir kararname olarak değerlendirilmemesi gerektiğinden, bunun daha ziyade boş bir kayran, gözü kamaştıran parlak bir ışık olduğundan, belli nesneleri daha fazla aydınlatmadığından, sadece ışık olduğundan, dünyaya dair şeyleri göstermediğinden söz edince Bay Heidegger de sohbete katıldı. Gözlemimin felsefi boyutlarına dair bir şeyler mırıldandı...

Kapı çaldı. Giderek yaklaşan ve oturduğum uzun kanepeye yerleşen sesler duydum. Yaprak hışırtıları duydum. Burnuma tıraş losyonu ve parfüm kokusu geldi. Bacağımın yanında sıcak bir bacak hissettim. Diğer öğrenciler yaşça benden epey büyüktü. Sadece bastonum, pazıbendim ve gözlüğüm değil, her şeyim onları şaşırtmıştı. Heidegger'in varlığını onlara hangi bakışlarla açıkladığını bilmiyorum. Ders başladı. Heidegger ağır ağır ve düşünerek konuşuyordu. Çok rahattım. Heidegger'in sakin konuşması ağzından kar taneleri gibi dökülüyordu. Hatta biraz kestirdim. Buna kış sıcağı ve uykulu uykulu yediğim vişneli pasta ve vişne likörlü çikolatalar sebep olmuştu. Kış uykusuna yatmış gibiydim. Rahatça kanepeye uzanmıştım, Heidegger'in sözleri ısınan yüzüme ağır ağır çiseliyordu. Heidegger'in de dediği gibi amaç, bu sözleri hemen anlayabilmek değildi. Onun ağzından çıkan sözleri insan huzurla içine çekiyordu. Sözlerin tonu ve ahengi rahatlatıyordu. İnsan sözlerin anlamını değil, kafasını koyacak yastık arıyordu. İnsan bu sözlerle uykuya dalıyordu. Uyku ne kadar derinse, sözler de o kadar derine işliyordu. Bende çok derine işlemişti. Heidegger'in kanepesinde uyuduğum kadar iyi ve huzurlu uyuyabildiğim yer pek azdır. Ne kadar çok uyursam felsefeden de o kadar çok hoşlandığımı keşfediyordum. Ödev yoktu. Birilerine bir şey okumam gerekmiyordu. Tahtaya kaldırılmıyordum. Burada olmak, ait olmak, dinlemek yeterliydi. Felsefeyi uykuda öğreniyorduk. Arada sırada seslerden uyanıyordum. Sesler doktora tezlerinden söz ediyor, Heidegger de onları onaylıyordu. Sonra kesilen seslerin yerini hak edilmiş uykuya davet eden esnemeler alıyordu. Sonradan öğrendiğim üzere, bir doktora tezi çalışmasına katılmıştım. Sıradan öğrencilerin arasında değil, doktora öğrencilerinin arasında oturuyordum (daha doğrusu uyuyordum). Akşamüzeri uyuklarken kendi sesimi duyunca birden şaşırdım, ötekiler de şaşırdı; körlüğün bir kararma olarak değerlendirilmemesi gerekti-

ğinden, bunun daha ziyade boş bir kayran, gözü kamaştıran parlak bir ışık olduğundan, belli nesneleri daha fazla aydınlatmadığından, sadece ışık olduğundan, dünyaya dair şeyleri göstermediğinden söz ediyordum. Heidegger bana prensipte hak verdi ve bu gözlemin felsefi olasılıklar içerdiğini ve bunlardan rahatlıkla bir doktora tezi geliştirilebileceğini söyledi. Diğer sesler başlarını salladı. Böyle bir doktora tezini kör bir insandan daha iyi kim yazabilirdi ve Heidegger bana prensipte hak verdi. Bu tarihten itibaren ben de Heidegger'in doktora öğrencilerinden biri, felsefe tarihinin en genç doktora öğrencisiydim. Bu konu hakkında daha çok şey söylemek istiyordum ama Heidegger konuşmasına devam etti, sakın ve düşünün düşünün konuşuyordu, sözleri beni yeniden derin, sonsuz ve huzur dolu bir uykuya daldırdı...

[Ara]

Muayene için çağırıldığım eğitim müdürlüğü hastaneye benziyordu. Büyükannem demir parmaklıklı kapı önünde bekletilirken benim içinden geçirildiğim bina belki gerçekten hastaneydi. Pırıl pırıl cilalanmış taş koridorlardan geçtim. Beyaz çinili duvarlarda resim yoktu, geniş açılı kemerler tavanda birleşiyordu. Kemerlerde devasa saatler asılıydı. Ciddiyetle söylemek gerekirse (ki burası ciddi bir yerdi) bütün bunları görmemem gerekirdi çünkü kördüm ama böylesi yabancı bir yerde şiş gözlerimi bir merak sarıyordu. Ben de kimseye belli etmeden gözlüğümün kalın kenarlarından yana doğru, bir sağa bir sola ya da gözlüğün altından aşağı doğru, beni götüren kadının bacaklarına bakıyordum. Kadın beni oturttu. Kocaman kapıların kapandığını duydum. Sesler vardı ama gelip geçenlerden hiçbiri konuşmuyordu. Sessizce birbirlerinin yanından geçip gidiyorlardı. Bembez giysiler içinde susarak yanımdan geçtiler, bense oturuyor ve bekliyordum...

Sonra birden ayağa kaldırıldım ve bir şey açıklanmadan bir odaya sokuldum: Bir doktor odası, öyle kokuyordu, *bir* doktor muayenehanesinde olduğundan çok daha ürkütücü, korkunç ağır, daha şiddetli ve daha kötü... Bu odadaki koku öylesine keskin ve ağırdı ki beni bekleyenler belki bir değil, birkaç doktordu... Yoksa burası ameliyathane miydi? Hayalimde ameliyathanelerle ilgili bir fotoğraf vardı. Ameliyathaneler hakkında sayısız hikâye anlatmıştım. İnsanları buralarda kan kaybından öldürmüştüm. Bu odaların mucidiydim ve şimdi kendim böyle bir odaya getirilmiştim. Ne olduğunu anlamak istiyordum, derhal, ne yazık ki şimdi tamamen bir kör gibi davranmalıyım. Kapı açıldı. Yoksa yeniden kapandı mı? Gözümü alan boşluğa bakarken yalnız mıydım, bir doktorun karşısında mı oturuyordum ya da gözlerini bana dikmiş bir grup doktorun karşısında mıydım, bilmiyordum. Herhalde onları görmediğimi görmek istiyorlardı. Derin bir sessizlik. Beni yanıltmalarına izin vermedim ve inadımı sürdürdüm. Dikkatimi dağıtmak için büyükaneme ameliyathanenin İngilizce karşılığını sorduğumu, onun da bir ansiklopediye bakıp *operating theatre* diye cevap verdiğini düşündüm. Şimdi *ameliyat tiyatrosu*'nda olan bendim ve bir sürü doktorun önünde körü oynamak zorundaydım. Sessizlik sürüyordu. Bekliyor, bir noktaya bakıyor, bekliyor, bir noktaya bakıyordum. Birden yüzümde dolaşan ve gözlüğüme dokunan bir elin esintisini hissettim. Sol gözüme doğrultulmuş dev bir aygıt gördüm, ancak bunu görmezden gelmeliydim çünkü kördüm. Körlüğümü tam olarak inceleyebilmek için sol gözümü oyup çıkaracaklarını seziyordum ve ben bu müdahaleyi kendi gözlerimle görecektim ama olup bitenden habersiz bir kör gibi davranacaktım. Sol gözümün içine inen camdan bir çubuk gördüm, içinden damlalar fışkırıyor, gözümün içine doluyordu; sonra sağ gözümle cam çubuğun ona da girdiğini ve gözümde su baskınına yol açtığını gördüm. Bir anda gerçekten kör olmuştum. Her iki

gözümde de bulanık bir sıvı yüzüyor ve su sesleri çıkarıyordu. Bu sıvı belki de kandı, kanayan gözler... Bu bulanıklığın arasından, canlı canlı çukura gömülen ve gökyüzüne son kez bakmak isteyen biri gibi bütün gücümle bakmaya çalıştım. Ama boşuna! Çok geçti. Artık gerçekten kördüm. Bir daha okuyup yazamamak! Bir daha kör taklidi yapmaya uğraşmamak. Şu andan itibaren kör olmanın belli avantajlarına sahiptim. Artık nihayet huzur içinde en sevdiğim işlerle, konuşmak ve düşünmekle uğraşabilecektim. Bu andan itibaren beni rahat bırakacaklardı. Bana körler için eğitilmiş bir köpek verirlerdi. Adını Edgar koyardım. İkimiz aynı yatakta uyurduk. Coşkuya kapıldım. Körlüğüm bile acı vermiyordu artık. Kendimi en kötüsüne hazırlamıştım: İğne, makas, bıçak ama nihayetinde hepi topu birkaç damla damlatılmış, uyku ilacı almışım gibi bütün dertlerim usulca karanlıkla örtülüvermişti. Tepemdeki kalın sesleri dinlemiyordum bile. Kör olmuşum ve gülümsüyordum.

Sonra başka bir odaya götürülüp bir sandalyeye oturtuldum. Birkaç dakika sonra her şey yine eskisi gibiydi: Pencere, arkasında yapraklarını dökmüş bir ağaç; gri bir duvar, üzerinde sayısız ve gitgide küçülen harflerle dolu tabelalar; tavanda bir saat; önümde dev bir masa; masanın ardında beyazlar giymiş, elindeki çubukla duvardaki harfleri gösteren ve onları okumamı isteyen bir adam. Göremiyordum. Adam bunun üzerine gayet iyi görebildiğimi, gözlerimin sapasağlam olduğunu, rahatsızlığımın farklı bir alanda bulunduğunu söyledi. Elindeki çubuk en büyük harfi işaret ediyordu.

“Bu ne harfi?”

Bilmiyordum.

Gözlüğümü istedim.

Vermediler.

Hasta taklidi yapıyordum. Doktorun çubuğu birden yüzümün önünde belirince irkildim, demek çubuğu pekâlâ

görebiliyordum. Bana bir resim gösterdiğinde yüzümü buruşturdum, demek resmi görebiliyordum. Doktorun kafasını alın kısmına çelikten yuvarlak bir diskin tutturulduğu plastik bir alınlık çevreliyordu. Diskin ortası delikti. Diski gözünün üzerine indirip, beni bu delikten inceledi. Delik gitgide yaklaştı. Geri çekildim, demek görebiliyordum. Zaman zaman bazı şeyleri görebildiğimi ama hemen unuttuğumu ileri sürdüm. Mesela dişimi fırçalarken aynada kendimi gördüğümü ama sonra unuttuğumu anlattım. Özellikle kitapları ve harfleri çok zor gördüğümü anlattım. Okul arkadaşlarımla yüzlerini ve bana vurduklarını unuttuğumu anlattım, anlattım ama doktor başka bir odaya geçmiş, telefonla konuşuyordu.

Beni bir asansöre bindirip başka bir kapının önüne getirdiler. Bekliyordum. Sonsuza kadar bekledim. Birden karşımda genç bir kadın belirdi, kadından ziyade bir kız, sadece dudaklarıyla değil gözleriyle de tatlı tatlı gülümsüyordu. Pantolon giyyordu. Çıplak kolları güneşten yanmıştı. Benimle birlikte beklemek ister gibi yanıma oturdu, oysa beklediğimiz kişinin ta kendisiydi. Elini omzuma koyup “Gidelim,” dedi.

Ama oturmaya devam ettik.

Bana kardeşlerimi sordu.

Hiçbir şey söylemedim.

Annemi sordu.

Büyükannemden söz ettim.

Çok güzel gözlerim olduğunu söyledi. Bana *küçük kör* deyip göz kırptı, ben de ona göz kırptım. Onunla oynamak isteyip istemediğimi sordu.

“İsterim, çok isterim,” dedim ama nerede oynayabileceğimizi bilmiyordum. Bizim evde imkânsızdı...

Elimi tutup hemen şuracıkta oynayabileceğimizi söyledi, şurada, şu kapının arkasında bir oyun odası varmış; beni bir odaya götürdü. Gerçekten de odanın duvarlarında renk-

li resimler asılıydı, yerde renkli küreler, oyuncak otomobiller, resimli masal kitapları, daha birçok şey, bende olmayan ve hayal bile edemediğim sayısız oyuncak vardı: oyuncak tren, süvari kalesi, alarm düdüğü, kukla tiyatrosu. Odanın ortasında içine girip yuvarlanabileceğim bir kum havuzu duruyordu. İp atlamak istedim, izin verildi. Kızın yatağının üzerinde zıplamak istedim, eğer odasında bir yatak olsaydı, bunu yapmama da izin vardı. Büyük bir rahatlık içinde oynamaya devam ettim. Onun oyuna katılmadığı dikkatimi çekti. Bir sandalyede oturuyor, gülümseyerek beni izliyordu. Zıplayınca kızın memelerini gördüm... Dizlerine koyduğu bir deftere notlar alıyordu, herhalde yapması gereken ödevlerdi. “Ben hiç ödev yapmam!” diye seslendim, o da gülümsedi. Susamıştım, ateş basmıştı, bana meyve suyu verdi, alıp kana kana içtim, çok sıkışıp bacaklarım birbirine dolanmış halde bir köşeye çekilinceye kadar bardağımı tekrar tekrar doldurdu. Bekledim. O da bekledi. Sonunda tuvaletin yerini sordum. İçine çişimi yapabileceğim bir şişe verdi bana. Hatta yapmamı istedi. Dosdoğru ve dümdüz bir insandı, dünyadaki hiçbir şey onun gözünde ciddi bir engel değil gibiydi. İkimiz birlikte dünyaya müthiş bir oyun oynamışuz gibi muzipçe göz kırptı bana. Ben bir köşede pantolonumu indirmiş, şişenin içine işiyordum, o da sırtarak bana bakıyordu. Sonra sıcak şişeyi ellerinin arasına aldı. Peki kendisi sıkışsa, hangi şişeye yapacaktı çişini? Onu çişini yaparken izlediğimi hayal ettim. Bir Pippi Uzunçorap’tı o. Kapı çalındı. Bir hemşire geldi, şişeyi alıp çıktı. Benim arkadaşım her şeyi böyle oyun oynar gibi büyük bir kolaylıkla çözüyordu. Öyle ya, bizim çişimizi tuvalete başkaları götürmeliydi.

Ben oynamaya devam etmekten yanaydım ama onun canı istemiyordu artık. Yanıma yere uzandı, başını eline yasladı, beni tanımak istiyordu. Ona kendimi anlatmamı söyledi, ben de anlattım, bütün gece anlattım, çünkü sanki

gece aynı yatağa yatmış, birbirimize bir şeyler anlatıyorduk. Bir elim saçlarının altında kalmıştı, ben de öteki elimi sallayarak konuştum: Ona en hınzır yalanlarımı anlattım, gözlerini iri iri açarak dinledi. Afrika'dan, sıtmadan, köpeğimden, yığınla paramdan, bankamdan, arkadaşlarımdan, gözlüğümünden, Bay Heidegger için hazırladığım doktora tezimden, kör olmamdan söz ettim... Dinlemekle kalmadı, ben anlattım, o yazdı...

Kapı açıldı. Yana doğru döndüm. Biri kolumu açmamı istedi. "Kan alacağız." Yerimden fırlamaya yeltendim ancak arkadaşım her şeyi bilen bir edayla göz kırptı, ben de anladım: Adamın elindeki iğneyi kolaylıkla verebileceğim bir cesaret sınavı olarak görüyordum; arkadaşımın yüzüne bakmam yeterdi. İki kez kan aldılar. İğneler benim için sivrisinek sokması sayılırdı: Gece yakılan ateşin etrafını saran baş belası sivrisinekler; tıpkı Afrika'da olduğu gibi.

Tepemizde şimdi birkaç kişi duruyordu, aile gibi, onun ailesi gibi etrafımızı sarmışlardı. Kalktım, kendimi tanıttım fakat cevap vermediler. Benimle tek kelime konuşmadılar. Daha çok beni yok sayıyor, benim hakkımda arkadaşım-la konuşuyorlardı. Zekâmdan söz ediyorlardı. Zekâmı test etmek istiyorlardı. Gerçek ve kanıt istiyorlardı; iddia ve bahane değil. Aldatmaca ve gevezelik değil. Zekâ testi bu yüzdendi. Neden olmasındı? Seve seve. Kendimi çok zeki buluyordum. Benden her fırsatta "ileri derecede zeki bir çocuk" diye söz eden sadece büyükannem değildi. Bu zekâ dış görünüşüme de yansımıştı. Zekâm yüzümden okunuyordu, zaten ünlü atamın kulaklarının aynısına sahiptim. Ağzım da büyükanneminkine benziyordu. Zekâ mı istemiştiniz? Seve seve! Bir reverans yapıp salına salına ilk soruyu bekledim. Arkadaşım kıkır kıkır gülüyordu. Diğerleri ciddiyetini bozmadı. Profesör Heidegger için yazacağım doktora tezimden söz ettim. Arkadaşım kıkır kıkır güldü. Beni bir sandalyeye oturtup elime parçalara ayırmamı istedikleri plastik bir küp

verdiler. Bundan kolay ne vardı ki! Çok geçmeden küpü parçalamıştım: “Bitti!” Sonra benden küpü yeniden bir araya getirmemi istediler. Ben de parçaları tekrar bir araya getirdim. Eserimde birkaç boş yer kalmıştı. Kalan üçgenleri bu boşluklara sokuşturmak da zordu. Benim küpüm başlangıçtaki küpten çok daha büyük olmuştu. Hacimli birkaç parça, küpün bayağı dışına taşmıştı. Bunlar bacalardı, çünkü artık küp değil, ev yapıyordum: Boşluklar pencerelerdi, üçgenlerse bir tür çatıydı. Arkamdan bir ses yükseldi. Çok konuşacağıma şu küpü tamamlamalıymışım. İçinden saat sesinin geldiği bir el gördüm, bana söylediklerine göre bir kronometreydi bu; ayrıca çözülmesi kolay bir problem için çok fazla zaman harcamıştım. Elimdeki birbirine geçmiş gıcırtilı şeyi evirdim, çevirdim, çekiştirdim. Tuttuğum şey artık eve bile benzemiyordu. Durmadan, “Bu çözümü olan bir problem,” diyorlardı. Sonunda eserimi elimden aldılar. Bana bazı sözcükler okudular: *İnek, keçi, maymun, otomobil* ve bunlardan hangisinin yanlış olduğunu söylememi istediler. Bilmiyordum. Bana göre hepsi doğrudu. Ancak bu yanlış bir cevaptı. Çözümü olan bir problem daha: Bana bazı sayılar okudular: 5, 7, 9, 12; gülünç derecede basit ve küçük sayılardı bunlar, devamını söylememi istediler, ben de bildiğim en büyük sayıları söyledim ama bu sayılar onlara ne yazık ki yüksek geldi. Yeri gelmişken onlara *Witzleben Bankası*’nın başkanı olarak önümüzdeki günlerde tahsil etmem gereken alacakların hesabını çıkardım... Ama beni dinlemediler bile. Bir tek arkadaşım kıkır kıkır gülüyordu. Çözümü olan bir sonraki problem şöyleydi: Bana kısa bir hikâye okudular ve bu hikâyede neyin gerçek olmadığını söylememi istediler. Hikâye baştan sona gerçek değildi, yoksa zaten hikâye olmazdı. Yanıtım maalesef yanlıştı. Arkadan bir ses, “Gerçek nedir?” diye sordu. Bilmiyordum. Daha sonra onlara bir hikâye anlatmama izin verdiler. Biri sözümü kesene kadar anlattım da anlattım... Arkamda sı-

kıntılı homurtular... Benden hoşlanmamışlardı. Birçok şeyi aleyhimde kullandılar. Bir resmin anlamını açıklamamı istediler. Çok sayıda anlam buldum ama bu anlamların hiçbirisi yaşıma uygun değildi. Bazı sözcükler yerine başka sözcükler söylemem istendi. İngilizce sözcükler bile buldum, ama sözcüklerim fazla ileri gidiyordu.

Sonunda beni odanın ortasındaki kum havuzuna götürdüler. Havuzun içinde bir kent, en sevdiğim kenti kurmamı söylediler. Ahşap küpler, kâğıttan evler, oyuncak otomobiller, trafik lambaları ve bir sürü malzeme verdiler. Ben de kentimi kurdum, yığınlardan büyük bir dağ yaptım, dağın tepesine yan yana beş ev dizdim: Kentin en büyük ve güzel evi olarak kocaman kapısıyla ve çatısında camdan bir manzara çardağıyla büyükannemin evini kurdum, kendim için oyun odası ekledim, kız arkadaşına da bir yatak yaptım. Kentin bütün bulvarları bizim eve çıkıyordu. Evin önüne uydurma hikâyelerimi sergileyeceğim bir alan sokuşturdum. Burada savaşlar, depremler ve su baskınları meydana gelebilirdi. Büyük yapılardan biri tiyatro binasıydı. Okulların çatılarına kırmızı haçlar diktim: Askeri hastanelerdi bunlar. Askeri hastanelerin yanında bir açık hava tiyatrosu ve ameliyathane vardı. *Witzleben Bankası* çevredeki bütün binaları gölgede bırakıyordu. Hem inşa ediyor hem heyecanla anlatıyordum, bir sürü binayı tekrar yıkıyordum: Bir hava saldırısının yol açtığı yıkımlardı. Savunma çukurları kazdım. Anti-tank engelleri kurdum. Kentin üzerine kum yağıyordu. Çevremiz çöldü. Çöl fırtınası. Işığı söndürdüm, bodrumdaydık, kız arkadaşımınla baş başaydık. Dünyanın geri kalanı kum fırtınasında dağılıp gitmişti. Kent kuma gömülmüştü. Kumdan bir dağın altına canlı canlı gömülmüş oturuyor ve sonumuz gelene kadar birbirimize bakıyorduk...

Öldüğümüzde arkamı döndüm, kız arkadaşım yok olmuştu. Beni dışarı çıkarıp bir banka oturtular, boş yere

arkadaşımı bekleyip durdum. Arkadaşımı sordum, kimse yanıt vermedi. Daha sonra dış kapıya götürüldüm ve büyükannemin o adamlardan biriyle orada durduğunu gördüm. Donup kalmıştı. İtiraz etmek istiyordu ama hayatında ilk kez ne diyeceğini bilemediğini gördüm. Ona daha sonra kız arkadaşımı, ailesini, oyun odasını ve kentimi anlattım ancak hiçbir şey söylemedi. Zekâmdan söz ettim, eliyle geçiştirdi. Kız arkadaşımın bütün sülalesinin baştan beri bana karşı olduğunu anlatınca büyükannem gerçekten deli olduğumu söyledi. Hiç konuşmadan yürüdük. Elini tuttum, ölü gibiydi. Körlüğümün geçmesine bile sevinmemişti. Gece rüyama giren kız arkadaşım kıkır kıkır gülüyordu...

[Ara]

Gelişimini tamamlayamamış çocuklara özel bir okula gitmem gerekiyordu. *Zekâ, sözkonusu yaş grubu için çözülebilir olduğu belirlenen problemlerin toplamından meydana gelir.* Eğitim müdürlüğünden gelen mektupta böyle yazılıydı. Bu çözülebilir problemlerden hiçbirini esasında çözememiştim. Tanıklar vardı. Kayıtlar vardı. İkinci bir testin yapılması sözkonusu değildi. Daha fazla uğraşmamalı, gerçeği daha fazla reddetmemeli, görmezden gelmemeli ve örtbas etmemeliydik. Sınırdan bir vakaydım: *Zihinsel özür-lülüğün sınırında.* Çok üzgün olduklarını belirtiyorlardı. Bize başka bir haber veremedikleri için üzgündüler. Bu durumdan ne büyükannem ne de aile sorumluydu, hatta ben bile sorumlu değildim. *Herhalde doğuştandı.* Ortada aileye karşı bir durum yoktu, *Witzleben*'lere karşı da... İlla *aileden* gelmesi gerekmiyordu, irsi bir durum değildi, sadece doğuştandı. Belki doğumda oksijensiz kalmıştım. *Bkz. Çocuk Kliniği tarafından yazılan doktor raporu.* Bir değer yargısı değil, sadece bulguydu. Bana göre de en iyi sonuçtu. Ne de olsa belli bir hafıza ve konuşma yeteneğim vardı. Okula de-

vam kabiliyetim sınırlıydı. Ancak belli görevleri yerine getirebilir durumdaydım. Ömür boyu başkalarının yardımına muhtaç olacaktım. Büyükanнем henüz gençti. Annem sayılırdı. İyi bir bakımla basit mesleklerde çalışabilirdim. Gerçekdışına ve ölüme eğilimliydim. Başka bir deyişle de megalomandım. Tümörle ilgili bir bulguya rastlanmamıştı. Gözlerim sağlamdı. Gözlüğüm bize iade edilmeyecekti. Kan değerlerim normaldi. Sonuç sözde hayal gücümdü: Bkz. gerçek dışılığa eğilim. Başka bulguya rastlanmamıştı. Hayat yolumda başarılar diliyorlardı. Özel çocuklar için kurulmuş bir okula gitmeliydim.

Kan değerleri normal. Büyükanнем şu kana takmıştı. Kanı geri istiyordu. Birkaç gün içinde sahip olduğu birçok şeye, benim bütün aklıma, kendi aklına ve daha birçok şeye el konulmuştu... Ve bütün bunlara susarak katlanmıştı, eğitim müdürlüğünde gülümseyerek söylenen abartılı, hatta iğneleyici sözlere bile katlanmıştı... Ama kanımızı istiyordu. Durmadan telefon ediyordu: “Kanımızı istiyorum!” İdrarım onlarda kalabilirdi ama kanda ısrar ediyordu. Onu her şeyden sorumlu tutabilirdi: özürlülüğüm, hastalıklarım, kulaklarım, bütün yaşamım... Her şeye katlanabilirdi, zavallı bir yük beygirine dönmüştü. Ama kanımızı istiyordu. Avukatlarıyla tehdit ediyordu. Alaycı bir kederle, “Bir zekâ özürlünün kanı ne işinize yarayacak ki?” diye soruyordu. Kan için verdiği savaş onun son avuntusuydu. Her şeye rağmen onun etinden, kanındandım. Her şey kanın etrafında dönüyordu. Kullandığı sözcükler ve benzetmeler bile kanlıydı. Konuştuğu doktor kansız bir acemiydi. Kendisi ağzından çıkan her sözü kanıyla canıyla söylüyordu. “Kanımızı istiyorum!” derken yüreği kan ağlıyordu. Dişetleri kanıyordu. Burnu kanıyordu. Hâlâ onun etinden ve kanındandım. Ailenin, soğukkanlı doktorlar tarafından saygısızca ve acımasızca yolunmuş kanayan bir çiçeğiydim ben.

Günün birinde postacı bir paket getirdi, içinde kanla dolu birkaç tüp vardı, üzerlerinde doğum tarihim ve adım yazılıydı. Büyükanmem kanımı derin dondurucuya kaldırdı...

[Ara]

Otobüsle kentin banliyölerinden birine gittik. Büyükanmem yanımda dimdik oturuyor, seyyar, yüksek bir koltukla incelemeye çıkmış gibi delici gözlerle çevreyi kesiyordu. Yanına dürbün bile almıştı. Keskin bakışları olayların izini sürmeye yetmezmiş gibi koklayan burnu da daireler çizen bakışlarının altında oynayıp duruyordu. Kendi bakışlarını bile kuşkuyla denetliyordu, çünkü ya bakışlarının fazla ileri kaymasından ya da gözünden önemli şeylerin kaçmasından korkuyordu. Sadece gözleriyle görmekle yetinmiyor, gördüklerini burnuyla sınamak, koklamak ya da daha doğrusu görülemeyecek şeyleri önceden koklayarak fark etmek istiyordu. Sanırım adını bile söyleyemediği görünmeyen ama bütün duyularıyla algıladığı, keşfettiği, hissettiği ve sezmek istediği bir nesnenin peşindeydi. Büyükanmemin dediği gibi, “iyi koku almayı” gerektiren bir mesele nedeniyle yollara düşmüştük.

Saatlerce ileri geri gittik, daireler çizerek dolanıp durduk, anacaddelerden, yan sokaklardan, köylerin içinden ve önünden geçtik, son duraklara kadar gidip geri döndük ya da son durakları bile aştık. İndik; aktarma yaptık; bindik; tekrar indik; bir sonraki otobüsü bekledik. Büyükanmem otobüs şoförlerini en kuytu semtlerde ya da yolun tam ortasında durdurdu. Bu aslında yasaktı ama büyükanmem ısrarcıydı. Durmadan ani kararlar veriyor, yerinden kalkıp telaşla şoförün yanına gidiyor, derhal durmasını istiyordu. Bazen tek başına bazen de beni de alıp iniyordu otobüsten. Kiminde tutulan bacaklarını açmak bahanesiyle otobüsü bekletiyor fakat aslında çevreyi inceliyordu. Çoğu zaman

otobüsü dakikalarca durduruyor ama inmiyordu. Bana, “Burada kalıyoruz,” diyor ama bunu ya ben inince tekrar otobüse binebilmek ya da o otobüsten tümüyle vazgeçip ortada kalakalmak için yapıyordu.

Otobüsten nadiren bir köyün içinde iniyorduk, genelde köye varmadan birkaç yüz metre önce inmeyi yeğliyorduk. Büyükannem köyü önce dürbünüyle inceliyordu. Sonra yola bensiz koyuluyordu. İkimiz birlikte şüphe uyandırır-mışız. Ben çimenlerde tek başına oturuyordum, o da ko-numunu incelemek için köye yöneliyordu. Köylerin hava-sını keşfetmeye çalışıyordu. Ona selam veriyorlar mıydı, verirlerse nasıl veriyorlardı, selam verirken yüzüne nasıl bakıyorlardı, başlarını mı çeviriyorlardı, arkasından mı ba-kıyorlardı ne yaptığına mı bakıyorlardı, hepsini bilmek is-tiyordu. Onunla konuşmaya mı başlıyorlar yoksa fısır fısır dedikodusunu mu yapıyorlar, görmek istiyordu. Köy halkı-nın gözlerinin içine bakmak istiyordu. Soyadımızın etkisini sınamak istiyordu. Çocukları gözlemlemek istiyordu. Köy halkının Katolik mi yoksa Protestan mı olduğunu bilmek istiyordu. Katolikliğe karşı antipatisi bulunduğu halde Ka-tolik halkın yaşadığı köyleri yeğliyordu. Ona göre Katolik cemaatler Protestanlara kıyasla daha huzurlu, iyi niyetli ve saftı. Çoğu kez birkaç dakika içinde yanıma geri dönüyor, “Yabancı düşmanlığı burada pek fazla. Hemen gidelim!” diyordu. Onlarca yıl önce yine böyle yollara düştüğünde köylerin girişinde gördüğü esrarengiz, silik tabelaları anla-tıyordu. Çoktan yerlerinden sökülmelerine rağmen hâlâ bu tabelaları arıyor, gölgelerini gördüğünü iddia ediyordu. Ba-zen bunları tam karşısında görüyor, derhal geri dönüp bana açıklama yapıyordu: “Yahudiler burada istenmiyormuş.”

Günlerdir yollardaydık. Bir köy büyükanne güven telkin ederse –ki bu çok ender bir durumdu– gelip beni de alıyor, köyün içine götürüyordu. Gözümde pırıl pırıl bir gü-neş gözlüğü vardı, büyükanne bastonuna tutunarak yü-

rüyordum. Ama pazıbendim çok uzaktan görülebiliyordu. Büyükannem rahatlıkla kör olmaya devam edebileceğimi söylüyordu. Zararı yoktu. Hatta gerekliydi. Anacaddeyi baştan aşağı yürüdük. Camlar açıldı. Şaşkınlıkla bize bakıyorlardı. Büyükannem, “Hemen kaçalım!” diye fısıldadı. Üzerimize bir köpek saldırdı. Köpeğin gözüne kestirdiği bendim. Büyükannemle bir derdi yoktu. Bana doğru havladı. Paçamı ısırды. Biz köyden çıkana kadar kilometrelerce peşimizden ayrılmadı.

Üçüncü gün yürüdüğümüz yol kıvrılır kıvrılmaz hiç beklemediğimiz anda bir köy gördük. Masumdu, tablo gibiydi, ılık bir akşamın kızıl buğusu altındaydı. Bizim köyümüzdü burası. Sağ ve sol taraftaki sürülmüş tarlalarda ateşler yanıyor, ateşlerin arasında el arabaları ve korkuluklar duruyordu. Köy, her açıdan sona yaklaşmış gibiydi: Uzun bir yolun sonuna, dünyanın sonuna, hasadın sonuna, yılın sonuna, gücünün sonuna, ama bu bana yine de huzurlu bir son gibi görünüyordu. Duman bulutlarının arasından geçerek köyümüze doğru yürüdük. Çünkü bu bizim köyümüzdü. Buradaki insanları bu defa görüntümüzle daha en başından etkilemiştik. İçinden yavaşça, biraz da topallayarak sığınmacı ya da mülteci gibi geçtiğimiz alev almış tarlalar buna uygun bir fon oluşturuyor; tabii pazıbendim de sokak lambası gibi ta uzaktan parlıyordu. Yaşlı bir adam bize selam verdi, bavulumuzu alıp bizi köyün misafirhanesine götürdü. Burada da herkes bize selam verdi. Bize mönüyü verdiler. Kalacağımız odayı hazırladılar. Lafı dolandırmadan konuyu bana ve körlüğüme getirdiler...

Körlüğüm, savaşta aldığım yaralardan kaynaklanıyordu.

Bütün masalardan üzgün sesler geliyordu: “Vah zavallı çocuk! Ne kadar korkunç!”

Canım acıyor muydu acaba?

Başımı salladım.

“Bu ne biçim bir dünya!”

Bana bir bardak şıra verdiler.

“Tanrı bu kadarcık bir çocuğa nasıl acımaz!”

Bana doğru yaklaşan sandalyelerin sayısı gitgide artıyordu. Sesim gür ve netti. Savaş anılarımı anlatırken bütün lokanta beni dinliyordu. Önce ne diyeceğimi kestiremedim. Kekeledim, subay olmak istediğim halde savaş hakkında hiçbir fikrim yoktu. Gözümün önünde canlandırabilmem için önce anlatmaya başlamam, sonra devam etmem gerekiyordu; ben de önce patlayan tek tük silahlardan söz ettim, sonra tankların girmesiyle kırılan tabakları, sinmiş askerleri, büyük kayıpları, işe yaramayan taarruzları ve karşı taarruzları, hava saldırılarını, gözlerimi kaybettiğim zehirli gaz saldırısını, askeri hastanede yattığım süreci anlattım... Savaş hakkında bildiğim her şeyi anlattım, büyükannem arada bir bacağıma bir tekme savursa da çoğunlukla beni onaylıyordu. İnsanlar, “Ah bu savaş yok mu!” diye iç geçiriyordu. Hangi savaşı anlattığımı kimse doğrudan sormadı; Avrupa’dan çok uzaklarda bir savaş bölgesiydi *herhalde*. Büyükannem tropikler, sömürgelerle ilgili bir mesele, sıtma, kocasının ölümü, tek başına geri dönüş, boş bir peron falan diye bir şeyler geveledi.. Gözleri yaşarmıştı, kimse soru sormadı. Uzaklardan geliyorduk. Çok acı çekmiştik. Bu yeterliydi. Kulağıma arada bir kopuk kopuk şöyle tahminler çalınıyordu: *Çinhindi, Belçika Kongosu, Kongo, Süveyş, Altı Gün Savaşı*, ama bunlar önemli değildi, savaş savaştı zaten ve her savaş bir dehşetti, bunda herkes hemfikirdi.

Artık okula gitmeme izin verilmediği gerçeği çok daha önemliydi. Lokantadaki herkes kızmıştı. Gelişimini tamamlayamamış çocuklara özel bir okula gitmem gerekiyordu. Kör olduğum için bana hesap yapmamı yasaklamışlardı. Kör olduğum için okumama da izin verilmiyordu. Konuşmam da yasaktı. Beni yok saymışlardı. Benimle alay etmiş, beni dövmüşlerdi. Herhangi biri değildim. Üstün zekâlıydım. Profesör Heidegger’in doktora öğrencisiydim

ama kör olduğum için okula devam hakkımı elimden almışlardı. IQ'm 180'di ama bu sayılmıyordu çünkü ben... Bu yüzden yollara düşmüştük, bana uygun bir okul bulabilmek için günlerdir, haftalardır köy köy geziyorduk, bize hep düşmanca bakıyor, selam bile vermiyorlardı, bizi kimse anlamıyor, herkes geri çeviriyordu, köpekler bile peşimize düşmüştü. Bunun için burada, bu lokantadaydık ve sırayla hikâyemizi anlatıyorduk, gitgide daha hızlı, daha heyecanlı anlatıyorduk, lokantadakiler başlarını sallayarak bizi dinliyordu. Sıklıkla dehşet içinde *olamaz, olamaz* diyorlardı, hikâyemde başımdan geçenleri, hatta en korktuklarını bile gölgede bırakan korkunç olayları engellemek istiyorlardı sanki... Sonra onlara bir umut ışığı sunduğumda hep bir ağızdan söyledikleri *evet, evet...*'ler tek bir cümlele yerle bir oluyordu. Olaylar benim beklediğimden de kötü geliştiğinde en sık çıkardıkları seslerden biri de *Aman Tanrım*'di. *Lütfen yeter! Bu çocuk bu kuleden atlayamaz ki!* Ama atlıyordum. Masamıza ve çevresine gelen insanların sayısı arttıkça artıyordu. Köydeki televizyon sayısı azdı, şöhretimizin yayılması uzun sürmedi ve ben anlatmayı sürdürdükçe hikâyemiz belli bir mantığa oturmaya ve anlattıklarına ben bile inanmaya başladım. Dinleyicilerimiz hem bize hem de kendilerine sıra doldurdu. Sağlığımıza içtiler ve bunda samimiydiler. Gidip köyden başkalarını da getirdiler. Alev alev yanan yüzlerini beyaz mendillere sildiler. Bizim şerefimize her şeylerini ortaya koymuşlardı. Bizim köyümüzdü burası. Anlamadıkları şeyler için bile bir anlayışları vardı. 180 IQ'ya sahip olmanın ne anlama geldiğini tahmin edebiliyorlardı çünkü 18'e çıkmış bir tansiyon bile çok yüksek ve sıkıntı veren bir durumdu. Ben, ortalarına oturmuş hikâyeler anlatan, okuma yazma bilmeyen biriydim. Bana ekmek verdiler. Kadehlerini tokuştururken büyükannemin elini tuttular. Ondan annem diye söz ettiler. Başımızın üstünde kocaman bir haç asılıydı.

Akşam geç vakit bize odamız gösterilirken, yaşlı bir adam uzun uzun “annemin” elini sıktı. Köy okulunda öğretmendi. Okuluna devam etmemden memnun olacağını söylüyordu.

[Ara]

Bu kulağa masal gibi geliyor... Ancak yararlı ve başarılı bir masal...

[Ara]

O günleri çok rahat bir öğrencilik dönemi izledi. Yeni okuluma taksiyle, her sabah kilometrelerce yolculuk yaparak gidiyordum. Köy okulu öğretmeni her sabah beni dışarıda bekliyor, otomobilin kapısını açıyor ve beni nefes nefese okul binasına götürüyordu. Yağmur yağdığında bana şemsiye tutuyordu. Adam, şansına okulun tek öğretmeni idi ve dört sınıfa birden giriyordu. Birinci sınıfa girer, *Günaydın* der, herhangi bir konuyu seçer, sonra bizden uslu durmamızı isteyip neler yaptıklarına bakmak için ikinci sınıfa gideceğini söylerdi; onlardan da, dördüncü sınıfa gitmeden önce üçüncü sınıfa gidip onları susturacağı için uslu durmaya devam etmelerini isterdi, dördüncü sınıfa gidince, onlardan hemen birinci sınıfa dönüp derse devam etmek zorunda olduğu için seslerini çıkarmamalarını isteyip birinci sınıfa gelirdi ama en başta işlemek istediği dersi çoktan unuttuğu için birdenbire başka bir dersi anlatmaya başlar, iki üç cümleden sonra yine uslu durmamızı, çünkü tekrar ikinci sınıfa, oradan üçüncü, oradan da dördüncü sınıfa gideceğini söyler, sonra tekrar birinci sınıfa döner, ayak sürüyerek gidip gelmeleri okuldaki lojmanına gidip öksürerek dinlenmeye çekilinceye kadar devam ederdi. Bizler çoğunlukla sessizce oturup beklerdik. Hiç kitap yoktu.

Defterlerimiz yoktu. Çocukların okul çantasında kocaman sandviçlerinden başka bir şey bulunmazdı. Oturduğumuz sıraların üstü, uyudukları zaman başlarını masaya koyan bazı kızların saçları haricinde bomboştı; kızlar sık sık ve uzun uzun uyurdu – uyuyan sadece kızlar değildi tabii. Öğretmen sınıfımızda biraz uzunca bir süre kalıp bir ders araç gereci hakkında konuşacak olsa, bu araç gereç gayet göz önünde bir şey olurdu: Mesela duvardaki haçın ya da hayat bilgisi dersinde camdan bakıp gördüğümüz hayatın ya da okşamama izin verdiği bir tavşanın resmini yapmamızı isterdi. Derslerde çoğunlukla, bazı öğrencilerin yanlarında getirdiği çiftçiliğe dair araç gereçler konu edilirdi. Okul bahçesi, öğrencilerin kendilerine ait yerlere istediklerini ekebildikleri bir okul parkıydı. Ben saz demetleri ekmiştim. Öğretmenimiz, “Neden olmasın,” demişti. Bahçenin yanında atlar otlardı.

Yeni okulum beni her açıdan rahatlatmış ve hafifletmişti. Bir kompozisyon birkaç cümleyle yazılabiliyor, benim durumumda anlatılabiliyordu. Okuma dersinde öğretmenimiz kitabından bize pasajlar okuyordu. Yazı dersi, öğretmenimizin bizi bir formu okumadan imzalamamamız ya da yabancıların otomobillerine binmememiz konusunda uyarmasından ibaretti. Dilbilgisi dersinde öğretmenimiz sözü bana verir, arkasına yaslanır, diğer öğrencilerle birlikte beni dinlerdi. Büyük teneffüste beni kendi mutfağına çağırırdı, birlikte kahvaltı ederdik. Fazla konuşmaz, ama büyük saygı duyduğu annem hanımefendi hakkında bilgi alırdı. Öğle yemeği köy lokantasında yeniyordu. Yemek sonrası köy halkının yarısı beni taksiye bindirir, ödev falan verilmeden eve giderdim; bu okulda ödev, ders planı, okul zili, sınav ve ceza yoktu, yalnızca dört sınıf ve yaşlı bir öğretmen vardı.

Körlüğüme gelince, onu üzerimden atmıştım, hayır, atmamıştım, kendiliğinden düşüp gitmişti, tek söz söylenmeden, tek soru sorulmadan, tek bir açıklama yapmadan;

birkaç hafta içinde sanki iyileşmiş bir yaranın kabuğu gibi düşüp gitmişti...

Günün birinde birinci sınıf yerine ikinci sınıfa geçip oturdum, öğretmen bir şey demedi, birkaç hafta geçtikten sonra da üçüncü sınıfta oturmaya başladım, buna da karşı çıkılmadı, sonunda dördüncü sınıfın birinci sırasında otuyordum, bu da öğretmeni hiçbir şekilde rahatsız etmedi; hangi sınıfta oturduğumun fark etmeyeceğini söylüyordu; gerçekten de fark etmiyordu, tek fark kızlardı, sınıf atladıkça kızlar da şişmanlıyordu. Benim ani sınıf atlamalarım büyükannem için çok önemliydi zira bunlar harika haberlerdi, akrabalar ve dostlar arasında hızla yayılıyordu. Çok geçmeden yine herkes beni konuşuyordu: Çok kısa bir süre içinde üç sınıf birden atlamıştım, üç ayda bir sınıf, adeta engelli koşudaydım. Henüz sekiz yaşındaydım ve dördüncü sınıfa geçmek üzereydim. Bu önemli bir başarıydı. İstesek hemen yarın daha yüksek bir okula geçebilirdim ama biz tercih etmiyorduk, henüz etmiyorduk... Yeni okuldaki başarımın bir süre daha tadını çıkarmak istiyorduk.

Öğretmen bir gün yakında karne dağıtılacağını söyledi, bu sıkıntılı bir işti ve öğrencilere ne beklediklerini sordu. Benim başlarda bir beklentim yoktu. Üstünkörü sordu: Okuma dersinde kimler *iyi* almak isterdi? Birkaç öğrenci parmak kaldırdı. Kimlerin anne babası müzik notunun yüksek gelmesinden memnun olurdu? Yine birkaç kişi parmak kaldırdı, öğretmen notlar aldı. Aramızdan kim hesapta iyi olmak isterdi? Birkaç öğrenci iyi olmak istedi, öğretmen de onlara iyi bir not bekleyebileceklerini müjdeledi. Sonra elindeki not defteriyle, garson gibi herkesin tek tek yanına gidip istediklerini yazdı, biz bir restoranın müşterileriymişiz de mükellef bir mönü sipariş ediyormuşuz gibi, her seferinde onaylayarak başını sallıyordu. Halbuki iyi bir karne için not siparişi veriyorduk: *Aritmetik: İyi*, neden olmasın, *Müzik: Orta*, neden olmasın, *Din: Pekiyi*, not alındı ve öğ-

retmenimiz siparişlerimizi not etti, hepsi seçkin siparişlerdi ama stoklar yettiği sürece geçerliydi ve stoklar hepimize yetiyordu. Sıra bana geldiğinde kendime sınıfın en iyi karne-sini sipariş ettim. Her dersten *Peki*yi istedim, öğretmen de her seferinde, “Neden olmasın?” dedi.

Öğretmenimiz bir hafta sonra karnelerimizi dağıtıp bizi tatile yolladı. Çok güzel bir tatildi. Karnemi büyükanneme götürdüm. Başlangıçta karnemden kendi adıma pek bir şey beklemiyordum zira üzerinde ne yazdığını okuyamıyordum. Karnemin yarattığı etkiyi bir ileri bir geri dolanıp duran büyükannem sayesinde öğrenebildim; karneyi kutsal bir kitap gibi elinde tutuyor, durup durup böyle bir karneyi hayatında görmediğini söylüyordu. Bana oracıkta elli mark verdi. Karnem uçup gidebilirmiş gibi pencereleri sıkı sıkı kapattı. İzin almadan karnemi ellemem yasaktı. Saatler süren telefon konuşmaları yaptı. Karnemden söz edilecekmiş gibi, radyoda her zamankinden çok haber dinlemeye başladı. Eve karne için tanıklar davet edildi. Çay soframız çok kalabalıktı, misafirler arasında Profesör Heidegger de vardı, her toplantının ana konusu, benim özel bir dosyaya yerleştirilmiş karnemdi. Karnem, herhangi bir karne değildi. Çok özel bir okulun ve çok özel bir öğretmenin verdiği karneydi.

Karnemin zarar görmesinden, hele kaybolmasından ödü kopuyordu. Örneğin evimiz yansa bu karne ebediyen yok olacaktı. Bu yüzden bir matbaaya gidip karnemin kopyasını çıkarttı. Kopya, aslından büyüktü. Büyükannem daha uygun bir yazı karakteri de istemişti. Aslının üzerindeki belli belirsiz daktilo yazısı yerine artık çok daha belirgin harfler taşıyan karnemin krem rengi dokulu bir kâğıt üzerine basılarak okul ve aile armasının havalı bir mührüyle resmen tasdik edilmesini istedi. Karnemin kopyası, aslından daha etkileyici olmuştu. Büyükannem çok geçmeden kopyayı aslı, aslını da kopyası olarak görmeye başladı ve aslının gösterildiği konukların sayısı azaldı...

[Ara]

İkinci karnem de baştan aşağı *Peki* doluydu. Bir de not düşülmüştü: *Temel eğitimin öngördüğü hedeflere ulaşılmıştır*. Yani istesem daha yüksek bir okula gidebilirdim, büyü-kannemin bütün baskılarına ve sürekli ettiği telefonlarına rağmen bunun için yaşıma henüz küçüktü. Bütün sınıfların en iyi karnesine sahip olsam da dördüncü sınıfı tekrarlamam daha doğrudu. Böylece, yaşına göre fazla iyi olduğu için bir sınıfı tekrarlaması gereken tek öğrenci oldum. Öğretmenim, okulunda kalıp huzur içinde liseye gitmeyi beklememi söyledi, ben de öyle yaptım. Bekleme işini zevkle yapıyordum: Bisikletime binip ormanları dolaşıyor, okul bahçesindeki küçük parkımda ya da öğretmenimin evindeki kanepenin üzerinde rüyaya dalıp Profesör Heidegger’le hazırladığım tezimi görüyor ya da köy lokantasında öğleden önceleri sıra içip bir şeyler anlatıyordum. (Masal gibiydi, *ama neden olmasın?*)

Sevgili okulumun mükemmel karneleri ve tavsiyeleriyle donanmış halde dokuz yaşına geldiğimde, biz daha yüksek bir okula gitmemi isteyinceye kadar dördüncü sınıfı birkaç kez tekrarlamıştım.

Öğretmenim çok sık öksürüyordu. Mendillerinin içine öksürüyordu. Mendillerinde kan görüyordum. Kanepeye uzanabilmesi için ona yer açıyordum. Sık sık uzanıyordu. Sınıftakiler yaramazlık yapıyor mu diye kulak verip dinlemem için beni merdivenlere yollardı. Sınıf sessizdi. Öğretmenime ilaçlarını verirdim. “Bir önemi yok,” derdi, bununla sadece kendini değil, okulu ve dünyayı da kastedirdi. Savaşı anlatırdı. Bu savaş o kadar korkunçtu ki ondan sonra gelen her şey anlamını yitirmişti. “Hiçbir şeyin önemi yok.” Doktor çağırmak istedim ama öğretmenim bunun gereksiz olduğunu söyledi, bir öğretmen kadar gereksiz. Korkunç bir şekilde öksürdüğü halde puro içerdi. Bunun da gözünde

bir önemi yoktu. “Hâlâ yaşıyorsam bunda benim suçum ne?” diyor, bir sigara daha yakıyordu. Öksürmediği zamanlar okuldan bahsederdi. Okul da hayat kadar önemsizdi. Bir öğrenci imlada altmış hata yapmış yapmamış önemsizdi, bir nehrin kıvrımları ve Ren Nehri’ne dökülüp dökülmemesi kadar önemsizdi... “Hiçbir şey önemli değil, öyle de kalacak.” Camlardan birini kıranın şu ya da bu öğrenci olması da bir şey ifade etmiyordu, çünkü savaşta köyleri baştan sona yakan da kendisinden başkası değildi. Böyle bir savaştan sonra bir öğrencinin iyi ya da kötü olması saçmalıktan başka bir şey değildi. Öğretmen olarak iyisiyle kötüsüyle verdiği her not haksızlıktı ve yaşam zaten yeterince zordu. “Kimse kimseye iyi şeyleri layık görmüyor.” Bir öğrencinin katıksız bir salak ya da katıksız bir dâhi olması bizi bekleyenlerin nesini değiştirecekti ki?

Sağ akciğerinde bir delik olduğunu söylüyordu. Ciğerleri, köşeye atılmış delikli, buruşuk bir palto gibi büzüşmüştü. Şimdi sigara içip öksürerek sol ciğerin de iflasını bekliyordu. “Önce sağ, sonra sol!” Köydekilere uydurduğum körlük hikâyemin de onun için pek önemli olmadığını, aksine anlaşılır bir durum olduğunu söyledi. Savaş hakkında bir şey bilmememe gelince, “Aman bilmediğine sevin!” diyordu. Ateşi vardı. Birkaç öğrenci uğrayıp nasıl olduğunu sordu. Onları aşağıdaki sınıflarına gönderdi; birinci, ikinci, üçüncü ya da dördüncü sınıfmış, onun için bir farkı yoktu. Dört sınıfı da, hastalıklı mantığın bedenlere rasgele pay edilmesi olarak görüyordu. Öğrencilerin zamanlarını onunla ya da tek başlarına öldürmesi onun için “önemsiz”di. Sınıflarında, bizim yerimize bambaşka öğrenciler de oturabilirdi. İstese önce bizi öldürebilir sonra başka bir yerde başka bir okulun başına geçebilirdi. Kendisi hakkında gönül huzuruyla söyleyebileceği tek şey, öğrencilerini kendisinden ve bildiği anlamsız şeylerden korumak için çok gayret ettiğiydi. Neden mi öğretmen olmuştu? Çünkü... çünkü... ve

uzun uzun öksürmek zorunda kaldı. Annem hanımefendiye selamlarını götürmemi istedi. Okulu köpek terbiye merkezleriyle kıyaslıyordu: Birkaç gülünç sosis uğruna ardı arkası kesilmeyen inilti, havlama, ısırma, uluma ve kuyruk sallama... Beni eve yolladıktan sonra arkamdan seslendi: “Hangi kılığa girerse girsin insan yine de seçemiyor kaderini!”

Büyükannem çok endişelenmişti. Her gün benimle birlikte okula gelip hasta öğretmenimin başucunda oturdu. Benden başka bir odada beklememi istedi. Öğretmenim purosuna uzanınca büyükannemin kararlı bir sesle *hayır* dediğini duyuyordum: “Hayır, kesinlikle olmaz!” Dumanının kokusu oda kapısından sızıp burnuma gelmişti ki büyükannemin otoriter sesinin hiç tanımadığım biçimde ağlamaklı çıktığını fark ettim. Kapıyı araladım, ikisini bir duman bulutunun içinde öğretmenimin yatağında oturur halde buldum; büyükannem çaresizdi, öğretmenimse gülümseyerek sigarasının külünü silkeliyordu. Büyükannemin dikkati sanki ilk kez ikimizin üzerinden başka yerlere kaymıştı. Sınıfları kontrol etmem için beni aşağıya yolladılar. Kendimi kondüktör gibi hissettim. Önce birinci sınıfı, sonra ikinci sınıftaki yolcuları, sonra üçüncü ve dördüncü sınıfı yokladım. “Herkes binsin!” diye bağırdım. Öğleye doğru ise “Herkes insin!” diye bağırdım. Bu arada büyükannem öğle yemeğini hazırlamıştı. Yemek hiç olmadığı kadar lezzetliydi. Büyükannemin şehirden getirttiği doktor omuz silkererek gidince geceyi öğretmenimin evinde geçirdik.

Günler sonra öğrenciler huzursuzlanmaya başlayınca büyükannem bizzat aşağıya indi, tiz sesiyle bağırıp sınıfa ağırlığını koydu. Binada bir anda bütün sesler kesildi. Öğretmenim gülümsüyordu. Büyükannemin yanına gittim, ayakta durmuş, disiplinden, hasta öğretmenimize karşı görevlerimizden, derslerden, çalışkanlıktan bahsediyordu. Alman tarihi, tropik yağmur ormanları, Afrika’nın konumu ve bunun gibi daha birçok şeyden. Aslında istediğinden daha

fazla ayrıntıya girerek konuşuyordu. Öğrenciler onu dikkatle dinlediler. Hatta büyükannemin İngilizce konuşmaya başlamasını eğlenceli bile buldular. Daha önce duymadıkları bir dildi bu ama çılgın bir mürebbiye gibi konuşan, ağzında patates varmış gibi abartılı ağız hareketleri yapan büyükannemin konuşması hoşlarına gitmişti. *Quiet please!*¹² Ve sınıf hep bir ağızdan *Quiet please!* diye tekrarlıyordu. Büyükannem işaretparmağını sallayıp bağırırken uzun süratı daha da uzadı: *Shut the window! It is bitter cold.*¹³ Ve bütün sınıf tekrarladı: *Shut the window! It is bitter cold.* Yukarıdan öksürme sesi gelince büyükannem hemen koştu. Öğrenciler artık sık sık onu görmek ve İngilizcesini dinlemek istiyordu. Büyükannem, istemeden ve farkına varmadan okulumun öğretmeni olmuştu artık, birkaç gün sonra öğrencilerin “Öğretmenim” diye hitap ettiğini duyunca çok gururlandı, kendisine *Vekil Müdire* unvanını taktı, hasta öğretmenim itiraz etmedi. Onun gözünde bu da önemsizdi, böylece büyükannem bir süre okulumun müdürlüğünü yaptı, okulun en iyi öğrencisi olduğundan beni de birinci ve ikinci sınıfı okutmam için yardımcı öğretmenliğe atadı, kendisi de üçüncü ve dördüncü sınıfların derslerine girdi. Ben tarih, İngilizce, hayat bilgisi dersleri veriyordum. Tarih dersinde hikâyeler anlatıyor, İngilizcede ona kadar sayıyor, hayat bilgisinde sınıfın büyük bir tren vagonu olduğunu söylüyordum. Trenle Kahire’ye gidiyorduk: *Herkes binsin. Kapılar kapansın. Dikkat, hareket ediyoruz. Bir sonraki durağımız Paris. Oradan Amerika’ya aktarma yapabilirsiniz. Yemek vagonunda öğle yemeği yeniyordu. Bir sonraki durağımız Londra.* İngiltere’de korkunç bir yağmur vardı. Kompartımanımıza bir gümrük memuru geldi. Sadece İngilizce biliyordu. Ona yanıt verebilecek tek kişi bendim:

12 (İng.) Sessizlik lütfen. (ç. n.)

13 (İng.) Pencereyi kapatın! Acı bir soğuk var. (ç. n.)

*Yes sir, of course sir.*¹⁴ Pasaportları olmadığı için ötekiler korku içinde bakıyordu. Okul çantaları aranırken dışarıda yağmurun altında beklemek zorunda kaldılar. Gümrük memuru sonunda *Have a safe journey*¹⁵ dedi ve trenimiz ağır ağır hareket etti. Akşam olunca kondüktör bizi yataklı vagona götürdü. *Bir sonraki durağımız Viyana.* Perdeleri kapattığım için Viyana'ya dair pek bir şey göremedik. Çoğumuz ilk kez gece yolculuğu yaptığından pek uyuyamadık, zaten tren hareket halindeydi, sarsılmalarla uyanıyorduk; bir de istasyonlarda hoparlörlerden yayılan anonslar vardı: *Moskova'dan gelen tren üçüncü perona girmek üzeredir.* Sanki bizi pek ilgilendiriyordu! Biz Kahire'ye gidiyorduk, hiç olmazsa sabahın ilk saatlerinde biraz uyumak istiyorduk. Kondüktör perdeleri açtığında develer, piramitler ve pırıltılı gökyüzünde Kahire'nin kulelerini gördük. Tren gara ağır ağır girdi. Hepimiz camlara üşüştük. Sonra büyükannem sınıfa girip hepimizi öğle yemeğine çağırdı.

Okul binasında haftalarca bir aradaydık, hatta tatilde bile: büyükannem, öğretmenimiz, ben ve öğrencilerimiz... Yaz tatilinin başladığını pek fark eden olmamıştı. Bu da önemsizdi. Öğretmenimiz bir seferinde, ahlak diye bir şey varsa hayatın çıplak gerçekleriyle görülebilir ve hayatla mazur gösterilebilir, demişti. Bu süre içinde bizim soyadımız tek bir kez bile anılmazken, öğretmeniminki çok sık geçiyordu. Tütün içmeyi bırakmak istiyordu. Büyükannem ona doğum gününde bir puro kutusu armağan ettiğinde hiçbir şey söylemedi zira büyükannem odasının perdelerini açıp doğum gününü kutlarken o yatağında cansız yatıyordu. Doğum günü tebriki süslü sözler içermiyor, büyükannem öğretmenimle içinden geldiği gibi konuşuyordu. Cenaze merasimine büyükannem başta olmak üzere bütün okul,

¹⁴ (İng.) Evet efendim, elbette efendim. (ç. n.)

¹⁵ (İng.) İyi yolculuklar. (ç. n.)

bütün köy katıldı ve büyükannemi ilk kez ağlarken gördüm. Artık gidebilirdik. Yalnız buradan değil, bu okuldan da ayrılmamız gerekiyordu. Ama biz kaldık. Devam ettik. Her şey eskisi gibi devam etti. Öğretmenimizin evinde oturmayı sürdürdük. Büyükannem hâlâ öğretmenimizi de düşünerek yemek pişiriyordu. Derslere girmeyi de sürdürdük: Büyükannem üçüncü ve dördüncü sınıfı, ben birinci ve ikinci sınıfı eğitiyordum. Büyükannem bunun görevimiz olduğunu söylüyordu. Kapsülün içine kapatılmış çıkamayan, evrende dolaşıp duran astronotların da ölçümlere ve dünyaya bilgi göndermeye devam ettiklerinden söz ediyordu. Öğrencilere, ölen öğretmenimizin verdiğiinden daha farklı ve daha kötü olmayan notlar veriyorduk. Karneler dağıtıyorduk. Okula yeni öğrenciler alıyorduk. İngilizce konuşuyorduk. Trenle Vladivostok'a kadar gidiyorduk. Ben anlatıyordum öğrenciler yazıyordu, büyükannem de bunları düzeltiyordu. Bir öğrencinin altmış yazım hatası yapması ya da yapmaması önemsizdi, bir nehrin kıvrımları ve Ren Nehri'ne dökülüp dökülmemesi kadar önemsizdi.

Büyükannem bu açıdan da değişmişti. Ona kalsa, hayatımızın geri kalanını bu köyde geçirirdik.

Bir gün telefon çaldı. Büyükannem açtı. Arada sırada kısık bir sesle *evet* demenin dışında sessizce dinledi. Karşı taraftaki ses okuldaki korkunç gelişmelerden söz ediyor ve ertesi sabah eğitim müdürlüğü tarafından yapılacak kapsamlı teftişi haber veriyordu. Bütün gece toparlanmakla geçti; sadece bize ve öğretmenimize ait özel eşyaları değil, bütün formları, kaşeleri, not defterlerini, karneleri, matbu kâğıtları, belgeleri vs. topladık. Devrik bir hükümetin yaklaşan düşmandan kaçışıydı bu.

[Stop]

[Start]

Ben bodrumda, kapalı kapılar ardında oturup hayatımızı anlatırken, büyükannem yukarıdaki salonda radyo dinliyor. Dinlediği her şey uydurma ve yalan...

[Ara]

Gerçekten liseye gittim ama tek bir liseye değil, bir düzine liseye... İlk lise beni büyük beklentilerle kabul etti. Elimdeki belgeler iyi, çok iyiydi, büyükannem bunları abartılı hareketlerle bir evrak dosyasından çıkarıp müdürün önüne sermişti. Kendisi milyardermiş de, bunu bilmeyen biri ona bankada kaç parası olduğunu sormuş gibi sevincini sözüm ona sıkkın bir ifadeyle bastırıyordu.

“Öğrencinin karnelerini görmek isterim.”

“Karnelerini mi?” Ne demek! Ne demek! Müdür evraklarımı incelerken büyükannem gülümseyerek arkasına yaslanmıştı. Müdürün gözleri *Pekiye*’lerle dolu yeni sıralara kayıyordu. İlköğretim yıllarından geçişimin dümdüz ve pürüzsüz hatlarıydı bunlar. Otoyollar gibi. En hafif bir engebe bile yoktu. Herhangi bir sapma ya da kıvrım olmaksızın dümdüz, istikrarlı bir şekilde ilerliyordu. Kendimi bu karnelerle Mercedes’e, Husserl’in Mercedes’ine binmiş gibi hissediyordum; sollama şeridinde kayıp gidiyor, diğer otomobilleri klaksonuyla geride bırakıyor, içinde oturan bü-

yükannemin eşarby camının dışında bir bayrak gibi dalgalanıyordu. İşte böyle hissediyordum. Karneleri bir çırpıda, başını sallayarak inceleyen okul müdürü de durumu böyle görmüştü. Asfaltın üzerinde tek bir çakıl taşı bile yoktu. Bir kez bile frene basmak zorunda kalmamıştık. Karnelerden sonra sıra tesirde karnelerimden geri kalmayan evraklara gelmişti; örneğin belgelerden biri okulumda İngilizce derisi verdiğimi gösteriyordu. Müdür, “Bu nasıl oluyor?” diye hayretle sorunca büyükannem ayrıntılı bilgiler verdi. Bunu ve diğery belgeleri kendisinin düzenlediğini gizledi. Öte yandan, bir süre okul müdürlüğü yaptığını, karşısında yalnızca benim annem değıl, kendisinin meslektaşı olarak oturduğunu gizlemedi. İkiyi bunun üzerine pedagojik konularda sohbe daldılar, müdür büyükannemin görüşlerine büyük ölçüde katılıyordu.

Okulların açılmasından on beş gün sonra felaketler başladı. Burada ödev vardı, yazılı ödevler... Ben ödevleri dikte ediyordum, büyükannem de daktiloya çekiyordu. Buna müsamaha göstermediler. Bunun üzerine kolumu kırmak zorunda kaldım da öğretmenler bir istisna yaptı, gelgelelim daktiloyla yazılmış kompozisyonlarım ilk bakışta göz kamaştırsa da içerikleri kötüydü: *Konunun dışına çıkılmış! Giriş çok uzun! Mantıksız! İfade bozuk! Çok abartılı! Zayıf!* İçeriğı ve ifade şeklini büyükannem belirlediğinde başıma bu geliyordu. Diğery dersler çok daha kötüydü. Latince: En başından beri olacak şey değıldi. Sadece tek bir sözcük hatırlıyorum, *villa*. Büyükannemle bir villada yaşıyorduk. Coğrafya: Kent isimlerini bile okuyamıyordum ve tahminlerim daima yanlıştı. Matematik: Kafa hesabında mükemmeldim ama bir matematikçi değıldim. Din: Her fırsatta Tanrı’ya ne çok inandığımı vurgulayıp duruyordum ama hiçbir işe yaramıyordu. Sonra sıra ilk yazılıya geldi: Hararetle havaya yazıyordum. Kambur duruşum ve el hareketlerim şaşırtıcı derecede gerçektir. Ancak sayfalar

bembeyaz kalıyordu. İlk yazılılarda hiç kötü not almadım, daha doğrusu hiç not almadım çünkü boş sayfaların üzerine adımı bile yazamıyordum. Öğretmenler sonunda boş kâğıtların kime ait olduğunu bulup çıkardığında onlara kolumun kırık olduğunu hatırlattım, sol elimle yazamadığımı, sağ kolumun iyileşmesinin de zaman alacağını söyledim. Bu kolumun üzerine birkaç kez daha düştüm, aylar sonra koluma bir manşet taktılar ve bütün protestolarıma ve çektiğim acılara rağmen artık yazabiliyordum, evet yazmak zorundaydım. Okul çantamın içinde buruşan isimsiz kâğıtlar üzerinde sadece tek bir sözcük yazılıydı. O sözcük de galiba *Zayıf*’tı. Okul müdürü büyükannemi çağırdı. Büyükannem konuştuğu konuştu, anlattıkça anlattı. Müdür artık onun görüşlerine katılmıyordu. Büyükannem müdüre ilköğretim dönemime ait üzerinde gösterişli kaşelerin bulunduğu yeni belgeler yolladı. Müdür oralı olmadı. Büyükannem iki meslektaş olarak müdürle yüz yüze görüşmek istedi. Müdür kendisi için yok dedirtti. Günün birinde okuldan bir mektup aldık. İçinde tek bir cümle yazılıydı.

Biz de şansımızı başka liselerde denedik. Daha tazeydim; tıpkı ilköğretim okulundan aldığım karne ve belgeler gibi... Her seferinde büyük bir ilgiyle okula kabul ediliyordum ancak birkaç hafta içinde yaka silkip derslere girmeme izin vermiyorlardı. Latince yerine artık İngilizce öğrenmeye başlamıştım. İngilizce öğretmeni kim olduğumu sorduğunda, aslında iki dil bildiğimi söyledim. Bir de İngilizce öğretmenliği yaptığımı. Gür sesle ve tane tane konuşuyordum: “One, two, three... a tree... good day, bad day.” Öğretmen tek bir kelime anlamadığını iddia ediyordu. Bir de berbat bir telaffuzum olduğunu. İngilizceyi 19. yüzyılın Alman mürebbiyeleri gibi konuşuyormuşum. “Floccinaucinihilipilification!” Bu İngilizce değil, abuk sabuk bir şeymiş, bana İngilizcenin nasıl konuşulması gerektiğinin örneğini veriyordu, tıpkı astronotlar gibi sakin, rahat ve tüy gibi, öyle kesik kesik değil,

ağızda özgürce uçuşan, Ay'daki astronotlar gibi çarpışmadan, isterik bir ağzın içindeki biçimsiz bir patates gibi değil, aksine kaygan bir şeker gibi...

“Floccinaucinihilipilification!”

Öğretmen herkesin susmasını rica etti.

“Floccinaucinihilipilification!”

Çenemi tutmalıymışım.

“Floccinaucinihilipilification!”

Beni sınıftan attı.

Bir başka lisede çok zor bir konu üzerine bir kompozisyon yazmam istendi. Ayakkabı kutumdan Profesör Heidegger'in kitabının sayfalarını çıkarıp öğretmenime verdim. Ertesi gün sıramın başına gelip bana, “Bu kadar az sayfaya bu kadar çok saçmalığın sığdığı nadir görülür!” dedi.

Bir kez daha kolumu kırabilirdim. Gözlerim yine kapatabilirdi. Belki de büyükannemle bir matbaaya gidip beşinci sınıftan on üçüncü sınıfa kadar bütün karnelerin sahtesini bastırabilirdik (Abitur diploması ve Scheffel Ödülü¹⁶ dahil). Bunu yapmamız birçok işi kısaltır ve kolaylaştırırdı. Bu sahte diplomayla dünya seyahatine çıkabilir ve bütün dünyaya bu karneler ve diploma sayesinde yakında üniversiteye başlayacağımı, Profesör Heidegger için yazdığım doktora tezimi tamamlayacağımı anlatabilirdik. Yapabilsem, okuma yazma öğrenirdim. Çoğunluğun yaptığı gibi yolumu birilerini sürekli kandırarak açardım. Eğer okuma yazma öğrenmiş olsaydım, yazılılarda kopya çekebilirdim. Kopyalarımı büyükannem hazırlayabilirdi. Öğretmenlerime muziplikler yapardım... Ama ben burada yaramazlık hikâyeleri değil, başka bir hikâye anlatıyorum... Hayır, palavra değil. Palavra yanlış bir sözcük...

¹⁶ Joseph Victor von Scheffel, adına bir vakıf bulunan 1826-1886 yılları arasında yaşamış Alman yazar. Almanya'da lise bitirme sınavı Abitur'u üstün başarıyla veren öğrencilere bir dönem Scheffel Ödülü verilirdi. (ç. n.)

Çevredeki bütün liselere gitmiş ya da gitmeyi denemiştim fakat okullar uyarılmıştı. Çok uzaklara, yatılı bir okula gitmem gerekiyordu. Yatılı okul çok pahalı olduğu için orada ancak bir süre kalabildim. Bir seferinde karnemin altına yazılan notlara rağmen büyükannem okula büyük bir bağış –spor salonu için bir Witzleben barparaleli– yaptığı için sınıfı bile geçtim. Bana bir ad takılmıştı: *Heidegger*. Ne okuma ne de yazma biliyordum ama Profesör Heidegger’in yanında doktora öğrencisiydim. *Heidegger oku! Ya oku ya da öl! Heidegger kaleye. Ayy ayy ay Heidegger. Heidegger, bana para lazım. Heidegger’e yaz. Heidegger, doğru dola-ba! Haydi Heidegger, paraşütle atlamaya!* Paraşütle atlama şöyle gerçekleşiyordu: Beni bir nevresimin içine sokup ranzadan atlamamı istiyorlardı. Paraşüt asla açılmıyordu. Bana gazeteden bir şeyler okutuyorlardı. Okuduğum hikâyelere tahammülleri kalmayınca gazeteden bazı sayfaları koparıp rulo yapıyor, rulonun orta kısmını yüzümde dev bir bıyık gibi duracak şekilde ağzıma sokuyor, sonra da seloteyle ağzımı yapıştırıyorlardı. En sonunda ben de gazeteyi iki ucundan tutuşturuyordum. Cesaret sınavını böylece kazanıyordum. Saçlarımı klozetin içinde yıkıyordum, onlar da beni iki ayağımdan tutup baş aşağı çeviriyor, ardından yine klozetin içine sarkıtıyordu. Sonra kafam klozetteyken sifonu çekiyorlardı. Kar kürekleriyle birbirlerine saldırıyorlardı. Ben klozete oturunca kukla tiyatrosunda olduğu gibi başlarını kabinin ya altından ya da üstünden bana doğru uzatıyorlardı. Tuvalet girmek istediğim zaman giriş ücreti istiyorlardı. Ranzada üst katımda altını ıslatan bir çocuk yatıyordu. Kız kardeşinin resmini pencereden attım diye, bana üst katta yatma izni çıkmamıştı. Birinci petrol krizi sırasında Almanlar dünyanın en iyi tanklarına sahipti, bu tankların mutlaka yürümesi gerekmiyordu, Arapların gelmesi durumunda araziye de yerleştirilebilirlerdi, böyle şeyler anlatıyorlardı. Geceleri kilere iniyor, tıka basa kar-

nımızı doyuruyorduk. Yurt müdürünün şarap mahzenine indiği yolu keşfetmiştim. Sabah ayinini okumam için beni seçmişlerdi. Bütün okulun önünde İncil'den pasajlar okuyacaktım... Hademe bana küçük bir hamster hediye etmişti. Mastürbasyon yapıp tavana kadar fişkırtmaya çalışıyorlardı. Temizlikçi kadınlar yapış yapış olmasına sinir oldukları perdeleri çamaşırhaneye taşıyordu. Kadınlardan birini süpürge odasına kapatmıştım. Tekmeleri ve bağırıtları sınıfımızdan bile duyulmuştu. Hamsterımın üzerine benzin döküp elime de bir kibrit kutusu tutuşturdular.

[Ara]

Gittiğim yatılı okullardan birinde gözünü benden ayırmayan bir kız dikkatimi çekmişti; derste, sabah ayininde, yoklama sırasında sürekli bana bakıyordu. Uzun bir yüzü, uzun saçları ve uzun, kırılacakmış gibi duran ince parmakları vardı. Mesafeliydi ama hep yakınımnda duruyordu. Erkek arkadaşlardan biri küçümseyen el hareketleriyle bunu üzerime alınmamamı söyledi. O kız bana yüz vermezmiş. Bana sadece acıyormuş. Hiç şansım yokmuş. Kız bazen bana bir şey diyecek gibi oluyordu. Yazmayı bilsem, ona bir aşk mektubu yazardım. Bir gün ormanda dolaşırken kız birden karşıma çıktı. Bir şey söylemeden birbirimize baktık. Göğsünün inip kalktığını görebiliyordum. Sonra gittiği yöne doğru birlikte yürüdük, o sırada el ele tutuşup birlikte kaçabilmek için elini nasıl tutabileceğimi geçiriyordum aklımdan. Derken konuşmaya başladı; önce ağır ağır ve ağdalı, sonrasında daha hızlı ve kararlı konuştu. Benden değil, adımdan söz ediyordu. Adımı birkaç kez söylememi istedi, ben de istediğini yaptım, şaşkın şaşkın yüzüme baktı. Bu *onun* adıyla, nasıl olur da ben de aynı adı taşıyabilmişim. Ben neden her yerde kendimi onun adıyla tanıtıyormuşum? Neden onun adıyla alay ediyormuşum? Adımı

mı soyadımı mı kastettiğini anlamamıştım. Soyadımmış. Soyadı benimkiyle aynıymış. Ancak ne kız kardeşimdi ne de akrabalığımız vardı, hem zaten kendisi bu olasılığı dudak bükerek reddediyordu. Büyükannemin varlığından bile haberi yoktu. Witzleben soyadı tek bir aileye, onun ailesine aitti, akrabalarını çok iyi tanıyan bir aileydiler, ne kendisi ne de ailesi büyükannem ve sözde kocasından söz edildiğini duymuştu. “Sizinkiler evlilikle mi bu soyadını aldılar?” Hayır, böyle bir bilgisi de yoktu. Ben hırsızmışım, isim hırsızıymışım. Bay von und zu Witzleben olduğumu iddia ederek onun adını küçük düşürüyormuşum. Böyle yapmamla saçlarıyla ağzımı silmem aynı şeymiş. Sonra, “Ayrıca von und zu değil, von Witzleben!” dedi. Gerçek adım neymiş? Bilmiyordum. Gerçekte kimmişim? Bilmiyordum...

[Ara]

Ölüm sessizliği içinde geçen bu yıllarda teselliye, birçokları gibi büyük spor karşılaşmalarını radyodan dinlemekte bulmuştuk. Olaylar doğru zamanda doğru yerde gerçekleşiyordu. 1972 Münih Olimpiyatları, Almanya’da oynanan 1974 Dünya Futbol Şampiyonası... Bunlar, intihara hazırlanan bir adamın posta kutusuna atılmış umut yüklü bir dizi haber gibi, son anda imdada yetişmişti. Tek bir sene dahi bekleyecek durumda değildik. Bütün dünya bir faciayı önlemek gibi haklı bir nedenle en önemli ve dikkat çekici olayları birbirini soluk soluğa izleyen armağanlar gibi bile isteye Almanya’ya kaydırmıştı. Bir hiç içinde kaybolduğumuzu ve ölüme dek zamanı nasıl geçireceğimiz konusundaki çaresizliğimizi biliyorlardı sanki.

Süreleri giderek uzayan okul tatillerinde eve geldiğimde akşamları oturuyor, susuyor ve bir şeyler çiğneyerek zaman öldürüyorduk. Gitgide daha az konuşur olmuştum, ne sesi mi yükseltiyor ne de tane tane konuşuyordum, aksine se-

sim kısık ve anlaşılmaz çıkıyordu, zaten bir şey söyleyecek olsam büyükannem beni dinlemiyor, eliyle geçiştiriyordu, trene yetişmeye niyeti olmayan bir yolcu, kendini artık oyalamak ve uyuşturmak istemeyen, hiçbir şeyle ilgilenmeyen biri gibiydi. Radyonun düğmesini gitgide daha sık açar olmuştu: *Saat 19.00*. Saat henüz 19'du ve akşamlar hiç bitmeyecekmiş gibi uzayıp gidiyordu. Spiker, *Şimdi haberleri veriyoruz* diyordu. Daha ilk haber bitmeden büyükannem eliyle “boş ver” hareketi yapıyordu. Her zamanki sıkıcı, içi boş haberlerdi bunlar: *Parlamentonun kararı, dışişleri bakanının tavizi, küçük bir deprem...* Neden büyük bir deprem değildi? Neden bizi ilgilendiren bir haber yoktu? Her akşam saatlerce radyonun başında oturan bizlerdik ama! Bu haberler neden önümüze eğdiğimiz başlarımızın üzerinden bizi es geçip gidiyordu? Neden tek bir sıcak söz yoktu? Neden bir mucize olmuyordu? – *Bayanlar ve baylar, programımızı burada kesmek zorundayız, çünkü bir mucize oldu...*

Münih Olimpiyatları hayatımızı az da olsa değiştirmişti. Artık radyodan tek bir ses değil, birçok ses çıkıyordu, çeşitli yerlerden gelen seslerdi bunlar: Heyecanlı, hatta çoğu zaman gergin, yüz metre koşusunun peşine düştüklerinde birbirine giren sesler... Burada insanlar nefes kesen dünya rekorlarına doğru her zamankinden hızlı koşuyordu. Büyükannem, “Bakın, bakın!” diye bağıriyordu... Burada insanlar canları pahasına koşuyordu. Burada insanlar yaşam boyu beklemek ya da yaşamlarını oturup bekleyerek öldürmek zorunda değildi. Burada davalar kısa sürüyordu: 100 metre ve sonunda herkes yerini biliyordu. Birkaç saniye içinde çok şey karara bağlanıyor ve değişiyordu, tabii iyi yönde de değişebiliyordu... İkinci, birinciye topuk farkıyla takip ediyor, daha hızlı, daha hızlı ve nihayet, son metrelere gelindiğinde onu geçiyor, kendini hedefe, mutluluğa atıyordu: *Altın! Almanya'ya altın madalya!* Büyükannem

radyonun yanında dururken titriyordu. O tarihe kadar sporla hiç ilgilenmemiştir ama Olimpiyat Oyunları onun için adeta bir vahiy, bilinmeyen bir dünyaya açılan kapıydı; bu dünyada, büyükannemin esas dünyada özlemini çektiği şeyler birkaç metre içine sığmıştı, hatta yığılmıştı: dram, aşırılık, abartı, debdebeli olaylar, trajedi. Kulağına şimdiye dek parlamentonun aldığı trajik karar ya da vergilerde trajik artış gibi sözler çalınmamıştı hiç. Oysa şimdi radyonun başında oturmuş trajik yenilgileri, sürpriz zaferleri, dramatik değişiklikleri, baş döndürücü zirveleri, kahramanları ve alçakları dinliyordu. Şehir tiyatrosunda tragedya izlerken olmasını beyhude beklediği her şeyi şimdi bizzat yaşıyordu. Mucizeler gerçekleşiyordu. Tarifi imkânsız sahneler yaşanıyor. Yaşlanmaya yüz tutmuş bir boksörün hayatı tek bir darbeye değişiyordu. Büyükannem bu vuruşu taklit etmeye çalışıyordu. Mağluplar ve yaralılar vardı. Hatta olimpiyat köyüne saldırı bile düzenlenmişti. Altın madalyalar vardı. Büyükannem elinde bir listeyle oturmuş altın madalyalarımızı sayıyordu, Almanya on üç altın kazanmıştı. Yemeğini radyonun başında yiyor, lokmalar sürekli genzine kaçıyor. Yere dökülen kırıntılar umurunda bile değildi. Ara sıra başını kaldırdığında gözü bana takılırsa, yüzüne bezgin bir ifade yayılıyordu ve ben yüzündeki suçlayıcı ifadeyi sezebiliyordum: Neden hâlâ burada oturuyordum? Radyoda neden benden söz edilmiyordu?

Bir hafta sonra yine ampulünün içinden gözlerini geceye dikmişti. Yeni radyo istasyonları arıyor, yeni olayların peşinde radyonun düğmelerini dünyanın öbür ucuna, *Radyo Buenos Aires*'e çeviriyordu. İlgi duyduğu kentlerin isimleri gitgide garipleşiyordu: Atvidaberg, CSKA Sofya, Ajax Amsterdam... Amsterdam'ı duymuştum, ama Ajax'ı bilmiyordum. Ajax'a pek kızılıyordu. "Kahrolası Ajax!" Neden söz ettiğinden haberim yoktu. "Hep Ajax Amsterdam kazanıyor!" Delirmişti. Radyo da onunla aynı fikirdeydi. Radyo,

Ajax CSKA'ya elendi diye duyururken büyükannemin sevincini paylaşıyordu. *Bayern–Dinamo 3-3 berabere kaldı* haberini verirken, radyo büyükannemle birlikte seviniyordu. Büyükannem, “İşte bu kadar...” diye mırıldandı. Bu adlar ve rakamlar uzun zamandır açık olan bir hesabı kapatmıştı adeta. Bavyeralıların ona borcu varmış da alacağını ancak yıllar süren oyalama ve ucuz bahanelerden sonra alabilmiş gibi, Bayern ile bir alıp veremediği vardı. Bavyeralılardan söz ederken, eskiden beni anlatırken yaptığı gibi sinirli ve aşırı yüksek bir ses tonuyla konuşuyordu. Haftalar sonra yine radyodaki sesi dinlerken bir yandan odada volta attı, yüzünü şekilden şekle soktu, kulaklarını kapattı, Ruslara ve Bavyeralılara kızdı, yeni transferler yapılmasını istedi, kitaplığa sıkıca tutundu, hakemin berbatlığından yakındı, dayanamayıp salonu terk etti fakat anlatılanları duyamayınca sessizce geri geldi... İki saat sonra gülümseyerek koltuğuna çöktü. Radyodaki ses *Bayern 4, Moskova 1* diyerek veda etti. İki hafta sonra Moskova’da rövanş maçı oynanacaktı. Radyo, çıldırmış kitlelerin çın çın öten gürültüsüyle sarsılıyordu. Radyodaki spiker, *Bunlar bize düşman! Bunların hepsi bize düşman!* diye bağırıyordu. Moskova Merkez Stadyumu’nda, hepsi de aleyhimizde tezahürat eden seksen bin kişi içinde sadece o bizden yanaydı. Büyükannem, kapı her an açılabilir ve sinirli kalabalık salonumuzdan içeri dabilirmiş gibi korkuyla kapıya bakıyordu.

Derken, mayıs ayında bir çarşamba günü, büyük final geldi çattı: Bayern Münih ile Atletico Madrid karşılaşacaktı. Daha önce hiçbir Alman kulübü Avrupa Kupası’nı kazanamamıştı. Bir an evvel alınmalıydı bu kupa, hiç değilse bu kez kazanmalıydılar! Bir kez olsun kazanan taraf olmak! Bu karşılaşma büyükannem için çok önemliydi: Nihayet final oynanıyordu. *Nihayet* finali biz oynuyorduk; bunca seneden sonra *nihayet* oynuyorduk... Kutsal ekmek ve şarap, Hazreti İsa’nın etini ve kanını sembolize etmekle kalmaz

Hazreti İsa'nın eti ve kanıdır. Bu karşılaşmayı kazanmak acilen gerekiyordu, büyükannem için mistik bir zorunluluktu; ağzından cümleler değil, güçlkle, soluk soluğa ancak isimler çıkan radyodaki sinirli ses için de bu böyleydi: *Kapellmann, Breitner; Hoeneß dikkat et...* Büyükannem kireç gibi bir yüzle kendini koltuğa bırakmıştı. Gidip ona bira getirmemi istedi. Mutfığa geçtiğimde, “Hayır ama!” diye çığlık attığını duydum. İspanyollar kalemizin önünü ablukaya almıştı. Büyükannem, bir saniye sonra kendisi gol yiyecekmiş gibi, oturduğu yerde büzülmüştü. Kaleci Maier, doksana gönderilen topu son anda yumruğuyla çıkardı. Ağzımı açmam yasaktı. Büyükannemin en ufak bir sese bile tahammülü yoktu, sanki sadece onun değil oyuncuların da konsantrasyonunu bozuyordum. Bayern oyuncuları topu kaybettiğinde suçlusu çoğu kez bendim. Bir seferinde Müller kaleciyle karşı karşıya geldi. Büyükannem, radyoyla aynı anda, *Vur! Hadi vursana!* diye bağırdı ve Müller topu kalenin dışına attı. Skor hâlâ 0-0'dı. Büyükanneme göre bu adaletsizlikti, dünya çapında bir adaletsizlik. Durup durup, “Böyle bir adaletsizlik olamaz! Biz çok daha iyiyiz!” diye bağıırıyordu. Evet, biz İspanyollardan çok daha iyi oynuyorduk. Evet, dayanılmaz bir adaletsizlik, bir haksızlıktı bu. *Biz* diyorum, çünkü gerçekten konu *bizdik*, büyükannem ve ben.

Artık uzatmaları oynuyorduk, uzatmanın 24. dakikasındaydık: *Atletico için serbest vuruş. Luis topla ilerliyor. Luis vurdu. Ve gol!* Radyodaki ses uzun süre sustu. İspanyol sevincilerin sevinç çığlıklarını duyuyorduk. Taşkın sevinçleri, ölüm haberi alındığı an başkalarının acısı üzerinde şarkı söyleyip dans ederek tepinmek gibi saygısızcaydı. Söyledikleri şarkılarda yankılanan sadece sevinç değil alaydı da. Sesleri sadece stadyumda değil salonumuzda da çınılıyordu. Dev bir kahkaha gibi yayıldıkça yayılıyordu. Bunlar çok kırıcı şeylerdi. “Gol!” diye bağırııp, bizi başkalarının sevinç

çığlıklarının ortasında oturtmaya hakları yoktu. Radyodaki ses yeniden duyulmaya başladığında kulağa çok sinir bozucu geliyordu. *Futbol tanrısı* dendiğini duydum; bize karşıydı. Tanrıdan nefret ediyordum. Büyükanmem yerinden kalkıp yavaşça kapıya doğru ilerledi. Radyodaki acı çeken sesin de onunla birlikte çıkıp gitmek isteyeceğine şüphe yoktu. Kaybedilmiş bir futbol karşılaşmasında insanı son düdük kadar yaralayan bir şey yoktur. Büyükanmem son düdük sesini dinletmemek için radyoyu kapattım...

[Ara]

Eğer radyoyu kapatmasaydım, duyacaklarımız şunlar olacaktı: *Son dakika. Schwarzenbeck maçın son atağını başlattı, Bayern için son şans, top hâlâ Schwarzenbeck'te. Schwarzenbeck vuruyor. Gol! Berabereyiz!* Büyükanmem salonun yarı açık kapısından eli ayağına dolanarak girecekti. Belki de yere düşecekti. Onu kaldırmak için yanına koşacaktım. Bana, yerlerde yuvarlanan, birbirlerine sımsıkı sarılan Münihli oyunculardan biriymişim gibi aniden sarılacaktı, gerçek golcü benmişim, Schwarzenbeck'mişim, o silik oyuncu benmişim, çaresizliği, ümitsizliği yıkan beraberlik golünü atan, yılların acısını çıkaran Schwarzenbeck'mişim gibi sarılacaktı bana. Son düdükle kopan sevinç çığlıklarına biz de katılacaktık. Büyükanmem yüzünü göğsüme dayayacaktı, ben de saçını okşayacak, elimin ısladığını, büyükanmemin ağladığını fark edecektim. Mutluluktan değil de beklenmedik ve önemsizmiş gibi görünen bu mutluluğun insanın içinde kök salmış üzüntüyü tetiklemesi yüzünden kendi içine çöker gibi ağlayacaktı. Schwarzenbeck son dakikada o golü atmamış olsaydı, biz, birbirimize sarılmış vaziyette yere uzanmış olmayacaktık, ben asla büyükanmemin saçını okşayamayacaktım, birbirimize bir daha ömür boyu böylesine derinden temas etmeyecektik. Keşke radyoyu ka-

patmasaydım... Biz, birbirimize sarılmış halde yere uzanmadık. Ben büyükannemin saçını okşamadım. Birbirimize derinden temas etmedik...

[Ara]

Arşivim evimizin bodrumunda. İçeriği ise yakın, en yakın Alman tarihi. Bu içerik raflarda yan yana dizili sayısız ses kasetinde kayıtlı. Kasetleri tematik olarak düzenledim. Örneğin yeşil noktalılarda, Dünya Kupası gibi spor karşılaşmalarına ait kayıtlar var. Kayıt yapmaya, radyo dinlediğimiz yıllarda radyonun yanında teybimi çalıştırarak başlamıştım ve büyükannem çağımızın önemli olaylarını kayıt altına almamı hiç de aptalca bulmamıştı. 1974 Dünya Kupası başta olmak üzere kasetlerimi tekrar tekrar dinlemeyi çok severdi. 1974 Dünya Kupası'nda, Alman takımı ilk iki karşılaşmayı kazanmayı başarmıştı: Şili'ye karşı 1-0 ve Avustralya'ya karşı 3-0 galip gelmişti. Sıra üçüncü maça gelmişti ve bu maç, maçtan öte bir şeydi. Radyo, çok özel bir şeyden, eşsiz bir fırsattan, insanlık âleminin yarısını ilgilendirdiğinden, insan zekâsının sınandığından, mutlak bir gereklilikten, bir adaletten, ahlaktan, özgürlükten ve barıştan söz ediyordu... Alman takımının kaptanı Franz Beckenbauer şöyle diyordu: *Bugün herhangi bir rakibimize karşı oynamıyoruz. Bugün Doğu Almanya'ya karşı oynuyoruz!* Büyükannem tiksintiyle sarsıldı: "DDR!"¹⁷ Köpükler saçan ağzından sözcükler zehir gibi çıkıyordu, DDT¹⁸ der gibiydi ya da bir hastalığın kısaltmasından bahseder gibi. Radyodaki sesler onu onaylarcasına bağırıyordu: *İşte bu yüzden Doğu Almanya'yı ezip geçmeliyiz!* Malıyız, meliyiz'ler ağızlarından eksik olmuyordu. Doğu Almanlar robot futbolu

¹⁷ (Alm.) Deutsche Demokratische Republik. Demokratik Alman Cumhuriyeti. (ç. n.)

¹⁸ Dikloro Difenil Trikloroetan, çok zehirli bir böcek öldürücü. (ç. n.)

ya da takım futbolu oynuyormuş! O memlekette futbol Rus okul kitaplarına göre oynanıyormuş! Büyükanmem, “Ne korkunç!” diye bağırdı. Doğu Almanya milli marşı salonumuzu doldurmaya başladığında büyükanmem polisin kapıya dayanmasından korkar gibi radyonun sesini alelacele kıstı. Marş okunup bittiğinde içeriyi havalandırmak istermiş gibi pencereleri açtı. Sparwasser 1-0’ı daha ilk dakikada kıl payı kaçırınca büyükanmem dehşete kapıldı, Sparwasser sonrasında 77. dakikada Doğu Almanya’yı 1-0 öne geçirince korkunç bir çığlık attı, Beckenbauer aklını oynatmış gibi oyunu lehlerine çevirmeye uğraşırken büyükanmem de onunla birlikte odanın içinde koşturuyor, bir yandan da başını sallaya sallaya bağıırıyordu: *Robot futbolu bu!*; radyodaki spikerin sesini sevimsiz buluyor, spikerin bu işten anlamadığını, kesin komünistin biri olduğunu, bu trajediyi daha fazla dinlemek istemediğini söyleyip duruyordu; ama yine de maçın sonuna kadar radyonun başından kalkmadı, tüm umudunu Schwarzenbeck’e bağlamıştı ancak son düdüğü duyunca bas bas bağırmaya başladı: “Böyle olmaz Schön Efendi!”; radyoda kendisine sorular yöneltilen antrenör Schön kekeleyerek özür diliyordu ama büyükanmem bıkip usanmadan, “Robotlara yenildik!” diyordu.

Artık korkmaya başlamıştım. Bu gidişle asla dünya şampiyonu olamayacaktık. Diğer takımları, Brezilya, Polonya ya da Hollanda’yı düşününce cesaretim kırılıyordu. Hepsi, Almanya’nın bu sözüm ona gelmiş geçmiş en iyi takımından çok daha iyiydi. Hiçbirimizde akıl fikir kalmazdı. Hepimiz çıldırırdık. Büyükanmem gezmeye çıkınca bodrumdaki odama kapanıp teybimin kayıt tuşuna bastım. Sesim gür, kelimeler ağzımdan tane tane çıkıyordu: *İyi günler bayanlar ve baylar. Şimdi Almanya ile Yugoslavya’nın oynayacağı dünya kupası karşılaşmasının canlı yayınına başlıyoruz.* Ara verdim, çok uzun ve çok dramatik bir araydı bu, sanki stadyumla bağlantı kesilmişti, sanki dünya durmuş

ya da ebediyen sessizliğe bürünmüştü. Aklımdan en kötü ihtimaller geçiyordu. Sonra ağzıma bir kahve fincanı dayadım, artık sesim muhabir kabininden biraz boğuk, biraz üzgün, biraz da metalik bir şekilde çıkıyordu: *Hıncahınç dolu Düsseldorf Rhein Stadi'na hoş geldiniz*. Renanya aksanıyla konuşuyordum. *Altmış bin seyirci, Alman takımının stada girmesini bekliyor...* Kabinimin yanında durup çene çalan seyirci taklidi yaptım. Seyircilerin sesleri, pikabımdan yükselen tezahüratlara dönüşürken Alman takımı da sahaya çıkıyordu. Pikapta aralarında Alman milli marşının da olduğu marşlar kayıtlıydı. Marş çalarken oyuncuların adlarını okuyordum. Doğu Almanya yenilgisinden sonra takımı tamamen değiştirmiştım (Bonhof yerine Cullmann, Grabowski yerine Hölzenbein, Wimmer yerine Hoeneß). Bu değişikliğin büyükannemin de hoşuna gideceğinden emindim, bu oyuncuları tercih ettiğini her fırsatta söylemişti. *Şimdi sıra Alman milli marşında* dedim ve pikabın iğnesini milli marşın üzerine yerleştirdim. Milli marşımız her zamankinden daha yüksek çınılıyordu. Bunun büyükannemi canlandıracığını düşünüyordum. Plakta Alman marşından başka marş kayıtlı olmadığı için Yugoslavya marşını atlamak zorundaydım. Büyükannem bu durumu hiç fark etmedi; o radyonun yanında dururken radyonun arkasına gizlediğim teyle ilk maç yayını yapıyor ve başım eğik bir köşede oturmuş olup bitenle alakam yokmuş gibi davranıyordum. Kasetçalarımı ara kabloyla radyonun hoparlörlerine bağlamıştım. Şimdi hoparlörlerden eski yayınlarda olduğundan çok daha yüksek ve tutkulu bir tonda “Almanya, Almanya” çığlıkları yükseliyordu. Güney Avrupalıların heyecanından söz ediyordum. Tribünlerin coşkusu sesimi bastırıyordu. Bağırarak zorunda kalmıştım: *Bayanlar ve baylar, beni duyuyor musunuz?* Evet, büyükannem beni duyuyordu, hem de her zamankinden daha net... Her ayrıntıya, Paul Breitner’in eşofmanını nasıl çıkardığına, Berti Vogts'un

ayakkabılarını nasıl bağladığına, Beckenbauer'in attığı ısınma turlarına değindim. Yeşil çimleri, dalgalanan bayrakları, birikmiş gücü, seyircilerin sıkılı yumruklarını, rengârenk atkılarını, gergin yüzlerini, korkularını, hep bir ağızdan attıkları sloganları anlattım. Tribünlerde yakılan ve ortalığın bir süre için sis bulutuyla kaplanmasına sebep olan Bengal ateşinden söz ettim. Hoparlörlerden yükselen anonsları taklit ettim: *Dikkat, polis konuşuyor! Lütfen havai fişek atmayalım!* Top ortadan kaybolmuştu. Bir yenisi gerekiyordu. Başlama düdüğünü geciktirdikçe geciktiriyordum. Ellerim çekmecede düdüğü bulmaya çalışırken anlatmak zorunda olduğum çok şey vardı. Sonunda büyükannemin sabırsızlığı tehlikeli bir noktaya ulaşınca başlama düdüğünün tiz sesi duyuldu: Alman takımı topu hemen ele geçirmişti. Daha önceki karşılaşmalara göre daha hızlı, daha kararlı, daha saldırgan bir teknikle oynuyordu; ben de bütün spikerlerden daha hızlı, daha kararlı, daha saldırgan bir tonda konuşuyordum. Öyle ki, oyuncuların bir adım önüne geçiyordum. Onları rakibin ceza sahasına soktuğumda, plaktaki sevinç çığlıkları eşliğinde nefes nefese peşimden geliyorlardı. Kimse sözümünden çıkmıyordu: *Breitner. İlerliyor. Top hâlâ Breitner'de. Her an vurabilir. Vuruyor! Ve gol!* Yüksek perdeden sevinç çığlıkları. Büyükannem, altmış bin kişinin arasına sıkışıp kalmış gibi sendeledi, bir deniz gibi dalgalanan ve şarkılar söyleyen bedenlerle omuz omuza oturuyormuş gibi sersemledi. Kalabalık, *So ein Tag...*¹⁹ diye şarkılar söylüyordu. Ben radyodan, *İşte bizi kurtaran vuruş* dedim. Alman takımı kendinden geçmişçesine oynuyordu. Takım, anlattıklarımı birleştirip doruğa çıkarıyordu: *Overath Hoeneß'e mükemmel bir pas attı. Hoeneß koşuyor. Tanrım bu nasıl bir koşma! Hoeneß, top hâlâ Hoeneß'te, Hoeneß kaleye doğru süzülüyor, şimdi Müller, topu alıyor ve gol!*

¹⁹ (Alm.) Nasıl bir gün ama... (ç. n.)

Yine yüksek perdeden ıgıllklar: Seyirciler *Ma uzasın, ma uzasın* diye bağııyordu ama bitiş düdüğüne almak zorundaydım zira kasetim bitmişti...

[Ara]

Futbol karşılaşması, iyi ve tutarlı belli uzunluktaki (90 dakika) bir eylemin sahneye konmasıdır. Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur (başlama düdüğü, ilk yarı, bitiş düdüğü). Bu karşılaşma, (benim radyo yayınlarımda yaptığım gibi) olabildiğince sade bir dille anlatılabilir. Bu anlatım, oyunun seyrine göre feryatlara ve nefrete yol açar, oyunun sonuna gelindiğinde ise (büyükannemde olduğu gibi) heyecandan arınmayı sağlar. Olayın türü mittir. Ben mitten olayların birbirine bağlanmasını, özellikle de skoru anlarım. Çünkü her gol bir olaydır: Mutlu ya da acı bir olay. Her gol bir darbedir: Mutluluktan mutsuzluğa ya da mutsuzluktan mutluluğa taşıyan; mutluluk getiren ya da derinlere sürükleyen; özgürleştiren ya da engel olan; geleceği aşıkâr ya da kaderin indirdiğı bir darbe. Almanya'nın 3-2'lik galibiyeti çok dramatik bir zafer olurdu; 5-0'lık galibiyeti eğlenceli bir komedi; 5-0'lık mağlubiyeti ise sonsuz bir trajedi. 0-0'lık bir skor ise absürd tiyatro.

Dünya şampiyonası çeyrek finalinde Almanya ile İsveç'i karşı karşıya getirdim; büyükannemin hoşlanmadığı bir akrabası İsveç'te yaşıyordu. İsveç ilk yarıyı 1-0 galip tamamlamıştı. Şanssızlıktı bu, hiç hak etmediğimiz bir şanssızlık. İlk yarıdan sonra oyuncularını saha dışına yollayıp sıradan bir müzik çalmaya başladım. Ara bir türlü bitmek bilmiyordu. Esneye esneye son zamanların en sıkıcı haberlerini okudum. Sonrasında karmaşık kavramlar kullandığım uzayıp giden bir hava raporu okumaya giriştim. Ama ara sıra, *takımlar henüz sahaya dönmedi* diyor, bedbahtlıklarından bir türlü kurtulamıyorlarmış gibi yapıyordum. 50. dakikada Alman-

ya'nın beraberliği yakalayacağına dair büyükannemle iddiaya girdim. Hiç umursamadı. Ne anlarmışım, bu oyundan ne anlarmışım, zaten futboldan hiç anlamazmışım! Takımları yine sahaya sürdüm. Almanya 50. dakikada beraberlik golünü attı. 51. dakikada da Bonhof Almanya'yı 2-1 öne geçirdi. Ama 52. dakikada İsveç skoru 2-2 yaptı. İki dakikada üç gol! Kısasa kısas. Önce şanssızlıktan şansa dönüş; derken ardından gelen darbe ve artan bir mutluluk, sonra gerileten darbeye mutluluktan mutsuzluğa dönüş. Daha büyük bir mutluluğu, yani *Deus ex machina* lakaplı Jürgen Grabowski'nin 3-2'sini hazırlayabilmek için mutsuzluk, mutluluk, mutluluk, mutsuzluk sıralaması... Grabowski'yi 66. dakikada oyuna aldım, o da sahaya çıkar çıkmaz topu filelere yollayıp durumu 3-2 yaptı. Seyirciler kalkıp dans etmeye başlamıştı. Ben radyodan *Hepimiz çok mutluyuz!* diye bağırırken, büyükannem kitaplığa tutunmak zorunda kaldı. Bir şey arar gibi yere bakıyordu. Tek kelimeyle bitik haldeydi. Hoeneß'in son dakikada attığı Almanya'yı 4-2'lik galibiyete taşıyan penaltı artık gereksizdi. Büyükannem bunu algılayamamıştı bile.

Profesör Heidegger'i son kez ziyaret edip doktora tezimi futbol üzerine yazıp yazamayacağımı sordum. Beni tanıyamadı. Futbolun yani yirmi iki adamın tek bir topun peşinden koşturup durmasının birçok kişiye anlamsız gelebileceğini söyleyerek açıklamaya çalıştım. Futbolcular da sahne oyuncularına gibiydi, işleri taklitti. Nasıl koşacağımızı taklit ediyorlardı ancak hayatta kalmaları futbol sahasındaki başarılarına bağlı olsa, bizden çok daha hızlı koşabilirlerdi. Onlar hep bizim istediğimiz ama koşamadığımız gibi koşabiliyorlardı. Onlar da bizim gibi bir şeylere karşı koşuyordu: Savunmaya, büyük beklentilere, bir sürü dirence ve aksiliğe karşı. Büyük hayati sorunları çözmeye çalışıyorlardı. Futbol, hayatın bir kopyasıydı. Futbol aynı zamanda hayatın zıddıydı; örneğin daha önce hiç galip gelmemiş bir takımın,

daha önce hiç mağlup olmamış bir takımı yenmesiydi. Mit buydu. Futbolda mesele daima mitik ilkelerdi. Her futbol karşılaşması bir öyküydü: mutsuzluk, mutluluk, mutluluk, mutsuzluk... 0-0'lık bir skor, absürd tiyatro olurdu. Hiçbir futbolseverin tuttuğu takımın galibiyetinden bir çıkarı yoktu ama yine de birçoğu için kazanılmış bir karşılaşma büyük bir adalet duygusu ve anlamlı, olağanüstü bir vahiydi – en azından birkaç saat için bu böyleydi. Futbol sembolik bir zirveydi, üstelik sadece hayal kırıklığına uğramışlar için de değil. Futbol bir rövanştı, onca yılın rövanşı... Heidegger susuyordu. Beni tanıyamamıştı. Büyükkannemden söz ettim. Beni şöyle uğurladı: “Futboldan hiç anlamam.”

[Ara]

Büyükkannem final maçından önce ne yemek yiyebilmiş ne de uyuyabilmişti. Dünyanın en iyi futbolcusu ve dünyanın en iyi futbol takımı olan Hollanda milli takımının kaptanı Johan Cruyff onu çok korkutuyordu. Almanya finalde Hollanda ile karşılaşacaktı. Bu ürkütücü ama değiştirilemez bir durumdu. Büyükkannem artık bütün şampiyonaya ruhsal falakanın abartılmış ve kurnazca planlanmış bir türü gözüyle bakıyordu. Almanya'yı finale kadar bize daha çok işkence edebilmek için taşıdıklarını savunuyordu. Sunacağım karşılaşmayı dinlemek yerine kendini odasına kapatmayı planlıyordu. Kaçınılmaz yenilginin üzerinde yaratacağı etkiyi hafifletmek için, maçın skorunu ona duvarın arkasından söylemeliydim. Çünkü Hollanda namağluptu. Çılgın bir yayınla olayları tersine döndürmemiş olsaydım, aslında dünya şampiyonluğu onlarınındı; bunu yaparken her türlü gerçekçilik ve inandırıcılıktan uzaklaşacağımı ve yalnızca tiyatroculuk ilkelerine göre davranacağımı pekâlâ biliyordum. Ortaya çıkan melodram her türlü gerçekten uzak ama bir o kadar da etkileyici ve mutluluk vericiydi. Üç

perdelik bir yapı seçmiştim: Felaket, değişim ve mutlu son – hatta olağanüstü mutlu bir son. Bir hizmetçi kızın hikâyesi gelmişti aklıma: Kız bir konta âşık olur ve acımasızca reddedilir – çaresizlik ve insafsızlık... Kız isteğinden vazgeçmez, kontta kararsızlık başlar – ve umut. Kız hedefinden şaşmaz, kont sendelemeye başlar – dönüşüm ve zirve. Kız heyecanla düğünü beklerken bütün dünya mutluluğunu elinden almayaya çalışır – kaygı. Nihayet bitiş düdüğü çalar, “Evet”ler, düğün, inanılmayacak şey artık gerçektir: Kız artık kontestir! Biz de dünya şampiyonu! Biz de adeta hizmetçi kız gibi mücadele, çalışkanlık ve azimle dünya şampiyonu olmuştuk. Ve de benim yayınlarımla...

İyi günler bayanlar ve baylar. Bugün günlerden pazar, 7 Temmuz 1974, saat 16:00. Şimdi sıra fi-nal ma-çın-da! Almanya, Hollanda ile karşılaşılıyor. Münih Olimpiyat Stadi’nda pırıl pırıl güneşli bir gün. Çekirge sesleri. Sonra yüksek perdeden insan sesleri ve Alman milli marşı. İlk hücum Hollanda’dan geliyor. Büyükanнем için bu bile kötüye işaretti. Bir ayağını salondan içeri atmış, ancak girmemişti, eşikte bekliyordu; ne yakınında durduğu yayınımdan kendini alabiliyor ne de girmeye cesaret ediyordu; her an tüyebilecekmiş gibi tedirgin, sıvışmaya hazır, eşikte bekliyordu... Johan Cruyff...

“Lütfen yapma Cruyff!”

Top hâlâ Cruyff’ta, Vogts’u geçti, rakip sahaya doğru ilerliyor, ceza sahasına doğru, ceza sahası... Faul değil, hayır faul yok! Tanrım, hakem penaltı veriyor...

Büyükanнем kaçmıştı bile. Yatak odası kapısının çarpıldığını duydum, ardından da yuvasında hızla çevrilen bir anahtarın sesi geldi. Kendini içeriye hapsetmişti. Duvarın arkasından boğuk sesi geliyordu:

“Durum nasıl?”

Neeskens top çeviriyor.

“Ne oldu?”

Neeskens depar atıyor. Gol.

“Anlamadım?”

“Hollanda gol attı!” diye duvarın arkasından üzgün bir sesle bağırdım. Sonra büyükannemin uzun süre sesi çıkmadı. Yayınımı baş başa kalmıştım. Çok emek vermiştim. Alman oyuncular vazgeçmiyordu. Direniyorlardı. Umutlandırıcı pozisyonlar yakaladılar. *Oyunun ilk yirmi beş dakikası geride kaldı. Top şimdi Almanya’da. Hölzenbein, Hölzenbein, hâlâ Hölzenbein. Faul! Fauldü bu! Penaltı! Evet, hakem penaltı veriyor! Almanya penaltı atacak!*

Duvarı yumrukladım: “Penaltı!”

Büyükannem ağlamaklı bir sesle cevap verdi: “Sus artık! Dayanamıyorum!”

“Almanya penaltı atacak!”

“Ne?”

“Almanya atacak!”

Kulağıma patırtılar geldi. Kapı hızla açıldı. Büyükannem koridoru koşarak geçti, anca kapı eşiğine kadar gelebildi.

“Gol mü?”

“Hayır, penaltı, Almanya atacak.”

Breitner atacak.

“Breitner mi? Neden Müller atmıyor?”

Olimpiyat Stadi’nda ürktücü bir sessizlik.

Emaye fincana konuştuğumdan sesimde metalik bir tını vardı

Breitner topa yaklaşıyor, vuruyor, goal! Ve berabereyiz. Yüksek perdeden çığlıklar.

Büyükannem ileri geri hareket eden kapıya tutundu. İzleyen dakikalarda kendini ağır ağır salona, yayınının sıcak sesine doğru kaydırды, Alman takımı şimdi hücumla geçmişti ve tıpkı hizmetçi kız gibi her şeyi tek bir karta yatırmıştı: *Bonhof sağa geçti, güzeeeeel, şimdi kanatları kullanacaklar. Müller beklemede. Müller topa vuruyor. Gooooo! Her şeyi bu gole bağlamıştım: Bütün gücümü ve tekniğimi, bilgimi,*

hayal gücümü, hayatımı, her şeyimi, bugünü ve geride bıraktığım tüm yıllarıyla geçmişimi... Geceler boyu bu golü çalışmıştım, özellikle zirve anını, kasetçaları bir geri bir ileri sarmış, “pause” düğmesine basmış ve “gol” diye avazım çıktığı kadar bağırmıştım. Bağırmanın her çeşidini denemiştim; öfkeyle, zafer sarhoşluğuyla ve tüm gerçekliğiyle... Sesim kiminde keyifli, kiminde kısık, kiminde de ağlamaklı çıkıyordu. Elimi pantolonuma atmış ve mastürbasyona başlamıştım (orgazmı o günlerde keşfetmiştim) ve her orgazmda kayıt düğmesine basıp GOOOOL! diye bağıryordum, o zaman kısık sesli, iniltili ve etkili “gol” seslerini çıkarabiliyordum ki kulağa en iyi gelenler ve büyükannem için seçtiklerim bunlardı: GOOOOL!

Sonra titreme başladı. Tıpkı hizmetçi kız gibi titreyerek “evet”i bekliyorduk, bitiş düdüğünün “evet”ini. İkinci yarı uzadıkça uzadı. Çünkü kırk beş dakikayı tam bir saate uzatmıştım. Hollandalılar bizi bütün güçleriyle kendi ceza sahamıza sıkıştırmıştı. Büyükannem tüymüştü. Ağzımdan güçbela çıkan sözcükler Hollandalıların topa vuruş seslerine karışıyordu. Top, kafa vuruşlarıyla ceza sahasının dışına atılıyordu. Kaleci Maier topu her seferinde inanılmaz bir şekilde yakalıyor, imkânsız denecek kurtarışlar yapıyordu. Büyükannem usulca yeniden odaya girdi. Radyodan kuru bir şekilde *Gol!* diye bağırdım. Büyükannem kulaklarını kapayıp “Olamaz!” diye kükreyince devam ettim: “*Yok gol olmadı, olmadı, henüz olmadı!*” Büyükannem genelde koridorda durmayı tercih ediyordu. Hollandalılar topu ele geçirdiğinde kaçıyor, top Almanlara geçince tekrar ortaya çıkıyordu. O kadar güçsüz düşmüştü ki karşılaşmanın son dakikalarını ancak odasından takip edebilecekti – yine de kapıyı kapatmıyordu. Sonunda nihayet bitiş düdüğü çaldı. Ne olur ne olmaz diye düdüğü iki kez çaldım. Koridordan sevinç çığlıkları yükseldi. Büyükannemin yatak odasına gittim. Darmadağın olmuş yatağına uzanmıştı. Yalvaran ve

soran gözlerle yüzüme baktı. Kont gibi duruyordum yanı başında. Kravatımı gevşettim. Kont gibi eğildim, hizmetçimi alnından öperek: “Dünya şampiyonuyuz!” dedim.

[Ara]

Bütün bunlar kulağa *gerçekdışı* geliyor ama büyükanem dışında Almanya’nın hem 1974 hem de 1990 yılında futbolda dünya şampiyonu olduğunu sanan, üstelik bundan emin olan başka insanlar da var.

[Ara]

Kulakları uğuldatan sevinç çığlıkları, yayınlarım sırasında sıklıkla çaldığım marş müziği ve Alman milli marşı... Bu plak olmadan ne yayınlarımı gerçekleştirebilirdim ne de dünya şampiyonu olabilirdik. Plakta *Alman tarihine dair konuşmalar* vardı – pikabımın üzerinde dönen plağın adı buydu. En büyük çığlıklar Goebbels ve Hitler’in konuşmalarının ardından atıldığı ve bu konuşmalar binlerce insanın dakikalar süren haykırmalarıyla kesildiği için, “gol” diye bağırdığım zamanlar pikabın iğnesi bu ikilinin konuşmaları üzerinde dururdu. Bu insanların bağırış çağırışları futbol stadındakilerden farksızdı. Bu konuşmaların Berlin Spor Sarayı’nda yapılmış olması, ayrıca konuşmalar öncesinde tıpkı milli maçlarda olduğu gibi marş müziği ve Alman milli marşı çalınması da işimi kolaylaştırıyordu...

[Ara]

Bodrumdaki yeni ve en güncel Alman tarihiyle ilgili arşivimi şöyle düzenlemiştim: Yeşil noktalı kasetler spor karşılaşmaları, kırmızı noktalılar facialar ve skandallar, mavi noktalılar hükümet açıklamaları ve hükümet değişiklikleri,

sarı noktalar ise ekonomi haberleri ve iktisadi veriler. Başka bir köşede kendi tarihimin kasetleri yığılıydı. Buraya açılan çelik kapının anahtarı sadece bende vardı. Büyükanнем koleksiyon merakımı bir parça hayretle karşılıyordu. Yine de bu konuya kafa yordukça bodrumdaki aktivitelerimde bana büyüklerimin örnek olduğunu hatırlıyordu; büyükbabama da onun babası da tarihe büyük ilgi duyuyormuş. Hatta büyükbabamın Napolyon hakkında yazdığı tamamlanmamış bir incelemesi var. Tarih merakı bana büyükbabamdan geçmiş olmalıydı, kafamın biçiminden bile belliydi bu.

Önceleri kasetçalarımı radyonun arkasına saklıyordum. Daha sonra biz radyo dinlerken o radyoyla birlikte uluorta çalışırdı. Haberler iyiye, büyükanнем mutluluğu uçup gideverecekmiş gibi gergin bir ifadeyle kasetçaların haberleri kaydedip kaydetmediğini sorardı. Oysa gerçekte kasetçalar haberleri kaydetmiyor, yayınlıyordu. Olası kötü günler için yüklüce iyi haber kaydedip depolamalıydim. Büyükanнем bazı haberleri tekrar tekrar dinlemek istiyordu; 1974 Dünya Kupası final maçı, Mogadişu'da rehinelerin kurtarılması ya da Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi... O zaman ben de mahzenden yillanmış iyi bir şarap çıkaracakmış gibi bodruma iniyordum.

Büyükanнем bir haberi ilk kez duyduğunda çoğunlukla kolundaki saate kızardı. Sesim radyodan, *Saat 20:00, şimdi haberleri veriyoruz*, diye yükseldiğinde verdiğim saatleri tamamen rasgele seçmiş olurdum, çünkü saati başlarken formalite icabı veriyordum. Haberler saat 20:00'de değil, büyükanнемin sabırsızlığına daha fazla dayanamadığım bir zamanda yemekten sonra başlıyordu. Büyükanнем bazı günler kırk dakika geri kalan değerli İsviçre saatini sık sık tamire götürüyordu.

Okul tatillerinde geceler ve haftalar boyu bodruma kapanıyor, epeyce bir haber yedekliyordum. Radyo istasyonlarının aksine kendi işimi kendim yapıyordum. Ne muha-

birim ne ses teknisyenim ne bana destek olacak çalışanın ne de sabah yedi haberlerini benimle dönüşümlü okuyacak spikerim vardı, haberleşme vergisi ödemiyor, çevremde gördüğüm gerçek olayları aktarmıyordum. Olaylara sürekli müdahale etmemiş, sözde kaçınılmazı kendimce eğip bükmemiş, zayıflatmamış, abartmamış ya da değiştirmemiş olsam, şimdi nerede olurduk kim bilir? Kilometrelerce uza-yıp giden ses bantlarım olmasaydı nerede olurduk şimdi? Bilmiyorum. Belki de bazı şeyler bensiz daha iyi olurdu. İti-raf ediyorum, 1974 Dünya Kupası amatörceydi. Hata yap-tığımı itiraf ediyorum. Helmut Kohl kasetleri bir hataydı. Ben olmasaydım belki herkes çıldırmış ya da ölmüş olurdu. Kim bilir! Belki kasetlerim yüzünden çoktan çıldırmışsınız da farkında değilizdir. Kim bilir! Belki kasetlerim hiçbir şeyi değiştirmemiştir. Belki benim müdahalem olmasa dahi bir-çok şey aynen böyle gelişirdi, belki biraz daha geç, belki biraz daha farklı olurdu. Kim bilir! Belki de her şey benim kasetlerime rağmen ya da benim kasetlerim yüzünden oldu-ğu gibidir? Kim bilir!

Büyükannemi fazlaca heyecanlandırmayan kasetle-ri yeni ve daha iyi haberlerle dolduruyordum: Mesela Doğu Almanya haberleri, olaylar ve protesto yürüyüşleri, Honecker'in istifası, Berlin Duvarı'nın yıkılışı, Kurfürs-tendamm Caddesi'nde halkın sevinçten dans etmesi gibi... Bodrumdan *Ben ulusum* diye bağıırıyordum... Sonra iki Al-manya'nın birleşmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması, sos-yalizmin çöküşü. Büyükannem de böyle olmasını istemişti. En az ilgisini çeken bölüm, ekonomi haberlerimdi. Öte yan-dan ekonomi haberlerim ve ekonomik verilerim nefes kesici olmasa da kayda değerdi – sonuçta yaşamak için paraya ihtiyacımız vardı! Borsa haberlerim sayesinde büyükanne-min hisse senedi serveti yüzde birkaç yüz oranında artmış-tı. 1976 yılında ekonomik büyüme oranını % 5,3 olarak açıkladığımda büyükannem, “Gördün mü bak!” diye bir

çığlık atmıştı. Öte yandan 1978 yılında Almanya Dünya Kupası'nı kazanamayınca enflasyon oranını % 2,6'ya düşürdüm. Büyükannemin parası güvence altındaydı. Radyodan keyifli bir sesle *Paramız güvence altında* diye seslendim. Bu arada aynı dönemlerde işsizlik oranında bir artış olduğunu itiraf ediyor, 1982 yılında % 7,5'lik bir işsizlikten söz ediyordum. Kötü niyetimi gitgide daha açık bir şekilde hissetmeme karşın, bunu kötülük olsun diye değil haklı bir nedenden, gerçekçi olmak adına yapıyordum. Ekonomi politikasının kurallarına uyuyordum. Gittiğim okullardan birinde istikrarlı bir kazanç isteniyorsa, yüksek işsizlik oranının kaçınılmaz olduğunu duymuştum ve büyükannem de istikrarlı bir kazanç istiyordu...

Sıra, Bonn'da uzun zamandır beklenen hükümet değişikliğine gelmişti. Büyükannem sosyal demokrasiden nefret ediyordu. Parlamento seçimlerinde her seferinde büyük bir kararlılık ve umutla sandığa gitmesine karşın oyu asla dikkate alınmamıştı. On üç yıl boyunca Bonn'daki korkunç koalisyonun kahrını çekmişti. 1982 yılının Eylül ayında buna bir son verdim. O günlerde bir sonraki seçimlere henüz iki yıl vardı, bu büyükannem için sonsuzluk sayıldığı için başka bir yol buldum: Kabinedeki dört FDP üyesini istifa ettirdim. Sonra bir güvenoylaması düzenledim. Birkaç konuşma yaptım; konuşma sırasında fincanımda haykırışlar yankılandı; milletvekilleri oylarını atarken parke gıcırtiları; gergin bekleyiş ve parlamento koridorlarında homurtular; sonra benim meclis başkanı olarak seçim sonuçlarını açıklayan sesim duyuldu; alçak perdeden alkışlar; 90 dakikalık kaset Helmut Kohl'un başbakan seçilmesiyle son buldu... Yeni unvanıyla Kohl'un adını ilk kez telaffuz edeceğim, pat diye *Başbakan Kohl*'un konuşma yapacağını duyuracağım sırada gülme krizim tuttuğu için "pause" düğmesine basmak zorunda kalmıştım; bu alışılmamış sözler ve hükümet değişikliği bana çok gülünç gelmişti. Büyükannem bunu

duysa kulaklarına inanmayarak yerinden kalkar, “Yeter!” diye bağıırdı herhalde. “Artık sıkıldım!” diyerek kasetçaların fişini prizden çekişini görür gibi oluyordum. Kendimi buna hazırlamıştım. Ama böyle olmadı. Hükümet açıklaması yaptığım sırada kötü bir aksanla kelimeleri yutuyor, anlaşılmayacak kadar bozuyordum. Dilim vişne suyunda yüzüyor, ağzıma doldurduğum kâğıt mendiller arasında uyuşmuş halde kekeliyordu: *Artık kemerleri sıkmak zorundayız!* derken sesim sarhoş gibi çıksa da büyükannem söylediklerimi yavaş yavaş anlamaya başlamıştı, geçirdiğim gülme krizi sırasında attığım kahkahaları açıkça duysa da saçmalıklarımı onaylıyordu. Utanmaz kahkahalarım için muhalefeti suçluyordu. Az önce dişlerimden birkaçını çekirmiş gibi konuşuyordum: *Fedakârlık yapmak zorundayız!* Büyükannem, “Doğru! Adam haklı!” diyordu. Bizim dönemimizin sonu olarak gördüğüm şey aslında bitmek bilmeyen bir sürecin başlangıcıydı. Bütün seçimlerde Helmut Kohl ve ekibini kazandırmak zorundaydım. Büyükannem böyle istiyordu. Alkole batırılmış kâğıt mendiller arasından zar zor çıkan bozuk sesime vurulmuştu. Sesim kâh öfke dolu oluyor kâh memnuniyetten şakıyordu, bazen kendi sesimle, bazen Kohl’un sesiyle, bazen de birkaç kişinin sesiyle birden konuşuyordum, yine de büyükannem 1982 yılı için ortaya attığım çılgın fikre inatla sarılıyordu. Arşivimde gelecekteki seçimlerde alınan ve sonsuza dek değişmeyecek aynı sonuçları belgeleyen birkaç kaset yığın halinde duruyor...

[Ara]

Bazı kasetler için içeriği biraz yumuşatmayı, değiştirmeyi ya da üzerine yeni kayıt yapmayı düşün...

[Ara]

Bazı kasetlere vişne suyu döküldü...

[Ara]

Bir futbol maçı doksan dakika sürüyor. Sovyet birliklerinin Afganistan'a girmesi günler sürmüştü. Çok geçmeden yüzlerce saatlik haber, röportaj, hava durumu, müzik, canlı yayın, büyük olaylar ve dünya olaylarını kaydedebilecek çeşitli teyplerle çalışmaya başlamıştım. Büyükanнемin dinledikleri artık radyonun yanındaki kasetçalardan değil, doğrudan bodrumdan geliyordu. Zaman ayarlayıcı düğmeye basmamla birlikte birbirine bağlı birkaç teyp günlerce yayın yapıyor, ben de tepkisini ölçmek için büyükanнемin yanında oturuyor ya da sadece dinleniyordum...

Böylece büyükanнем radyoyu oturma odasında değil çatıdaki camdan çardağının içinde, benim bodrumdan anlattığım dünyayı göz hapsinde tutarak dinliyordu. İçinde oturup beni dinlediği ampul, geceleri radyo lambasına benziyordu...

[Ara]

Bazen yukarıdan kulağıma öfke dolu tartışmalara ve ciddi kavgalara dönebilen yüksek perdeden sesler geliyordu. Saçmalık, delilik, aptallık, çılgınlık gibi sözler duyuyordum. *Sizin hiçbir şeyden haberiniz yok! Budala numarası yapmayın! Kendinize gelin artık! Siz hiç haber dinlemez misiniz? Nasıl? Efendim? Hiç mi duymadınız? Elbette! Tabii ki! İşte böyle! Buna nasıl itiraz edebilirsiniz? İnsanın bunu bilmesi lazım! Siz hangi dünyada yaşıyorsunuz?* Sonra benim adım geçerci. Büyükanнемin sesi yardım ister gibi çıkardı. Hiç tepki vermezdim. Ardından büyükanнем çelik kapıyı deliler gibi yumruklardı. Açmazdım. Yoktum ki! Dışarıdaydım! Büyükanнем tanıklık etmemi isterdi. Dostlarına ve arkadaşlarına başbakanımızın kim olduğunu, Afganistan'ın nerede olduğunu, İngiltere başbakanının

kim olduğunu, Mogadişu'da neler olup bittiğini, Ronald Reagan'ın kim olduğunu, dolar kurunu, Körfez Savaşı'nın ne olduğunu, Charles ve Diana'nın düğününün nasıl geçtiğini söylememi isterdi... Bu isimler ve olaylar bana bir şey ifade etmiyordu, hepsi rasgele ağızımdan çıkan, içgüdüsel konuşma çalışmalarıydı, önemsiz şeylerdi, büyük darbe için birer alıştırmaydı... Bunlar benim için dünyanın geri kalanının sözde bilgisiyle değiştirilebilecek, hatta birbirinin yerine geçebilecek şeylerdi. Bence SPD²⁰ hâlâ hükümetin başındaydı. Bence Amerikan başkanının adı Oscar Clark'tı. Neden olmasın? Yeter ki yeterince sık telaffuz edilsin ve duyulsun... İster Charles'la Diana, ister Charles'la Lady Mary Splatt olsun... Bana göre hepsi birdi. Ama öyle değildi işte! Büyükannem bıkip usanmadan bodrum kapısını yumrukluyordu. Çıldırmış misafirlerine gerçeği söylememi istiyordu. Onlara hangi dünyada yaşadığımızı, bizim dünyamızı anlatmalıydım... Ama ben sesimi çıkarmıyor, bodrumda kalmayı sürdürüyordum...

[Ara]

Yıllarca bodrumdan anlatıp durduğum bu dünya nasıl bir şey? Ne biçim bir dünya bu? Sinirime dokunuyor. Tiksiniyorum ondan. Gevezeliğimden başka bir şey değil. Sinsice ilerleyen kötülüğümün bir sonucu sadece...

[Ara]

Bir insan düşünün ki bir anda bütün bilgisini kaybetmiş olsun. Ona belli olayların gerçekleşmediği ya da farklı geliştiği söylenmekle kalınmasın, ayrıca birbirine bağlı olay-

²⁰ (Alm.) Sozialdemokratische Partei Deutschlands: Almanya Sosyal Demokrat Partisi. (ç. n.)

ların yıllar içinde işlenmiş örgüsü, kuşku götürmez güzelliklerin tüm yapısı, dünyanın kapsamlı ruhsal haritası bir anda yıkılsın! Buna kim izin verirdi ki? Böyle bir yıkıma kim izin verirdi? Büyükanнем izin vermiyordu, ben de vermiyordum. Bu yüzden konuşmaya devam etmek zorundaydım, yıllarca, ta bugüne kadar. Konukları evden ayrılırken büyükanнемin yaşadığı huzursuzluğu hissetmiştim (konukların sayısı gitgide azalıyor, gidenler bir daha dönmüyordu) ve bu huzursuzluk çok geçmeden büyük bir öfkeye dönüştü. Büyükanнем duyduğu her şeyi gazetelerde okumak istiyordu. Başka radyo istasyonlarının yayınlarını dinlemek istiyordu. Televizyon almak istiyordu. Ama yapmadı. Bunu yapmayacağını biliyordum zaten...

Hangi deprem? Ne otomobil reformu? Markus Ziege mi? Sarma makinesi mi? Göz dökümhanesi mi? Max mı? Kuzeyin tedavi işaretleri mi? Pi Pack Po mu? Komplocu mu? Wurmlingen mi? Soluk mavi mi? Haylaz Kahramanlar mı? YPS numarası mı? Maviler mi? Metagnom mu? Crash-Dance mi? Nicoclaus mu? ECI mi? Makizm mi? Toprak ağırlığı mı? Toprak diyeti mi? Göstermelik politika mı? OAMDG mi? Nynorsk mu? Gagat mı? EOS mu? Schickelgruber mi? Ernst Schnabel mi? KV mi? Son konukları ve arkadaşları da evimizi bir daha dönmemek üzere terk ettikten sonra, korkunç konuşmaların yankıları büyükanнемin şaşkınlıktan açık kalan ağzından böyle çıkıyordu... Gidenler geride kavram karmaşaları ve bir sürü iddia bırakıyordu – bunlar bizim telaffuz bile edemediğimiz sözcüklerdi. Büyükanнем, uzaylılar ağzını ele geçirmiş gibi gidip gargara yaptı. Ağzının içindeki çılgınlığı tuvalete tükürdü. Ona her seferinde şu güvenceyi vermek zorunda kalıyordum: Her şey neyse odur. Radyoyu her açtığımda –ki bunu gitgide daha az yapıyordum– daha az şey anlar olmuşum. O zaman teybimin start düğmesine basıyordum. İngiltere'nin kadın başbakanı büyükanнемe çok benziyordu. Konuşuyor ve konuş-

yordum... Haberleri okuyordum. İngiltere'yi anlatıyordum. Almanya'yı anlatıyordum. Hayatımı anlatıyordum. Bütün dünyayı anlatıyordum...

[Ara]

İyi bir öğrenciydim, çok iyi bir öğrenciydim, bütün derslerde çok başarılıydim, her yerde herkes tarafından seviliyordum, sınıf başkanıydim, okul sözcüsüydim, çok konuşuyordum, güzel konuşuyordum, her şeyden konuşuyordum, tabii ki bir atlettim, örnek bir atlettim, kulaklarıma rağmen tüm yüz metre koşularını kazanıyordum, tüm disiplinlerde ve sıralamalarda birinciydim, herkesin, her şeyin en iyisi, en yükseği, en hızlısıydim... İşte haberler artık bunlardan ibaretti! Yastığımın altına aşk mektupları koyuyordum, yastığımın üzerinde daima yeni yüzler belirliyordu, her gece yeni bir yüz... Büyükannem, “Aman da aman!” diyor, aşklarımı onaylıyordu; o beni sevdiğine göre, başkalarının da beni sevmesi gerekiyordu ve beni seven kadınların sayısı arttıkça büyükanne beni daha çok seviyordu. İcatlar yapıyordum. Bakanın biri bana bir ödül veriyordu. İşte haberler artık bunlardan ibaretti! Tenis oynuyordum. Ulusal elişleri yarışmasının jürisindeydim. Görüşlerime başvuruluyordu. Ulusal okul başkanları konferansının sözcüsüydim. Milli Eğitim Bakanlığı 2000 yılı lise bitirme sınavı komisyonundaydım – bu ne miydi? Ben bu komisyonun başkanıydim. *Hayat bir yüz metre koşusudur.* Bakan, “Katılıyorum,” diyordu. İşte haberler artık bunlardan ibaretti. Genç Başarı Birliği – bu ne miydi? Bir ödül. Her yerdeydim, her yere saçılmıştım, her yere yayılmıştım, her yerde beni arıyorlardı. Ben ilktim, en iyiydim, en gençtim. Bir insandım. Yumruğumdan korkuluyordu. İşte haberler artık bunlardan ibaretti! Dünyamdaki başarı taşkınlıklarının basitliği mide bulandırıcıydı. Von Hohenstauf Prensesi Ursula yanımda

oturuyordu. Bana tapıyordu: *Seni seviyorum! Seni seviyorum!* Yüzme bilmeyen birine âşık olabileceği aklına bile gelmezdi oysa. *Seni seviyorum!* Evet, beni seviyordu. Bu kız ne şişman ne de zayıftı ama uzun boyluydu, uzun, ağaç dalı gibi bacaklarıyla peşimde dolanıp duruyordu, beni uzaktan seviyordu, beni yakından seviyordu, beni en başından seviyordu, beni arkadan seviyordu, beni önden seviyordu, beni hem açık hem de kapalı gözlerle seviyordu, sesimi seviyordu, beni yatağında seviyordu, benim yatağımnda seviyordu, beni tersten seviyordu. Aleyhimde ne söylersem söyleyeyim Ursula von Hohenstauf'un umurunda değildi. İşte haberler artık bunlardan ibaretti!

Varlığım kendini önceleri gelişigüzel, belli belirsiz imalarla gösteriyordu; belli bir yerdeki belli bir olay, başka bir yerde ve farklı kadroyla başka türlü gerçekleşecekti sanki: Daha hızlı, daha yüksek, daha ileri, daha iyi, daha zinde, daha genç, daha heyecan verici, daha inandırıcı, daha başarılı ve daha birçok şey. Mesela radyo bir binicilik turnuvasının birincisinden söz ediyordu: Bir başka genç daha hızlı olabilirdi.

İlk başlarda kendimden başka insanlardan ve başka olaylardan konuşurken, laf arasında bahsediyordum. Ancak zamanla bu araya sıkıştırılmış kısa cümleler yetmemeye başladı. Cümleler haberlere dönüştü; haberleri öğrencilik yıllarıma, notlarıma, kurtarma eylemlerime, çevre tarafından sevilmememe, icatlarıma, oynadığım tenise, kişiliğime, Hohenstauf Prensesi ile olan upuzun ilişkiye dair röportajlar izledi. Öğrencilik yıllarım, benim o müthiş öğrencilik yıllarım... Bu dönem, sayısız kasete kaydedilmiş halde bir sandığın içinde duruyor. O günleri bıkıp usanmadan bantlara aktardım. Ülkenin en disiplinli öğretmenlerinden oluşan bir komisyon beni çağımızın kültürüne dair geniş kapsamlı sorularla sınamıştı. Sorun, sorun bakalım! Tam dokuz yüz konuda görüş bildirmem gerekiyordu. Bundan daha güzel

ne olabilirdi! Tek başına bu olay bile dış sesler, ses tekniği ve zaman açısından öyle büyük emek gerektiriyordu ki birkaç haftayı bodrumda geçirmek zorunda kalmıştım. Okullarımda dört gözle yolumu bekliyorlardı. Onlara mazeret bildirdim. Başka bir yerde konuşmak yerine olduğum yerde hayatın tadını çıkarmayı elbette ben de yeğlerdim. Bodrumda sınavlarımı anlattım, sonra sınıf başkanı olarak konuştum, okul sözcüsü olarak konuştum, her şeye dair ve fazla fazla konuşan biri olarak konuştum. Bodrumda yüz metre koşuları kazandım, tenis oynadım, öğrencileri yanan bir binadan kurtardım. Yine bodrumda güneşin altında yattım, ormanlarda koştum, denizde yüzdüm. Orada lise bitirme sınavına girdim. Orada montaj masasında çalıştım. Orada çeşit çeşit fincandan sayısız ses çıkardım. Bodrumda İncil'den pasajlar okuyup Noel ayinleri düzenledim. Konserve kutularından yemek yedim. Hikâyeme uymayan tek nokta, aynada yüzümü görmem oldu. Uykum gelince bir şilte üzerinde uyuyordum. Radyoda olduğum zamanlar evde olmam gerektiği için tuvalete gizlice giriyordum. Tatillerimi bodrumda geçirdim. Büyükannem yukarıda camdan çardağına oturmuş beni dinlerken ben, tatil sonrası trene binmiş okuluma dönüyordum.

[Ara]

Hepimiz bir kurmacanın temsilcileriyiz...

[Ara]

On yedi yaşında Wimbledon Tenis Turnuvası'na katılmış, bacağımdaki sakatlığa rağmen turdan tura atlamıştım; güçlü rakiplere karşı oynamış, dünyanın bütün mantık ve direncine rağmen hepsini mağlup etmişim. Bir ayağım topallayarak oyunu terk etmek istemiş, diğer ayağım yere

vurarak kortta kalmıştı. Her şeye rağmen oynamaya ve konuşmaya devam edip kaçınılmaz gibi görünen yenilgiden mücadeleyle sıyrılmış, sinirli, bağırان ya da ağlamaklı sesle konuşmuş, bazen de kendi kendime sızlanmıştım; sesim ve adım önceleri spor haberlerinin bir kıyısında, daha sonra akşam haberlerinde, çeyrek finalden itibaren de saatler süren zahmetli canlı yayınlarda duyulup yayılmaya başlamıştı. Haftalar süren gece çalışmalarında final karşılaşmasına dek konuşmalarımı tamamladığım ve uzunca bir zaman yetecek kadar yedek kaset doldurduğum için yapacak bir iş kalmamıştı; kilerden kurtulup gün ışığına çıkmak istediğim zaman evi terk etmem gerekiyordu, çünkü orada olamazdım, çünkü ben Wimbledon'daydım, çünkü ben Wimbledon'da tenis oynuyordum... Aylar sonra ilk kez sokağa, temiz havaya çıktım. Yaz gelmişti. Bodrumda, Wimbledon turnuvasının yaz aylarında düzenlendiğini söylerken demek ki yanılmamıştım. Bodrum karanlık olmasına rağmen mevsimlerle ilgili sezgilerim doğru çıkmıştı. Wimbledon'da sıklıkla yağmur yağarken, kentimin caddeleri güneşten pırıl pırıldı. Güneşe alışkın olmadığımından çok geçmeden ter içinde kaldım. Yürümekte zorlanıyordum. Ara sıra binalara yaslanıyor, duvarlara tırmanıp oturuyordum. Bir pastanede kahvaltı etmek istedim. Birkaç kez, "Bir kahvaltı getirir misiniz lütfen," diye seslendiysem de, araya sürekli başkaları girdi. İnsanların tedirginliğinin farkındaydım, yaklaşan şöhretimi biraz inançsız biraz da mahcup bir halde görmezden geliyorlardı. Bir kırtasiyeden bir defter, bir imza defteri aldım. Bunun dışında şehir turum olaysız geçti. İnsanlara alışmam, insanların da bana alışması için bazen selam veriyordum. Kimseyi beklemeden selam veriyor ama ukalalık yapmıyordum, onlara selam verdiğimi hisseden bazıları, sanki selamım saçma bir iddiaymış gibi başlarını sallayarak geçip gidiyordu. Çünkü iddiaları çok geçmeden eylemler izliyordu.

Kentteki insanlara gelince: Benim varlığımdan henüz haberdar olamazlardı. Henüz çeyrek finale bile yükselmemiştim, tenis o günlerde göz ardı edilen önemsiz bir olaydı. O güne kadar hiçbir Alman Wimbledon'ı kazanmamıştı. Neden o kişi ben olmayacaktım? Evet, neden? Benden gitgide daha sık ve ayrıntılı söz edilir olmuştu: Sürpriz bir galibiyet – çok yetenekli – Wimbledon'dan yine iyi haberler var – lütfen radyolarınızın başından ayrılmayın – ilk röportajım – ne sevimli bir delikanlı – çok dürüst bakıyor – sevgilisi yok – küçük bir selam – yumuşak yüz hatları var – yüzü kızarmış ve heyecanlı – şampiyonun adı... – yeni bir tenisçi – çok haklı – ne yapsam, ne söylesem, daima haklıydım – başıma bir güneş şapkası geçirmekte de çok haklıydım – aman Tanrım, sakatlandı – lütfen oyuna devam et – lütfen! – ben de devam ettim – kazandım – kazandı – yüksek perdeden alkışlar – büyükanneme selamlar – bir sonraki set – rüya gibi – 6:6- *tie break* – şimdi iş ciddileşiyor – ama yine haklıydım – servis, *forehand*, *backhand*, smaç. Servise kadar çılgınlıklar. Smacımdan herkes korkuyor. Yumruğumu bodrum kapısına –bum bum, diye– indirdiğimde smacım açıkça duyuluyordu. İngiliz gazetelerinin benden *bum bum* diye söz etmesinin nedeni belki de buydu. Böyle demelerine aldırmıyordum.

Annesiyle karşıdan gelen bir çocuk bağırarak, “Bu adam neden bu kadar çirkin?” diye sordu. Adamı görmek için döndüm ama ortada adam yoktu; çocuk sorusunu tekrarladı: “Bu adam neden bu kadar çirkin?” Kadın çocuğu kolundan çekiştirerek karşı kaldırıma geçirdi. Bir büfenin önünde durdum, Wimbledon çeyrek finaliyle ilgili imalarda bulunmaya başladım... Kendime, Wimbledon'da kullandığım markanın aynından bir tenis raketi aldım. Elimde raketim, pek yakında üstü açık bir spor otomobilin içinde halkın tezahüratları arasında tüm zamanların en genç Wimbledon şampiyonu olarak geçeceğim yollardan yürü-

düm. Balkonuna büyük harflerle adımın yazılacağı belediye binasının önüne geldim – bu röportaj da tarafımdan çoktan hazırlanmış, marş müzikleriyle desteklenmişti: Fransa seferi sonrası Berlin’de gerçekleşen zafer kutlamalarının kayıtlarıydı bunlar. Yolları bariyerlerle kapayan işçiler gördüm; karşılanmam için yapılan ilk hazırlıklardı bunlar. Devriye gezen iki polis, kentten geçiş güzergâhımı denetliyordu. Onları tenis raketimle selamladım. Kim olduğumu bilmiyorlardı, henüz bilmiyorlardı. Spor arabam hangi balkondan ateş edilirse bir suikastçının hedefi olur diye düşündüm. “Bak, burada bir ceset var!” Dönüp baktım. Ne cesedi? El ele tutuşarak yanımdan geçen bir çift gördüm sadece.

Berber salonunun vitrininde kafamı gördüm – gerçekten ürperticiydi, yüzünün ne şekiller aldığını bilmeyen korkunç, darmadağın saçlarla çevrili bir kafa... Birkaç güne kalmaz saçlarım (belki yüzüm de) modaya uygun hale gelirdi. Kafamdaki dağınıklık birkaç dokunuşla dalga dalga saçlara, rüzgârda dalgalanan bir simgeye dönüşürdü. Bana daha şimdiden vitrinin içinden inanmayan gözlerle bakıyorlardı. Wimbledon’dan döndükten sonra birkaç gün içinde, saç modelimi korkunç paralar karşılığında sayısız reklam sloganıyla pazarlayacak salonun kendi salonları olacağını belki de hissediyorlardı. Kafalarını karıştırmak için dükkâna girdim. Cebimdeki bir sürü parayı önlerine koyunca saçımı kesmeyi kabul ettiler. Berberin saçımla uğraştığı süre uzadıkça yüz ifadelerimiz de normale döndü. Bana mesleğimi sordu. Raketimi gösterip, “Tenisçiyim,” dedim. Berber, bu meslekte kazanılan paranın geçinmeye yetip yetmediğini sordu, hâlâ hayatta olduğumu söyleyince verecek karşılık bulamadı. Sözlerime şunu da ekledim: “Ben usta tenisçiyim.” Bu sözler üzerine berber düşüncelere daldı.

Tenis raketime tuhaf bakışlar atsalar da pek yakında kentin yarısı raketimin aynısıyla yollara düşecek ve *Ben de tenis oynuyorum* diyecekti. Her sözümü taklit edeceklerdi, hem de cümle cümle, bir ömür boyu! İçindeki tüm ağaçlar

kesilmeden önce kent ormanında yürüyüşe çıkan son birkaç kişiden biriydim; ağaçlar kesilecekti, çünkü buraya adımı taşıyan, girişin üzerinde adımın yazılı olduğu tenis kortları kurulacaktı; yeni adım tişörtlerinden, çantalarından, dudaklarından eksik olmayacaktı. Sayısız ses kasetinde bunlar anlatılıyordu. Önümden yürüyen kızlar her şeyden habersiz yollarına devam ettiler.

Havuza gittim. Sudayken pek bir yerim görünmüyordu. Buna karşılık bikinili ve mayolu kızlar gördüm. Hiçbiri farkıma varmamıştı, daha doğrusu henüz varmamıştı. Hiçbiri onlara ne kadar yakın olduğumun, yanlarına, hayır üstlerine uzanmayı ne çok istediğimin, ıslak saçlarını yüzlerinden çekmeyi ne çok istediğimin, şaşkınlıktan açık kalmış ağızlarını nasıl öpmek istediğimin farkında değildi. Keşke birazcık geleceği görme yetenekleri olsaydı... Birkaç gün sonra pek çok şey değişecekti, önlerine çekilmiş bariyerlerin ardındaki yalvaran bakışlarının ve boşluğa uzanan ellerinin önünden geçip gidecektim ve diyecektim ki, hayır dedim bile, kaydedilmiş bir sürü kasetimde pek çok kez üzülerek söyledim: *Siz kimsiniz? Ben kimim?* Wimbledon'da birkaç set ve birkaç maç daha, ondan sonra yanımda yüzen bu kızla konuşmaya başlayacağım, hayır, konuşmaya başlamayacağım, konuşmayacağım; artık konuşmak zorunda kalmayacağım: Ben tek bir kelime bile etmeden o beni tanıyacak. Tek bir bakışla, tek bir saniyede, içten bir hareketle birbirimize sımsıkı sarılıp öpüşerek suya gömüleceğiz. Wimbledon'da birkaç set ve birkaç vuruş daha...

Gençlik kampında Wimbledon final maçını beklerken, kampın müdürü genç birine pek benzemediğim gerekçesiyle beni geri çevirmek istemişti. Yapılacak kutlamalara uygun yeni bir kıyafet giymiştim. Üzerimde lacivert bir pantolon ve düğmeleri altın yaldızlı, yaldızlı şeritleri ve yıldızları olan bir bahriyeli ceket vardı, bir *Army shop*'tan²¹ satın aldı-

21 (İng.) Askeri malzemeler satan dükkân. (ç. n.)

ğım tuğamiral ceketiydi bu. Kamp müdürü beni pilota benzetmişti herhalde. Müdüre ceketin içindeki etiketi gösterip bahriyeli olduğumu söyledim. Tenis raketimi de gösterdim. Wimbledon'da, evet evet Wimbledon'da Tim Mayotte servis atarken ben uzun masanın başına oturmuş akşam yemeğimi yiyordum ve herkes beni inceliyordu. Mayotte zafer kazanacağından emin bir edayla zıplayıp duruyordu. Sonra gülümsedi. Seyircilerin arasından sinirli sesler yükselirken hakem hep aynı sözleri tekrarlıyordu: *Quiet please!* Seyirciler arasından histerik çığlıklar ve tekrar hakemin sesi: *Quiet Please!* Bir kız adımı çağırıyor. *Quiet Please!* Mayotte raketini kaldırıyor, kolunu arkaya atıyor, servis kullanıyor, bodrum kapısına sertçe vuruluyor ve ben ortada bütün gücümü yitirmiş, hareketsiz halde duruyorum. Tükendim, yaralandım, yapamıyorum artık. *Gücüm kalmadı!* Bu cümleyi odada tek başınaymışım gibi bağırarak söylüyorum; kendi kendine konuşan ama kimsenin duymadığı bir ses, kafanın derinlerinden gelen bir gürültü gibi... *Dayanamıyorum!* Tribünlerde derin bir sessizlik. İngiltere'de bütün dünyanın gözleri önünde durup Almanca *Dayanamıyorum!* diye bağırarak beni benden alıyor! Kendimi 15 bin seyirci önünde, bir Alman evinin salonundaymış gibi hissediyorum; bir masa oyununu kaybetmiş huysuz bir çocuğum şimdi. Diğer sesimle kendimi sakinleştiriyor ve özür diliyorum: *O daha küçük. Uykusu geldi. Çok yoruldu.* İki büklüm halde havluya sarılmış oturuyorum, utanmış gibiyim. *Time!*²² Ayağa kalkıyorum. Kızın tiz çığlıklarını duyuyorum yine. *Come on!*²³ Bu sözler ağzından ölecekmiş, hem de benimle birlikte ölecekmiş gibi ağlamaklı bir sesle çıkıyor. Göğsünün üzerinde nefes nefese kalmış yüzümü görüyorum. Başka bir tişörtün üzerinde çarpan bir kalp var. Kalbin altında adım yazılı. Servisi kullanıyorum...

22 (İng.) Tenis maçlarında ısınma ya da ara için verilen sürenin sona erdiğini bildiren talimat. (ç. n.)

23 (İng.) Haydi! (ç. n.)

“Pilot musun?”

“Ne?”

“Pilot musun?”

“Evet, pilotum.”

Gülüşmeler duyuyorum.

Quiet please! Servis atıyorum. *Tie break*’i kazanıyorum.

Beşinci seti kazanıyorum. Bir an önce yatabilmek için işi kısa kesiyorum. Maçı alıyor ve topallayarak korttan ayrılıyorum. Doksan iki saniye alkış. *Hiç gücü kalmadı.* Masaj yatağına yatırılıyorum. Turnuva doktoru ayağımı sarıyor. Masaj yapılıyor. Kaslarım için bütün akşam elektroşok uygulanıyor. Bacaklarım, kollarım ve ayaklarımdan çok başım ağrıyor. Olduğum yerde uyuyakalıyorum...

Gece, üzerimde yuvarlanan sinirli bir ses duydum. Bir ranzada yatıyordum. Üzerimdeki ses haklı olduğunu düşünüyordu; her konuda haklı, herkesin karşısında haklı, benim karşımda, özellikle de benim karşımda haklıydı. Kişilere isim vermeden yöneltilen imalar ve suçlamalar duydum. Fısıltılar başta vücudun belli başlı parçalarıyla ilgiliydi: yamuk ağız, kokan ayak, koca burun... Sonra bu parçaların kişiler olduğunu fark ettim. Fısıltılar odanın içinde aşağılayıcı bir yolculuğa çıkmıştı; yataktan yatağa dolaşıyor ve her yatakta başka bir münasebetsizlik yatıyordu. Ses, hepimizi küçümsüyordu: Oda tam bir domuz ahırıydı! Külotun biri pisuar gibi kokuyordu. Birisi yıkanmamıştı. Sorun, ayak-kabıplarımın yatağımın önünde duruş biçimi değil kokmasıydı, ben de baştan aşağı pis kokuyordum. “Pis kokuyor!” Yıldızları, yıldızları ve düğmeleri karanlıkta parlayan ceke-tim gülünçtü. Ses artık bütün odaya yayılmış, her şeyime laf atıyordu: külotum, kulaklarım, dişlerim, sesim, kendi kendime konuşmam, saçmalıklarım, çoraplarım... Sese bir başka ses eklendi, zayıf ama ötekini onaylayan bir kız sesiydi bu ve yıkanmış memesini birinci sesin üzerine bastırıyordu. Çıplak tenini hissettim; pürüzsüzlüğü kusursuz bu ten,

her gün yıkanıyor, ovalanıyor, keseleniyor, pudralanıyordu. Kulağıma tenis raketimle ilgili sözler çalındı, sonra yatak kahkahalardan sarsıldı. Kızın tiz kahkahasıydı bu; neşeli değildi, daha ziyade aceleci bir itaat içindeydi. Birinci sese hak vermemeye kim cesaret edebilirdi ki! Kız, memesi, mis gibi kokan teni, çıkardığı hoş sesler... Hepsiyle kız da onun hakkıydı. Kızın, belki de üzerimde toplanan dikkati dağıtmak üzere sıktığı parfümünün kokusunu alıyordum. Benim tarafımda olduğunu açıkça hissetmiştim ama ötekinin yatağındaydı. Sonunda öteki sustu. Öteki, kızın üzerine yattığı için üstteki şilte bana doğru bombelendi; kız yatağın kenarından sarkan eliyle sıkıca karyolayı kavradı. Öteki, kendini küvetin içine bırakıyormuş gibi bir ses çıkardı. Yatak sallanmaya başladı. Kızın başı yatağın kenarından aşağı sarktı. Kızın vücudu ötekinin kontrolü altına girmişti, uzun saçları aşağı sarkıyor, saçlarının uçları yüzümde dolaşıyordu. Kız küvetin dibinde yatar gibiydi. Olanları ikimiz de sessizce kabullendik. Daha sonra kızın cansız gibi ileri geri sallanan kolunu fark ettim. Birden eli elimi kavradı. El eleydik...

Kızı ertesi sabah odada tek başına gördüm. Aynanın önünde durmuş, dişlerini fırçalıyordu. Ötekinden eser yoktu; diş fırçası bile yoktu... Kız kahvaltıya tek başına indi. Kahvaltısını bir köşede tek başına yaptı. Sık sık bana baktığı halde yanına oturmaya cesaret edemedim. Eli fincanın yanında açık halde duruyordu. Sonra sırt çantasını alıp yola koyuldu; yanında ne sevgilisi ne de başka biri vardı...

[Ara]

Yarı final maçının oynanacağı gün hava kararmak üzereyken gizlice ormandan geçip tepesinde çelikten bir gözlem kulesinin bulunduğu dağa çıktım. Verdiğim bir sözü tutmak üzere yollara düşmüştüm. Yemekte bir kız, "Pilot musun?" diye sormuştu.

“Evet, pilotum.”

Yanıma, benim yanıma oturmuştu... Soruları açık, dürüst ve rahattı: “Peki, uçağın nerede?” Uçağım hostelin önünde durabilirmiş gibi... “Uçağın nasıl bir şey?” Belki de bir planör ya da küçük motorlu bir uçak hayal ediyordu. Sorusunu, “A 300’üm var,” diye yanıtladım. Uzun süre sesini çıkarmadı. Kıza, böyle bir uçağın boyutlarını tarif ettim. Öyle ya, bu ceketini boşuna giymemiştim! “Tek bir sözüne bile inanmıyorum.” Yine de yanımdan kalkmadı. Belki ceketimden etkilenmişti; sadece ceketim değil, bu ceketle kendimi herkese gösterme biçimim etkilemişti onu. Yıldızlı düğmeler, şeritler ve yıldızlar gün ışığında bile ıslıl ıslıldı. Kolumdaki, parmağıyla dokunduğu en büyük yıldız bir Sovyet yıldızıydı.

“Sovyet yıldızı mı?”

Evet, Sovyet yıldızıydı ve bu hostele Aeroflot adına uçtuğum için gelmiştim ve yine bu yüzden ucuz ayakkabılar giyiyordum. Bunları umursamıyordu. Aeroflot’un bütün pilotları hostellerde ya da öğrenci yurtlarında geceliyordu. Oteller pahalı olurdu. Durup durup “Tek bir sözüne bile inanmıyorum,” diyordu ama ben konuşmaya devam ediyordum, o da dinlemeye. Masanın üzerine bir vida koydum; uçağın sol kanadına ait bu vidayı ona hediye ettim. Şefkatli bir sesle, “Sen inanılmaz birisin,” dedi. Evet, ben inanılmaz biriydim. Yaşım onun sandığından büyüktü. Artık çok hızlı konuşmaya başlamıştım: Rus değil İngilizdim, tıka basa dolu bir uçağı sarhoşken uçurduğum için işimden kovulmuştum, Batılı pilotların sadece birkaçı yeni *Airbus* kullanmayı bildiği için o günden beri Aeroflot’ta çalışıyordum, akşam Moskova’ya dönecektim, uçağım şu an pistteydi ve yakıt ikmali yapıyordu...

“Beni de götürür müsün?”

Hayır, götüremezdim.

Çatal ve bıçak kullanarak ona, güzergâhların nasıl belirlendiğini gösterdim. Hava boşluğuna düşen bir uçağın nasıl kurtarıldığını anlattım. Elimdeki fincanı attım ... ve yakaladım. Kız nefesini tutmuştu.

Onu yanımda götürmem olanaksızdı.

Aeroflot sözcüğünü kâh İngiliz kâh Rus aksanıyla müt-hiş bir şekilde telaffuz ediyordum. Çok etkileyiciydi. İngilizce yaptığım imdat çağrılarını kız şaşkınlıkla dinledi: *Tower, tower, we've got a problem.*²⁴ Sesimi sevmişti; o ses olmasaydı ben de olmazdım.

“Komünistim. Ama sadece uçtuğum için değil.”

Bunu umursamıyordu.

Gorbaçov'un adını andım, ama onun için bir şey ifade etmedi. Bu ad, bodrumda duran mavi noktalı kasetlerdeki yeni dünyaya aitti.

Kız en çok ceketimin kolundaki yaldızlı kocaman yıldızı beğenmişti. Parmaklarıyla dokundu. Konuşmalarımın arasına dakikalar süren soluk alma araları koyuyor, böylece kızın yüzünü seyrediyordum. Karşı çıkmıyordu.

Aniden ayağa kalktım, havaalanına gitmem gerekiyor. Gözleri, evet gözleri gitmemem için yalvarıyordu.

Tekrar geleceğime söz verdim.

Gözlem kulesine çıkıp beni beklemesini söyledim. Aynı akşam uçağımla geri dönecektim; akşam güneşinin içinden çıkıp alçak uçuşla şehrin üzerinden süzülecektim; uçağın kocaman kanatları zorunlu iniş yapacakmışım gibi az kalsın ormandaki ağaç tepelerine dokunacaktı. Her şey kontrolüm altında olacaktı, dağın üzerinde gözlem kulesinin çevresinde uçacak ve bunu sadece onun için, ona pilot kabininden el sallamak için yapacaktım. Orman, gürüldeyen motorların rüzgârıyla eğilecekti, kızın saçları uçuşurken ben, araziyi bir kasırğa gibi kasıp kavuracaktım, sadece

²⁴ (İng.) Kule, kule, bir sorunumuz var. (ç. n.)

onun için, sonra Moskova'ya gitmek için tekrar gökyüzüne yükselecektim, sadece onun için...

Tek bir sözüme bile inanmıyordu.

Gözlem kulesine yaklaşırken onu gördüm. Kulede tek başınaydı, bekliyordu, dikkat kesilmişti – günbatımında taş kesilmiş bir siluet, iki eliyle parmaklıklara tutunmuş, bakışlarını gökyüzüne çevirmişti. Gece yarısına kadar bekledi...

[Ara]

Nereye gideceğimi bilmeden kentte hedefsiz ve ceketsiz dolaşıyordum; ardı arkası kesilmeyen telaşlı bir umursamazlıkla çevriliydim. Yüzlerinden benim kötülüğüm akıyordu. Ağızlarından benim palavralarım dökülüyordu. Bir şey söyleyecek olsam, beni anlamıyorlardı. *Ne diyor? Ne? Almanca bilmiyor mu?* Üstelik ben, konuşmaktan başka bir şey yapmayan biri! Ben olmasam, bıkip usanmadan onlara dünyayı anlatmasam acaba ne konuşacaklardı? Wimbledon'da finale kalmıştım, bunu da konuşurlardı. Bunu konuşmaya başlamışlardı bile. Final maçını kazanırsam –ki kazanacaktım, beş sette kazanacaktım– o zaman, evet o zaman ne olacaktı? Final 3 saat 17 dakikaydı. Bu süre boyunca beklemek istiyordum...

Dağa, şu gözlem kulesine doğru yürüdüm, sonra tırmanmaya başladım. Kulenin sahanlığında tek başınaydım. Aslında önceki akşam da soluğu kulede alabilirdim. Kıza, uçuşun (mesela grev yüzünden) iptal edildiğini, ancak Wimbledon'da finale kaldığımı anlatabilirdim. Ceketimi omuzlarına koyabilirdim. Ceketimi ona seve seve armağan ederdim.

Kulenin altındaki çimenlere örtüler ve havlular yayılmıştı; insanlar oturmuş güneşleniyor ya da piknik yapıyordu. Birileri şöminede sosis kızartıyordu. Birileri futbol oynuyordu. Portatif radyolardan etrafa kesik kesik sözcükler yayı-

lıyordu. Radyolardan birinin etrafında kalabalık bir grup toplanmıştı. Belki de Wimbledon maçını dinliyorlardı. Öyle görünüyordu, öyleydi, çünkü kendilerini heyecan ve sevince öylesine kaptırmışlardı ki bunun sebebi ancak benim oyunum olabilirdi. Sıkılmış yumruklarını, öfkeli bir kıvançla sarsılan yumruklarını gördüm; gerilip açılmalarına bakarak ne zaman önemli bir puan aldığımı tahmin edebiliyordum. Benim gibi yapıyorlardı. Ben de Wimbledon'da bir servisi güçlkle karşıladığımda, büyükanneme *Bak işte!* der gibi gergin bir ifadeyle yumruğumu sıkıyordum. Bu insanların yumruğu benim yumruğumdur. Benim adımı taşıyordu o yumruk. Aşağıdakiler (ki bu henüz başlangıçtı) beni taklit ediyordu: servislerimi, mimiklerimi, sözcüklerimi, çığlıklarımı, zaferlerimi, yumruğumu. Sözümden çıkmıyorlardı. Bazı sözcükler kulenin tepesine kadar yükseliyordu: *Servise, Volley, Smash, Return, Lob, Stop...*²⁵ Bunu anlamayan salaktı, hiçbir şeyden haberi olmayan geri kalmışın biriydi... Hepsi benim dilimde birbirlerinin sözünü kesiyordu: *Stop, Lob, Top, Lob, Top, Stop*. Gözüme bir tenis raketi ilişti. Benim raketim değildi ama Wimbledon'da kullandığım markanın aynısıydı. Kordaj üzerindeki yırtıcı hayvan rahatlıkla görülebiliyordu. Adamın biri kalkıp gerindi, Wimbledon'ın kutsal çimlerinin üzerinde duran sanki oydu, sanki olayların aracı kişisi ve habercisi de oydu, sanki olayın kendisi oydu, sanki o bizzat bendi. Sinirli bir el hareketiyle bütün dağa skoru işaret etti: 6-3. Haklıydı. Birinci seti 6-3 almıştım ve adama el salladım ama o benimle eğlendi: Ona göre kuleye çıkmış, etrafı seyredip el sallayan şebeğin biriydim; oysa Wimbledon'da, evet Wimbledon'da maçların maçında ikinci sete geçiliyordu ve ben servis kullanıyordum. *Quiet please!* Dip dibe radyonun çevresine dizilmiş, heyecanla dinliyorlardı. Elim bodrum kapısını yumrukladı, bum, puan

²⁵ (İng.) *Servis, Vole, Vuruş, Karşılama, Havaya Vuruş, Mola*. (ç. n.)

aldım, alkış, yumruklar havaya. Platformun parmaklıkları üzerinden atlardım... Benmiş gibi havalara giren adam, üzerinde yırtıcı hayvan figürü olan raketleri iki elinde birden tutuyordu. Geniş hareketlerle vuruşlarımı taklit ediyordu. İnce bir kirişin üzerinde duruyordum... Ben puan aldıkça, adam elindeki raketi kupa gibi havaya kaldırıyordu. Artık tek elimle tutunuyordum... Puan kaybettiğimde ise adam sinirleri boşalarak dizlerinin üzerine yığılıyor ya da kendini toplayıp doğruluyor, çokbilmiş bir edayla kendisi olsa topa nasıl vuracağını gösteriyordu. Bu iş böyle yapılır! Sanki tenis antrenörüydü, sanki benim antrenörümdü. Benim kim olduğumu, nerede durduğumu, neler planladığımı adam bir bilseydi, hepsi bir bilseydi! İnsanların tepkisini merak ediyordum:

Bu, o!

Kim?

O!

Bu, o!

Ve birden korkunç bir çığlık: *Atlıyor! Atlayacak!*

Ve öne doğru bir adım atardım...

Beni kirişin tepesinde, son derece kararlı biri olarak nasıl gördüklerini görmek istiyordum...

Beni görmüyor ama duyuyorlardı. Bütün dikkatlerini Wimbledon'daki oyunuma vermişlerdi. Benim için kaygılanıyorlardı, ikinci seti kaybetmek üzere olduğumda da benim için kaygılanıyorlardı. Aleyhime olan her vuruş onların da aleyhineydi. Beni destekliyorlardı. Bana tezahürat yapıyorlardı. Çığlık çığlığa adımı söylüyorlardı.

Yukarıdan onlara doğru, "Buradayım!" diye seslendim.

Beni duymadılar. Otomobilin altına aldığı bir çocukmuşum gibi adımı haykırıyorlardı. Hayır, gerçek olamaz! Gerçekti, ikinci seti kaybetmiştim. Korkularını hissediyordum. Heyecanlarını görüyordum. Oysa ben, durumu dramatize etmek için bu seti kasten kaybetmiştim. Gelgelelim aşağıda-

ki insanlar bunu bilmediği için histeri içinde adımı haykırıyordu. Ben de adımı haykırdım.

Biri aniden dönüp, “Kapa çenen!” diye bağırdı.

Sesimi çıkarmadım. Kimseye aldırmadan maçıma devam ettim: Servisi ben aldım, puan aldım, alkışlar, havaya sıkılan yumruklar, *gördün mü bak*’lar... Ben ve yaptığım her şey doğru ve iyiydi: Hareketlerim, taktiklerim, raketim, saatim, yüzüm, ayakkabılarım, dizim, siperliğim, güneş yanığım, yeteneğim, sesim, yorumlarım, yenilgilerim, önerilerim, bütün varlığım iyiydi. Beni seviyorlardı. Beni oracıkta evlat edinirler, benimle hemen evlenir, biriyle aramı yapar, beni damat alırlardı. Bakışlarıma, bir Wimbledon şampiyonunun bakışlarına dayanamazlardı. Utanırlardı. Gözlerine inanamazlardı. Özür dilerlerdi. Beni evlerine götürürlerdi... Yukarı bakıp benim orada durduğumu, aşağıya atlamak istediğimi, atlayacağımı gördüklerinde, artık onların hatırı için bile olsa dayanamadığımı, istemediğimi fark ettiklerinde, bana hangi gözlerle bakacaklarını merak ediyordum. Niye bakmıyorlardı ki? Adımı seslendim. Radyo, sesimi bastırıyordu. Ben de çığlık çığlığa başka isimler söyledim... Sadece deniyordum.. Kendilerini tamamen bana ve maçıma kaptırmışlardı. Kim olduğumu, nerede durduğumu, nasıl bir hayatla oynadığımı bir görselerdi... ama görmüyorlardı. Sona birkaç cümle kalmıştı. Elimi parmaklıklardan bıraktım... 10, 9, 8... sayan ben değil, hayranlarımdı. Tenis kurallarını bile bilmiyorlardı. Basketbol gibi, bir tenis maçının da son saniyelerini yüksek sesle sayabileceklerini sanıyorlardı. 7, 6, 5, 4... yumruk yemiş bir boksördüm adeta. Rüzgârın esmesini bekledim... 3, 2, 1... sanki yüzme havuzunun trampelenine çıkmış da aşağı atlayacaktım. Öne doğru bir adım attım. *Matchball*.²⁶ Çığlıklar gökyüzüne yükseldi.

²⁶ (İng.) Maç puanı. (ç. n.)

Kollar havada. On yedi yaşında. Kazandı. Uçuyorum. Radyodan çığlıklar yükseliyor. Radyodan çığlıklar ve ağızlarından köpüklerin fışkırdığı bira şişelerinin tokuşturulma sesleri... Benim şerefime birbirlerinin kollarına atılan insanlar. Ben fark edilmeden aralarından yürüyüp geçerken, “Sen çok yaşa!” diye bağıyorlardı.

Ertesi gün kendime bir spor çantası, tenis kıyafetleri ve bir kupa satın aldım. Sonra eve gittim. Büyükanнем iki büküm olmuş, bir koliyi eve doğru sürüklüyordu. Adımı fısıldadı. “Solgun görünüyorsun.” Bana baktı, sarılacak gibiydi. Spor çantamı açtım, kupayı çıkarıp salondaki masaya koydum...

[Ara]

Büyükanнем yataktan çıkmamama izin verdi, çünkü her yerim tutulmuştu; ne dik yürüyebilecek ne de dik durabilecek halim vardı. Büyükanнем, “Çılgınlık bu!” dedi. Beni bu kez çok ileri gitmekle suçlamasından korkuyordum. Ama pek bir şey söylemedi. Yemeğimi yatağıma getirdi. Çarşaf larım yeni değiştirilmişti, parfüm kokuyordu. “Yüzünde ne var? Ne oldu yüzüne?” Bence yüzüm her zamankinden farklı değildi, büyükanнем epeydir görmemişti sadece. Beni banyoya sürükledi. İçine sokup ovalandığım banyo suyunun üzerinde çok geçmeden ot sapları yüzüyordu: Wimbledon otlarının saplarıydı bunlar. Büyükanнем her şeyin farkında, gülümsüyordu. Tekrar yatağına döndüğümde, “Kötü görünüyorsun” dedi. Bunu söylerken sesinde ne bir küçümseme ne de üzüntü vardı, çünkü böyle görünmem için bir nedenim, iyi bir nedenim, her şeye nüfuz eden, sorulmamış soruları ve açıklamaları anlayışla örten bir nedenim vardı. Yeni buluşmuş âşık bir çift gibi ince imalarla konuşuyorduk, olup bitenleri konuşamayacak kadar şaşkın ve hatta sıkılıgandık. Birbirimize dikkatle yaklaşıyor-

duk; özenliydik, birbirimize bakamıyorduk, biraz da tedirgindik. Büyükanнем sadece bana iyi geceler dilerken, ona aşırı büyük bir hediye sunmuşum gibi, “Bu kadarına gerek yoktu!” dedi. Neyi kastettiğini anlamamıştım: Wimbledon’daki oyunlarımı mı, bodrumdaki oyunlarımı mı, yoksa ikisini birden mi? O anda ikimizin arasındaki, hangi konuda olursa olsun açık konuşmayı kaldıramayacak o çok ince işlenmiş anlaşmayı fark ettim. Ne Wimbledon ne de bodrum hakkında tek bir söz konuştuk. Hepsini dinlemişti, zevkle dinlemişti, bu da yeterliydi zaten. Bunun dışındaki her şey kuyumuzu kazardı. Yaşadığımız hazzın tadını, susarak ya da gülümseten ima ve mimiklerle çıkarmamız yeterliydi. (Dünyanın geri kalanı istediği gibi davranabilirdi.) Bu yaşadığımız, üzerinde tek bir kelime konuşulmadan sürüp giden garip ya da yasak bir aşk ilişkisi gibiydi...

(Aşk ilişkisi ya da yalan üzerine kurulu ilişki; ne fark eder?)

Büyükanнемin saçlarını ilk kez toplanmamış halde görmüştüm. Geceleri eli önce yanımda sonra üzerimde duruyordu. Titreme nöbeti geçiriyordum, dudaklarım uçuklamıştı. Kupayı yatağa almak istemiyordum! Hayır, onu yatakta istemiyordum! Büyükanнем belki kendi yatağına alırdı. Ateşim çok yüksek olmalıydı. Büyükanнемin ellerinin yorganın altında bacaklarımda gezinmesinin başka bir açıklaması olamazdı. Bacaklarıma nemli bezler sarıyordu galiba. Aslında benim değil büyükanнемin ateşinin çıkması çok daha uygun olurdu; çünkü o günlerde ateşli bir biçimde çabalıyordu, çılgın gibiydi ve de sanırım ve umarım çok mutluydu. Gözlerimi açtığımda büyükanنemi üzerinde benim tenis şortumla yatağımın üzerinde otururken gördüm, ayakları çıplaktı. Çıplak bacakları, o çıplak bacakları... Bacaklarının güzelliği karşısında ağzım açık kalmıştı; utançla kollarından sıyrılıp yüzümü duvara döndüm. “Her şeyi görmeyi çok isterdim,” dediğini duydum. “Seni şöyle

dünya gözüyle görmeyi öyle isterdim ki!” Bir seferinde açık saçlarını gülerek arkaya attı; neredeyse genç kızlar gibiydi...

Bir sabah beni pencerenin önüne götürdü. Sokakta bir otomobil duruyordu. Benimdi. Büyükanнем bana almıştı. “Otomobil, genç bir adam için ihtiyaçtır.” Aslında artık o kadar genç değildim. Arkama geçip beni boynumdan öptü. İçimden hemen binip gitmek geçti ama ehliyetim yoktu, sürücü kursunu ve sınavını düşünmek ürkütücüydü. Ehliyetimi radyodan almaya karar verdim...

[Ara]

Döndüğüm gün büyükanнемin sürükleyerek eve taşıdığı koli... Bu koli şimdi salonun ortasındaydı ve ben ayaklandığım gün büyükanнем onu merasimle açtı ve gülümseyerek içindeki cihazı, televizyonu gösterdi. Ürkümüştüm. Büyükanнем eve televizyon sokmaya yıllarca itiraz etmiş, televizyonun insanları aptallaştırdığını savunmuştu; neyse ki bu düşüncesi ikimizin de hayrına olmuştu. Bizim iletişim aracımız radyoydu. Dünyayı istediğimiz gibi eğip bükmek ve ikna etmek yalnızca radyoda mümkündü. Sadece radyoda birkaç cümleyle bir dünya yaratabiliyor ya da dünyanın yönünü değiştirebiliyor ya da onu tamamen ortadan kaldırılabiliyordum. Sadece radyo cesur değişimler ve hayaller için bir hareket alanı sağlıyordu. Sözün dinin başlangıcı olması boşuna değil ve resmin dinin en büyük korkusu olması boşuna değil. “Seni dünya gözüyle görmeyi öyle isterdim ki!” Aslında ne görecekti ki: Wimbledon’ın kutsal çimleri üzerinde derme çatma bir komedi. Bunu büyükanнем bile kabullenmezdi. Her şeye rağmen görgü kurallarını önemserdi. Olanları bilmiyordu. Korku içinde teknik teçhizatı düşündüm; birkaç fincan yerine video kayıt cihazlarına ve kameralara (ve de kameramanlara), bir stüdyoya, hayır birçok televizyon ve film stüdyosuna, hikâyelerime uygun dev platolara ihtiyacım olacaktı: borsa, parlamento, Krem-

lin Sarayı, Washington, okullarım, stadyumlar, tenis kortları, düşen uçaklar, depremler, fırtınalar, su baskınları vs, vs. Olacak iş değildi! Hayal bile edilemezdi! Bu durumda sayısız figüran ve oyuncu, her şeyden önce de beni canlandıracak bir oyuncu gerekecekti. Bedenim eskiden olduğu gibi söylediklerimin düşmanıydı, ebediyen dalga geçiyordu, koca göbekli bir biracının Romeo'yu oynaması gibiydi bu... Wimbledon II (ikinci kez Wimbledon şampiyonu olmak istiyordum) için bir stada ve 15 bin seyirciye ihtiyacım olacaktı. Londra'nın silüetini dev bir postere çizmeliydim. Aşk sahneleri için çıplak mankenler bulmalıyım. Televizyon evden gitmeliydi! Bu alet akla ve anlaşılmaya aykırıydı. Sonum olurdu. Büyükanнем bunu nasıl hayal etmişti ki: *Sayın seyirciler, şimdi ülkenin en başarılı lise bitirme sınavının ödül töreni için festival salonuna bağlanıyoruz. (Kestik) 1 No.lu kamera yüzlerce davetliye yöneliyor. 2 No.lu kamera Milli Eğitim Bakanı'nın yüzüne çevriliyor. 3 No.lu kamera ise benim yüzümde...* Yüzümdeki o sırtıştan nasıl kurtulacaktım? Peki beni, yüzümü, kemikli kol ve bacaklarımı Wimbledon'da, Everest'te, Dışişleri'nde, Vatikan'da, üniversitede gördüğünde büyükanнем ne diyecekti? Helmut Kohl'u kanlı canlı karşısında görünce ne diyecekti? “Beni kandırılmak değil, inancımı kaybetmek öldürdü,” diyecekti belki. Televizyon evden gitmeliydi! Büyükanнем dolaşmaya çıktığında televizyonu bodruma sakladım.

[Ara]

Televizyon için teknik ve oyunculuk açısından tek bir senaryo olası görünüyordu. Bu konu üzerinde düşündükçe –ki sık sık ve üzülerek televizyonu düşünüyor, bu cihazdan korkuyordum– büyükanнемin her an yeni bir cihaz alıp bir odaya kilitleyeceği ve cihazla birlikte kendini de kapatacağı ve boşuna bekleyeceği aklıma geldikçe bu konuyu düşündüğüm süre artıyor, arttıkça da yeni fikirler doğuyordu.

Aklımdan, salonumuza kurulu statik bir kamera sistemi geçiyordu; ben arkamda büyükannemin portresi, yanımda Noel ağacımız, çalışma masasına oturmuş belki Almanya Başbakanı ya da cumhurbaşkanı olarak Alman halkına hitaben Noel konuşması yapıyordum. Canlı yayında olduğumu bile bile bezgin bir şekilde oturup gazete okur ve sonsuza dek vaktim varmış gibi davranırdım... Sonra ağır ağır başımı kaldırır, bıkkın bir yüz ifadesiyle, *Yaa evet, Noel konuşması vardı. Noel'de bile rahat bırakmıyorlar!* derdim. Belki de kareye bir uşak girer, “Sayın Başbakanım, eğer sizin için de uygunsa Noel konuşmanız vardı. Canlı yayındayız da...” derdi. Ben de oflayarak başımı salları, geçen seferki konuşmamda neler söylediğimi sorardım, o da, “Bilmiyorum efendim. Sizi dinlemem saygısızlık olur diye düşünmüştüm,” diye yanıt verirdi. Sonra belki de masamın üzerindeki telefon çalar, uşagım, “Buyurun efendim, Bay Witzleben’lerin malikânesi” diye açardı. Bana, Amerikan başkanının aradığını haber verir, ben de, “Şu an müsait değilim, Noel konuşmamı yapıyorum,” diye karşılık verirdim, uşak da başkana mazeretimi bildirip, “Merry Christmas Mr. President,” derdi. Sonra uşaktan puro kutusunu isterdim, o da bir süre aradıktan sonra bana uzatırdı. O arada bir kadeh *sherry* içerdim. Ağzımda puroyla Noel ağacının bir mumuna doğru döner, puromu ağır ağır yakardım. Duman bulutunda içinde şöyle bir gerindikten sonra Alman halkına döner, “Mutlu Noeller” derdim. Kamera kapatılırdı. Sonra sesimi değiştirir, *başbakanımızın Noel konuşmasını dinlediniz* derdim. Böyle bir senaryo bana olası görünüyordu...

[Ara]

Büyükannem yeni bir televizyon satın almadı. Radyo ve söz olmak üzere her şey eskisi gibi kaldı: Ben aşağıda bodrumda, büyükannem yukarıda salondaydı. Bir zaman diliminin anlatımı tamamlandığında ayıp olmasın diye evden

çıkıyor, hikâyelerimin yaşandığı ortamlardan geri dönmüş gibi kapının zilini çalıyordum. Büyükanнем her seferinde, “Solgun görünüyorsun,” diyordu. Ardından şampanya içiyor, birkaç gün coşkumuzun tadını çıkarıyorduk. Son dönüşümde bana, “İhtiyarlamış görünüyorsun,” dedi.

[Ara]

Kırmak istemiyoruz; kırılmak istemiyoruz: O halde sonsuza dek yalan söylemek zorundayız.

[Ara]

Konuşuyor, konuşuyorum. Peki niçin? Hem kimin için? Yalanı anlatıyorum ama şu ana kadar anlattığım her şey, neredeyse her şey, gerçeğin ta kendisi: 1974 Dünya Kupası, Wimbledon, Helmut Kohl, iki Almanya’nın birleşmesi, sosyalizmin çöküşü vs. vs. Bütün bunlar kulağa tuhaf geliyor olabilir ama ansiklopedileri açıp bakabilirsiniz. Hatta istediğiniz an dışarı çıkar, bir arabaya binip Berlin’e gidebilirsiniz, pasaportsuz, vizesiz ve de bir gümrük memuru tarafından durdurulmadan... Böyle bir riske girebilirsiniz. Bunları böylece radyoda anlattım, insanlar bana inandı ve sonunda hepsi doğru çıktı... Büyükanнемin ortadan kaybolan dostları, ahabpları bile sonunda bunların doğruluğunu kabul etmiş ya da bunların doğruluğuna inanmadan göçüp gitmişlerdir. Bugün diğer radyo istasyonlarının anlattıkları da benimkilerden farklı değil artık.

Gerçekten de öyle: Bugüne kadar anlattıklarım özellikle sıradışı, gizli kalmış, absürd, tuhaf, anlamsız, inanılmaz ve akıl almaz olan her şey, neredeyse her şey, gerçeğin ta kendisi ya da hemen hemen öyle. Ben sadece arada sırada küçük rötuşlar yapıyorum: Wimbledon’ı kazandığımda 17 değil, 27 yaşındaydım.

Bana inanmayacaklar ama gerçek diye bir şey varsa, onu kimsenin ona inanmayışından tanıyabiliriz. Yalancı kişi gerçeğe, gerçeği arayan ya da gerçeği isteyenlerden daha yakındır. Gerçek, hakikatten söz eder ama aynı zamanda da ondan korkar. Yalancı, gerçeğin sıkıntısını yaşar ve onu değiştirmeye çalışır.

Büyükannem de gerçek. Yaşıyor. Yukarıda oturmuş beni radyodan dinlediğini duyuyorum, beni coşkuyla onayladığını da hoparlörden duyuyorum: *Doğru! Aynen öyle! Çılgınlık bu!* Büyükannem yaşıyor. Ben de hâlâ yaşıyorum. Onu neden icat etmiş olayım ki? Asıl ben onun icadıyım. Evet, *beni* o icat etti, buldu ve icat etti. Neden icat etmesin ki? Milyonlarca başka icatlar yollarda ilerliyor, havada uçuyor, radyoda konuşuyor, kahvemizi pişiriyor, bizi uyutuyor, uyandırıyor, yaşamımızı uzatıyor ya da kısaltıyor, fabrika ya da bürolarda çalışıyor, ölesiye çalışıyor ya da bizi ölesiye çalıştırıyor, herkes onlara inanıyor ve izlerinden gidiyor, onlara tapıyor, istekleri bütün kıtalarda durup dinlenmeden yerine getiriliyor: paranın icadı, çalışmanın icadı, yazının icadı, gerçeğin icadı, yalanın icadı, okulun icadı vs. vs. Ve bu icatlara alışıldıktan sonra birileri çıkıp bunları sorgulamıyor. O halde büyükannem neden beni icat etmemiş olsun ki? Ve bu icadıyla neden gönül huzuruyla yüzleşmesin? Neden o da –milyarlarca insan gibi– saf biri olmasın?

[Ara]

Büyükannem eğitimi çok önemserdi. *Eğitim Yalanları Raporu* ya da *Yalanlar Eğitimi Raporu* bütün bu konuştuklarım için iyi bir tanım olurdu. Wimbledon büyükannem için bir gençlik şakasıydı. Haberlerimi okumakta geciktiğim zaman bu konuya dönmeyi çok severdi ama Wimbledon, Madison ve olimpiyatlarla kıyaslandığında doktor unvanının anlamı onun gözünde daha büyüktü. Lise bitirme sınavı

kasetlerimi henüz çalmıştım ki, “Peki ya doktor?” diye sordu, “Peki ya doktor?” Bilmiyordum. Üniversitede ne okuduğumu bile bilmiyordum ama önemli değildi. Ne istiyorsam okumakta serbesttim: Felsefe, hitabet, tarih... yeter ki ilahiyat olmasındı; tıp evet, ama veterinerlik hayır; hukuk, kamu yönetimi, ordu tarihi, siyaset evet ama makine mühendisliği hayır. “Doktora tezin nasıl gidiyor?” Üniversiteyi nerede okuduğumu bile bilmiyordum; Heidelberg, Oxford ya da belki Yale. “Şirin bir öğrenci evinde mi kalıyorsun?” Evet, şirin bir öğrenci evinde kalıyordum. “Doktoranı yaptın mı?”; haftalar sonra bodrumdan çıktığımda neredeyse kirlilerimi eve getirip getirmediğimi soracaktı... (Profesör Heidegger artık doktora hocam değildi. 1976 yılında, Dünya Kupası’ndan iki yıl sonra ölmüştü. Ölüm haberiyle ilgili kaset bir rafta duruyor.)

“Sen şimdi doktor musun?”

“Hayır, hocayım.”

Hayal kırıklığı içinde: “Hoca mı?”

“*Magister Artium*.”

“*Artium* mu?” Akli karışmıştı.

“Sanat hocası yani.”

“Bildiğimiz hoca mı?”

“Hayır, *sanat* hocası!”

Dehşet içinde: “Sanatçı mı?”

“Hayır sanatçı değil, sanat hocası, *Magister Artium*, derece yaptım.”

“Derece mi?”

“Evet, derece.”

Bir özel programda şöyle açıklamıştım: “*Magister Artium*, yani kısaltılmış haliyle M.A., derecesi, kısaltılmış M.A., hesap bakiyesiyle M.A.² eder. Tekrar ediyorum: M.A.xM.A.=M.A.² veya M.A.M.A. Ben MAMA’yım.”

“MAMA mı?”

“Evet, MAMA.”

“Peki doktora ne oldu?”

Elimden geleni yaptım. Parke gıcırtiları; ciddi sesler; büyük övgüler: *Üstelik bu kadar çabuk, üstelik bu kadar genç*; Bravo; parşömen kâğıdı hışırtıları; havada uçan doktora kepleri; dakikalar süren hararetli alkış; Latince bir şarkı: *Do, re, mi, fa, sol, la, si, do...* Ardından evden gizlice çıkıp, zili çaldım. Büyükanнем iki elini birden bana doğru uzattı. Bir şişe şampanya içip heyecanımızın tadını çıkardık. Büyükanнем durup durup “Bilgi güçtür,” diyordu. Benim görüşüme göre bunun tam tersi geçerli.

[Ara]

SES
TORUN,
AŞAĞIDA:

Üniversitede verdiğim dersler alışılmış derslerden farklı. Öğrencilerden kütüphaneye gidip benim onlara okuyamadıklarını, okumak istemediklerini okumalarını istiyorum.

SES
B.ANNE
YUKARIDA:

Doğru!

TORUN SESİ:

Ben dadılar gibi birilerine kitap okumak için hoca olmadım. Artık bunu anladılar. Onlara çoğunlukla hiç yazılmamış kitaplardan söz ediyorum. Öğrenciler sonra bu kitapları yazıya geçiriyor. İki büküm oturup kelime kelime söylediklerimi yazıyorlar... (*fonda birkaç öğrenci öksürüyor*). Onlara kitaplarımı dikte ediyorum, onlar da hızlı hızlı yazıyor.

Şu anda da söylediklerimi yazıyorlar, iki büklümler, onlara şu an anlattıklarımı kelimesi kelimesine yazıyorlar ve bunun farkında bile değiller, öyle kaptırmışlar kendilerini...

B.ANNE: Ne güzel! (*Çay yudumlama sesleri*)

TORUN SESİ: Çoğu zaman hiç olmayan yazarlardan bahsediyorum: Claudio Pozzo, İtalyan. Neee? Pozzo'yu bilmiyor musunuz? Pozzo! Pozzo! Bileceksiniz! Pozzo'yu bileceksiniz! Pozzo, aynen söylendiği gibi yazılıyor. (*Yana dönüp konuşuyor.*) Diğer profesörler mahcup mahcup başlarını sallıyor ve bir bahaneyle kütüphaneye koşup Pozzo'yu aramaya koyuluyorlar...

B.ANNE: (*Gülüşmeler*)
(*Amfide parke gıcırtiları; torun derse girdi.*)

TORUN SESİ: Latincenin ölü bir dil olmadığı fikrine ben de katılıyorum.

B.ANNE: Doğru!

TORUN SESİ: *Bella rosa in prosa matrosa.*

B.ANNE: Doğru!

TORUN SESİ: *Rasa rosta.* Dinlenen pas tutar. *Felicia prisa.* Zahmetsiz rahmet olmaz. *Bel-linia ballone.* Peşini bırakma. *Nihilismus.* Hiçlikten hiçlik doğar.

- B.ANNE: Çok haklı!
- TORUN SESİ: Ben her zaman haklıyım. Ben değil, siz okuyacaksınız. Siz kendinizi değil, ben sizi düşünüyorum. Derslerimi evde tekrarlayın. Selefim Heidegger'i okuyun. Hay hay hay Heidegger. Bu ayakkabı kutusunun içinde onun bir incelemesi var.
- B.ANNE: Öğrencilerine benden selam söyle.
- TORUN SESİ: Büyükkannemin selamı var...
- B.ANNE: (*Merasimle*) Gerçek sizi özgür kılacak...
- TORUN SESİ: Gerçek sizi özgür kılacak!
- B.ANNE: (*Öğrencilere*) Hatta bu cümleyi üniversite kapısının üstüne bile yazdırdı.
- TORUN SESİ: Üniversite kapısının üstünde okuyun. Gidin şimdi!
(*Öğrenciler aralarında konuşuyor. Torunun ayak sesleri, hızla sınıftan dışarı yöneliyor. Ders sonu.*)
- B.ANNE: Öğrencilerin tarafından seviliyor musun?
- TORUN,
ÖĞRENCİ
ROLÜNDE: Evet, çok seviliyor.
- B.ANNE: Derslerine katılım hâlâ yüksek mi?

- ÖĞRENCİ: Yüksek de ne demek! Amfi dolup taşıyor, ağzına kadar, tıklım tıklım...
- B.ANNE: Bu yönünü benden almış.
- ÖĞRENCİ: Üniversitenin en büyük amfisinde ders veriyor...
- B.ANNE: Biliyorum. Hatta amfi sonradan genişletilmiş.
- ÖĞRENCİ: İkinci amfide çok daha fazla öğrenci var, hatta bir kısmı ayakta. Hocanın dersleri oraya hoparlörden veriliyor.
- B.ANNE: Radyodan yayınlanıyor!
- TORUN,
KIZ ÖĞRENCİ
ROLÜNDE: Çok genç profesör olmuş.
- B.ANNE: Genç mi? O Almanya'nın en genç profesörü!
- KIZ ÖĞRENCİ: Avrupa'nın en genç profesörü.
- B.ANNE: O bir profesör. O bir doktor. O bir MAMA.
- KIZ ÖĞRENCİ: MAMA mı?
- B.ANNE: (*Çifte eğitimin verdiği gururla*) MAMA. Magister Artium. Dereceyle. Magister = M. A. Dereceyle = M.A. Hesap ba-kiyesiyle M.A. çarpı M.A.=MAMA! O bir Prof. Dr. Dr. MAMA.

- KIZ ÖĞRENCİ: (*Heyecanla*) Beni sözlüye kaldırdı. Parmak kaldırdım ve *beni* sözlüye kaldırdı.
- B.ANNE: Bu kız sana âşık galiba.
- TORUN SESİ: Evet, âşık bana. (*Öpüşme sesleri*)
- B.ANNE: İnsan içine çıkarabileceğin biri mi?
- TORUN SESİ: (*Parke gıcırtiları*) Evet, kesinlikle. Belli ortamlara çok uygun.
- KIZ ÖĞRENCİ: (*İç geçiriyor*)
- B.ANNE: Ne?
- TORUN SESİ: Yok bir şey.
- B.ANNE: Eğitimli mi?
- TORUN SESİ: Derslerimi dinliyor.
- B.ANNE: Bunu herkes iddia edebilir. Ailesi ne yapıyormuş?
- TORUN SESİ: Fırıncı.
- B.ANNE: Fırıncı mı?
- TORUN SESİ: Hayır, bankacı.
- B.ANNE: Öyle demek. Kızı çaya çağır.
- TORUN,
KIZ ÖĞRENCİ
ROLÜNDE: (*Coşkuyla*) Öyle genç ki! Üstelik beni çok güldürüyor. Çok esprili. Onun için

bir şiir yazdım, okuması için vermek istediğimde bunun mümkün olmadığını, okuyamayacağını, okuryazar olmadığını söyledi.

B.ANNE: (Keyifli kahkahalar)

TORUN SESİ: Pozzo'yu bile tanımayan üniversite öğrencileri var. Bu beni hayli düşündürüyor.

B.ANNE: Akşam yemeğinde evde olacak mısın?

TORUN SESİ: Hayır.

[Ara]

Ama hissediyorum, duyuyorum, hoparlör üzerinden salondaki tepkilerinden duyuyorum, bunlara duyduğu hayranlık yavaş yavaş azalıyor, tıpkı üzerinde sürüyle çizik olmuş uçan balonun ısı ve çap kaybedip kendi içine çökmesi gibi zayıflıyor coşkusu... (Gülüşmeler sürüyor.) Bu, onun güldüğünü duyduğum son olaydı, bu son neşesini duyabilmek için kaseti tekrar tekrar geri sarıyorum...

Diğer taraftan, olabilecek her şeyi anlatıp bitirmiş gibiyim, herhangi bir artış ya da süreklilik mümkün değil gibi... Büyük vuruşu düşünüyorum...

[Ara]

B.ANNE,
YUKARIDA: Bugün eve gelecek mi?

TORUN,
SEKRETER
ROLÜNDE: Hayır, toplantısı var.

B.ANNE: Aa, peki.

SEKRETER: Sonra bir kız öğrenciyi sınava sokacak.

B.ANNE: Hangi öğrenci bu?

SEKRETER: Sonrasında yelkenliyle açılacak.

B.ANNE: Ne?

SEKRETER: Konstanz Gölü'ndeki yatla. Sonra New York'a uçacak. Belçika Kongosu üzerine konferans verecek [*sivrisinek vızıltıları...*] Kendisine bir notunuz var mı?

B.ANNE: Hayır.

SEKRETER: Dönüş San Francisco ve Sydney üzerinden; mercan kayalarında dalış yapacak...

B.ANNE: Avrupa'nın en genç profesörü hâlâ o mu?

SEKRETER: Evet.

[*Ara*]

TORUN SESİ: (*Amfi parkesi gıcırtiları*) Şu yıllardır anlattığım nasıl bir dünya böyle? On-
dan nefret ediyorum. Bu dünya benim zırvalarımdan ibaret, yarı uykulu bir palavra, bitip tükenmeyen, bir zaman öldürme; düzelmesi de sözkonusu de-

ğil. Hayır, aksine, bu dünya her şeyin sinsice kötüleşmesinin ta kendisi, kendi zırvalarımı tanımlayacak sözcük bulamıyorum. Anlattığım, her gün devamını getirdiğim dünya her şeyden bihaber: Benden bihaber, kendinden bihaber, olup bitenden bihaber. Eskiye, geleceği, başkayı, mümkünü, daha iyi olan ya da olabilecek ne varsa sildim, üzerine yeni kayıtlar yaptım...

B.ANNE,
YUKARIDA: Anlamadım?

TORUN SESİ: Yok bir şey.

[Ara]

Geceleri sesli kitaplar dinleyerek yatıyorum. Bir akşam konuşan genç bir kadındı. Kadının cümleleri başlarda *ben* diye başlıyordu. Bu bana huzur vermişti. Üslubu (bu sözcük ona ait), kolay anlaşılır cümlelerinin üslubu şöyleydi: *Buradayım. Ve sana söylüyorum. Ve sana anlatıyorum.* Bana hitaben konuşuyordu. Evet, benimle konuşuyordu:

Sen!

Kim?

Sen!

Ben mi?

Evet, sen! Ben ve sen!

Anlamıştım. Bir süre hiç konuşmadan şiltemin üzerinde yan yana yattık. “1632 yılında York kentinde doğdum...” Kadının ses tonu sayesinde anlaşıldığımı hissettim ve kendimi yaşadıklarına kaptırdım. İsterse saatlerce anlatabilirdi, büyülenmiş gibi dinliyordum. Bitirdiğinde hemen kaçmadı,

yeni maceraların kapısını araladı: “Bu konuya başka bir kitapta değineceğim.” Sözünde duruyordu üstelik: “Böyle Söyledi Zerdüşt” diyen sesi bodrumu doldurdu ve yeni bir sesle, öfkeli bir sesle konuşmaya başladı. Öfkesi bana değildi. Öfkesi, daha ziyade benimkiyle birleşiyor, düşüncelerimi mükemmel bir eleştiri diline büründürüyor, yatalak varlığımın (onun sözleriydi) elinden tutup bana sesleniyordu:

“Severim batmaktan başka bir yaşam bilmeyenleri...”²⁷

“İnsanın sevebilecek yanı, bir öteye-geçiş ve bir batış olmasıdır...”²⁸

“Severim tanrısını sevdiği için tanrısını yerden yere vuranı: Çünkü tanrısının öfkesi mahvedecektir onu.”²⁹

“Severim şans ondan yana gittiğinde utanıp da kendine: Ben hilebaz bir oyuncu muyum ki? Diye soranı – çünkü mahvolmak ister o.”³⁰

Anlıyordum ve anlaşıldığımı hissediyordum. Kadın, kimi sevip kimden nefret ettiğini söylüyordu. Sözleriyle ileriye görüyordu. Başkaları O derken, kadın *Ben* diyordu. Neredeyse her cümlesi *Ben*’le başlıyordu. *Ben sana diyorum! Ben sana anlatıyorum!* Bana geceler boyu anlattı, geceler boyu seslendi.

Körler kütüphanesinden aldığım her kasette onun sesi var. Shakespeare oyunlarındaki bütün rolleri hızla değişen ses tonlarında seslendirdi; Rumen aksanıyla Kont Drakula’yı konuştu; Shelley’nin *Frankenstein*’indeki canavarı, o canavar benmişim gibi seslendirdi... Birbirinden farklı rolere hızla ve başarıyla girebiliyordu. Zengin sesi cümleden cümleye değişiyordu, Romeo’dan Juliet’e (sanki Juliet ken-

²⁷ Friedrich Nietzsche, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2022, 26. Basım, s. 8.

²⁸ (a.g.e.)

²⁹ (a.g.e.)

³⁰ (a.g.e.)

disiydi), uşaktan efendisine, Vladimir'den Estragon'a,³¹ tiz sesli bir mürebbiyeden bir salon züppesinin huzur dolu bas sesine geçebiliyordu. Eminim, o da fincanlarla çalışıyordu.

Felsefe eserleri bile onun ağzında anlam kazanıyordu. Farkında olmadan yanlış kasetler ödünç almıştım, bu yanılgım ağzından çıkan ilk sözde anlaşılmıştı: *Felsefe* (hatamdan zevk alarak telaffuz etmişti). Teybi kapatmak istedim ama yine de yerimden kalkmadım, onu dinlemeye devam ettim. Onun güzel, büyüleyici sesini... Aristoteles'ten okuyordu. Bu bile bir anda anlamlı gelmeye başladı, okumak zorunda olduğu, benim de dinlediğim anlamsız şeyler bile sesinin melodisinde canlı bir renge bürünüyordu. Bazen takılıyordu. Hayır dili sürçmüyordu, onun dili hiç sürçmezdi, duraksıyordu sadece, bilinçli bir duraksamaydı bu... Şaşkınlıkla yutkunduğunu duyuyorum, sanki *Hoppala, ne saçmalık yazıyorsunuz oraya öyle* der gibi bir hali var, sonra gülümsüyor, ben de onunla gülümsüyorum. Arkasından derin bir nefes alıyor ve okumaya devam ediyor, ağır ağır, vurgulayarak, mantık hatasının üzerine basarak okuyor, eğleniyor (bu sözcüğü ondan öğrendim), anlamsızlıkla eğleniyor, kelime kelime eğleniyor. Bana Heidegger'in kitaplarını okurken neredeyse her cümleden önce yutkunuyor. Sonra hızlanıyor, üzerine sıçrayan çamurun tadını çıkararak içi su dolu çukurlara atlar gibi ilk sözcüklerin içine atlıyor, sonra neşeli bir sesle, adeta şarkı söylercesine benimle bir sonraki hedefe doğru uzun bir yolculuğa çıkıyor. *Korkma. Neredeyse vardık. Dikkat! Önümüzde su dolu büyük bir çukur daha var! Gülmekten öleceksin.* Ne okuduğunu çok iyi biliyor. Bir kitabın iyi mi kötü mü olduğunu çok iyi biliyor. Yazar ağır bir dil kullanmışsa ve yazdıklarını zar zor zor telaffuz ediyorsa, isteksizliğini hemen belli ediyor. Nelerden hoşlandığını açıkça hissedebiliyorum. (Benden hoşlandığını da his-

31 *Godot'yu Beklerken*'in karakterleri. (ç. n.)

sediyorum.) Bir kitabı severse, anlattığı dünyayla tamamen bütünleşiyor, hatta içinde eriyip gidiyor, o zaman kitabın kendisi oluyor, evet kendisi kitap oluyor, Lilliput Adası'na giden de, Romeo'yu öpen de, "Böyle Söyledi Zerdüşt" diyen de ondan başkası olmuyor... Edebiyat ve felsefenin büyük eserlerini düşündükçe sadece onun sesini duyuyorum, bana cesaret veren kadının sesini: Aristoteles, Machiavelli (özellikle Machiavelli), Montaigne, Hobbes, Nietzsche, Vaihinger, Camus, bunlar ve birçoğu benim için tek bir insanda, her gece dinlediğim, yıllardan beri beni cesaretlendiren, yatağımı paylaştığım bu kadında toplanıyor. Ona âşığım, ilk cümlesinden, *Ben*'le başlayıp *Sana* ile biten ilk cümlesinden itibaren âşık oldum ona. Bildiğim her şeyi ondan öğrendim. Saygıya ve sevmeye dair her şeyimi ona borçluyum. Bundan ötesi boş lakırdı, benim boş lakırdılarım...

[Ara]

Yalan söylemeyeceksin. Bir arkadaşşıma İncil'in her yerinde bu emri arattım. Hangi arkadaş? Ya da: Sevgili köpeğim bir sabah yatağımın yanında cansız yatıyordu... Hangi köpek?

[Ara]

Ya da: *Evimiz bir zamanlar kentin en güzel ve en büyük eviydi. O bir zamanlardı; çünkü evimiz şimdi ne güzel ne de büyük, aksine tuhaf, gülünç ve eski, kirli gri, harap, her yeri dökülüyor, pas içinde, bakımsız; pencereler mukavayla kaplı; çatıdaki cam çardak oraya çakılmış bir uçak gibi duruyor. Ev sadece eski değil (benim yaşımda), aynı zamanda baştan sona hatalı: Hatalı tasarlanmış, hatalı yapılmış, hatalı açıdan bakılmış. Biz bu eve bunca yıl yanlış bir açıdan, dışarıdan değil, içeriden bakmışız. Evimizi önünden*

geçenlerin, sözde kıskanan ve hayranlık duyanların gözüyle değil, kendi gözlerimizle, daha doğrusu kendi sözlerimizle görmüşüz. *Ünü bütün kente yayılmıştı, görülmeye değer bir yer.* Evimiz, ünü bütün kente yayılmış bir eğlence unsuru. O, en başından beri başarısızlıktan, ucubeden, aldatmacadan, çılgınlıktan ibaretti. Evet, bir karaktere sahip olduğu doğru, içinde oturanların karakterine... Dökülüyor. Salon yağmur alıyor. Su boruları patlak. Lavabolardaki armatürler çürümüş. Aslında bütün ev baştan aşağı çürümüş. Bodrumdaki rutubetli duvarları yosun bağlamış. Öksürmeden arka arkaya iki laf edemiyorum. Sözde büyük bir avize var; elektrik düşmesine basıyorum, hiçbir şey yanmıyor. Ampullerin çoğu patlamış. Döner merdiven: İçi geçmiş bir blöf. Salondaki cam sehpa: Hepsi mat, bir kısmı da çatlamış. Dış kapı tutukluk yapıyor, artık açılmıyor. Evden çıkmak için terası kullanmaktan başka yol yok. Telefon bozuk ya da kesik? Bir de elektrik kesilse, bantlarımın sonu olurdu, hikâyemizin sonu, her şeyin sonu... Kalorifer çalışmıyor; yoksa yakıtımız mı kalmadı? Acı bir soğuk var. Öksürüyoruz. Gelgelelim büyükannem bunların hiçbirini duymak istemiyor...

[Ara]

“Yalan söylemek gerçekten lanetli bir alışkanlık; bizler sadece sözle insan olabiliyoruz, sadece sözle birbirimizle ilişki kurabiliyoruz. Bence yalan söyleme, daha ilk belirtilerini gösterir göstermez ve kişiyi esir almaya başladığında şiddetle mücadele edilmesi gereken tek yatkınlıktır...” Bana cesaret veren kadın bana Montaigne’i okurken bunları söylüyordu. Ama okuduklarının tek bir kelimesini bile ciddiye almıyordu. Hınzırca gülümsediğini hissediyordum; benim kim olduğumu, gece gündüz neler yaptığımı biliyordu sanki ve böylece müttefikler gibi birlikte gülümsüyorduk...

[Ara]

Onun ağzından en çok Shakespeare'in ve Marlowe'un oyunlarındaki sahne serserilerinin seslerini duymayı seviyordum: Aaron, Barabas, Edmund, Iago, Richard. Hepsi dâhiyane yalancılardı, hayat ve yalan ustaları, kötülükte sınır tanımazlar... Bodrumdan cesurca *ben kötüyüm* sesleri yankılanıyordu.

Yaptığım kötülüklerle nam salmıştım,
İnsanları öldürdüm ya da ölüme sürükledim,
Kızların ırzına geçtim ya da geçmek için planlar yaptım,
Suçsuzları suçlayıp yeminler ettim,
Dostların arasına korkunç düşmanlıklar soktum,
Yoksulların hayvanlarının boyunlarını kırdım,
Samanlıklarını geceleri ateşe verdim,
Sahiplerine, yangınları gözyaşlarıyla söndürmelerini buyurdum.
Mezarlarından ne çok ölü çıkardım,
Sevenlerinin kapılarında ayağa diktim...
Yol kenarında can çekişen hastaları öldürdüm.
Birazdan gidip çeşmeleri zehirleyeceğim.
Gençliğimde tıp okudum,
Birkaç İtalyanı geberttim.
Papazları cenaze törenleriyle zengin ettim
Zangoçlara da dur durak bildirmedim
Ellerinden mezar küreğini ve çanı eksik etmedim.
Bütün bunlar bitince vurguncu oldum.
Bir zamanlar hacıların diz çöktüğü Kudüs'te
Mermerlerin üzerine döktüğüm toz
Hacıların dizlerinde yaralar açtı
Onları, topal olmuş, koltuk değnekleriyle
Hıristiyanlığa doğru zıplarken görünce kahkahalarla güldüm.
Balkondan onları bu halde görmek pek keyifliydi.
Ah ben binlerce iğrençlik yaptım,
Başkalarının sinek öldürürken duyduğu rahatlıkla yaptım
hepsini.

Ve hiçbir yüzünden yürekten pişmanlık duymuyorum
Tek pişmanlığım, on binlercesini daha yapmamam.³²

[Ara]

Kadın bana üniversitede vereceğim dersleri önceden anlatıyor: “*The truth lies in my heart.*” Bu cümle iki anlama da gelebilir. Ya: Gerçek kalbimde yatıyor. Ya da: Gerçek kalbimde yalan söylüyor. Hiçbir şey gerçek kadar iyi yalan söyleyemez. Gerçeğin içinde sayısız yalan vardır; ayrıca yalan, gerçeğe giden yoldur. Kurgu olduğu eninde sonunda ortaya çıkmayan insanlığa dair bir gerçek olmadığı gibi, gerçeğe dönüşmeyen cesur, pervasız ve atak bir kurgu da yoktur. Verifikasyon kavramı (Latince: *veritatem facere*) aynen bunu anlatır: Henüz gerçek olmayan ama gerçek olması muhtemel ya da gerekli bir şeyi gerçek yapmak...

[Ara]

Kadının ağzından bir keresinde şu cümle çıkmıştı: “Gerçek, bir yalancının icadıdır.”

[Ara]

Ya da: “Yalana maruz kalan kişi yalanı söyleyenden daha kazançlıdır...”

[Ara]

Kadının sürekli kitaplardan mı okuduğunu, yoksa kendi özgün düşüncelerini mi dile getirdiğini bilmiyorum.

³² William Shakespeare ve Christopher Marlowe'dan alıntılar.

[Ara]

Bir gece sesinin nefesini yüzümün çok yakınında hissettim ve (boğuk sesle) fısıldadığı şu sözcükleri duydum: “Yalanın Erdemi.”

[Ara]

Bana cesaret veren kadının günün birinde benim kasetlerimi bulduğunu, onları *kendi* yatağına koyup *beni* geceler boyunca dinlediğini hayal ediyorum. Sesim hakkında ne düşüneceğini kendime sorup duruyorum... Adı Sylvia.

[Ara]

Sylvia bana aylarca, askeri hastanede yatan ağır yaralı birinin hikâyesini anlattı; adamın bir eli, içinde bir tabanca olan komodinin çekmecesindeydi.

Yeni hemşire, uzun parmaklarıyla göğsüne vurarak, “Adım Theodora,” dedi. Bu sözlerin ardından bana yüz yıldır toprağın altında kalmış gibi gelen ayak bileklerimi ve ayak parmaklarımı ovmaya başladı. Bebeğiyle oynayan küçük bir kızın yaşadığı hazla beni ustaca bir o yana, bir bu yana çeviriyordu; elleri belime doğru ilerlediğinde kasıklarına hızla yepyeni bir hayatın yürüdüğünü, akciğerlerime taze oksijenin dolduğunu hissettim. Güçlü parmakları altında kanım ırmaklar gibi akmaya başladı. “Bunun durumu nasıl?” diye sordu, ardından penisimi güçlü parmakları arasına alıp fırına girecek hamur gibi yoğurdu. “Doktorlar çalışıp çalışmadığına bakmadı mı?” Başarısı karşısında hem sevinmiş hem de ürkmüştü, çünkü penisim ellerinin arasında balon kadar büyümüştü ve büyümeyi sürdürüyordu. “Yeter!” diye bağırdım, ama sesim beni ele vermiş olmalıydı, çünkü aslında harikuladeydi. Üzerime eğilip beni öyle bir doruğa ulaştırdı ki bütün dikiş

yerlerimin açıldığı duygusuna kapıldım. Hayatımda hiç böylesine şiddetli ve ağır ağır seyreden bir orgazm yaşamamıştım; dalgalar bütün bedenimi sarmıştı. Öylesine şiddetli bir orgazmdı ki ağlamaya başladım, kadın usulca üzerime eğilip gözyaşlarımı öptü.³³

Beni böyle yaşantılar anlatarak cesaretlendiriyor, ve bana öyle geliyor ki, uzun elleri sözcüklerinin içinden dışarı uzanıp yorganımın altına giriyor, ellerimi bulup onlara bizzat yol gösteriyor. Ah Sylvia!

[Ara]

B.ANNE,
YUKARIDA: Ne? Bu kadınla mı evleneceksin?

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: Evet.

B.ANNE,
YUKARIDA: Çok komiksin!

[Ara]

Büyükannemin beni artık pek dinlemediğini, bambaşka düşüncelerle ampulünün içine oturduğunu daha sık ve daha açık bir şekilde duyuyorum. Sadece müzik yayını yaptığım da bile radyoyu kapattığı zamanlar oluyor. Bu davranışının karşılığı bir sözcük buldum: *Reyting* daha doğrusu *reyting düşürme*.

[Ara]

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: Gol! (İçini çekerek) Gol!

³³ Lawrence Durrell'in *Avignon Beşlisi*, *Constance* eserinden alıntı.

[Ara]

Bugün yemek bulmak için derin dondurucuyu karıştırdım. Yok, yiyecek bir şey kalmamış. İçinde kanımın olduğu buzlu tüpleri aradım. Yoklar.

[Ara]

Büyükannemin, elini “Boş ver” anlamında sallayarak ampulünün içinde oturduğunu duyuyor ve hissediyorum...

[Ara]

B.ANNE,
YUKARIDA: Buna nasıl cüret edebilirsin!

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: Ben mi?

B.ANNE,
YUKARIDA: Nasıl cüret edebilirsin!

[Ara]

Büyükannemi ilk kez haberlerime konu etmiştim. Bir fikir, bir denemeydi yalnızca: Bir baronla sürpriz nişanını duyurmuştum. Haberi henüz okumuştum ki aşağıya doğru bağırmaya başladı: “Buna nasıl cüret edebilirsin!”

[Ara]

Bugün yıllardan sonra ilk kez radyoyu hiç açmadı, yıllardan sonra ilk kez.

[Ara]

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: Gol! (İçini çekerek) Gol!

[Ara]

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: Dinliyor musun?

B.ANNE,
YUKARIDA: Neyi?

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: Başbakanlık'tan konuşuyorum.

[yanıt yok]

[Ara]

Ne sunarsam sunayım; Dışışlerinde yıldırım hızıyla kariyer, eyalet başbakanlığı, eyalet meclisi, konuşmacılık, seçim kampanyası, kendi düğünüm, Ay'a yeni bir yolculuk, dola-rın fırlaması... ölümüm... Hayır, beni artık dinlemiyordu...

[Ara]

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: ...işte bu yüzden üniversiteden ayrılacağım. Yazar olmak istiyorum.

B.ANNE,
YUKARIDA: Yazar mı?

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA:

Evet, yazar!

B.ANNE,
YUKARIDA:

Peki nasıl geçinecekmiş?

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA:

Bir ödül kazanabilirim.

B.ANNE,
YUKARIDA:

Çok komik. O yazı yazmayı bilmez ki!

[Ara]

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA:

Hikâyelerimi kasete kaydedebilirim... Daha şimdiden birkaç hikâyeyi, hatta bütün hikâyeyi kaydettim. Yazar olarak illa da okuma yazma bilmek gerekmez. Almanca konuşabilmek tamamen yeterlidir, ki bu benim çok iyi bildiğim bir şey... Ben yazar değil de konuşur olabilirim mesela... Ya da konuşmacı yazar... Ya da hikâye anlatıcı... Ya da konuşur-gezer...

[Ara]

Büyükannem sanki beni ve haberlerimi yok sayıyor ve yanında duruyormuş gibi yaptığı üçüncü kişiyle konuşuyor, benden bahsederkense ben ve haberlerim parazitmiş gibi uzaktaki birinden söz edercesine “O” diye bahsediyor... Üçüncü kişinin adını Edgar koymuş. *Biraz daha çay alır mısınız Edgar?* Edgar geldi, Edgar gitti, Edgar dedi ki, Edgar anlattı... *Ama Edgar.*

[Ara]

BÜYÜKANNE,

YUKARIDA: (Kıkır kıkır gülerek) Ama Edgar!

[Ara]

Motor gürültüsü, fren sesleri, ağaca çarpma, torun çığlıkları, borazan sesleri, cenaze müziği.

[Ara]

TORUN SESİ,

AŞAĞIDA: Öldüm.

B.ANNE,

YUKARIDA: Bir fincan çay daha alır mısınız, Edgar?

TORUN SESİ,

AŞAĞIDA: Canlı canlı gömüldüm, sıkıştım. Otomobil kazası. İmdat!

[Ara]

Edgar, Edgar, Edgar... *Edgar'ın mizah anlayışı var. Edgar söylediklerinin hiçbirine inanmıyor. Edgar gideri temizledi. Edgar alışverişe gitti...* Büyükanнем bana sitem ediyor: Edgar olmasaymış çoktan açlıktan ölmüş.

[Ara]

TORUN SESİ,

AŞAĞIDA: Ne de olsa profesördüm, üstelik Avrupa'nın en genç profesörü. Bu bir şey değil mi yani? Bir şey değil mi?

(cevap yok)

Peki Wimbledon? Seul'daki 100 metre koşusu?

(cevap yok)

B.ANNE,
YUKARIDA:

(Aşağıya doğru konuşuyor) Edgar, doktora öğrencin olabilir mi?

(cevap yok)

[Ara]

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA:

Bonhof, sağa geçiyor, güzeeeeel, kanatta. Müller bekliyor. Müller vuruyor. GOO-OL! *(iniltiyle)* Gol!

(Tepki yok)

[Ara]

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA:

(Mikrofona haykırarak) Söylediklerimi anlayabiliyor musunuz?

B.ANNE,
YUKARIDA:

Hayır!

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA:

Duyuyor musunuz? *(Mikrofona haykırarak)*

[Ara]

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA:

Yeminli ifadeler var...

B.ANNE,
YUKARIDA: Edgar tek sözüne inanmıyor...

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: Şoförümün ve sekreterimin yeminli ifadeleri var. Ayrıca size şerefim üzerine yemin ediyorum...

B.ANNE,
YUKARIDA: Haydi Edgar, gidelim...

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: Tekrar ediyorum: Size şerefim üzerine yemin ederim ki, hakkımda çıkarılan iddialar asılsızdır.

[Ara]

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: (*Müzik*) Bu olağanüstü yetenekli ve bizlere uzun zaman hizmet etmiş kişinin hayatının son dönemleri bizim için gizemli ve anlaşılmaz kalacaktır.

[Ara]

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: Ben MAMA. Duyuyor musun, MAMA!

(*Yukarıdan iki kişinin gülüşmesi duyuluyor; biri büyükanne, diğeri bir erkek sesi*)

[Ara]

Nasıl olur da böyle gülebilir?

[Ara]

Son özel programda kişisel kasetlerimi çalsam, acaba ne olurdu?

[Ara]

B.ANNE,
AŞAĞIDA: Haydi Edgar, gidelim.

TORUN SESİ,
AŞAĞIDA: Nereye gideceksin ki?

B.ANNE,
AŞAĞIDA: Gidelim...

[Ara]

Büyükannem baştan sona haklı: Seslendirdiğim dünya boş lakırdıdan, okuma yazma bilmeyen birinin içi boş lakırdısından ibaretti. Artık bitti, nihayet! Bu dünyanın hatası uydurma ya da güvenilirlikten uzak oluşu değil. Aksine: Bu dünya her şeyiyle güvenilir. Baştan sona güvenilir hem de. Evet, bu dünya güvenilir ve kötü. Bunu bir an önce dile getirmek herkesin yararına olur. Savunmamı şöyle yapabiliyim: Zamanım yeterli değildi. Bodrumda çok uzun süre tek başına kaldım. Dışarıdan gelecek ilhamlardan yoksundum. Aşırı yorulmuştum. Yaratıcı olmakta zorlandım... Aslında bahane bunlar. Zamanım vardı. Olanaklarım da vardı. Bütün olanaklar elimdeydi... Hayır, dünya benim kendi

kötülüğümdü ve bu kötülük aşağıda üzerime daha da çok saldırdı. Kötülüğü açıkça yaşayamadım. Onu usulca olayların akışına dahil ettim. Kötülüğümü, bir dolu iyi haberin rüzgârına kattım. Haberlerim gitgide düzeldi, mükemmelleşti. Bunların sarhoşluğunda şampanyalar patlattık... Ucuz tatlandırıcımı her yere saçtım. Ancak bu pudranın altında dünyayı kötüleştirdim...

B.ANNE SESİ,

YUKARIDA: Ne diyor bu?

Gerçeği bozduğumu söylüyordum...

B.ANNE SESİ,

YUKARIDA: Aklı başından gitmiş bunun.

Baksana etrafına! Nasıl bir evde yaşadığımıza baksana! Yaşadığımız yer ev değil artık. Bodruma in. Burada ne yaptığıma bak. Nasıl görüldüğüme bak. Senden daha yaşlı duruyorum. İçine doğru konuştuğum yosun tutmuş fincanlara bak. Sahte seslerimi dinle. Sahte sayılarımı dinle. Öksürme mi dinle. Amfiyi dinle. Bir şeyden haberleri olmayan öğrencilerimi dinle. Gerçekle ilgili anlattığım derslerimi dinle. Gerçek her zaman kötü değil. Artık gerçeği anlatıyorum. Duyuyor musun? Gerçeği! Şu andan itibaren sana yalnızca gerçekleri anlatacağım. Sana gerçekleri bir kez anlatabilirsem, o zaman yalanlarımı mükemmelleştirebilir, *doğru* yalan söyleyebilirim, özgürce ve aşkla yalan söyleyebilirim. Özgür bir yalancı olurum o zaman. Yalnızca özgür bir yalancı, mükemmel yalancıdır. Mükemmel yalan söyleyebilmek için, doğruyu ifade etmeyi ve kabullenmeyi bilmek gerekir...

B.ANNE SESİ,

YUKARIDA: Aklını iyice kaçırmış.

Etrafına bak. Pencereden dışarı bak. Sokağa çık. Komşularımızla konuş, tabii bizimle konuşmayı kabul ederlerse. Ben her şeyi berbat ettim. İnsanlarda sevmediğim ne varsa insanların içine soktum. Her şeyi ağır ağır, sinsice, sırtarak, ağzımı şapırdatarak berbat ettim...

B.ANNE SESİ,

YUKARIDA: Edgar, onu dinleme.

İstatistikler sundum ve dedim ki: *Durum bu. Bunlarla mücadele edemezsiniz.* Sen de mücadele etmedin. Kanunlar çıkardım, sadece sana ait kanunlar değil, sayılarla ilgili kanunlar. Dünyayı sayılara boğdum ve dedim ki: *Bunlar yıldız değil, gerçekler.* Biri baş kaldıracak olsa, *Çeneni kapa!* diye bağırdım. Biri yakınacak olsa, *Biz böyle mutluyuz,* dedim. Milyonlarca insanı sokağa döktüm, diğerlerini ise iki misli çalıştırdım. Üstelik bu sadece başlangıç. Geçmişin iyi ve umut veren yanlarını sildim. Anıları ve alternatifleri yok ettim. İnsanlara huzuru unutturdum. Onları uykularından ve akıllarından ettim. Onlara, *Biz hep böyle olmasını istemiştik zaten,* dedirttim; ben istediğim için onlar da istedi; onlar istediği için, ben istediğim için derken bu böyle sürüp gitti. *Karşı tarafa gitsenize!* Artık bunu bile yapamıyorlar. Dedikodular çıkardım, onlar da bu dedikoduları bütün dünyaya yaydı, veba gibi... Ben onları delirttikten sonra onlar da çocuklarını delirtti. İş sözcüğünü yeniden tanımladım, onlar da daha önce hiç olmadığı kadar çok çalıştı...

B.ANNE SESİ: Kafayı yemiş bu!

Bu daha başlangıç, daha başlangıç... Önce söylediklerime kötü bir espriye güler gibi güldüler ama sonra ciddileştim. Onlar da beni ciddiye aldı. Her sözüme, okuryazar olmayan birinin her sözüne kulak verdiler.. Okuryazar olmayan

birinin dünyasında yönlerini bulmaya çalışıyorlar. Dünya okuma yazma bilmeyen birinin icadı. Duyuyor musun? Duyuyor musunuz? Siz okuryazar olmayan birinin dünyasında yaşıyorsunuz! Ama onlar hiçbir şeyin farkında değil, benim sayılarıma inanıp büyük bir ciddiyet içinde yaşıyorlar. Her şey kötüye gidiyor! Ama onlar bunu fark edemiyor ve *her şey yoluna girecek, her şey yolunda* diyorlar. Oysa onlara belli etmeden dünyayı bozuyor da bozuyorum... Benim kötülüğümün asıl mükemmelliği algılanamamasıdır.

B.ANNE SESİ,

YUKARIDA: Haydi Edgar, gidelim!

Aklı ve eleştiriye ortadan kaldırdım. Her sözüme inanıyorlar. Onlar korkudan ve gerginlikten tir tir titrerken, ben *Ne kadar da mutluyuz!* diye durmadan bağıriyorum. Benim sayılarımla yarışamazsınız. Bunlar zorunluluk. Benim rekabetim karşısında hiç şansınız yok. Bu, uluslararası bir rekabet. Hah! Bunlar dünya kanunları. *Çalışmak özgürleştirir*, ama onlar özgürleşemeyecek artık, yaşamları boyunca özgürleşemeyecek ve ben birkaç milyon kişiyi daha sokağa döküyorum. Artık bütün diye bir şey yok, sadece bireyler var. Dünya bireylerden oluşuyor. Ben öyle istediğim için onlar da farklı bir şey istemedi, onlar böyle istediği için, ben böyle istediğim için derken bu böyle sürüp gitti. Her şeyi bazı bireylerin çıkarları doğrultusunda şekillendirdim, özellikle de bizim çıkarlarımız doğrultusunda ve de birçoklarının da bundan zarar göreceği biçimde, anlıyor musun? Anlattığım dünyaya güvendim, kendi bütünlüğü içinde güvendim, kendimi buna adadım ve hafifçe öksürdüm... Anlattığım her şey benim için gelecek büyük vuruşun bahanesiydi. Anneme ne oldu? Annem nerede? Annemin başına ne geldi?

[Ara]

Bir vuruşla neler yapmazdım ki... Bir ya da iki kaset yalnızca... on dakika sola, on dakika sağa konuşsam bütün dünya değişirdi, şu ya da bu yönde, ama baştan sona değişirdi, bir anda. Yeniden en baştan başlayabilirdim. Her şeyi yok edebilir, havaya uçurabilirdim... Kuru bir sesle açıklayabilirdim: *Savunma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre...* Ya da hepimizi bu dünyadan kurtarabilirdim... Tek bir cümleyle: ayet, formül, melodi, hepsi bir arada. Ya da şöyle bir düşünceyi açıklayabilirdim: *Hepimiz en başından beridir cennetteyiz. Ancak kimse farkında değil. Kimse yerine oturmadı. Keşke anlattıklarımı dinlemeseydiniz.* Ya da şimdi olduğu gibi, konuşur, konuşur, sonsuza dek konuşurdum...

[Ara]

Hiç değilse kişisel kasetlerimi çalabilirdim... Hiç değilse bunu yapabiliirdim...

[Ara]

Haftalardan beri tek başına, karanlıklar içinde yatıyorum, teypler kapalı... Yukarıdan ses gelmiyor. Sadece Sylvia.

[Ara]

Sylvia, cesaret verenim Sylvia bir gece kapanışı şu cümleyle yaptı: “Seni seviyorum!”

[Hışırtilar]

[Stop]

Ek

Bir cumartesi öğleden sonra telefon çaldı.

“Alo, ben Sylvie.”

Sylvie mi?

“Nasılsın?”

“Ben mi?” Herhalde, “Teşekkür ederim, iyiyim,” diye yanıt verdim. Sylvie mi? Sylvie diye birini tanıımıyordum. Ama onu tanıyormuşum gibi konuşuyordu. Nereden tanışıyorduk ki? Öylesine karşılaşmıştık belki; bir partide bir iki cümle; önemsenmeden çıkarıp verilmiş bir kartvizit; ama belki de biraz daha fazlası? Ah şu hafızam... Hafızamın (birkaç olay sonrası) pek güçlü olmadığını itiraf etmeliyim. Silip attığım –üstelik sadece adlarını da değil– öyle çok insan var ki... Sylvie? Tanışıyor muyuz? Belki şaşkınlıktan neye uğradığını anlamayacak, “Demek beni artık tanıımıyorsun, öyle mi?” diye soracaktı. Beni tanıımıyorsun yani! Bu tür suçlamalara öyle çok hedef oldum ki... Karşımdakini bu defa bu şekilde kırmak istemiyordum. Çünkü insanları bu konuda çok küstürdüm. Sylvie? Hiç duymamıştım. Sesini de duymamıştım, ahizeden yayılan o melodik, sevimli, hatta dostane, güven veren, önce yabancı sonra tanıdık, evet tanıdık, sonra tekrar yabancı gelen sesini hiç duymamıştım. İnsanın kafasını bu kadar karıştırıp darmadağın eden, sersemleten başka bir şey düşünemiyorum. Üstelik arayan bir

kadın, tanımadığım bir kadındı, ama beni tanıdığını söyleyen ya da tanıdığını savunan bir kadın. Gönül rahatlığıyla itiraf edebilirim ki böyle bir telefonu yıllarca beklemiştim.

“Nasılsın?”

İyi dim.

“Gerçekten iyi misin?”

Sanki içimi okuyor, üzerimde kötü bir elbise gibi duran süslü sözleri birkaç küçük hareketle çekip almak istiyor gibiydi. “Beni hatırladın mı?” diye bile sormadı. Bu durumda onu tanıyordum ve daha birçokları gibi unutmuştum (ama bu unutmaya nedensiz değildi muhtemelen). Çok genel şeylerden söz ediyordu. Bir ipucu yoktu. Çaresizdim. Eski bir tanıdığın, belki sevgilinin sevimli doğallığıyla konuşuyordu. Benim mi sevgilimdi? Ya da bir kız arkadaşımın kız arkadaşı? Yine bir arayayım, dedim. Sesinde böyle bir tını vardı: Onca yıldan sonra arayayım dedim – belki de birkaç aydan, haftadan ya da geceden sonra? Sonuncusu bile olasıydı. Kötü hafızamı düşündüm, dalgınlığımı, nicedir karşımda konuşan insanlara sallayıp durduğum, onları dinlemeden onay verdiğim bomboş kafamı düşündüm. (Geçenlerde bir kadın, konuşmanın tam ortasında, *Az önce ne demiştin?* diye sordu. Bilmiyordum.) Bulanık dikkatsizliğim, hafıza boşluklarım, evet hafıza enkazım (özel konularda) meşhurdur, suç onlarındı! Unuttun mu beni? Böyle bir durumda haklı olarak kırılmakla kalmaz, dehşete düşerdi. Sesindeki dostluğa rağmen çok alınabileceğini ve öfkelenebileceğini hissetmiştim. Belki bir tren yolculuğu boyunca aynı kompartımda oturmuştuk ya da bir otel odasında yatağa uzanmıştık? Bu bile artık mümkün görünüyordu. Unuttun mu beni? Aklımdan şüphe edebilirdi. En azından konuşmasında böyle bir hava vardı: Telefonda ansızın çok yakın ve tanıdık, ama yine de yabancı, yabancı bir tanıdık... Delik deşik hafızamın en derinindeki delikten çıkıp beni arayan bir ses...

Onu tanırmış gibi davranıp sordum: “Sen nasılsın?” İyiydi. Birkaç cümle konuştuktan sonra yine aynı şey oldu, onu dinlemiyordum, sadece içgüdüsel ve kalıplaşmış tepkiler veriyordum: *Ne ilginç, ne güzel* gibi... Yanlış numarayla aramıştı. Aklıma birdenbire yanlış numarayı çevirmiş olabileceği geldi. Açıkça dile getirmek istemediğim (çünkü artık geçti), insanı güç durumda bırakan bir yanlış anlama olabilirdi bu; hatasını kendisi anlayabilsin diye adımları ve soyadımı cümlelerimin arasına sık sık sokuşturarak olası yanlışları aydınlatmaya çalıştım. “Geçenlerde bir öğrenci gelip adımları sordu...” deyip üstüne basa basa adımları söyledim. Her fırsatta adımları birkaç kez yüksek sesle ve anlaşılır bir tonda telaffuz ettim. Durmadan adımları söyledim. Ama kadını şaşırtan bir durum yoktu. Telefonu kapatmadı. Karmaşık cümlelerimin, üniversitedeki işimle ilgili gevezeliklerimin yabancıları değil gibiydi. (Belki de bir öğrencimdi?) Konuşmaya devam ediyordu. Sonra, sanki orgazm olur gibi hızla soluk alıp vererek ve inleyerek adımları söyledi: *Joachim*. (Gıdıklanan Joachim.) Çığ altında kalmış gibiydim, hafızamın yıkıntılarını tırnaklarımla kazıyıp duruyordum. Yaralılar ve cesetler buldum ama Sylvie’yi bulamadım.

“Bugün benim doğum günüm.”

Nereden bilecektim ki!

“Bugün benim doğum günüm.”

Uzun bir sessizlik oldu, sonra coşkuyla doğum gününü kutladım: “Mutluluklar, bol şans ve sağlık dilerim! Bütün planların ve isteklerin gerçekleşsin.”

“Bugün parti veriyorum. Gelmek ister misin?”

Bilmiyordum...

“Lütfen gel!”

Kabul ettim.

Kentin öbür ucunda oturuyordu. Nasıl gidecektim oraya? Otomobilim yoktu, oraya otobüs de çalışmıyordu.

Sonra gecenin bir vakti eve nasıl dönecektim? Üstelik ona verecek bir hediyem de yoktu. Ama kadının yanıtları hazırды: Hediye istemiyordu. Gelirsem çok sevinecekti. Beni otomobiliyle alabilirdi. Gerekirse yine evime bırakabilirdi... Baştan beri kararları o veriyordu. Kabul ettim, asıl niyetim şu belirsizliği ortadan kaldırmaktı. Kimdi bu kadın? Nereden tanışıyorduk? Onu görür görmez hatırlayacaktım, zar zor da olsa *Ah evet* diyecektim, elini sıkacak ve birçok ke-reler yaptığım gibi geceyi, doğum günü partisinin verildiği bodrumun karanlık bir köşesinde oturarak geçirecektim...

Avluya bir otomobil gelmişti. Kapısını açtım, yan koltuğa oturdum. Kadının yüzünde mahcup bir gülümseme vardı. Sylvie miydi bu kadın? Bakıştık. Utangaç bir sesle, “Merhaba,” dedi. Kontak anahtarı parmaklarının arasında şingirdadı. Buraya kadar sorun yoktu. Hoş ve havalı bir kadındı ama onu daha önce hiç görmemiştim. Kim olduğu ya da olabileceği konusunda hiçbir fikrim yoktu. Dikkati başka bir noktaya çekmeye çalıştım, doğum günü hediyemi, Oscar Wilde’ın *Lady Windermere’in Yelpazesi* kitabını kendisine vermek üzereyken arkadan, arka koltuktan ikinci bir el uzandı. Arabada iki kadın vardı. Şaşkındım, burada kim kimdi, beni arayan hangisiydi: Arkadaki mi yoksa aralarında daha sade olan öndeki mi? Ya da hiçbiriydi, yanlış arabaya binmiştim. Hemen, “Merhaba Sylvie,” deyip kimin tepki vereceğine bakmalıydım. Onun yerine, “Güzel otomobilmış,” dedim ve lüks bir Mercedes’te oturduğumu o anda fark ettim. İkisinden de yanıt gelmedi. Bir süre konuşmadan oturduk. Sonra arkama döndüğümde büyük bir şok yaşadım, harikulade güzellikte bir kadının insanı şok eden görüntüsüydü bu, tahminen 25 yaşlarında, baş döndürücü güzellikte bir kadın... Sadece olayın başlangıcını görüyordum. Kadının bakışlarına dayanamayarak hızla önüme döndüm. Böyle bir kadını kim unutabilirdi? Nasıl unutabilirdim onu? Direksiyondaki Sylvie’ye hemen

hediye mi uzattım. “Doğum günün kutlu olsun.” Şaşırmıştı. Sonra arkadan omzuma uzanan bir el, uzun bir el hissettim: “Teşekkür ederim.”

Parmak uçları boynuma dokunuyordu...

Arkama döndüm: “Sylvie?”

Gülümsüyordu: “Evet, Sylvie.”

Sylvie demek! Bütün bunlar ya bir düş ya bir deney ya bir mucize ya şaka ya da büyük bir yanlış anlamaydı ... ya da bana birçok şeyi, hatta kaza geçirmiş olabileceğimi bile unutturan bir kazanın sonucuydu... Gece olmuştu, kadının partisine giderken bir sürü lambanın önünden, kavşaklardan, cadde ve sokaklardan geçtik, ben yol boyunca hiç durmadan konuştum, konuştum... Bir orasından bir burasından hayatımı anlatıp durdum. Üniversiteden, okulumdan, tatillerimden söz ettim. Bir konudan diğerine atarken bütün umudum, kadının bir yerine müdahale edip bir bilgi sunması, mesela ortak bir dostumuzun adını anmasıydı. Ama her şeyi sorgusuz bir doğallıkla karşılıyordu, sanki anlattıklarımın hepsini bilen eski ve önemli bir dostumdu: Biliyorum, biliyorum, ama sen anlatmaya devam et. Bunca yıldan sonra ne anlatırsan anlat, seni dinlemeyi özlemişim... Hiç soru sormuyor, doğru yanıtlar da vermiyordu. Daha çok telaş içinde söylenmiş cümlelerimin gerginliğini alıyor, onları sorgulanmayan bir birlikteliğin huzurlu ahengine sarmalıyordu. Kendini anlatman, savunman ve üzülmen gerekmez... Boynumda dolaşan sıcak sesi bunları ya da benzer şeyleri söyler gibiydi. Bazı cümleleri İngilizce söylüyordum: “*What a charming day.*”³⁴ Şöyle demesini umuyordum: “Niye İngilizce konuşuyorsun? İngiltere’de kalmış mıydın?” Ama o hiçbir şey sormuyordu (zaten soru soran biri değildi), onun yerine benim kullandığım dilde kısa yanıtlar

34 (İng.) Ne güzel bir gün. (ç. n.)

veriyordu: “*Yes, it is a charming night*”;³⁵ konuşması aksansızdı, bir İngilizinki gibiydi ve biz de Almanya seyahatine çıkmış bir İngiliz çifttik adeta. Ne konuşsam ne söylesem bana kullandığım dilde yanıt veriyordu, işte bu yüzden yanıtları aslında bir yanıt değil köklü bir aidiyetin devamıydı. Düşündükçe anlıyordum ki, artık söze karışmayan sürücümüz de sürücüden öte biri değildi, arkadaş, yoldaş değil, şofördü.

Bir sokağa saptık, ıslıl ıslıl bir ev gördüm, kocaman pencereleri vardı, bunlar pencereden öte, evi çepeçevre saran cam duvarlardı. Bunların arkasında, dans eden bir kalabalığın gölgesi vardı: Parti çoktan başlamıştı. Evin önü otomobil doluydu. Girerken gözlerim üzerinde soyadı yazılı bir tabela aradı (kadının soyadını bile bilmiyordum) ama hiçbir yerde, bugüne kadar gördüğüm ev kapılarından çok daha büyük olan kapının üzerinde bile, ismi yazan bir tabela yoktu. Belli ki kadının ailesi zengin, hem de çok zengindi. Ama evin yine de yıkık dökük bir havası vardı, eskimiş, badanası kabarmış, zamanı geçmiş, devri kapanmıştı. Duvarlarda ve pencerelerde çatlaklar vardı. İçerideki partide sinsî bir çöküşün son başkaldırışı gibi coştukça coşuluyordu.

Sonra birden yalnız kaldım. Kadın *Muhteşem Gatsby* gibi yapmıştı: Baş döndürücü doğum günü partisine yüze yakın kişiyi davet etmişti ve partide yok yoktu. Her şeyin en iyisi ve en pahalısı vardı. Egzotik deniz ürünleriyle dolu bir büfe. Kasalarca şarap ve şampanya... Evlerdeki müzik sistemine benzemeyen, daha çok diskoteklerdeki ekipmanı hatırlatan metrelerce yükseklikte hoparlörleri olan dev bir ses düzeni... Bir podyumda ışığı yanıp sönen bir ses mikseri duruyordu, arkasına beyazlara bürünmüş, tekno müzik çalan biri geçmişti. Partide kendime bir yol bulmaya çalıştım, dans pisti üzerinde tepinip zıplayan bedenlerin arasından

35 (İng.) Evet güzel bir gece. (ç. n.)

geçerek banyoya ulaştım: Yerlerde rengi dönmüş mermerler, jakuzi büyüklüğünde eski püskü bir küvet ve içeride ağızlarına ecza dolabından haplar atıp tekrar piste dönen bir sürü insan. Kadının partileri sırf bu ecza dolabıyla bile ün salmıştı. Bunu hayatımda daha önce hiç görmediğim insanlar anlatıyordu, bunlar öğrenci, banka memuru, gazeteci ya da her şey olabilirdi, hepsi de konuktu ve herhalde Sylvie'ye hayrandı. İçlerinden hangisi hayallere kapılmazdı ki? İçlerinden hangisi ona âşık değildi ki? Sylvie? Ama o ortalarda yoktu. Kimsenin buna şaşırması bir hali yoktu. *Muh-teşem Gatsby* gibi yapıyordu: Bütün bu insanları (benim gibi saçma umutlarla dolu insanları) davet ediyor, sonra da onları kendileriyle baş başa bırakıyordu...

Bütün bunlar bizim otomobil içindeki birlikteliğimizin sessiz ahengi ve özeniyle garip bir tezat içindeydi. Kadının nerede olduğunu sordum. Yanımda oturan kişi, “Oh, she is absolutely fantastic!”³⁶ dedi, görünüşe göre Amerikalıydı. Daha sonra doğum günü partisi kelimesini telaffuz ettim. Doğum günü partisinden kimsenin haberi yoktu. Sanki çok yeni bir habermiş, Sylvie ile ilgili son dedikoduymuş gibi, “Aaa, doğum günü mü bugün?” diye hayretle sordular. Herhalde burada sık sık düzenlenen partilerden birine gelmişim. Gerçekten de etrafıma bakmaya devam edince bu evde parti için kenara çekilmiş tek bir özel eşya bulamadım. Ev, kalıcı bir panayır ve şenlik ortamı gibiydi. “Oh, she is absolutely fantastic!” Kadının anne babasını sordum... Anne babası yoktu. Yalnız yaşıyordu. Belki de öyle değildi. Kim bilir...

Dikkatimi çekmişti: Buradakilerin neredeyse hepsi erkekti, hepsi âşık ve hayal kırıklığına uğramış adamlardı; ya dans pistinde birbirlerinin üstünde tepinip duruyor ya alaycı bir ifadeyle ortalıkta dolaşıyor ya da Sylvie hakkın-

³⁶ (İng.) Ah, o kesinlikle harikadır! (ç. n.)

da atıp tutuyorlardı; daha doğrusu onun hakkında abartılı sözlerle ve kırgınlıkla tahminler yürütüyorlardı. O gece onun hakkında neler duymadım ki: Kontrolden çıkmış ve çılgındı ama sevimli ve bonkördü, hatta müsrifti... Ayrıca mükemmel bir dansçı ya da oyuncuydu. Ama yok dansçı da oyuncu da değildi. Öğrenci de değildi. Mesleksiz, kimliksiz biriydi, sadece güzeldi, baş döndürücü bir güzellikteydi... Yaşıyla ilgili bir takıntısı vardı, kendini olduğundan büyük göstermeye çalışıyordu, amacı kendini ön plana çıkarmak, hayır, erkekleri kendinden uzak tutmaktı. Erkeklerde gözü yoktu sanki. Kendi dünyasında, esrarengiz bir geçmişle yaşıyordu. Ne soru soruyor ne de sorulan soruya cevap veriyordu. Feleğin çemberinden geçmiş bir fenomendi, öldürücü bir kadındı ama baş döndüren güzellikteydi, gerçek olamayacak kadar güzeldi, çok gezmiş çok görmüştü, birden buraya gelmiş, yoktan var olmuştu, kim bilir belki de hep buradaydı, bir an soğuk ve ulaşılmaz, sonra birden sevgi dolu, sokulgan, yakındı... Ve erkekleri rasgele arayıp partilerine davet ediyordu, onlar da tekrar tekrar geliyordu, benim gibi...

Onu birden kucağındaki telefon rehberini karıştırırken, parmakları adımın üzerinde durunca numaramı çevirip “Merhaba, ben Sylvie,” derken hayal ettim.

Sylvie mi?

“Nasılsın?”

En azından adı Sylvie idi.

Sylvie! Ah Sylvie! Tam çağırdığım taksiye binmek üzere dışarı çıkıyordum ki adımı duydum. Bahçede, bir ağacın altında duruyordu: “Lütfen! Lütfen gitme.” Kollarında altın yaldızlı şeritler ve altın yaldızlı kocaman bir yıldız olan lacivert bahriyeli ceketini giymişti. Çok yakışmıştı. Kuzeyli denizcilere benzemişti. İnsana her şeyiyle denizi çağırıyordu: mavi gözleri, beyaz ama güneş yanığı bedeni, çilleri, birkaç

tutamı ve uçları güneşten açılmış, rüzgârdan dağılmış saçları. Sanki denizlerde yaşıyordu, Kuzey Denizi'nde, bir yatın dalgaların yaladığı pruvasında, Thule Adası istikametinde... “Bugün yılın en kısa günü,” dedi birdenbire, “benim doğum günüm.” Sesinde derin bir hüznün vardı. Titriyordu. Ceketinin altına sadece bir tişört giydiğini gördüm. Elini bana doğru uzattı, ağır ağır ve düşünerek, hatta körmüş de yardım istiyormuş gibi yoklayarak, sonunda elimi kavradı, “Seni çağırdım ama sadece adından dolayı değil...” diyerek elimi ceketinin içine soktu. “Bana şeyi hatırlatıyorsun, bana şeyi hatırlatıyorsun...” Ona bakmakla meşgul olduğumdan söylediklerini tam anlayamıyordum. Daha sonra açılmış ceketinin içinde göğüs göğüse durduk (memesini, memesini hissettim), rüzgârda, bahçesinde, ağacın altında sallanarak kucaklaştık. Rüzgâr, dalgalanan bir bayrak gibi saçlarını yüzüme savurdu; saçları mis kokulu ikinci kucaklaşma gibi başımı sarıp sarmaladı. Birbirimize öylesine yaklaşmıştık ki dengemizi kaybedip yere düştük. Beni boynumdan öptü. Ben de onu dudaklarından öpmek istediğimde başını çevirip, “Dudaktan olmaz,” dedi. Kararları o veriyordu. Elimi birden memesine götürdü. Dokunmamı ve okşamamı istedi ama pantolonuna dokunmak yasaktı. Kararları o veriyordu. Mimikleri ve emirleriyle bazen büyük bir arabayı arka bahçeye sokmaya çalışan bir faytoncu gibiydi: Yürü, yürü, dur! O karar veriyor, ben de uyguluyordum, üstelik seve seve.

Beni bir merdivenden indirdi, çelik bir kapıyı açtı ve küçük bir bodrum dairesine geldik. Üstümüzdeki partiye dair hiçbir şey duyulmuyordu.

“Burada mı yaşıyorsun?”

“Burada yaşıyorum.”

Üzerinde hediyemin, *Lady Windermere'in Yelpazesini* durduğu yatağını işaret etti, sonra aniden, “Bunu nereden

biliyordun? Nereden biliyordun?” diye sordu (ilk kez bir soru soruyordu), sonra, sanki kitaplıktan rasgele çekip aldığı armağanım, bu kitap, önemli bir meseleye temas etmişçesine heyecanla boynuma atıldı. Bu kitabın ne anlam taşıdığını sordum, eliyle geçiştirip “Hiçbir şey,” diye fısıldadı. Banyoda yere oturup sırtımızı duvara dayadık; aramızda duran gümüş tepsi üzerindeki rengârenk hapları çay kurabiyesiymişler gibi bana uzattı. Hapları şampanyayla yuttuk. Doğum gününü böyle kutladık. Bir süre sonra, “Seni rasgele aramadım. Ben rasgele işler yapan biri değilim,” dedi. “Doğum günümde seni özellikle yanımda istedim.”

Beni mi, neden beni?

Tek bir sözüne bile inanmıyordum ama söylediği her şey etkileyiciydi... Artık soru sorma zamanım gelmişti: Kimdi? Nereden gelmişti? Partilerinin sebebi neydi?

“Soru sormak yok!”

Neler yapıyordu?

“Bir şey yapmam. Telefonla konuşurum. Okurum. Dans ederim. Unuturum. Kutlarım. Şimdi de doğum günümü kutluyorum.”

Üstelik benimle kutluyordu. Peki neden benimle?

Yukarıdaki insanların kim olduklarını sordum: Dostları mı? Tanıdıklar mı? Tanımadıkları mı?

Omuz silkti.

Ailesini sordum.

“Soru sormak yok!”

Erkek arkadaşı var mıydı?

“Don’t be absurd.”

Bazen, “Bu önemli değil,” diye yanıt veriyordu.

Banyoda yerde duran radyonun gece boyunca açık kalmasıysa önemliydi onun için.

Ona ne kadar âşık olduğumu söylesem eminim ki, “Yapma lütfen,” diye karşılık verirdi.

Birdenbire, “Bana yalan söyle!” deyiverdi.

“Anlamadım?”

“Bana yalan söyle!”

Bunu nasıl yapacaktım ki?

“Ben bir kan emiciyim,” deyip boynumu emerek öptü.

İsterse kanımı son damlasına kadar emebilirdi, seve seve izin verirdim.

“Protestanım.”

Anlamadı.

“Protestanım. Bu bir yalan.”

Gülümsedi.

“Tekrar görüşecek miyiz?” diye sordum.

Yanıt vermedi.

Bazı anlarda yorgun ve üzgün duruyordu.

Gece boyunca oturup konuştuk. Bana dokunuyor, benim de ona dokunmamı istiyordu. Dokunuşlarımızda garip ve müthiş bir şey vardı; yanı başında oturmasına izin verdiği kişi ben olduğum, evet ben olduğum için böyle değildi sadece. Bizi aynada gördüm, el ele tutuşmuş oturuyorduk; ne büyük bir tezattı: Bir tarafta benim çarpık yüzümün bildik acısı, yanımda Sylvie’nin hayatımın zirvesini oluşturan çelik gibi güzelliği ve gençliği. Bana âşık olmadığı kesindi. Belki de bu yüzden dokunuşlarımızı ve ellerimi çok net sınırlar içinde tutuyordu ama malum fiile, orgazmıma ramak kalıyordu. Saatlerce orgazmın eşiğinde bir halde oturdum, o da bunun farkındaydı, gülümseyip beni boynumdan öpüyordu. Sonunda elime bir mendil tutuşturup beni tuvalete yolladı...

Bu inanılmaz gecenin sarhoşluğu içinde kadehlerimizi doğum günü şerefine kaldırırken kaç yaşına bastığını sordum ve verdiği “Doksan iki” yanıtını doğru mu duydum hâlâ bilmiyorum. Şunu da ekledi: “Büyükannen olabilir dim.” Galiba gülerек, birbirimizin kollarına atıldık. Yüzümü göğsüne bastırdı. Şunu da anımsıyorum: Yaşıyla ilgili

tüyler ürperten işvesini kabullenmiş ve ona dişlerini sormuştum, o da bana bembeyaz dişlerini göstermişti (bunun üzerine öpüştük). Sonra soyundu, ben de onun dinç, incecik, dipdiri, güneş yanığı, atletik yaşlılığına sarıldım. Birbirimize *güzellik yaşlılığı, yaşlılık güzelliği* dedik. İyice sarhoş olmuş ve çıldırmıştık. Çılgınca seviştik. Uyandıgımda, gençliğini nasıl koruduğunu sordum. “İyi niyetle ve bir sürü güzel yalanla,” diye karşılık verdi. Zaman zaman büyük filozofların bilgeliğiyle konuşuyordu. Hep ertelemek için uğraştığım o ânı, o korkunç ânı hatırlıyorum: Sabah beni evden dışarı çıkarmış, ben de tekrar yaş konusuna dönüp ona “büyükanne” diye seslenmişim. Yanıtı, “Benim canım torunum,” olmuştu. Bir an için söylediklerinde ciddiymiş gibi baktı. Sonra birbirimize sarıldık ve oradan ayrıldım.

Bu olay birkaç yıl önce, Noel yaklaşırken, 21 Aralık’ta, yirmi dört saatten daha kısa bir süre içinde gerçekleşti; her şey sürekli yeni varsayımlarla ve çürütmelerle, alkol ve uyuşturucunun yarattığı sarhoşlukla ve tabii Sylvie’nin çabasıyla bir sis perdesiyle örtülmüştü.

Bunu bir anlamda sonsözün önsözü, belki de önceden anlatılmış bir öykünün sonu olarak anlatıyorum. Onu tabii ki tekrar görmek istedim. Tabii ki istedim. Beni aramasını bekledim. Ama aramadı. Soyadını araştırdım. Sonuç alamadım. Ancak yıllar sonra cesaretimi toplayıp evine gidebildim. Ev tanınmayacak durumdaydı. Kapkaranlıktı. Sanki satışa çıkarılmıştı. Dahası: Yıkılmak üzereydi. Sylvie mi? Onu bir daha hiç görmedim. Soyadını bile bilmiyorum. Onu unutamıyorum. Bütün unutkanlığıma rağmen onu nasıl unutabilirim ki...

Bu evin tarihi eser olarak koruma altına alınması gerekir, üstelik sadece tuhaf ve iğrenç mimarisinden dolayı değil... Evin içini dolaştım. İçinde yaşayanlar sanki taşın-

mamış, yavaş yavaş ölüp gitmiş gibi görünüyor. Her yerde kırık dökük, her yeri soyulmuş mobilyalar var. Bir partiden ziyade hayatın izlerini taşıyor. Dolaplarda giysiler duruyor; Sylvie'nin giysileri değil bunlar, daha çok bir başka kuşağa, bir başka döneme ait kıyafetler... Sylvie'den hiçbir iz yok. Oraya hiç uğramamış (ya da o gittikten sonra evde başkaları yaşamış) gibi. Evi içneden ipliğe aradım, hayır inceledim. Evin bodrumunda ses sistemi dışında eski bir ses mikseri, teypler ve bir sandık dolusu kaset bulunca çok şaşırdım, hepsini eve götürüp tekrar tekrar dinledim.

Kasetler iki kişinin, bir büyükanneyle torununun hikâyesini ve daha birçok şeyi, hiç kuşkusuz bu ülkenin tarihini hatta belki bir tür alternatif dünya tarihini anlatıyor. Tarihçiler görse, tarihin belli bölümlerinin değiştirilmesi ya da yeniden yazılması gerektiğini söylerlerdi. Ben de bu tarihi, kelimesi kelimesine kopyalamaya, transkripsiyonunu çıkarmaya başladım. Bu kitap, kasetlerin basılı hali. Noktalama işaretleri bana ait, aynı şekilde yuvarlak ve köşeli parantezler ve benzer tipografik ve ses tekniğiyle ilgili ayrıntılar, it-haf, bazı alıntılar, üzerinde tartışılabilir kitap adı da bana ait. Kitaba başka adlar da düşünülebilir: *Dünya, okuma yazma bilmeyen birinin icadıdır*. Ya da: *Torun*. Ya da: *Bir Witzleben*. Ya da doğrudan: *Yalan*. Kasetlerin bazı bölümleri bozuk ya da anlaşılmazdı. Bazı cümleleri ve pasajları yeniden oluşturmak, daha doğrusu uydurmak zorunda kaldım. Tarihçi değilim. Yayıncılık dili konusunda da uzman sayılmam. Bulamadığım başka kasetlerin varlığı da kuvvetle muhtemel. Kasetlerin bazı uzun ve tatsız yerlerini atlamak zorunda kaldım, aksi halde bu kitap yüz sayfa daha uzun olacaktı. Bir editörün tavsiyesi yönünde hareket ettim, ona kalsa bu eki de atacaktı; çünkü ona göre *abartılıydı, kişisel-di, inandırıcılıktan uzaktı; bir yayıncı için fazla "yazarca", bir yazar için fazla "yayıncı tarzında"* idi, eleştirisi böyleydi. Editör sonunda (bütün kısaltmalara rağmen) yayınlamanın

mümkün olmadığını söyledi: *Bu bir değer yargısı değildi, yayın politikasıyla ilgili bir karardı.* Kasetlerdeki seslerin üslubu ve tınısıyla ilgili bir şey söylemek istemiyorum, ancak şunu belirtmeliyim: Burada konuşan bir insan! Yazdıklarım, sunduğum bütün yayınevlerince reddedildi.

Bu kasetler belki de bir şekilde, farklı bir şekilde Sylvie'nin hikâyesini anlatıyor. Ya da en azından az çok yaşadığı ya da duyduğu ya bir yerde kayıtlarını bulup sakladığı ya da belki kendisinin kaydettiği bir hikâyeyi anlatıyor. Bu kasetler belki de başka bir hikâye anlatıyor. Kim bilir? Belki benim hikâyemi anlatıyor. Kim bilir?

J.Z.